

Christelig Religionssætre.

Af

Joh. Heinr. Kørk.

1 Petr. 3, 15.

Oversat efter femte forbedrede Oplag.

København.

C. G. Inversens Forlagshandel.

Thieles Bogtrykkeri.

1858.

Indledning til den christelige Religionslære.

§ 1.

Religionens Væsen bestaaer i Menneskets Samfund med Gud, og Hensigten med dette Samfund er Menneskets Deelagtiggjørelse i den guddommelige Hellighed, Herlighed og Salighed. Til dette Samfund er Mennesket oprindelig bestemt; derom vidner allerede en mægtig Længsel i vort Indre og en Higen, hvis Stemme ikke lader Hjertet finde sand Hvile og Fred, før det føler sig forvisset om Samfundet med Gud; — men denne Længsel vidner ogsaa om, at Mennesket ikke mere staaer i det oprindelige Samfund med Gud, og det prøvende Blik kommer snart til den Erkjendelse, at Aarsagen til dette Brud ligger i Menneskets Syndighed. Derfor bliver Religionens Begreb nærmere at bestemme som Gjenoprettelsen af det ved Synden brudte Samfund med Gud.

§ 2.

Enhver Religion, som rigtignok gjerne vil, men i Virkeligheden ikke kan bevirke denne Gjenoprettelse, fordi den sattes de rette Midler og Beivertil, er en falsk Religion. Men den sande og fuldkomne Religion er den, som ikke blot har

Billeden, men ogsaa fuldstændigt og i alle Henseender virkelig opnaaer og iværksætter Gjenoprettelsen; og en saadan have vi i Christendommen; thi her bliver Gjenoprettelsen tilføjet og fuldkommen bevirket ved Guds Menneskeblivelse i Christo.

Anm. Den forchristelige Jødedom er det Grundlag, hvoraf Christendommen organisk udviklede sig, og er derfor vel en sand men endnu ikke nogen fuldkommen Religion. Den jødiske og christelige Religion staar ikke i nogen absolut Modsatning til hinanden, men forskellen mellem dem er skydende, omtrent som mellem Blomst og Frugt.

§ 3.

Den christelige Religionslæres Opgave er, at give os Kundskaben om det ved Christus gjenoprettede Samfund med Gud og at lære os dets Væsen og Midler og Betingelserne for det at kjende. Kilden, hvoraf den skal øse sine Læresætninger, er ikke Fornuftens, men ene den hellige Skrift, som indeholder og opbevarer Kilderne for den christelige Religion. Christendommen er nemlig en historisk Religion, som hviler på historiske Kjendsgøgjerninger, som Fornuftens ikke kan udvilk af sig selv. Men dog er Fornuftens det Organ, ved hvilket vi skulle opfatte den hellige Skrifts Indhold og bringe det til en klar, omfattende og sammenhængende Erfjendelse.

§ 4.

Bøgerne i den hellige Skrift hidrøre fra forskellige Tider og forskellige Forfattere. Frelsen, d. e. Menneskelaagts Forløsning og Saliggjørelse ved Gjenoprettelsen af Samfundet med Gud, er den følleds almindelige Gjenstand for deres Indhold. Men dette Indhold deler sig i Historie og Lære, og Læren after i Lov og Evangelium (d. e. et glad Budskab, — enten som Spaadom eller som Forkyndelse). Loven lærer, hvad Gud fordrer af

Mennesket; Evangeliet, hvad Gud giver eller vil give Mennesket.

§ 5.

Den hellige Skrift falder i 2 store Dele, forskellige i Tid, Aftattelse og Indhold: det gamle og det nye Testamente; Guds Menneskeblivelse i Christo danner Grænsefællet imellem dem. Det gamle Testamente indeholder Kilderne for den gamle Pagt, d. e. den Pagt, som Gud sluttede med Abraham og hans Efterkommere for at forberede og bane Veien for Frelsen. Det nye Testamente indeholder Kilderne for den nye Pagt, som Gud har sluttet med alle Folkeslag, at den i Christo aabenbarede Frelse maatte meddeles dem og tilegnes af dem.

Anm. 1. Samlingen saa vel af det gamle som af det nye Testamentes Skrifter kaldes Kanon, d. e. Ør, Maalestof, Rettesnor, fordi deres Indhold skal være den guddommelige Rettesnor for christelig Tro og Liv. Den glæst. Kanon omfatter følgende Skrifter: I. Kilderne for Grundlæggelsen af den gamle Pagt, nemlig Thorah (d. e. Lov, Lære) eller Pentateuchen (d. e. de 5 Bøger, nemlig Mose'): 1. Genesis (Opstinden), 2. Exodus (Udgangen), 3. Leviticus (Præstebogen), 4. Numeri (Tællingen), 5. Deuteronomion (Lovens Gjentagelse); — II. Kilderne for Historien i den G. P.: 1. Josva, 2. Dommerne, 3. Ruth, 4. Samuels to Bøger, 5. Kongernes to Bøger, 6. Krønikernes to Bøger (Paralipomena, d. e. Suppler), 7. Esra, 8. Nehemia, 9. Esther; — III. Kilderne for det aandelige Liv hos de Troende i den G. P.: 1. Hjob, 2. Psalmerne, 3. Salomons Ordsprog (proverbia), 4. Salomons Prædiker (ecclesiastes) 5. Højsangen (canticum canticorum); — IV. Kilderne for Prophetien i den G. P.: A. 1. Jesaias, 2. Jeremias (Spaadomme — Klagesange), 3. Hesekiel (Ezechiel), 4. Daniel; — B. 1. Hosea, 2. Joel, 3. Amos, 4. Obadja, 5. Jonas, 6. Micha, 7. Nahum, 8. Habakuk, 9. Zephanya, 10. Haggai, 11. Sacharia,

12. Maleachi. — — Den nytest. Kanon indeholder følgende Skrifter: I. Kilderne for Grundlæggelsen af den nye Bagt eller de fire Evangelier: Mathæus, Markus, Lukas og Johannes; — II. en Kilde for den nye Bагts Historie, nemlig Apostlenes Gjerninger (acta apostolorum); — III. Kilderne for Læren og Livet i den N. P.: A. Apost. Pauli Breve: 1. Brevet til Rømerne, 2. to Brevet til Korintherne, 3. Brevet til Galaterne, 4. til Epheserne, 5. til Philippenserne, 6. til Kolossenserne, 7. to Brevet til Thessalonicherne, 8. to Brevet til Timotheus, 9. Brevet til Titus, 10. Brevet til Philemon (Pastoral- eller Hjørdebrevene); — B. de katholske Breve (som ikke ere skrevne til enkelte, bestemte Menigheder, men til alle Christne i Almindelighed): 1. Brevet til Høbrærne, 2. Jacobs Brev, 3. Peters to Brevet, 4. Johannes's tre Brevet, 5. Jude Brev; — IV. en Kilde for Prophetiet i den N. P., nemlig Johannes's Abenbaring (Apokalypsen).

Anm. 2. De saakaldte apokryfiske Bøger findes i de fleste Bibeludgaver som Anhang til det G. T.'s kanoniske Bøger. Disse Skrifter ere forfattede, efterat den glæst. Kanon var blevet afsluttet, da de umiddelbare Guds-Abenbaringer en lid lang vare traaadte tilbage; de ere skrevne af fromme Mænd, som vare oplyste ved det G. T.'s hellige Skrifter, og de have stort Værd ikke blot som historiske Mellemlæg mellem det G. og N. T. men ogsaa som Bidensbyrd om den Tro, som fandtes paa det davaerende Trin af Guds Riges Udvikling. Det G. T.'s apokryfiske Bøger ere følgende: 1. Tobias, 2. Judith, 3. Nogle Stykker, som ere lagte til Esthers Bøg, 4. Salomos Biisdom, 5. Jesu Sirachs Biisdom, 6. Baruch, — Nogle Stykker, som ere lagte til Daniel: 7. Marie Bøn, 8. De tre Mænds Sang, 9. Susanne Historie, 10. Om Bel i Babylon, 11. Om Dragen i Babylon, — 12. Makkabæernes to Bøger, 13. Manasses Bøn.

§ 6.

Den hellige Skrift er skrevet ved Mennesker og for Mennesker og samlet og overleveret af Mennesker. Men ligefuld tilkommer Navnet Guds Ord den i Et og Alt med Rette. Thi de hellige Guds Mænd (Propheter og Apostle), som have optegnet den, have ikke nedlagt deres egen menneskelige Biisdom i den, men den Biisdom og Kundskab, som Guds Land har frembragt i deres Land ved umiddelbar Oplysning (Inspiration). Affattelsen af de christelige Religionskilder maatte¹⁾ stilles under den Hellig Lands umiddelbare Tilsyn og Medvirkning, om de ellers skulle være den sikre Kilde for al christelig Erfjendelse og den ubetingede Rettesnor for al christelig Tro og Liv, og være i Stand til at afværge al menneskelig Bildfarelse og til fuldkommen og usforkortet at fremstille den guddommelige Sandhed. Og den samme Land, som sorgede for, at den hellige Skrift blev til som det usoranderlige Grundlag for de kommende Aarhundreders Forkyndelse og Erfjendelse af Frelsen, maatte ogsaa sørge for, at den blev overleveret dem væsentlig usorvet og ubestaaret. Begge Dele gjældte saavel om det gamle²⁾ som om det nye³⁾ Testamente. Jvs. § 264 og 309.

¹⁾ 1 Kor. 2, 5: At Eders Tro ikke skulle være i Menneskens Biisdom, men i Guds Kraft.

²⁾ 2 Pet. 1, 21: Aldrig er nogen Propheti fremført af menneskelig Villie; men de hellige Guds Mænd talede, drevne af den Hellig Land.

³⁾ Matth. 10, 20: I ere ikke de, som tale, men det er Eders Faderes Land, som taler i Eder.

Joh. 14, 26: Men Talsmanden, den Hellig Land, hvilken Faderen skal sende i mit Navn, han skal lære Eder alle Ting, og minde Eder paa alle Ting, som jeg havver sagt Eder.

Joh. 16, 13: Men naar han, den Sandhebs Land, kommer, skal han veilede Eder til al Sandhed.

Gal. 1, 11-12: Jeg bevidner Eder, Brodre! at det Evangelium, som er prædiket af mig, er ikke Menneske-Lære; thi hverken annammede, ej heller læste jeg det af noget Menneske, men ved Jesu Christi Abenbarelse.

1 Kor. 2, 10—13. Men os aabenbaredes Gud det formedelst sin Aand; thi Aandens randsager alle Ting, ogsaa Guds Dybheder. Hvilket Menneske ved det, der er i Mennesket, uden Menneskets Aand, som er i ham? Gaa ved og Ingen det, som er i Gud, uden Guds Aand. Og vi have ikke annehmen Verdens Aand, men den Aand, som er af Gud, paa det vi sunne Hjende, hvad der er os Hjælpet af Gud; hvilket vi og tale, ikke med Ord, som menneskelig Blisdom lærer, men med Ord, som den Hellig Aand lærer.

§ 7.

Men vor Religionslære skal ikke blot være „Christelig“, men ogsaa — da vi ere Medlemmer af den evangeliske Kirke, „efter den evangeliske Kirkes Lærebegreb“. Dette Lærebegreb finde vi fremstillet i de kirkelige Bekjendelsesskrifter eller de symboliske Bøger (§ 288). Disse ere ikke Erfjendelses-Kilder men en Fremstilling af den erkendte Sandhed og Vidnesbyrd om den Indsigt i den saliggjørende Sandhed, som den evangeliske Kirke ved den Hellig Aands (middelbare) Oplysning (§ 270) har vundet af Guds Ord under den beständig fremadstridende Udvilting af de deri nedlagte Værdomme (§ 309. Anm.)

Anm. Der er to Slags Bekjendelsesskrifter, de økumeniske (d. e. almeengyldige) og Partikulærsymbolerne. Hine fremstille den christelige Erfjendelses-Skat, som ere alle Kirkers Fælledseiendom. De ere følgende tre: 1. det apostoliske Symbol er en Uddivelse af Daabsformlen Matth. 28, 19 og fremstiller Christendommens simpleste Grundsandheder i tørte Sætninger; 2. det nicænske Symbol, som er affattet paa Synoderne i Nicæa 325 og Konstantinopel 381, er en Uddivelse af det apostoliske, og har faststillet Læren om Sonnens og den Hellig Aands sande og væsentlige Guddom; 3. det athanasianske Symbol har saaet sit Navn efter den store Kirkelærer Athanasius + 373, af hvem det dog ikke kan være affattet. Thi foruden den kirkelige Lære om den hellige Enighed stiller det ogsaa Læren om Forholdet mellem begge Naturene i Christus fast med storartet

Starphed og Klarkhed, og denne Lære blev først senere udviklet. Partikulærsymbolerne give en Fremstilling af den enkelte Kirkes Lærebegreb, fornemmelig for saa vidt det afviger fra de andre Kirker. Den evangelisk-lutherske Kirke har følgende: 1. den Augsburgske Confession er dens Hovedbekjendelse, ved hvilken den constituerede sig som Kirkesamfund. Den blev affattet af Melanchthon og offentlig op læst og overrakt Keiseren paa Rigsdagen i Augsburg 1530. Den indeholder 21 Artikler om Troen og Læren, og derpaa endnu 7 Artikler „hvorom der er Uenighed, og i hvilke de forandrede Misbrug angives.“ 2. den Augsburgske Confessions Apologie, ligeledes affattet af Melanchthon; 3. og 4. begge Luthers Katechismer, den store bestemt til Brug for Præsterne, den lille for Folket og Ungdommen; 5. de Schmalzaldiske Artikler, affattede af Luther og forelagte den protestantiske Fyrste-Forsamling i Schmalkalden 1537; 6. Concordieformlen fra Året 1579 indeholder den protestantiske Kirkelære, videnkabelig faststillet og udviklet. Samtlige lutherske Symboler bære Navnet Concordia eller Concordiebogen.*). — I den reformerte Kirke har hver Landskirke sin egen Bekjendelse. Meest almindelig Gyldighed fil Heidelberg Katechismus 1563. — Det tridentinske Concils Beslutninger 1545—1563 udgjøre den romersk-katholske Kirkes Hovedbekjendelse. — Den græsk-orthodoxe Kirke har 1642 fremstillet sin Tro i confessio orthodoxa af Petrus Mogila, Metropolit i Kiew.

§ 8.

Som det er Christendommens Hoved- og Grundlære (i dens Forstjel fra de andre Religioner), at det ved Synden forstyrrede Samfund med Gud gjenoprettes ved Guds Menneskeblivelse i Christo

*) Den danske Kirkes Symboler ere foruden de økumeniske fun den Augsburgske Confession og Luthers lille Katechismus.

(§ 3). saaledes er det den evangeliske Kirkes Hoved- og Grundlære (i dens Forksel fra de øvrige Confessioner), at vi alene af Naade ved Troen kunne blive deelagtige i denne Gjenoprettelse uden nogensomhøft Fortjeneste af Gjerninger. Denne Lære er vor Kirkes materiale Princip. — Derved staar den evangeliske Kirkes formale Princip i noie Forbindelse, nemlig den Lære, at den hell. Skrift er eneste Kilde og Norm for al christelig Erkjendelse. Thi som vi ikke ved egen Kraft og Dyd kunne erhverve os Frelsen, saaledes kunne vi heller ikke ved egen Fornuft og Viisdom komme til dens Erkjendelse.

Anm. Det formale Princip er udtalt paa følgende Maade i Indledningen til Concordieformlen: „Vi troe, lære og bekjende, at den eneste Regel og Mettesnor, hvorefter saavel alle Lærdomme som Ærere skule dømmes og bedømmes, ene er det gamle og nye Testamente propheticke og apostoliske Skrifter, som skrevet staar: „Dit Ord er en Lygte for min God, og et Lys paa min Sti,”“ Ps. 119, 105; og St. Paulus: „Dersom endog en Engel af himlen prædiker Eder Evangelium anderledes, han være en Forbandelse,” Gal. 1, 8. — Om det materiale Princip lærer den augsburgske Conf. Art. IV: „Vi lære fremdeles, at Menneskene ikke kunne retfærdiggjøres for Gud ved egne Krester, Fortjenester eller Gjerninger, men at de retfærdiggjøres ufor skyldt formedelst Christus ved Troen o. s. v.” Denne Lære er (Art. XX.) „den fornemste i Kirken”, eller som det udforligere bliver udtalt af Apol. for den Augsb. Conf., „den høieste og fornemste Artikel i den hele Christ. Lære, som især giver en klar og rigtig Indsigt i den hele hellige Skrift og ene viser Veien til den himmelske Slat og Christi rette Erkjendelse; den ene oplukker ogsaa Døren i hele Biblen, og uden den kan den engstede Samvittighed heller ikke have nogen ret bestandig og sikker Trost eller erkjende Christi Naades Rigdomme.”

§ 9.

I Overeensstemmelse hermed bliver det da den rigtigste Gang, som den evangelist-christelige Religionslære bor følge, at den først viser: hvorledes vi ikke ved egen Kraft og Dyd kunne være hellige og blive salige (første Deel: om den guddommelige Lov), men dernæst: hvorledes Frelse og Salighed ved Guds Naade er os beredet i Christo og ene bliver os tilegnet ved Troen (anden Deel: om den christelige Tro) — og endelig: hvilke Midler Gud har givet vor Tro i Høende til at tilegne os denne Frelse (tredie Deel: om de christelige Naademidler).

Anm. Denne Inddeling anbefaler sig ogsaa derved som den mest passende for den christelige Religionsundervisning, at den ganske noie svarer til den Bei, som Gud selv saavel har fulgt i hele Mennescefægtens Opdragelse som endnu bestandig følger i hver Enkels Opdragelse til Frelsen.

§ 10.

Den samme Anordning er fulgt i to af den evangeliske Kirkes symboliske Bøger, nemlig i begge Luthers Katechismer. Vi vælge den lille Katechismus som Grundlag for vor Religionslære, fordi den med beundringsværdig Klarhed, Bestemthed, Kraft, Indsigt og Genfold, giver den fuldstændigste og korteste Fremstilling af de christelige Sandheder.

Anm. En af vor Tids største Historikere, L. Ranke, dommer saaledes om Luthers lille Katechismus: „Den Katechismus, som Luther udgav 1529, og om hvilken han selv figer, at han beder den, saa gammel en Doktor han er, er lige saa barnlig som dybsindig, lige saa fattelig som udgrundelig, lige saa eensfoldig som ophsiet. Salig den, som nærer sin Sjæl dermed. Han består i ethvert Moment en usorgjængelig Trost: Sandhedens Kjerner let tilhyllet, som tilfredsstiller den Bispest blandt de Bøse.” Ivs. Fortalen til Religionslærers første Opdag.

Christelig Religionslære.

Første Del.

Om den guddommelige Lov.

§ 11.

Loven er Bestemmelser af Det, som Mennesket skal gjøre eller undlade. Den guddommelige Lov er ikke blot den fuldkomneste og helligste Lov men ogsaa enhver menneskelig Lovs Fundament og Kilde.

Jak. 4, 12: En er Lovgiveren, som er mægtig til at frelse og fordærve.

§ 12.

Gud har først og fremmest skrevet sin Lov i alle Menneskers Hjertter. Den taler nemlig gennem den Enhver medføede Samvittighed; ogsaa imod vor Billie gør den sig gjældende i vort Indre som Bidne og Dommer over alle vores Handlinger.

Rom. 2, 14, 15: Thi efterdi Hedningerne, som ikke have Loven, gjøre af Naturen Lovens Gjerninger, da ere de, endog de ikke have Loven, dem selv en Lov; de vise Lovens Gjerning streven i deres Hjertter, idet deres Samvittighed vidner med dem, og Tankerne indbyrdes anklage eller og forsvarer hverandre.

Anm. 1. Den hellige Historie fremhyder flere Exempler paa Samvittighedens Magt hos Mennesket, som man gør vel i at legge sig paa Hjerte, f. Ex. Adam (1 Mos. 3, 7—11), Cain (1 Mos. 4, 13—14), Josephs Brøde (1 Mos. 42, 21), David (Ps. 51), Herodes (Matth. 14, 2), Judas (Matth. 27, 3—5), Felix (Ap. Gj. 24, 25), o. fl. a.

Anm. 2. Hvorfor er Samvittighedens straffende Stemme efter Synden stærkere og mere uafviselig end dens advarende Stemme før Synden?

§ 13.

Dersor er det en hellig Pligt, ikke paa nogen Maade at løsve eller overdøse Samvittigheden, men meget mere at holde den vaagen og bestandig at skærpe den til større Opmærksomhed. Dette bevirkes allerede i høi Grad derved, at vi stedse lægge Mærke ogsaa til dens sagteste Norelsjer og med Bestemthed følge dens Tilskyndelser og Aduarsler uden først at besørge os med Kjed og Blod (Gal. 1, 16). Men endnu mere bliver Samvittigheden styrket og skærpet, naar den søger sin Nøring og sin Livskilde i Guds aabenbarede Ord. Derved faaer den en Sikkerhed og Fasthed, som den ikke længere har af sig selv.

§ 14.

Bed Synden er nemlig Samvittighedens Stemme i os bleven svækket, og ved Andres Eksempel, ved Vanen og ved den Øvelse, vi faae i at synde, bliver den bestandig mere svag og usikker. Dersor er ogsaa denne i Hjertet skrevne Lov ikke længere tilstrækkelig, og Gud har paany kundgjort sin hellige Billie og ladet den optegne i den hellige Skrift, til et evigt og usforanderligt Bidnesbyrd.

Anm. Hvor langt Mennesket kommer med Samvittigheden alene, see vi i det gamle og nye Hedenstab.

§ 15.

Loven indeslutter i sig en guddommelig Besignelse for Den, som opfylder den¹⁾, og en guddommelig Forbandelse for Den, som overtredrer den²⁾. Denne Besignelse og Forbandelse er utalt i det G. L. og gjentaget og bekræftet i det N. L.

¹⁾ 3 Mos. 18, 5: Thi hvert Menneske, som gør dem, skal leve ved dem.

Luk. 10, 28: Gør Dette, saa skal Du leve. Matth. 19, 17.

²⁾ 5 Mos. 27, 26: Forbandet være Den, som ikke holder alle Ordene i denne Lov, at gjøre derefter.

Gal. 3, 10: Thi saa Mange, som holde sig til Lovens Gjerninger, ere under Forbandelse; thi der er skrevet: for-

bandet hver Den, som ikke bliver ved i alle de Ting, som ere styrne i Lovens Dog, at han gjør dem.

§ 16.

Den guddommelige Lov skal som i et Speil tro og utilskyldt vise os vort indvortes Menneskes sædelige Tilstand; den skal spærre Synden Indgangen til vort Hjerte og lede os bort fra Fordærvessens Stier ind paa Livets Bei.

De ti Bud.

(Første Hovedstykke.)

§ 17.

Dekalogen eller de ti Bud¹⁾, som Gud fra Sinai forkyndte for den gamle Pagts udvalgte Folk og med sin Finger indgravede i to Steen-Tavler, indeholder i Korthed Indbegrebet af den hele Lov²⁾. De have ikke blot Gyldighed for den gamle Pagts Folk, men for alle Folk og Tider³⁾.

¹⁾ 2 Mos. 20, 1–17 (Jes. 5 Mos. 5, 6–21): Og Gud talede alle disse Ord og sagde: Jeg er Herren din Gud, som udsørte Dig af Egyptens Land, af Træle-Huset. — Du skal ikke have andre Guder for mig. — Du skal ikke gjøre Dig noget usædligt Billeder eller nogen Esterligning af Det, som er i Himlen ovenstil eller paa Jorden nedestill eller i Vandet under Jorden. Du skal ikke tilbede dem og ikke dyrke dem. — Thi jeg, Herren din Gud, er en nidskjær Gud, som hemsøger Fædrenes Misgerning paa Dørnen i tredie og fjerde Led, paa Dem, som have mig; men som viser Misfunkhed i lustinde Led mod Dem, som elsker mig og holde mine Bud. — Du skal ikke tage Herren din Guds Navn forsængeligt; thi Herren vil ikke lade den være usstraffet, som tager hans Navn forsængeligt. — Kom Sabbathens Dag ihu, at Du holder den hellig. Sex Dage skal Du arbeide og gjøre al din Gjerning; men paa den syvende Dag er det Sabbath for Herren din Gud; da skal Du ikke gjøre nogen Gjerning, hverken Du eller din Son eller din Datter, din Svend eller din Pige eller dit Trældyr eller den Fremmede, som er inden dine Porte. Thi i sex Dage gjorde Herren Himlen og Jorden og Havet og alt Det, som er i

dem, og hvilede paa den syvende Dag; derfor velsignede Herren Sabbath-Dagen og helligede den. — Her din Fader og din Moder, paa det dine Dage kunne blive mange i Landet, som Herren din Gud giver Dig. — Du skal ikke slæse ihjel. — Du skal ikke bedrive Hoer. — Du skal ikke stjæle. — Du skal ikke sige falsk Vidnesbyrd mod din Næste. — Du skal ikke begære din Næstes Hustru eller hans Svend eller hans Pige eller hans Dre eller hans Ucen eller Noget, som hører din Næste til.

²⁾ Neh. 9, 13: Du steg ned paa Sinai Bjerg og talede med dem fra Himlen og gav dem rette Bud og sande Love, gode Skrifter og Beslutninger.

³⁾ Præd. 12, 13: Enden paa Sagen, naar Altting er hørt, er denne: frugt Gud og hold hans Bud; thi det bør høret Menneske at gjøre.

§ 18.

Ethvert af Dekalogens Bud er Udtrykket for et heelt Gebeet paa det sædelige Livs Omraade og sammenfatter det i et fort og netop paa Grund af sin Korthed ret indtrængende Ord, som med Lethed indpræger sig i Hukommelsen. Det kan derfor ikke berøre hele det Gebeet, hvortil det hører, men kun dets Spidse. Men under Forklaringen maaae naturligvis alle Budets Rødder og Forgreninger belyses af den guddommelige Billies Lys.

§ 19.

Alle de enkelte Livsgebeter, som de ti Bud omfatte, kunne efter sammenfattes under to Hovedgebeter: Pligterne mod Gud og Pligterne mod Næsten. Begge staar de i det underligste Forhold til hinanden. Kjærligheden til Gud er Grundlaget for Kjærligheden til Næsten. Hün Inddeling svarer til Fordelingen af de ti Bud paa Lovens to Tavler.

Matth. 22, 37–40: Du skal elsker Herren din Gud af dit ganse Hjerte, af din ganse Sjæl og af dit ganse Sind. Dette er det første og største Bud. Men det andet er ligesom dette: Du skal elsker din Næste som Dig selv. Af disse to Bud hænger al Loven og Propheterne.

An m. Vi have rigtignok ogsaa Pligter imod os selv, og naar Dekalogen ganske synes at oversee denne, saa netop synes den blot at gjøre det. Ethvert Bud, som indskærper os en Pligt imod Gud eller imod Næsten, har ogsaa en Side, som staer i Forhold til vort eget Vel og Bee. Vi kunne ikke sørge bedre for os selv, end netop naar vi elste Gud over alle Ting og vor Næste som os selv. Jvf. § 85—87.

§ 20.

Dekalogens enkelte Fordringer træde næsten alle frem i negativ Form (som Forbud), fordi de hos Mennesket allerede forefinde Lusten og Tilbøreligheden til Synd. Men for ret at opfylde Loven maa man ikke blot afholde sig fra det Onde men ogsaa til Fuldkommenhed udøve det Gode¹⁾). Deraf har Luther med Rette i sine Forklaringer fremhævet den anden (positive) Side, nemlig Budet.

¹⁾ Jaf. 4, 17: Hvo som ved at gjøre Godt, og gør det ikke, ham er det Synd.

§ 21.

De ti Bud nævne rigtignok nærmest kun Handlingen som den yderste Spidse af det sædelige Liv. Men Det, der bestemmer Handlingen som god eller ond, er det gode eller onde Sindelag, hvorfra den fremgaer; deraf er da ogsaa det syndige Sindelag selv uden den syndige Handling en Overtrædelse af Budet. Vi maae altsaa ved ethvert Bud gaae tilbage til den indre Hjertegrund, som vel er skjult for Mennesker men aabenbar for Gud.

¹⁾ Sam. 16, 7: Et Menneske seer Det, som er for Dinene, men Herren seer til Hjertet. Ps. 7, 10; 139, 23; Matth. 12, 33, 35.

§ 22.

Dekalogens Indledningsord: „Jeg er Herren, din Gud“ høre ikke blot til det første Bud, men lige saa meget til de andre Bud. De udtale Lov-

giverens Berettigelse til at fordre Lydighed og Folksels Forpligtelse til at vise Lydighed.

§ 23.

Ogsaa den Tilsætning: „som udførte Dig af Egyptens Land, af Trællehuset“ vedkommer os lige saa vel som Israeliterne. Thi ogsaa os har Herren udfriet af et Trællehus (Syndens) og vil føre os ind i det himmelske Kanaan. Denne Tilsætning peger hen paa, at ikke blot Pligten men ogsaa Taknemmeligheden skal drive os til at opfylde Budene. 1 Joh. 4, 19.

Hørste Table.

Pligterne mod Gud.

Det første Bud.

Du skal ikke have andre Guder for mig.
Hvad er det?

Vi skulle over alle Ting frygte, elске og forlade os paa Gud.

§ 24.

Det første Bud er et Forbud mod alt Afguderi. Dette finder Sted, naar Hjertet, bortvendt fra den levende Gud, elster, arer eller frygter noget Andet enten lige saa meget eller endogsaa mere end den eneste sande Gud. Man kalder Afgudieriet det grove, naar Mennesket i grov Uvidenhed eller aandelig Forblindelse i Stedet for Skaberens tilbeder en Skabning og virkelig er af den Mening, at den er Gud.

(Jvf. Jes. 42, 8. — Rom. 1, 23. — Ps. 135, 15—17.)

An m. 1. Det grove Afguderi er intetsteds oprindeligt, men allevegne en Følge af Frafaldet og For-

dærvelsen. Det er udgaet fra Hjertets Forvendthed, og fuldende sig derpaa i Forstandens Forblindelse. "Bed bedragelige Lyster" (Eph. 4, 22), det er Afguderiets Udviklingshistorie. Inv. Rom. 1, 19 ff. "Thi det, som man kan vide om Gud, er dem aabenbart; thi Gud har aabenbaret dem det. Thi hans usynlige Bosen, hans evige Kraft og Guddommelighed, beskrues fra Verdens Skabelse af og forstaes af hans Gjerninger, saa at de have ingen Undstykning. Thi endog de kände Gud, saa erede eller takkede de ham dog ikke som Gud, men blev forfængelige i deres tanker, og deres uforståelige Hjerte blev formørket. Der de sagde sig at være vise, blev de Daaerer, og forvendte den uforkrænkelige Guds Herlighed til Lighed med et forkrænkligt Menneskes og fugles og firseddede Dyrs og Ornes Billeder. Dersor har og Gud givet dem hen i deres Hjerters Begjæringer.... de, som forvendte Guds Sandhed til Losign, og dyrkede og tjente Skabningen over Skaberen." — Men hvor Christendommen trænger hen, fortrænger den dette Mørke med sit Lys. Men endnu ligge henimod 500 Millioner Menneskjæle bundne i den groveste Afguds-tjenestes Mørke med alle dens Bedrøvghed. Hvilk en Opsordning til Missionsiver og Missionsbøn!

A m. 2. Et saadant Afguderis Snarer kunne vi, som voxe op midt blandt Christendommens Besiguerter, vel ikke hensalde i, hvor ugudelig vor Livsretning end ellers monne være. Men alligevel gives der et Slags grovt Afguderi, som endnu gaer i Svang blandt Christine — d. e. nemlig **Overtroen**; i Stedet for ene at vide sig afhængig af den levende Gud, holder Mennesket sig for at være afhængig af Tilsfældet, gode eller onde Forvarsler o. a. desl. Og det er ikke blot den Udannede og aandelig Forsomte, som hos os ligger under for den Slags Afguderi, men ogsaa hyppigt nok den Høitannede og Hyperdannede. Ikke blot den Lettroende, men ogsaa Ban-troen ledes til Overtro; thi Nogen maa Menneskets Hjerte have, som det troende hengiver sig til, det maa

føle sig afhængigt af noget høiere. Er det ikke den levende Gud, saa er det en blind Skæbne (Fatum) eller desl., — og altfor hyppigt finder man Mennesker, som fornægte Gud og Udsædighed, men derimod troende hengive sig til Spaadomme, Barsler, Drømme, Anelser og desl., om det end skeer i Smug (af Frygt, for at givre sig latterlig).

§ 25.

Gjent Afguderi finder Sted der, hvor Mennesket frygter, elsker eller forlader sig paa Noget som helst i Verden mere end eller lige saa meget som paa Gud, og dog godt veed, at det ikke er Gud. Det fine Afguderi er en reen Hjertets Forblindelse, og er dersor endnu vanskeligere og farligere end det grove Afguderi. Det ytrer sig som Selvforgudelse, For-gudelse af Næsten, eller endelig som For-gudelse af Verden og dens Lyft.

§ 26.

Selvforgudelse finder Sted, naar Mennesket elsker sig selv mere end Gud, eller forlader sig mere paa egen Kraft, Viisdom og Dyd end paa Guds Besignelse, Hjælp og Raade.

Jer. 9, 23. 24: En Viis rose sig ikke af sin Viisdom, og en Stark rose sig ikke af sin Styrke, en Rig rose sig ikke af sin Rigdom; men hvo som vil rose sig, rose sig af Dette, at han forstaer og kender mig, at jeg er Herren, som gjør Mistundhed, Met og Misfærdighed paa Jordens.

§ 27.

Man forguder sin Næste, naar der vises Fader eller Moder, Biv eller Barn, Venner og Besigjørere, Fyrster og Magthavere større Frygt¹⁾, Kjærlighed²⁾ eller Tilstid³⁾ end Gud.

¹⁾ Ap. Gj. 5, 29: Man bør adlyde Gud mere end Menneskene. Matth. 10, 28: Frygter ikke for Dem, som slae Le-gemet ihjel, men kunne ikke slae Skælen ihjel; men frygter hellere for Den, som kan fordærve baade Skæl og Legeme i Helvere.

- ²⁾ Matth. 10, 37: Hvo, som elster Fader og Møber mere end mig, er mig ikke værd; og hvo, som elster Søn eller Datter mere end mig, er mig ikke værd.
³⁾ Jer. 17, 5: Forbundet er den Mand, som forlader sig paa Mennesker og holder Kjød for sin Arm, og hvis Hjerte viger fra Herren.

§ 28.

Den endelig forguder Verden og dens Lyst, som finder mere Behag i Øre, Næs, Hoffsædighed, Forsængelighed, Nydelse, Bellyst, Guld og Gods, end i Guds Dyrkelse, og stræber iwigere derefter end efter at vinde Guds Velbehag og sin Sjæls Frelse.

¹⁾ Joh. 2, 15—17: Elster ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Dersom Nogen elster Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham. Thi alt Det, som er i Verden, Kjædets Lust og Vinenes Lust og Livets Hoffsædighed, er ikke af Faderen, men af Verden. Og Verden forgaarer og dens Lust; men hvo, som gør Guds Villie, bliver til evig Tid.

Phil. 3, 19: Hvis Ende er Forbærvelse, hvis Gud er Bugen, og hvis Øre er i deres Skjændsel, hvilke træte efter de jordiske Ting.

§ 29.

Begge Slags Dyrkelse, baade Guds og Skabningens, kunne ikke bestaae ved Siden af hinanden. Rigtignok skulle vi også være og elske Skabningen, og det desto mere, jo mere Guds Herlighed afspejler sig i den, — men ikke for dens egen Skyld, men for Guds Skyld, som har sat den over os, ved Siden af os eller under os.

Matth. 6, 24: Ingen kan tjene to Herrer; thi han maa enten have den ene og elste den anden, eller holde sig til den ene og foragle den anden. I kunne ikke tjene Gud og Mammon.

2 Cor. 6, 15: Hvorledes kan Christus stemme overeens med Belial? — 1 Kong. 18, 21.

§ 30.

Den rette Opfyldestelse af det første Bud bestaaer deri, at „vi over alle Ting frøgte, elske og forlade os paa Gud“.

a) Over alle Ting at frøgte Gud.

§ 31.

Gudsfrøgten, som er Biisdoms Begyndelse (Ps. 111, 10), bestaaer deri, at vi stille hele vor Vandet, alle vore tanker, Ord og Gjerninger i det guddommelige Ansigts Lys (Ps. 90, 8)¹⁾, og lade os afskrække fra enhver Synd og drive til alt Godt ved den levende Bevidsthed om den almægtige Guds Hellighed og Retfærdighed, Allestedsnærverenhed og Alvidenhed.²⁾

¹⁾ 1 Mos. 17, 1: Jeg er den almægtige Gud, vandre for mit Ansigt og vær fuldkommen.

²⁾ Matth. 10, 28: Frøgter ikke for dem, som o. s. v. (§ 27, 1). — Jer. 10, 6, 7. — Abb. 15, 4.

§ 32.

Men den rette Gudsfrøgt er ikke den uomvendte Synders Træle-Frygt, som flyer Guds Ansigt og bøver for Dommens Ræbster, uden at Synden selv er ham imod; den er meget mere den barnlige Frygt hos den Fromme, som vanderer for Guds Ansigt, og ikke flyer Noget mere, end ved nye Synder at bedrøve og forstørre den himmelske Fader¹⁾. Træle-Frygten kan ikke bestaae ved Siden af Kjærligheden; men den barnlige Frygt er Kjærlighedens Grudvold.²⁾

¹⁾ 1 Mos. 39, 9: Hvorledes skalde jeg gjøre denne store Ordstab og synde imod Gud?

²⁾ 1 Joh 4, 18: Frygt er ikke i Kjærligheden, men den fuldkomne Kjærlighed driver Frygten ud; thi Frygt bringer Pine; men hvo, som frygter, er ikke fuldkommet i Kjærligheden.

b) Over alle Ting at elske Gud.

§ 33.

Kjærlighedens Basen er Selvopoffrelse, Hen-givelse, Samfund, Salighed (1 Kor. 13). Naar vor Kjærlighed til Gud er sand, ytrer den sig derfor i Længsten efter at være forenet med ham¹⁾, i Saligheden ved at omgaaes med ham²⁾, i Trangen

til at prise ham for al Verden med Ord og Gjerning³⁾, i Bestræbelsen efter at leve efter hans Velbehag⁴⁾, og i Frimodigheden til at ville lide for hans Navn og Bekjendelse⁵⁾.

¹⁾ Ps. 73, 25, 26: Hvem haver jeg i Himmelne? og lige med Dig har jeg ikke Lyst til Noget paa Jordens. Forsmægter mit Kjed og mit Hjerte, saa er Gud mit Hjertes Klippe og min Dæl evindelig.

Ps. 42, 2, 3: Ligesom en Hjort striger efter Vandstrømmene, saa striger min Sjel til Dig, o Gud! Min Sjel torstet efter Gud, efter den levende Gud; naar stal jeg komme og sees for Guds Ansigts.

²⁾ Ps. 63, 7: Naar jeg kommer Dig ihu paa mit Leie, saa vil jeg i Mattevagterne tænke paa Dig.

³⁾ Ps. 146, 2: Jeg vil love Herren, medens jeg lever, jeg vil lovhysse min Gud, medens jeg endnu er til.

⁴⁾ 1 Jøh. 5, 3: Dette er Kjærlighed til Gud, at vi holde hans Gud; og hans Gud ere ikke svære.

⁵⁾ Ap. Gj 5, 41: Saa gif de da glade bort fra Raadets Rasyn, fordi de havde været agtede værdige til at forhaanes for hans Navns Skyld.

§ 34.

Styrken af vor Kjærlighed til Gud er begrundet i Guds Kjærlighed til os, i hvilken den ogsaa findes sin Mæring og Bekræftelse.

Nom. 8, 35, 37-39: Hvo stal kunne stille os fra Christi Kjærlighed? Trængsel eller Angst eller Forsolgelse eller Hunger eller Nogenhed eller Fare eller Sværds? Men i alt Dette mere end seire vi ved ham, som os elskede. Thi jeg er vis paa, at hverken Død, et heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrfændsommere, ei heller Magter, ei heller det Merværende, ei heller det Tilsynende, ei heller det Høje, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal funne stille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre.

1 Jøh. 4, 10: Derudi bestaaer Kjærligheden: ikke at vi have elsket Gud, men at han haver elsket os, og haver udsendt sin Søn til en Forsening for vores Synder.

§ 35.

Vi skulle over alle Ting elskte Gud, fordi han alene er god og Kilden til alt det Gode¹⁾, fordi han har elsket os først²⁾, og fordi Kjærligheden til Gud gør os salige i dette og det huinsides Liv³⁾.

¹⁾ Mark. 10, 18: Ingen er god uden Gen, som er Gud. Jak. 1, 17: At god og al fuldkommen Gave er ovenfra, og kommer ned fra Eyenes Fader.

²⁾ 1 Jøh. 4, 19: Vi elsker ham, fordi han elskede os først.

³⁾ Rom. 8, 28: Vi vide, at alle Ting tjene Dem til Gode, som elsker Gud.

1 Tim. 4, 8: Gudsfrugtighed er nyttig til alle Ting, og haver Forståelse for det Liv, som nu er, og for det tilkommende.

c) Over alle Ting at forlade sig paa Gud.

§ 36.

At forlade sig paa Gud vil sige: med Glæde og Frimodighed at overlade sig til Guds Førelse¹⁾; i al Legems og Sjæls Rosd, i Liv og i Død at tage sin Tilsflugt til Herren²⁾; at være stille og bie, naar Hjælpen tover³⁾, og fast at troe, at han vil udøvere Alt til det Bedste⁴⁾.

¹⁾ Ps. 37, 5: Vælt din Bei paa Herren og forlad Dig paa ham; han skal gjøre det.

Jer. 17, 7: Beskygnet er den Mand, som forlader sig paa Herren, og hvis Tilstid Herren er. — Ps. 13, 6. — Ps. 91, 1, 2.

²⁾ Ps. 121, 1-4: Jeg oploster mine Vine til Hjergene, — hvorfra skal min Hjælp komme? Min Hjælp kommer fra Herren, som gjorde Himmel og Jordens. Han lader ikke din Fod snuble, og han summer ikke, som bevarer Dig. See, han summer ikke og sober ikke, som bevarer Israel.

Ps. 90, 1: Herre! Du er vor Bolig fra Slægt til Slægt. — Jer. 16, 19.

³⁾ Ps. 42, 12: Hvi er Du dybt nedhævet, min Sjel, og hvi bruser Du i mig? Vi efter Gud! thi end skal jeg prise ham, mit Ansigts Frelse og min Gud.

Ies. 30, 15: I Stilhed og Tilstid skal Guds Styrke være.

Ies. 40, 31: De, som stole paa Herren, fornye deres Kraft; de have Vinger som Ørne, de løbe og trættes ei, de gaae og matted ei. — Hebr. 10, 36.

⁴⁾ Rom. 5, 4, 5: Standhaftigheden virker Forsørenhed, men Forsørenheden Haab, men Haabet beskjærer ikke.

Ps. 77, 11: At forandre det, staar i den Hjælestes Hånd.

Ies. 28, 29: Han er underlig i Raad, stor i Viisdom.

§ 37.

Belymringen er aldeles uforenelig med Tilliden til Gud. Thi Belymringen hviler paa den daarlige og syndige Mening, at Mennesket skal hjelpe sig selv, og paa den hedense, træstelsøe Anskuelse, at den levende Gud ikke er til. Belymringen er altsaa ikke vor men Guds Sag. Vor Sag er det: at bede og at arbeide, og det er det Modsatte af at være belymret.

Matt. 6, 25—34: Dersor siger jeg Eder: belymrer Eder ikke for Eders Liv o. s. v.

1 Pet. 5, 7: Kaster al Eders Sorg paa ham; thi han harer Omhu for Eder.

Phil. 4, 6: Værer ikke belymrede for Noget, men i alle Ting lader Eders Begjæringer fremføres for Gud i Caualdelse og Bon med Taffigelse.

1 Thess. 4, 11: Søger Gte i at leve fulle og varestage hver sin Gjerning, og arbeide med Eders egne Hænder.
— Ps. 127, 1. 2.

§ 38.

Den Ullætning: „Du skal ikke gjøre Dig noget udssaaet Billeder eller nogen Esterligning Du skal ikke tilbede dem og ikke dyrke dem,” bliver efter den lutheriske Inddeling af Dekalogen regnet med til det første Bud. Imidlertid kan man ogsaa, som de Reformerte gjøre, med Øsie betragte den som et særskilt Bud (det andet); det niende og tiende Bud falde da sammen til eet Bud. I hvert Fald kan man nemlig bedre holde Afguder i og Billeddyrkelse ud fra hinanden end Det, som forbrydes i det niende og tiende Bud. Ved Afguder i forstaac vi da Tilbedelsen af falske Guder, ved Billeddyrkelse derimod den falske Tilbedelse af den sande Gud (som f. Ex. Aaron gjorde 2 Mos. 32, 5 og Jeroboam 1 Kong. 12, 26—30.).

§ 39.

Der gives en grov Billeddyrkelse (som Israels Kalvedyrkelse), der forglemmer, at Gud er en Aand,

som dersor vil tilbedes i Aand og Sandhed (Joh. 4, 24); den Tilbedelse, som ene tilkommer den usynlige Gud, overføres saaledes paa hans synlige Billede og Esterligning.

Anm. I det G. T. var det ikke blot strengt forbudt at tilbede Billeder af Gud, men ogsaa overhovedet at forfærdige og at have saadanne Billeder. Det er blevet anderledes i det N. T. Siden Gud har antaget sig menneskelig Skikkelse og Natur i Christo, og i denne Skikkelse har levet og lidt iblandt os, er død, opstanden og faret til Himmel, kunne vi ogsaa afbilde ham saaledes for os, og til en Grindring om ham og til Andagtens Bækkelse og Fremme, have vi dersor Billeder, Crucifixer o. desl. i vore Kirker og Huse. Men deres Tilbedelse er lige saa vel forbudt under det nye Testamente som under det gamle.

§ 40.

Men ogsaa for os indeholder dette guddommelige Bud en alvorlig Advarsel. Thi uguadelige Billeder af Gud kunne ikke blot dannes med Hænder i Træ, Steen, Metal og Farver, men ogsaa med Hornsten og Tankerne i Hjertet og Erfjendelsen. Der gives ogsaa en fin Billeddyrkelse, som er endnu farligere end hin grove; og til denne henfalde vi, naar vi tanke os Guds Bøsen og Egenskaber anderledes, end Gud har afbildet og beskrevet sig selv i sit aabenbarede Ord.

2 Tim. 4, 3. 4: Thi den Tid skal vorde, da de ikke fulle fordrage den funde Lærdom, men efter deres Begjæninger tage sig selv Lexere i Hobial, efter hvad der kildrer deres Øren. Og de fulle vende Ørene fra Sandheden, men henvende sig til Fabler.

§ 41.

Det første Bud omfatter alle Budene, thi Guds frygt og Kjærlighed til Gud maa være den Kilde, hvorfaf al vor Gjøren og Loden fremgaer¹).

Hvad der ikke kommer fra denne Kilde, er Synd, og hvor glimrende det end seer ud, det er dog ikke velbehageligt for Gud²⁾). Derfor lader ogsaa Luther med Nette Opfyldelsen af alle de andre Bud være betinget af det første Bud, idet han begynder deres Forklaringer med de Ord: „Vi skulle frygte og elske Gud, saa at o. s. v.“

¹⁾ Rom. 13, 10: Kjærlighed er Lovens Fulde.

²⁾ 1 Tim. 1, 5: Summen af Budet er Kjærlighed af et reent Herte og af en god Samvittighed og af en usørsmætt Tro.

Matth. 22, 37–40: Dette er det første og store Bud o. s. v. (§ 19).

²⁾ 1 Kor. 13, 1–3: Talede jeg med Menneskers og Engles Tungemaa, men havde ikke Kjærlighed, da var jeg en lødende Malm og en klingende Bjelde. Og havde jeg propheetisk Gave, og vidste alle Hemmeligheder og al Kundstab, og havde jeg al Tro, saa at jeg kunde skyte Bjerger, men havde ikke Kjærlighed, da var jeg Intet. Og uddelede jeg alt mit Gods til de Fattige, og gav jeg mit Legeme hen for at brændes, men havde ikke Kjærlighed, da gavnede det mig Intet.

Det andet Bud.

Du skal ikke tage Herren din Guds Navn forsængeligt, thi Herren vil ikke lade den ustraffet, som tager hans Navn forsængeligt.

Hvad er det?

Vi skulle frygte og elske Gud, saa at vi ved hans Navn ikke bande, sværge, gjøre Troldom, lyve eller bedrage, men i al vor Trang paakalde det, bede, love og takke.

§ 42.

Det første Bud handler om Hjertets Guds-tjeneste, det andet om Mundens Gudstjeneste. Det første refererer sig til det guddommelige Væsen, det andet til Guds Navn. Navnet paa en Gjenstand er Betegnelsen af dets Væsen. Guds Navn er

den omfattende Betegnelse af alt Det, som det har behaget Gud at aabenbare os om sit Væsen og sine Egenskaber. De enkelte Navne betegne dette hans aabenbarede Væsen til de forskellige Sider.

Anm. Guds Navn i videre Forstand er altsaa et Begreb af dyb og omfattende Betydning. Denne Betydning har det allevene, hvor der er Tale om Guds Navn i Almindelighed, f. Ex. naar man siger: at befjende Guds Navn, at gjøre Noget i Guds Navn o. s. v.

§ 43.

Vi tage Guds Navn forsængeligt, naar vi bruge det tankeløst uden nogen Hensigt, eller gudsbespotteligt i en ond Hensigt, som naar man bander, sværger, gjør Troldom, lyver eller bedrager.

§ 44.

Vi synde ved den tankeløse Brug af Guds Navn, naar vi tale eller høre om Guds aabenbarede Væsen og Ord, uden inderligt at være gjennemtrængt af Gjenstandens Hellighed; — eller naar vi blot af Vane eller letfindigt, uden Sky og Grefrygt uttale et eller andet af Guds enkelte Navne.

Matth. 12, 36: Jeg siger Eder, at Menneskene skulle gjøre Regnsstab paa Dommens Dag for hvert wilbørligt Ord, de have talet.

§ 45.

At bande er at nedkalde Guds Dom og Straf over sig og Andre. Skeer det af ond og hjædelig Brede, saa er det i hvert Fald en formastelig Synd.

Iak. 3, 9, 10: Med Tungen velsigne vi Gud og Faderen, og med den forbande vi Menneskene, som ere gjorte efter Guds Ligñelse. Af den samme Mund udgaar Velsignelse og Forbandelse. Mine Brødre! dette ber ikke saa at være.

Rom. 12, 14: Velsigner dem, som Eder forsvig, velsigner, og forbander ikke. Luk. 9, 51–55.

Anm. Ligesom Høvnen (Rom. 12, 19; Hebr. 10, 30) saaledes tilkommer ogsaa Forbandelsen ene

Gude hellige og retfærdige Dom. En saadan Forbandelse kan Gud ogsaa lade forkynde ved Mennesker, og da er det naturligvis ikke nogen Synd for det Menneske, som gjør det i Guds Navn og paa hans Beslning. (Exempler: Noah, Jakob, Profeterne). Lige saa lidt er det Uret, men langt snarere en Christens hellige Pligt, at Guds Ord at foreholde den letstindige Synder Guds Forbandelse og Dom, paa det at han maatte omvende sig og undskyde den ham truende Forbandelse. 3 Mos. 19, 17: Du skal overbevise din Næste, at Du skal ikke bære Synd for hans Skyld.

§ 46.

At sværge er, at falde den alvidende og hellige Gud til Bidne paa Sandheden og at opfordre ham til at havne Usandheden. At sværge falsk (Meened) er den forsødeligste Formastelse, da det er en aabenbar Forhaanelse af Guds Alvidenhed, Hellighed og Allmagt¹⁾. Men overhovedet er det at sværge i og for sig af det Onde²⁾; thi Mennesket skulde leve saaledes i Sandheden og for Guds Ansigt, at hans simple Ja og Nei var lige saa helligt for ham og lige saa tilforladeligt for Andre som den helligste og formeligste Ed; ja han skulde bære lige saa meget tilbage for et usandt Ja eller Nei, som for en formelig Meened. Men da Dette ikke forholder sig saaledes, og da tværtimod den grove og fine Løgn er saa almindelig blandt Menneskene (§ 119), saa kan Eden ikke undværes i vigtige Tilfælde³⁾.

¹⁾ 3 Mos. 19, 12: I skulle ikke sværge falskelsen ved mit Navn, saa Du vahelliger din Guds Navn. Jeg er Herren.

Ezech. 17, 19: Derfor, saa sagde den Herre Herre: saa sandt som jeg lever, om jeg ikke legger min Ed, som han foragtede, og min Bagt, som han brød, paa hans Hoved.

Gal. 6, 7: Farer ikke vilb; Gud lader sig ikke svotte.

²⁾ Matth. 5, 34—37: I skulle aldeles ikke sværge ... Eders Tale skal være ja, ja, nei, nei; men hvad der er over Dette er af det Onde. Sak. 5, 12.

³⁾ 5 Mos. 6, 13: Du skal frugte Herren din Gud og hene ham, og Du skal sværge ved hans Navn. 5 Mos. 10, 20. Hebr. 6, 16: Eden er en Ende paa al Twist, til Stadfestelse.

Anm. Christi Ord, Matth. 5, 34—37, er hyppig blevet misforstaat saaledes, som om Eden i og for sig og under alle Omstændigheder var Synd. Men at Dette er en Misforstaelse, er allerede klart af Matth. 26, 63, hvor Christus selv aflagger en formelig Ed. Det er ikke Eden i og for sig, der er et Onde, men Det, som nødvendiggjør Eden, nemlig den sorgelige og ubestridelige Kjendsgjerning, at man under visse Omstændigheder kan befrygte en Usandhed af ethvert Menneske (Ps. 116, 11; Rom. 3, 4). Christi Fordring gaaer, som alle guddommelige Bud, nærmest ud paa den indre Hjertegrund (§ 21). Hvis det er her, at Grunden maa søges til Edens Nødvendighed, d. e. hvis Mennesket ikke vil tale Sandhed uden Edsafslæggelse, saa er Eden, ja selv den sande Ed, en Synd. Men ligger Edens Nødvendighed ikke hos Den, der skal aflagge den, men ene hos Den, der fordrer Eden for derved at sikre sig Sandhed og Troskab, saa falder den egentlige Grund til forbudet bort, og den Christne kan uden Synd aflagge den fordrade Ed. Men ogsaa Den, der affordrer Eden, er i sin gode Ret; thi Eden er uundværlig, naar Sandheden af et Udsagn saa vidt mulig skal være sikret. Dette gjælder navnlig om Ørvigheden, som for rettelig at kunne forvalte det den af Gud betroede Embete maa kjende den Sandhed, hvorefter den skal dømme, beskytte og straffe, med den størt mulige Grad af Noiagtighed og Tilforladelighed. Christi Forbillede (1 Pet. 2, 21) giver den sikreste Maalestok for, hvordan den Christne har at forholde sig med Hensyn til Eden. Ligeoverfor sine Disciple og Folket brugte han kun et simpelt Ja og Amen til sit Udsagns Bekræftelse; men han vægredte sig dog ikke ved at aflagge den ham af Ørvigheden forelagte Ed (for Synedriet, Matth. 26, 63). Saaledes tor ogsaa

den Christne svørge, naar Øvrigheden fordrer det, eller naar den Sag, hvorom der handles, er af en saadan Vigtighed, at han ikke med Rette kan beskyldes for letfordigt eller unhyttigt at have brugt det allerhelligste Navn. Men ellers skal han lade sig nse med et simpelt, men under alle Omstændigheder stængt sanddru og tilforladeligt Ja og Nei.

§ 47.

Bed Guds Navn at gjøre Troldom er: uden Tro og i egenraadig Begjørslighed at bruge Guds Navn, Ord eller Sakrament for „at faae at vide, hvad Gud har skjult, eller at opnaae, hvad Gud har nægget.“ (Ex.: 1 Sam. 28, 6 ff; Ap. Gj. 19, 13. 19; 16, 16.)

5 Mos. 18, 10—12: Der skal ikke findes Nogen hos Dig, som omgaas med Spaedom, er en Dagvelger, eller som agter paa Huglestrig, ellers er en Troldkarl, eller som omgaas med Manen, ellers som adspørger en Spaamand, ellers er en Legnsudlægger, ellers som gør Spørgsmaal til de Døde. Thi hver, som gør disse Ting, er en Vederskængelighed for Herren.

Anm. Det kommer her egentlig slet ikke au paa, om det tilsigtede opnaaes ved saadan Troldom, men Dette er det Vigtige, at det under alle Omstændigheder er Synd og Bespottelse mod Guds Navn at gjøre Saadant, eller lade Andre gjøre det for sig.

§ 48.

Man tager Guds Navn forsængeligt ved at lyve og bedrage ikke blot ved at svørge falsk og begaae Meened, men ogsaa ved Skinhellighed og Læbetjeneste, naar man fun fører Guds Navn i Mundten og ikke har det i Hjertet¹⁾; fremdeles naar man misbruger Guds Ord til falsk Lære²⁾, eller bestyrker sig selv eller Andre i Lætsindighed og Tryghed ved at henvise til Guds Varmhjertighed og Langmodighed³⁾.

¹⁾ Ps. 50, 16. 17: Hvad kommer det Dig til at forkynde mine Forstørster, og at sage min Bagt i din Mund? Og Du hader Tugt, og kaster mine Ord bag Dig.

Matth. 15, 7. 8: O Dienstkalke! Esaias spaede retteligen om Eder, da han sagde: dette Folk holder sig nær til mig med sin Mund, og ærer mig med Læberne; men deres Hjerte er langt fra mig.

Matth. 7, 21—23: Ikke Enhver, som siger til mig: Herre, Herre! skal indgaae i Himmeriges Rig. men Den, som gør min Faders Willie, som er i Himmelene o. s. v.
 2) Abb. 22, 18. 19; — 5 Mos. 4, 2; Ap. Gj. 15, 1. 24;
 — Gal. 1, 6—8.
 3) Jub. 4. — Hebr. 10, 26.

§ 49.

Da Menneskene saa let oversee eller ringeagte saadanne Synder, fordi de blot skee i Ord, saa tilfoier Gud endnu den Trudsfel, at han visseelig ikke vil lade Den være ustraffet, som tager hans Navn forsængeligt. (Ex.: 3 Mos. 24.)

Gal. 6, 7: Faret ikke vilb, Gud lader sig ikke spotte. Hebr. 10, 31: Det er forsærligt at falde i den levende Guds Hænder. — Ex. 17, 18—20.

§ 50.

Ugesom de jordiske Guder ikke blot blive misbrugte af Den, som anvender dem til slette Niemed, men ogsaa af Den, som slet ikke anvender dem, saaledes gaaer det ogsaa med de himmelske Guder, Guds Navn og Guds Ord. Til Opsyldelsen af det andet Bud hører da ogsaa den rette Brug af Guds Navn, og den bestaaer deri, at vi i al vor Trang paakalde Guds Navn, bede, love og takke.

§ 51.

At anraabe Guds Navn i al vor Trang betyder: fremfor alle Ting at søge Hjælp hos Gud i al egen og fremmed Trang, den være nok saa stor eller nok saa lille; og en saadan Sagten har Forjattelse om en naadig Benhørelse.

Ps. 50, 15: Kald paa mig, paa Trængselens Dag: jeg vil udfrue Dig, og Du skal præse mig.

Ps. 145, 18: Herren er nær hos alle Dem, som vær-
kalde ham i Sandhed.

§ 52.

At bede i Guds Navn betyder: troende og
barndigt ydmygt for hans Buds og Forættelserns
Skyld at tale til Gud i Hjertet og at forebringe
alle egne og fremmede Anliggender for ham.

Eph. 6, 18: Veder til hver Tid i Aanden med al
Bon og Begjæring, aarvagne til det Samme med al
Varagtighed og Bon for alle de Hellige.

1 Tim. 2, 1: Thi formaner jeg først for alle Ting, at
der gjøres ydmygelige Begjæninger, Bonner, Forbønner,
Takfogtelser for alle Mennesker.

§ 53.

At love Guds Navn betyder: at have Hjertet
saa fuldt af Guds Naade og Hellighed, at man ikke
kan Undet¹⁾, end glad og frimodig bekjende hans
Navn for al Verden²⁾ og prise ham i Ord³⁾ og
Gjerning⁴⁾.

¹⁾ Matth. 12, 34: Af Hjertets Overflodighed taler Munden.

²⁾ Ap. Ch. 4, 20: Vi funne ikke Undet end tale Det, som
vi have set og hørt.

³⁾ Rom. 1, 16: Jeg skammer mig ikke ved Christi Evangelium;
thi det er en Guds Kraft til Saliggjørelse for hver Den,
som troer.

Matth. 10, 32, 23: Hvo som vil bekjende mig for
Menneskene, ham vil jeg og bekjende for min Fader, som er
i Himlene o. s. v.

⁴⁾ Kol. 3, 16: Fader Christi Ord boe rigeligen iblandt Eder
i al Vibsdom, saa I lære og paamindre hyerandte med
Psalmer og Levssange og aandelige Viser, idet I synge
yndeligen i Eders Hjerte for Herren.

⁵⁾ Matth. 5, 16: Fader saa Eders Lys sinne for Menneskene,
at de jee Eders gode Gjerninger og are Eders Fader, som
er i Himlene.

Hj. 1, 21: Herren gav, Herren tog; Herrens Navn
være lovet. — Joh. 21, 19.

§ 54.

At takke i Guds Navn betyder: glad og ydmygt
at erkjende og bekjende, at hvad Godt vi ere, have
og udrette, kun er Guds Naade og en ufortjent
Belgjerning. Naar det ret er vort Alvor med denne

Bekjendelse, saa ville vi ogsaa legge vor Tak for
Dagen i Gjerningen, ved at anvende Guds Gaver,
ikke efter vor egen, men efter Guds Billie.

Eph. 5, 20: Siger altid Gud og Faderen Tak for
alle Ting i vor Herres Jesu Christi Navn.

Det tredie Bud.

Du skal helligholde Hviledagen.

Hvad er det?

Vi skulle frygte og elske Gud, saa at vi ikke
forgæte Prædiken og hans Ord; men holde
det helligt, gjerne høre og lære det.

§ 55.

De to første Bud vise, hvorledes Mennesket
skal forholde sig mod Gud med Hjertet og Mun-
den; det tredie handler om, hvordan Mennesket skal
dyrke Gud i sin Gjøren og Vaden.

A. I sex Dage skal Du arbeide og gjøre al din
Gjerning.

§ 56.

Mennesket er af Gud bestemt til Virksomhed
(1 Mos. 2, 15). Men hvad der uden Synden var
en Lyst, det er ved Syndens Forbandelse blevet
en Byrde¹⁾. Men denne guddommelige Forban-
delse indeslutter ogsaa en Belsignelse. Thi Ar-
beidsomhed bevarer for mange Synden, og Ledig-
gang er Begyndelsen til alle Laster. Uden Arbeide
i vort Ansigt Sved gives der i dette Liv ingen
blivende Tilfredshed og ingen ret Livsglæde, men
men kun pinlig Kjædsomhed, Utilfredshed, Lede og Bæm-
melse ved Livet. Derfor kan Ingen, han være nok
saagrig og høitstillet, unddrage sig fra denne Orden
uden at hjemafsalde til en langt sværere Forbandelse.²⁾

- 1) 1 Mos. 3, 19: I dit Ansigt Sved skal Du øde dit Brød, indtil Du bliver til Jord igjen; thi af den er Du tagen.
 2) 2 Thess. 3, 10: Dersom Nogen ikke vil arbeide, han bør ikke heller øde.

B. Men paa den syvende Dag er det Sabbath for Herren din Gud o.s.v.

§ 57.

Ugesabbathen er indstiftet som et **Afbilledede** af **Skabelsessabbathen** (2 Mos. 20, 8—11) og som et **Forbillede** paa den evige Sabbath (Hebr. 4, 9, 10). Den evige Sabbath er **Skabningens Indgang** til Guds Hvile. Ligesom Gud hviledede, efterat han havde fuldendt **Skabelsen** (1 Mos. 2, 1—3), saaledes skal ogsaa **Skabningen** hvile i evig Salighed og tage Deel i Guds salige Hvile, naar den har fuldendt sin Udviklingsgang og naaet sin Bestemmelse (Hebr. 4, 9, 10). Jvf. § 305. Den evige Sabbathshvile skal forbilledligt forberedes og afspeiles i den jordiske Sabbathshvile. Det er dens almindelige religiøse Betydning.

§ 58.

I den evige Hvile ophører alt jordisk Arbeide og Moie, og i Stedet herfor indtræder der en anden og uendelig højere Virksomhed, hvor Gud evig skal anfnes og lovprises under en uforstyrret Deeltagelse i hans Herlighed og Salighed, og den hele Skabning skal omfattes i den fuldkomneste Kjærlighed (jvf. § 305). I Overensstemmelse hermed maa den jordiske Sabbaths Hvile og Virksomhed bestaae i Frihed for al Moie og Arbeide ved det jordiske Kald, medens det himmelske Kalbs Virksomhed forberedes og forudnydes. (Omgangen med Gud og Kjærligheds-gjerninger.)

§ 59 a.

I det Gl. T. blev **Krænkelsen** af den beslæde Sabbathshvile straffet med **Doden** (2 Mos. 31, 14, 15; 4 Mos. 15, 32—35). Denne

Lovens Strenghed havde sin Grund deri, at Sabbathen i det Gl. T. var **Tegnet paa** **Pagten** (2 Mos. 31, 13—17), og at derfor enhver **Van-helligelse** af den var en **Majestatsforbrydelse**. I det N. T. derimod er det ikke den ubanhørlig strenge Lov, men den religiøse **Trang** og den frie **Kjærlighed**, som helliger Sabbathen. Den gamle Pagts Helligholdelse af Sabbathen har fundet sin Fuldkommelse i Christo¹⁾, og ligesom Christus selv er ogsaa enhver af Christi Disciple (ved ham) bleven **Herre over Sabbathen**²⁾.

¹⁾ Kol. 2, 16, 17: Dersor domme Ingen Eder i Mat eller i Drifte, eller i Henseende til Høitider eller Ny-maaner eller Sabbather, hvilket er en **Støtte** af Det, som fulde komme, men Legemet er Christi. Jvf. Rom. 14, 5, 6; Gal. 4, 9, 10.

²⁾ Mark. 2, 27, 28: **Sabbathen** blev til for **Menneskets Skyld**, ikke **Mennesket** for **Sabbathens Skyld**. Saaledes er **Menneskens Son** en **Herre** ogsaa over **Sabbathen**.

§ 59 b.

Forsaavidt altsaa den gamle Pagts Helligholdelse af Sabbathen var et **Værk** af Loven og et **Led** i den forbilledlige og derfor kun temporære (§ 217) Guds-tjeneste, ere de Christne ikke længere forpligtede til den — men forsaavidt som den svarer til en religiøs Trang hos Mennesket, bliver den ogsaa i den nye **Pagt** ved at have en heldbringende **Betydning** og at beholde sin **Gyldighed**. Men da Helligholdelsen af Sabbathen i det N. T. ikke maa sees fra Lovens men fra den evangeliske Friheds Standpunkt, saa var den første christelige Kirke fuldkommen berettiget til, i Stedet for den syvende Dag at indsætte den første eller **Søndagen** — som den Dag da Christus opstod fra de Osde og derved fuldkommede vor Forlossning (§ 248) — til at være Dagen for den gudindviede Hvile og den fælleds Gudsstjæuse (Ap. 20, 7; 1 Kor. 16, 2; Abb. 1, 10).

§ 59 c.

Med Hensyn til den Christnes Forpligtelse til at hvile paa Sabbathen forholder det sig altsaa saaledes:

Det at arbeide om Sondagen er ikke i og for sig nogen Synd, men derimod det Sindelag, hvorf af det fremgaaer, og hvorom det afgiver Bidnesbyrd; naar vi nemlig ere saa ugudelige at mene, at vi ikke behøve nogen Gudstjeneste, have vi heller ikke noget Ønske eller Krængsel efter Omgangen med Gud — det jordiske Arbeide og den jordiske Binding agtes for nødvendigere og nyttigere end Omsorgen for vor Sjæls Salighed. Hvor det rette Sindelag ikke ligger til Grund for Sabbats-Hvilen, bliver Sabbathens Formaal lige saa vel forseilet ved Hvilen som ved Arbeidet. Den ugudelige Hvilen om Sondagen er ikke mindre Synd end den ugudelige Arbeiden.

§ 60.

Hvoruden den ugentlige Sabbath havde allerede det G. L. indstiftet nogle andre Festdage til Minde om enkelte særdeles vigtige Begivenheder i Israels guddommelige Maadeførelse, og disse skulle feires lige saa strængt som den egentlige Sabbath. Saaledes har ogsaa den christelige Kirke indstiftet flere aarlig tilbagevendende Fester til Erindring om Forloasnings store Kjendsgjerninger, og fordrer, at de skulle helligholdes ligesom Sondagen. Ivs. § 66 ff.

Anm. At feire betyder egentlig: at afholde sig fra de sædvanlige Arbeider; og at hellige betyder: i et gudeligt og religiøst Viemed at udsondre Noget fra den sædvanlige og almindelige Brug.

§ 61.

Sondagen eller Festdagen bliver vanhelligt, naar man forsømmer Prædiken og foragter Guds Ord, d. e. naar man i Stedet for andægtigt at tage Deel i den følleds kirkelige Gudstjeneste og i Stedet for ivrigt at forst i Guds Ord giver sig af med verdslige eller endog syndige Ting, og hengiver sig til verdslige Nydelser, Adspredler og Selskaber.

Hebr. 10, 24, 25: Lader os give Agt paa hverandre, saa vi opmuntre hverandre til Kjærlighed og gode Gjerninger, og ikke forlæs vor egen Forsamling, som Nogle have for Stil, men formane hverandre.

Eph. 5, 18, 19: Drifter Eder ikke drukne af Vin, i hvilket der er Ryggesloshed, men bliver holdte af Vand, og taler hverandre till med Psalmer og Lævsange og aandelige Viser, og synger og leger for Herren i Eders Herte. Rom. 14, 17, 18.

§ 62.

Men Sondagen er ingenlunde en Dag, bestemt til Sorg og Klage, hvor man skal gaae og hænge med Hovedet¹⁾, men en Glædes og Fryd²⁾ Dag³⁾, dog at man glæder sig i Herren³⁾ og frydes ved Guds Ord⁴⁾.

¹⁾ Jes. 58, 5.

²⁾ Phil. 4, 4.

³⁾ Ps. 118, 24; Ps. 16, 11.

⁴⁾ Ps. 1, 2; Rom. 7, 22.

§ 63.

Christelige Kjærlighedsgjerninger¹⁾ ere tilsladte og fuldkommen overensstemmende med Festdagenes Viemed. Naar der virkelig er en tvingende Nødvendighed tilstede, og det ikke kan opførtes, kan man ogsaa udføre Arbeider til sin egen jordiske Fordeel²⁾, naar der blot ikke er Dovenskab, Uorden eller Ryggesloshed med i Spillet.

¹⁾ Mat. 1, 27: En reen og ubesmittet Gudsbyrkelse for Gud og Faderen er denne, at besøge Faderlese og Enfer i deres Krængsel, at bevare sig selv ubesmittet af Verden. Jes. 58, 5-7.

²⁾ Matth. 12, 11, 12: Hvilket Menneske er blandt Eder, som harer et Faar, og ikke, dersom det falder i en Grav paa Sabbathen, tager fat paa det og løfter det op? Hvor meget bedre er nu et Menneske end et Faar? Altsaa er det tilladt at gjøre vel paa Sabbathen.

§ 64.

Festdagen bliver helligholdt, naar vi holde Guds Ord helligt, gjerne høre og lære det (Ap. Gj. 17, 11; Luk. 2, 19), hvad enten vi ere i Kirken eller hjemme, om vi ere forsamlede med Andre til følleds Opbyggelse eller vi sidde i vort Kammers Gensomhed (Matth. 6, 6).

Ps. 26, 6-8: Seg vil holde mig til dit Alter, o Herre! at jeg maa præbde med Lovpræisnings Rost, og forhinde alle dine underfulde Gjerninger. O Herre, jeg elster dit Huses Velig og Stedet for din Agers Tabernakel. Ps.

27, 4; Kol. 3, 16: Lader Christi Ord boe rigeligen o.s.v.
(§ 53, 3.)

§ 65.

Bel forberedt og med samlet Sind skal den Christne gaae til Guds Huus¹⁾), tage Deel i Guds-tjenesten med udeelt Hjerte, og indpræge sig Guds Ords Prædiken dybt i sin Sjæl; da vil han styrket vende tilbage til sit jordiske Kalds Gjer-ning med ny Kraft i sit Indre til ikke blot at være Ordeis Hører men ogsaa dets Gjører²⁾). Den offent-lige Gudstjeneste vil saaledes vække Trangen til at fortsætte den i Hjemmet, og den vil bære, have og fremme den private Gudstjeneste. En hyllerisk Gudstjeneste er saavel i Kirken som i Hjemmet en Gru for Herren³⁾.

¹⁾ Præd. 4, 17: Forvar din God, naar Du gaaer til Guds Huus, og hold Dig nærmere til at høre.

²⁾ Matth. 4, 4: Mennesket lever ikke af Brod alene, men ved hvert Ord, som udgaer gjennem Guds Mund.

³⁾ Luk. 11, 28: Salige ere De, som høre Guds Ord og be-varer det.

Jak. 1, 22: Men vorde Ordeis Gjørere og ikke alene dets Hørere, med hvilket I bedrage Eder selv.

⁴⁾ Amos 5, 21, 23.

Anhæng: Det christelige Kirkeaar.

§ 66.

Forbilledet for det christelige Kirkeaar var givet i den glæst. Gudstjeneste. Det G. X.'s kirke-lige Åar begyndte den 14. Risana med Paaske-(Pashcha-) Festen til Minde om Udgangen af Egypten og de Førstefodtes Forstaanelse; tillige var den Føraarshøstfest. Halvtredindstyve Dage efter Paasken blev Pintsefesteren (ogsaa kaldt Agnenes eller Første-grdens Fest) feiret som Høsttaklefest (fordi Føraars-høsten imidlertid skulde være endt) og til Minde om Lovgivningen paa Sinai. Paa den tiende Dag i den syvende Maaned (Tisri) kaldt den store Førsoningsfest, en almindelig Bod-s- og Fastedag, paa hvilken hele Folkets Synder bleve udsonede.

Lovhyttefesten begyndte den 15. Dag i samme Maaned til Minde om Toget gjennem Ørkenen; tillige var den Føsteraarshøstfest (Frugter, Olie, Vin). — Nymaanefesterne, Sabbathaaret, Jubelaaret.

§ 67.

Det christelige Kirkeaar begynder med den fjerde Søndag for Juul eller den første Adventsøn-dag. Det falder i to Halvdele: Festkredsen og den festløse Tid. Trinitatisøndag danner Grenseskjellet mellem dem (§ 74). I Kirkearets første Halvdeel (den historiske Deel) skal Christi forløsende Liv og Virken, i den anden (eller Veredelen) det christelige Liv i Menigheden være Gjenstand for den føledehs christe-lige Opbyggelse og Øvelse.

§ 68.

Kirken har fra gamle Dage af til hver Son- og Festdag udvalgt to Afsnit af den hellige Skrift (Peritoper), det ene af Evangelierne, det andet af Epistlerne, som Grundlag for Prædikenen og Opbyggelsen.

§ 69.

Man skjerner mellem bevægelige Fester, som bestandig falde paa den samme Ugedag men ikke paa den samme Årsdag; saaledes Paaskefesten og alle de Fester, som rette sig efter den; — og ubevægelige Fester, som bestandig falde paa den samme Års-dag men paa forskellige Ugedage.

§ 70.

Adventstiden omfatter de fire sidste Søndage for Julen. Den er Forberedelsestiden til Førlæserens Hødselsfest eller Julefesten, som stedse bliver feiret den 25. December (jvf. § 239). Otte Dage efter falder Christi Omfjærelses- og Navnedag (jvf. § 239 Ann.) paa den borgerlige Nytaardsdag. Den 6. Ja-nuar feires Christi Albenbarelles-Fest (Epiphalias). I den katholske Kirke kaldes den Hell. tre Kongers Dag. Den er Festen for Hedningernes Omvendelse; thi som Hedningernes Førstegrøde tilbade de Bise af

Osterland Christus. Matth. 2, 1—12. Derpaag komme endnu fra to til sex Søndage efter Epiphanias eller H. T. K., alt estersom Paasken indtræffer tidligt eller sildigt.

Anm. I Danmark blev H. T. K. D. afskaffet ved Forordning af 1770. (Ivf. § 75. Anm.)

§ 71.

Den niende Søndag før Paasken hedder septuagesimæ (med et rundt Tal, egentlig den 64. Dag); den ottende Søndag hedder sexagesimæ; den syvende quinquagesimæ, ogsaa esto mihi eller Søndag før Fassten. Tirsdag-Aften (Fastelavn o: Faste-Aften) i denne Uge begynder Paaskens Forberedelsesfestid, som ogsaa af os kaldes Fassten, uagtet vi ikke som Katholikene faste i 40 Dage (Quadragesimalafasten; om Søndagen fastes der ikke.) De sex Søndage i Fassten blive efter den gamle Søndagslections latinske Begyndelsesord eller Indhold kaldte: 1) invocavit, 2) reminiscere, 3) oculi, 4) læstare, 5) judica, 6) palmarum. I den evangeliske Kirke kaldes de sex Uger før Paasken også Passionsstiden, fordi Christi Lidelse i dem gjøres til Gjenstand for Betragtningen.

§ 72.

Med Palmesøndag (til Minde om Christi Indtog i Jerusalem, da Folket høitideligt anerkjendte hans messianiske Kongeværdighed. Matth. 21) begynder den stille Uge eller Passionsugen. I denne feires Skjærtorsdag som Dagen for den hellige Nadveres Indstiftelse og Lidelsen i Gethsemane, Langfredag som Frelserens Dødsdag og Leverdagen eller den store Sabbath som Dagen for Christi Hvile i Graven.

§ 73.

Paa Paaskedag høitideligholde vi Mindet om Christi Opstandelse. Det er en bevægelig Fest, som sted Falder paa en Søndag, og det, efter den gamle Kirkes Bestemmelser, paa den første Søndag, som

folger paa Fuldmaane i Føraarsjævndagen, og skulde denne falde sammen med den jødiske Pascha, saa paa den næstfølgende Søndag. Paa den 40. Dag efter Paasken, altsaa stedje paa en Torsdag, falder Christi Himmelshartsdag, og paa den 50. Pintsefesten, Festen for den Hellige Aands Udgivelse og den christelige Kirkes Stiftelse. — De sex Søndage mellem Paasken og Pintse hedde: 1) quasimodogeniti (1 Pet. 2, 2), 2) misericordias domini, 3) jubilate, 4) cantate, 5) rogate og 6) exaudi. ^s

§ 74.

Søndagen efter Pintse hedder Trinitatisøndag. Den er indviet til Besjendelsen af vor Tro paa Christendommens Grundlaere om den hellige Treenighed. Alle de nu følgende Søndage, af hvilke der gives 23 — 27, blive betegnede som Søndage efter Trinitatis. (Ivf. § 70.)

§ 75.

Desuden feires følgende Fester i nogle evangeliske Landskirker: 1) en eller flere Bod- og Bededage, 2) Marie Bebudelse (Luk. 1, 26—38) den 25. Marts, 3) St. Hans Dag eller Johannes den Døbers Fest den 24. Juni, 4) Michelsdag til Grindring om Erkeenglen Michael den 29. September, og i Forbindelse med den 5) Høstfesten, og 6) Reformationsfesten den 31. October.

Anm. I den danske Kirke blev store Bededag 1686 fastsat til fjerde Fredag efter Paasken. De andre Fester blev afskaffede ved en Forordning af 1770 (Ivf. § 70 Anm.); Mariebebudelsesdag og Allehelgensdag (den første November), der var forbundet med Reformationsfesten, henlagdes til de nærmeste Søndage. Høstprædiken holdes paa Landet efter foregaaende Tillysning.*)

*) Overs. Anm.

Det fjerde Bud.

Du skal være din Fader og din Moder, paa det
det maa gaae Dig vel, og dine Dage maae
blive mange i Landet.

Hvad er det?

Vi skulle frygte og elske Gud, saa at vi
ikke foragte vores Forældre og Herrer,
eller forstørre dem; men holde dem i Ere,
tjene, lyde, elske og agte dem.

§ 76.

Det fjerde Bud byder, at være Gud ogsaa i
hans jordiske og menneskelige Stedfortræ-
dere. Det hører derfor endnu væsentlig med til den
første Tavle, men danner Overgangen til den anden.

§ 77.

Det fjerde Bud handler nærmest om Børnenes
Plichter mod deres Forældre; Gud har ved For-
ældrene ikke blot givet Børnene det legemlige Liv
og al dets Nødstørst, men ogsaa al aandelig Pleie,
Tugt og Opdragelse, og han har derfor ogsaa be-
klaedt dem med sin Anseelighed og sin Eres Afgånd.

§ 78.

Det fjerde Bud forbryder at foragte Fader
eller Moder i sit Hjerte¹⁾, eller forstørre dem ved
Ulydighed, Trods, Utaknemmelighed eller Mangel
paa Kjærlighed i Ord²⁾ eller Gjerninger³⁾.

¹⁾ Ord spr. 30, 17: Et Øje, som spottet sin Fader og for-
agter at lyde sin Moder, det skulle Navne udhafte ved Beft-
len, og Drengene skulle æde det.

²⁾ 5 Mos. 27, 16: Forbandet være Den, som bander sin
Fader eller sin Moder; og alt Folket skal sige Amen! —
Math. 15, 4.

³⁾ Ord spr. 19, 26: Hvo der ødelegger Fader og bortfjager
Moder, er en Son til Spot og Skam.

2 Mos. 21, 15: Hvo, som slaaer sin Fader eller
Moder, skal visselegen dødes.

1 Tim. 5, 8: Derimod Nogen ikke haver Omsorg for
fine Egne og mest for sine Huusfolk, Den haver nægget
Troen og er værre end en Bantoo.

§ 79.

Derimod byder det, at vi skulle holde vores
Forældre i Ere, tjene, lyde, elske og agte
dem.

3 Mos. 19, 3: Enhver skal frygte sin Fader og sin
Moder.

Ord spr. 1, 8, 9: Min Son, hør din Faders Tugt
og forlad ikke din Moders Bud; thi de ere en yndig Krands
paa dit Hoved og Kjæder om din Hals.

Kol. 3, 20: I Børn værer Forældrene lydige i alle
Ting; thi dette er velbehagligt for Herren.

1 Tim. 5, 4: At vederlagge Forældre er godt og
velbehagligt for Gud. Sir. 7, 28. 29.

§ 80.

Men det fjerde Bud angaaer ikke blot For-
ældrene, men ogsaa alle Dem, som i Staten,
Kirken, Skolen og Hjemmet træde i Forældres
Sted, altsaa Øvrigheden¹⁾, Sjælesøgerne,
Lærerne²⁾, og Husbonderne³⁾; thi alle disse ere
ligesom Forældrene (kun i andre eller større Kredse)
indsatte af Gud, til i hans Navn og som hans
jordiske Stedfortrædere at haandhæve Opdragelse,
Pleie, Tugt, Besønning og Straf (derfor benævnes
de ogsaa: Landsfader, Skriftefader, Huusfader
o. s. v.)

¹⁾ Rom. 13, 1, 2: Hvert Mennecke være de foresatte Øvrig-
heder underdanig; thi der er ikke Øvrighed uden af Gud,
men de Øvrigheder, som ere, haver Guds bestifket, saa at
hvo, som sætter sig imod Øvrigheden, imodstaaer Guds An-
ordning; men De, som imodstaae, skulle faae deres Dom.

Math. 22, 21: Giveet Keiseren Det, som Keiserens
er, og Gud Det, som Guds er. 1 Pet. 2, 13. 14. Tit.
3, 1. 1 Tim. 2, 1—3.

²⁾ Hebr. 13, 17: Lyder Eders Beilebere og værer dem hø-
rige; thi de vaage over Eders Sjæle, som De, der skulle
giøre Regnskab, at de kunne giøre dette med Glæde og ikke
suffende; thi dette er Edet ikke gavnligt. 1 Thess. 5, 12. 13.
Gal. 6, 6.

³⁾ Eph. 6, 5—7: I Ejnerel. lyder Eders Herren efter Kjø-
det med Frengt og Bøven i Eders Hjertes Genfaldighed, som
Christo; ikke med Dienstjeneste som De, der ville tæffes

Menneskene, men som Christi Tjener, saa I gjere Guds Billie af Hjertet, tjenerende med Velvillighed Herren og ikke Mennesker.

1 Pet. 2, 18: I Tjenerel værer Eders Herrer underdanne i al Erefrygt, ikke alene de gode og billige, men ogsaa de fortrædelige. Kol. 3, 21—24. Tit. 2, 9, 10.

A u m. Alle Menneskenes væsentlig sædelige Samfund med den for deres Bestaaen nødvendige Over- og Underordning ere organisk fremvokede af Familien, og have derfor den samme guddommelige Anseelse, de samme hellige Pligter og Rettigheder som Familien.

§ 81.

Det fjerde Bud er overhovedet gyldigt for alle de Forhold, som have nogen Lighed med det, som finder Sted mellem Forældre og Barn. Derfor omfatter dette Bud f. Ex. ogsaa Taknemmeligheds Pligten mod Belgjørere¹⁾ og fornemmeligt den Pligt at vise Alderdommen Erefrygt og Agtelse²⁾.

¹⁾ Ordspr. 17, 13. 1 Thess. 5, 18. Luk. 6, 32—35.

²⁾ Ordspr. 16, 31: Graae Haar ere en veiligt Krone, naar de findes pa Næsfærdigheds Bet.

3 Mos. 19, 32: Du skal opstaae for den Graahæde og hedre den Gamle. 1 Tim. 5, 1.

§ 82.

Idet dette Bud byder at elste de fælleds Forældre, omfatter det ogsaa den indbyrdes Kjærlighed mellem Søskende¹⁾. Dette Forhold forsætter sig ogsaa i videre Kredse blandt Kroesfæller²⁾ Medborgere, Landsmænd o.s.v.³⁾

¹⁾ Ps. 133, 1, 3: See, hvor godt og hvor liggigt er det, at Brødre boe ogsaa sammen, . . . thi der haver Herren besøkt Belsignelsen, Livet, indtil evig Tid.

²⁾ Gal. 6, 10: Derfor lader os gjøre det Gode mod Alle, men mest mod Kroens Egne. Ap. G. 2, 44, 45.

³⁾ Ps. 37, 3. Jer. 29, 7.

§ 83.

Stat, Kirke, Skole, Familie ere Grundvoldene for al jordisk Orden, al jordisk Lykke og Belsærd.

Derfor har Opsyldelsen af dette Bud ogsaa Forjættelsen om jordisk Belsignelse og Lykke¹⁾ og Overtrædelsen af det Trudslen om jordisk Forbandelse og Ulykke²⁾ — og at Forjættelsen og Trudslen gaaer i Oppsyldelse, lærer den daglige Erfaring.

¹⁾ Eph. 6, 2, 3: Her din Fader og Moder (hvilket er det første Bud med Forjættelse), at det maa gaae Dig vel, og Du maa længe leve paa Jordens. (2 Mos. 20, 12).

²⁾ 1 Tim. 2, 1, 2: Thi formaner jeg først for alle Ting, at der gjøres ydmøgelige Begjæninger, Bønner, Forbønner, Taksgifter for alle Mennesker, for Konger og alle Dem, som ere i Høihed, at vi maae leve et roligt og sille Liv i al Guddomstighed og Werbarhed.

³⁾ Ord spr. 20, 20: Hvo som bander sin Fader eller sin Moder, hans Lygte skal slukkes i Vælgmørke.

Sir. 3, 8: Faderens Belsignelse befæster Børnenes Huse, men Moderens Forbandelse oprykker Grundvolden.

§ 84.

Grunden til, at det er Pligt at vise Erefrygt mod Forældre, Lærere og Foresatte, er den, at de som Guds Stedsfortrædere opdrage, lære, straffe, formane og regjere i Guds Navn og efter Guds Billie. Det fjerde Bud paalægger altsaa også Forældrene¹⁾ Lærerne²⁾ og alle Foresatte³⁾ den Pligt, at varetage deres Kald med Alvor, Iver og Kjærlighed.

¹⁾ Eph. 6, 4. — Kol. 3, 21.

²⁾ Rom. 12, 7, 8. — 1 Tim. 4, 12, 13, 16. — Tit. 2, 7, 8.

³⁾ Eph. 6, 9. — Kol. 4, 1.

Anden Tavle.

Pligterne mod Nøsten.

§ 85.

Med det følgende Bud (det femte) begynder Rækken af Pligterne mod Nøsten. Rigtignok ere Forældre, Lærere og Herrer Mennesker som vi, men

det fjerde Bud betragter dem ikke som saadanne, men som Guds Stedfortrædere, og lærer os, at vi, for saa vidt og paa Grund af at de ere iskædte den guddommelige Magts og Gres Afglands, skulle være dem, som viære Gud. De følgende Bud derimod lærer os, at vi skulle elste dem af vores Medmennesker, med hvem vi staae paa samme Trin i Herkomst, Kald, Stilling og Verdighed, som os selv¹⁾.

¹⁾ Matth. 22, 39: Du skal elste Herren din Gud af dit ganste o.s.v. (§ 19).

§ 86.

Det følger af sig selv, at alt Det, som i disse Bud er gjort os til Pligt i vort Forhold til Næsten, ere vi ogsaa skyldige at iagttaage i vort Forhold til os selv.

§ 87.

Kjærligheden til Gud maa naturligvis ikke lide Usbræk ved Kjærligheden til Næsten eller den med denne jævnbyrdige Kjærlighed til os selv; tværtimod maa denne være rodfæstet i hin og fremvore deraf. I Næsten, ikke mindre end i os selv, skulle vi respekttere Guds-Billedet (§ 179), saa at Pligterne mod Næsten og mod os selv dog i deres underste Grund ere Pligter mod Gud²⁾.

¹⁾ 1 Mos. 9, 6. (§ 88, 2). — Jaf. 3, 9 (§ 45).

²⁾ Matth. 22, 39: (Det andet er ligesom dette: Du skal elste din Næste o.s.v.)

Det femte Bud.

Du skal ikke slaae ihjel.

Hvad er det?

Vi skulle frygte og elske Gud, saa at vi ikke gjøre vor Næste nogen Skade eller Fortred paa hans Legeme; men hjælpe ham og staae ham bi i al Legems-Fare.

§ 88.

Det femte Bud handler om Pligterne mod Næstens Liv. Dette bestaaer i Genheden og For-

bindelsen af Legeme, Sjæl og Mand (§ 179). Enhver Forstyrrelse i denne Genhed besværliggjør eller betager et Menneske Muligheden af retteligt at varetage sit jordiske Livs Kald og arbeide hen til sit Formaal. Dette er det første Synspunkt, hvorfra Mordet viser sig som en saa svær Forbrydelse; det andet er alle Menneskers naturlige Slægtslab med hverandre¹⁾, og det tredie og vigtigste er det, at hvert Menneske bærer Gudsbillendet i sig, og at saaledes hvert Mord antaster selve Guds Majestæt²⁾.

¹⁾ 1 Mos. 9, 5: Af Menneskets Haand, af hver Mandes Brøders Haand vil jeg fravæ Menneskets Sjæl.

²⁾ 1 Mos. 9, 6: Hvo, som udsser Menneskets Blod, ved Mennesket skal hans Blod udsses; thi i Guds Billede gjorde han Mennesket.

§ 89.

Alt Liv er en Gave af Gud. Han ene er ogsaa Herre over Liv og Død. Kun Øvrigheden er som Guds Stedfortræder guddommelig berettiget til at straffe Misdaederen paa Livet.

Rom. 13, 4: Thi den er Guds Ejener, Dig til Gode. Men deriom Du gør Det, som er ondt, da frugt Dig; thi den bærer ikke Sverdet forgjæves; den er Guds Ejener, en Hævner til Straf over Den, som gør det Onde. — 1 Mos. 9, 6 (§ 88, 2).

§ 90.

Det femte Bud forbyder ikke blot det grove Mord, men ogsaa Alt, hvad der kan føre dertil, altsaa al Mangel paa Kjærlighed i Hjertet (Vrede, Misundelse, Had, Hævngjerrighed o.s.v.)¹⁾, og ethvert Udbrud deraf i Ord²⁾ og i Gjerninger og overhovedet Alt, som kunde blive Næsten til Skade og Fare paa Liv eller Sundhed.

¹⁾ 1 Joh. 3, 15: Hver, som harer sin Brøder, er en Mandbræber; og I vide, at ingen Mandbræber harer det evige Liv blivende i sig. Eph. 4, 31, 32.

²⁾ Matth. 5, 21, 22: I have hørt, at der er sagt de Gamle o.s.v. — Ps. 57, 5.

Anm. 1. Duellen modarbeider al guddommelig og menneskelig Orden, staer i sit Modsatning til den af Christendommen paabudte Selvsornegtelse og Kjærlighed til Hjælper, opoffrer de helligste Pligter mod Forældre, Egteskælle, Børn o. s. v. for et uchristeligt Kressbegreb og beroer, hvor stort end det Mod er, som tilsyneladende vises, dog i Virkeligheden kun paa en charakterelss Fejghed, som ofte mod bedre Overbevisning høier sig under en Tids eller Stands vildfarende Meninger. Thi der hører for det Meste mere Mod til at offlaae en Udfordring end til at modtage den.

Anm. 2. Nødværge er berettiget, hvor der virkestig aldeles ikke staer nogen anden Udvei aaben, lige meget om det er til Beskyttelse af vort eget eller Andres Liv. Men man maa vogte sig for at regne saadanne Tilsædle med dertil, hvor den truende Livsfare vilde kunne overvæges ved Kjælhed, Klogkab og ringere Opoffrelse, naar man ikke var vildledet af Dødsfrygt, Lidenskabelighed og Mangel paa Tillid til Gud. Herrens Bud: Matth. 5, 38 — 45 maa man her vel legge sig paa Hjerte.

Anm. 3. Ogsaa Krigen maa ansees for at være berettiget Nødværge, naar den ikke er en Grobrings-, men en Forsvarskrig; dog tilkommer det ikke Soldaten at domme om Krigen Retmæssighed, og han er saaledes fritagen for ethvert Ansvar i sag Henseende. Navnlig er Kampen for Kongen og Hæderlandet en hellig og Gud velbehagelig Kamp, og Ingen, hvem denne Pligt paaligger, maa egenraadig unddrage sig fra dens Opfyldelse. Overhovedet er Krigen et guddommeligt Straffes- og Angtemiddel for hele Folkeslag og Stater, og en christelig Krigshær har at føge det Uretfulde i sit Skald deri, at den er en Fuldbhylder af Guds Domme.

§ 91.

I samme Grad som det aandelige Liv er højere end det legemlige og timelige¹⁾, i samme Grad er

ogsaa ethvert Mord og enhver Forstyrrelse af det aandelige Liv strafværdigere og mere fordommelsesværdig end Mordet paa det legemlige Liv. Men et saadant Mord finder altid Sted der, hvor en Sjæl ved at forfores til Synd eller Vanstre bliver præsiggiven den evige Fortabelse²⁾.

- 1) Matth. 16, 26: Hvad gavner det Mennesket, om han vinde den ganste Verden, men tager Sjæle paa sin Sjæl? Eller hvad kan et Menneske give til Bederlag for sin Sjæl?
- 2) Matth. 18, 6: Hvo, som forårger en af disse Små, som tre paa mig, han var det bedre, at der var hængt en Mellestene om hans Hals, og han var sanket i Havets Dybhed.

§ 91.

Det femte Bud hyder os at elste Næsten, om han er Ven eller Fjende¹⁾, staer os nær eller fjern, og at vise ham en saadan Kjærlighed, „at vi, for saavidt det staer i vor Magt, paa den ene Side afværge og bortrydde Alt, som kan skade hans legemlige²⁾ eller aandelige³⁾ Liv, og paa den anden Side yde og opbyde Alt, som kan bidrage Noget til at sikre eller fremme hans legemlige²⁾ og aandelige³⁾ Farv“; — en Kjærlighed, som betragter hver en Nødlidende som sit eget Kjæd⁴⁾, ja endog som Herren selv, der blev fattig for vor Skyld⁵⁾, og overhovedet i hvert Menneske seer en Reisefælde og Medarving til det evige Liv.

- 1) Matth. 5, 44—47: Men jeg siger Eder: elster Eders Fjender, velsigner dem, som Eder forbante, gjør dem godt, som Eder høde, og beber for dem, som gjøre Eder Sjæle og forselge Eder o. s. v.

Rom. 12, 20: Dersom da din Fjende hungrer, give ham Mad; dersom han torst, give ham Drifte; thi naar Du det gør, samler Du gloende Kul paa hans Hoved.

- 2) 1 Pet. 3, 8. 9. — 1 Thess. 5, 14. 15. — Jak. 2, 15. 16. — Hebr. 13, 16.

3) Jak. 5, 19. 20: Brodre! dersom Negeu iblandt Eder er farene vild fra Sandheden, og Nogen omvender ham, Den vide, at hwo, som omvender en Sønder fra hans Vis Bildfarelse, han frelses en Sjæl fra Doden og sjuler Synders Mangfoldighed.

⁴⁾ Jes. 58, 7: Deel dit Brod med den Hungriga, og lad den Uhyrdige og Glendige komme i dit Huus; naar Du seer en Regen, skal Du klæde ham, og ikke drage Dig tilbage fra dit Hjed.

⁵⁾ Matth. 25, 34 — 40. V. 40: Sandelig siger jeg Eder: hvad I have gjort mod Men af disse mine mindste Brødre, have I gjort mod mig.

§ 93.

Den samme Skaansel og Omhu, som det er vor Pligt at vise mod Næstens (legemlige og andelige) Liv, er det ogsaa vor Skyldighed at vise mod vores eget Liv. Det legemlige **Selvmord**, "omfatter Summen af al Ugudelighed, Hjertelosshed og Kraftløshed." Men man begaærer ogsaa Selvmord, naar man af Læstindighed eller Forvovenhed undergraver sin Sundhed eller svækker den ved Umaadelighed og Udsprævelser, ved Lidenkabelighed og Brede. — Eigeledes er det Selvmord af sit aandelige Liv, at vandre frem paa Vejen til evig Fortabelse, uden at være bekympet for at frelse sin egen Sjæl.

Rom. 14, 7-8: Thi Ingen af os lever sig selv, og Ingen dører sig selv; thi baade demsom vi leve, leve vi Herren, og demsom vi dører, dører vi Herren; derfor, enten vi leve, eller vi dører, ere vi Herrens. — 1 Kor. 6, 19. 20.

§ 94.

Derimod bør Dødsfrygt og Dødsfare aldrig stræmme os fra at opfyldt vor Pligt¹⁾, og vi maae stedse med Glæde være beredte til at vove Legeme og Liv, Gods og Blod for Bekjendelsen af vor Tro og vores Haab²⁾, og sætte Alt paa Spil for Sandhed og Ret, for Konge og Fædreland, og overhovedet for vores Brødres Legems- og Sjælelevel, og naar det da gjøres nødigt, virkelig opoffre det; thi det fordrer Christi Bud og Forbillede³⁾.

¹⁾ Ap. Gj. 20, 22—24.

²⁾ Ap. Gj. 21, 13: Jeg er rede, ikke alene at bindes, men at dører for den Herres Jesu Navns Skyld. — Rom. 8, 35. 36.

³⁾ Joh. 15, 12. 13: Denne er min Besaling, at I skulle hyr andre, ligesom jeg havere elset Eder. Ingen havere

større Kjærlighed end denne, at En sætter sit Liv til for sine Venner.

1 Joh. 3, 16: Derpaa have vi kendt Kjærligheden, at han havere sat sit Liv til for os; ogsaa vi ere skyldige at sætte Livet til for Brødrene.

§ 95.

Gud har sat Mennesket til at være Naturens Herre (1 Mos. 1, 28; 9, 2) og anvist ham Planter og Dyr til Mæring (1 Mos. 1, 29; 9, 3). Han kan derfor twinge dem til at tjene sig og anvende dem til Livets Nodtorft; men han er ogsaa forpligtet til at udøve dette Herredomme i Guds Navn, altsaa efter Guds Billie og Henfift og efter hans Eksempler. Derfor er enhver faad og unsydvendig Forstyrrelse eller Ødelæggelse af Livet i Naturen, al Trafordærven, Dyrplageri o. desl. en affydelig Forsyndelse mod Skaberen af alt Liv.

Ordsyr. 12, 10: Den Rettferdige bærer Domsorg for sit Lastdyrs Liv; men de Ugudeliges Barmhjertighed er som den Grummies.

Anm. Vi maae ikke forglemme, at Skabningen lider med under vor Shynds Forbandelse, og at dens Forlængsel venter paa Gjenlæsningen fra Forbandelsen (1 Mos. 3, 17. 18; Rom. 8, 19—22. Jvs. § 203. 204), og derfor maae vi ogsaa have Medfslelse med dens Lidelser og dens Nød.

Det høje Ind.

Du skal ikke bedrive Hoer.

Hvad er det?

Vi skulle frygte og elske Gud, saa at vi leve lydsk og tugtig i Ord og Gjerninger, og at Enhver elsker og ærer sin Hustru.

§ 96.

Det femte Bud fordrer, at Næstens Liv og Person, det sjette, at hans Egteskab og Egtefælle skal være os hellig. Ligesom Livet bestaaer i den inderlige Forbindelse mellem Legeme og Sjæl hos det enkelte Individ, saaledes bestaaer Egteskabet i den inderlige Forbindelse baade med Hensyn til Legeme og Sjæl mellem to Individer af forskelligt Kjøn.¹⁾ Mord og Egteskabsbrud have det tilfølleds med hinanden, at de begge sørdrive en af Gud grundet Forbindelse²⁾, som har sin Rod i den menneskelige Naturs inderste Personlighed, hvorför den guddommelige Lov bestemmer Dødsstraf for begge Forbrydelsler.³⁾

¹⁾ Matth. 19, 5: Dersor skal et Menneske forlade Fader og Moder, og blive fast hos sin Hustru, og de to skulle være til eet Kjøb (1 Mos. 2, 24).

Eph. 5, 29: Saaledes ere Mændene skyldige at elße deres Hustruer som deres egne Legemer; hvo, som elßer sin Hustru, elßer sig selv. Ingen havdede jo nogensinde sit eget Kjøb. — 1 Kor. 7, 4.

²⁾ Matth. 19, 6: Saa at de ikke ere længer to, men eet Kjøb. Dersor, hvad Gud har tilsammensat, skal Mennesket ikke adskille.

³⁾ 1 Mos. 9, 6, jv. § 88, 2. — 3 Mos. 20, 10.

§ 97.

Egteskabet er indstiftet af Gud og bestemt til gjensidig Understøttelse i alle Livets Forhold¹⁾, til Menneskeslægtens Forplantelse og Opholdelse²⁾ og til de Børns Opdragelse, som Gud har skjenket Egtefællerne (Ps. 127, 3).³⁾

¹⁾ 1 Mos. 2, 18: Det er ikke godt, at Mennesket er alene; jeg vil gjøre ham en Medhjælp, som skal være hos ham. — Præd. 4, 10. — 1 Kor. 7, 14, 16.

²⁾ 1 Mos. 1, 28: Og Gud velsignede dem, og Gud sagde til dem: vorber frugtbare og mangfolige og opfylder Jordens, og gører Eder den underdanig o.s.v.

Ay. Gj. 17, 26: Og han havde gjort, at al Menneskens Slægt boer paa den ganske Jordens Krebs af eet Blod.

³⁾ Eph. 6, 4: Opsøder Eders Børn i Tugt og Herrrens Formaning.

Unm. Kvindens frie Medvirkning er, for at dette Formaal kan naæs, af samme Betydning som Mandens; men paa Grund af Forskjelligheden i Kjønenes Natur, Charakteer og Stilling medvirker Enhver af dem dertil paa en eindommelig Maade, idet de gjensidigt betinge og udbynde hinanden.

§ 98.

Kvindens lige Berettigelse med Manden ligger i Egteskabets Væsen, men denne hendes Verdighed og Stilling er først i Christendommen igjen blevet bragt til fuld Anerkendelse¹⁾. — Det christelige Egteskab har sin høieste Verdighed, Ere og Huldendelse deri, at det er et tro Billede af Christi Forhold til sin Menighed.²⁾ Men den Lov, som Synden medførte, at Kvinden skal underordne sig Mandens Billie,³⁾ maa, som al anden Over- og Underordning i denne Verden, efter guddommelig Orden og for den gavnlige Tugts Skyld, vedblive at være gjeldende ogsaa i det christelige Egteskab.

¹⁾ Gal. 3, 28: Her er ikke Jøde eller Græker; her er ikke Træl eller Fri; her er ikke Mand eller Kvinde; thi I ere alle En i Christo Jesu. — 1 Kor. 11, 11, 12.

²⁾ Eph. 5, 22—33. V. 23—25: Manden er Kvindens Hoved, ligesom og Christus er Menighedens Hoved, og han er sit Legems Saliggører. Men ligesom Menigheden er Christo underdanig, saaledes skulle og Kvinderne være deres egne Mænd underdanige i alle Ting. I Mænd! elßer Eders Hustruer, ligesom og Christus elßerde Menigheden og hengav sig selv for den.

³⁾ 1 Mos. 3, 16: Din Attraa skal være til din Mand, men han, han skal hersse over Dig. — 1 Pet. 3, 6; 1 Tim. 2, 12. — Eph. 5, 22.

Unm. Monogamiet er i Overeensstemmelse med den guddommelige Indstiftelse (Matth. 19, 4) og Egteskabets Formaal den eneste berettigede Form for Egteskabet. Lamech af Rainternes usalige Slægt gav det første Exempel paa Polygamie (1 Mos. 4, 19). Christendommens Land har selv uden noget udtrykkeligt bibelskt Forbud fuldkommen fortrængt Polygamiet.

§ 99.

Det følger af Egteskabets Betydning, at det er en livsvarig og uoplöselig Forbindelse, som Gud har sammenføjet¹⁾, og som kun Døden skal adskille¹⁾. Ved den frivillige Skilsmisse blive for det Meste begge Egtesællerne, men i hvert Fald den ene af dem, Skyld i, at et Egteskabsbrud begaas.

¹⁾ Matth. 19, 6; Jvs. § 96, 2.

²⁾ Rom. 7, 2, 3.

³⁾ Matth. 5, 32; 19, 9.

Anm. Moses havde tilladt Skilsmissen for „Hjerternes Haardheds“ Skyld, „men af Begyndelsen havør det ikke saaledes været“ (Matth. 19, 8). Det nye Testamente anerkender kun det grove Egteskabsbrud som gyldig Grund til Skilsmisse (Matth. 5, 32), fordi Egteskabet derved allerede faktisk er ophevet i sit inderste Bøsen. I alle andre tilfælde er der kun tilladt en midlertidig Skilsmisse fra Bord og Seng, fordi en Forsoning og Gjenforening da endnu er mulig (1 Kor. 7, 11). Udvikligt er det, om ogsaa den svigefulde Undvigelse efter 1 Kor. 7, 15 giver Ret til Skilsmisse og til at indgaae et nyt Egteskab.

§ 99 a.

Da Egteskabet er af en saa umaadelig Bigtighed for hele Livet, kan man, naar man indgaaer det, ikke være betenkdom nok. Ved ethvert overilet og uberettiget Egteskabsløfte, ved enhver leitfærdig og ubesindig Egteskabspragt vises der en Foragt mod Egteskabets Hellighed, som for det Meste henvirer sig meget hurtigt og ofte forfardeligt nok. Ved Valget af en Egtesælle maa der ene sees paa, om Egteskabet bliver sluttet i Herren, om Herren kan være med som Trediemand i Prægten. Og frem for Alt behøves der den omhyggeligste og oprigtigste Prøvelse af sig selv og af Den, som man agter at vælge, saavel som en oprigtig og hjertelig Bon til Gud om hans Veiledning, Hjælp og Besignelse.

Men Den, som i Stedet for at see paa Fromhed og Øgigtighed i Livet, udelukkende eller fortrinsvis seer paa Ungdom og Skønhed, paa Penge og Gods, paa Stand og Konnexjoner o. s. v., Den, som i Stedet for at lade sig lede af Guds frygt og Kjærlighed og Tillid til Gud, ledes af handsligt Belbehag eller af vanhellig Klost og Beregning, han nedkalder frekt Guds Straffedomme over sig og sit Egteskab.

Anm. 1. Man siger: „Giftermaal sluttet i Himlen,“ — ja vel i Himlen, men ofte til Straff for den leitfærdige Foragter af Egteskabets Hellighed. Den, som ikke vil have Besignelsen og Lykken ved et Egteskab, der er sluttet og helligt i Gud, ham giver Gud Forbandelsen ved et Egteskab, der ikke er helligt i Gud; thi den søgte han i sit vanhellige Sinderlag (Ps. 109, 17).

Anm. 2. Til at indgaae et Gud velbehageligt Egteskab er Forældrenes Indvilligelse af større Bigtighed og Betydning end ved nogen anden Beslutning i Livet; men denne Rettighed maae Forældrene ikke egenhændig og haardhjertet misbruge til en uberettiget Bægring. Fortællingen om Elieser, der anholder om Rebekkas Haand, er et kosteligt og hyndigt Forbillede paa de her omtalte Forhold. 1 Mos. 24, Jvs. 2. 12. 33. 57. 58.

§ 100.

Egteskabets hellige Formaal, Egtesællernes Stilling til hinanden, deres gjensidige Rettigheder og Pligter ere ved Synden saa mangfoldigen blevne misfjendte og misbrugte og forvendte paa saa ugadelig, unaturlig og sjældig en Maade, som det neppe finder Sted i noget andet Forhold i Livet. Egteskabets oprindelige Hellighed og Ukrænkelighed skal gjenoprettes og fornyles i det christelige Egteskab, hvorfor Kirken ogsaa indvier og helliger Egteskabspragten.

§ 101.

Til **Egteskabsbrud** i videre Betydning henregnes alt Det, hvorved Ens eget eller et fremmed, det nærværende eller det tilkommende Egteskab paa nogen Maade bringes i Fare, tager Skade eller forstyrres i sit Væsen eller sin Bestemmelse.

§ 102.

Det sjette Bud forbyder ikke blot det grove Egteskabsbrud, en Forbrydelse, for hvilken der er bestemt Dødsstraf, (3 Mos. 20, 10) og hvorved et allerede bestaaende Egteskab bliver tilintetgjort, men ogsaa enhver Ukyndhed uden for Egteskabet, da der derved samvittighedslosst syndes mod det tilkommende Egteskab, endnu forend man er indtraadt deri (Hebr. 13, 4).

§ 103.

Kilden til denne, som til al Synd, er **Hjertets onde Lyft**. Her er Syndens egentlige Sæde, og derfra er der kun en kort Bei til det usædelige Ord (Matth. 12, 34, 35) og til den stamlosse Handling (Matth. 15, 19, 20). Derfor er Forbudet ogsaa ligesaa meget, ja først og fremmest rettet mod alle urene tanker og Begjøringer¹⁾ og ikke mindre mod alle twetydige, smudsige og utugtige Ord og al letsærdig Skjent²⁾.

¹⁾ Matth. 5, 27, 28: I have hørt, at der er sagt de Gamle: Du skal ikke bedrive Hær. Men jeg siger Eder, at hver Den, som seer paa en Drinde for at begjære hende, haver allerede bedrevet Hær med hende i sit Hjerte.

²⁾ Eph. 5, 4: Udu Væsen og gækkelig Snak eller letsindig Skjent, som Alt er utilbørligt, nævnes end ikke iblandt Eder.

§ 104.

Derved er da tillige ogsaa alt Det forbudt, som kan forgiske Hjertet eller Phantasien eller vølle, opbidse og nære den onde Lyft, navnlig Lediggang, Umaadeholdenhed (Rom. 13, 13, 14, Eph. 5, 18), liderligt Selvskab (Ordsp: 1, 10), letsærdig Klæde-

dragt; oppige Dandse, usædelige Bøger, Skuespil, Biser og Billeder o. s. v.

§ 105.

Synderne mod det sjette Bud ere de afflyelligste af alle Synder (1 Kor. 6, 13—20.), fordi Mennesket ved dem paa det Laveste forneder sig selv, og paa det Skjædigste vancerer sin høje christelige Bestemmelse og den ham ved Gudsbillendet medførte Herlighed (B. 15, 16); de ere tillige de farligste og frygteliggste, fordi de paa eengang forgiste og fordærve Legeme og Sjæl, og ikke blot dette synlige, jordiske Legeme, som skal fortørres, men ogsaa den usynlige Spire til det tilkommende Opstandelseslegeme (B. 18—20, jvf. med B. 13, 14). Dersor truer Guds Ord ogsaa dem, som leve i saadanne Synder, med Guds særegne og uudeblivelige Straffedom (Hebr. 13, 4), og at de aldeles ikke skulle have nogen Deel i Guds Rige (1 Kor. 6, 9, 10; Gal. 5, 19, 21; Eph. 5, 5; Aabb. 21, 8; 22, 15).

§ 106.

Endelig forbyder dette Bud Alt, hvorved Egtesællerne rette Stilling til hinanden bliver forvendt, deres gjensidige Villid undergravet, deres Gemyutter gjort fremmede for hinanden, og overhovedet Alt, hvorved der kan opstaae Ligegyldighed, Mistro, Tveddragt og Uenighed imellem dem, thi derved bliver Egteskabets hellige Formaal ligeledes forstyrret og forspildt.

§ 107.

Det sjette Bud **byder** alle Mennesker „at være rene i Hjertet¹⁾, tugtige og blusærdige i Ord, skydste og sædelige i Handlinger“, og førstilt de Gifte, at leve i Hjærlighed og Enighed med hinanden, at være taalmodige og eftergivende, og gjensidig at understøtte hinanden i alle Livets legemlige og aandelige Forhold²⁾.

- ¹⁾ Matth. 5. 8: Salige ere de Rene af Hjertet; thi de skulle se Gud.
²⁾ 1 Pet. 3, 1—7 (B. 3. 4. 7). — 1 Tim. 2, 9—15. — Eph. 5, 22—26.

§ 108.

Den Christne opnaaer og bewaret Sindets Reenhed og Hjertets Kydshed ved stedse levende at være sig den hellige Guds Allestedsnærverelse bevidst¹⁾, ved flittigt at bruge Maademidlerne, i Særdeleshed Bonnen²⁾, ved en alvorlig Willie og mandig Fasthed, som har sin Rød i Lilliden til Guds Bistand³⁾, og som ogsaa fornægter sig det Lillardte, hvor det kunde give Anledning til Synd⁴⁾.

- ¹⁾ Sir. 23, 27—29: Et Menneske, der gaaer bort fra sin Seng og tenker ved sig selv: „Hvo seer mig? det er mortt omkring mig, og Mæggene skjule mig; hvad skulle jeg reddes for? den Høieste skal ikke ihukomme mine Synder!“ — et Menneskes Ære ere hans Frygt, og han veed ikke, at Herrens Ære ere til tusinde Gange klarere end Solen og see alle Menneskers Veje og agte paa de skjulte Ting.
²⁾ Viisb. 8, 19—21: Da jeg var et Barn af god Art og havde haaret en god Sjæl, kom jeg til et ubesmitted Legeme. Men da jeg fornam, at jeg kunde ikke anderledes blive mægtig over det, uden Gud gav mig det, saa gik jeg til Herren og bad ham ydmugeligen og sagde af mit ganse Hjerte: o.s.v. — Ps. 51, 12: Skab i mig, o Gud, et reent Hjerte, og formye en stædig Land inden i mig.
³⁾ 1 Kor. 16, 13: Vaager, staar fast i Troen, værer mandige, værer sterke!
 Hjob 31, 1: Jeg gjorde en Vagt med mine Ærte; — hvad skulle jeg da agte paa en Domfri?
 Gal 5, 16: Vandrer i Landen, saa skulle I ikke fuldkomme Sjærets Begjæring.
⁴⁾ Matth. 5, 29, 30: Men dersom dit høire Øje forårger Dig, saa riv det ud og fast det fra Dig; thi det er Dig gavnligt, at eet af dine Lemmer fordræves, og ikke dit ganse Legeme skal fastes i Helvede. Og om din høire Haand forårger Dig o.s.v.

Det syvende Bud. Du skal ikke stjæle.

Hvad er det?

Vi skulle frygte og elske Gud, saa at vi ikke tage vor Næstes Venge eller Gods, eller bringe det til os ved falsk Bare og Handel; men hjælpe ham at fremme sin Næring og bevare sit Gods.

§ 109.

Det syvende Bud sikrer Næsten hans Eiendom eller hans ham af Gud overdragne Ret til timelige Goder.

§ 110.

„Jorden er fuld af Herrens Mislundhed“ (Ps. 33, 5), og Mennesket er indsat til Arving og Besiddler af alle Jordens Goder. Han skal ikke foragte eller lade haant om de jordiske Goder (1 Kor. 10, 26.), men ligesom han skal fryde sig ved al Herrens Maade og Mislundhed, saaledes skal han ogsaa med freidig Tak til Giveren af alle gode Gaver (Jak. 1, 17) bruge disse til sit eget Livs Nødtørst og Pleie, til sin Næstes Hjælp og Understøttelse og til Guds Pris og Vre. Men han maa heller ikke tillægge dem for stort Værd, eller hænge sit Hjerte der ved (Hjob 31, 24), men betragte dem som Guds Eiendom, hvis Rydelse og Forvaltning er overdraget og betroet ham; derfor maa han stedse tenke paa det tilkommende Regnslab, og fremfor Alt ikke forglemme, at Sjælens himmelske Goder ere af en uendelig større Hærlighed og Kostelighed¹⁾.

- ¹⁾ Matth. 6, 19—21: Samler Eder ikke Liggendebe paa Sorben, hvor Msl og Rust fordræve, og hvor Tyve bryde ind og stjæle; men samler Eder Liggendebe i Himmel, hvor hverken Msl, ei heller Rust fordræve, og hvor Tyve ikke bryde ind, ei heller stjæle. Thi hvor Eders Liggendebe er,

der vil og Gders Hjerte være. — Kap. 6, 33: Men søger først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa fulle og alle disse Ting tillegges Eder.

Matth. 10, 26: Thi hvad gavner det Mennesket o. s. v.
Jes. § 91, 1.

§ 111.

Gud har i sin Viisdom fordælt de jordiske Guder forskjelligt, bestikket den Enne Rigdom og Overslod, den Anderen Fattigdom og Mangel. Han giver af sit Eget, og at han giver det, er ikke Pligt og Skyldighed, men Naade og Barmhertighed¹⁾. Dersor skal den Rige takke for sin Overslod; og den Fattige skal modtage det Lidet, der falder i hans Lod, som en Gave af Gud, og Enhver maa med et fornøjet Sind prisne Guds Viisdom, som vedst forstaer, hvad der er til vort Gavn.

¹⁾ Matth. 20, 15: Haver jeg ikke Magt til at gjøre med Mit, hvad jeg vil? Eller er dit Øie ondt, fordi jeg er god?

§ 112.

Fuldkommen Lighed og Fælledsstab i de jordiske Goder vilde være en overordentlig sjøn og herlig Tilstand; thi dermed vilde Budet: „elst din Næste som Dig selv“ være fuldkommen virkeliggjort af Alle. Men Det maa man ikke glemme, at Hint er Frugten, og Dette er Roden. Naar Giendoms-Fælledsstabet skal være sandt og velsignelsesrigt, maa en fuldkommen Kjærlighed besjæle alle Medlemmer af det borgerlige Samfund. Men i en Verden, hvor der endnu bestandig hersker Egennytte, Bellyst, Dovenstab, Magelighed, Uretfærdighed o. s. v. er dette Giendomsfælledsstab i længden en Umulighed.

Anm. Det frivillige og deelvise Giendomsfælledsstab hos den første kristelige Menighed i Jerusalem var udsprunget af den rette Kilde (Ap. Gj. 4, 32 ff.), og er for saa vidt et forbillede paa den tilkommende Fulddendelse. Men alligevel kom Faren derved allerede her for en Dag. (Kap. 5, 1 ff.) Da Menigheden blev udvidet, maatte det desforuden opgives. — Men hvor

Giendomsfælledsstabet skal fremtvinges ved voldsmot at omstyrtte den bestaaende Orden (som Komunismen vil) er det en Brøde mod alle menneskelige og guddommelige Love og en Udvaegt fra Helvede, som ogsaa kun kan høre Helvedes Frugter; en Løgn, som er saa meget desto farligere, jo mere den fra Helligdommen har stjalet og satanisk fordreiet Saadheten.

§ 113.

Den ulige Fordeling af Gæderne holder det menneskelige Samfund sammen i sine Fuger, saa den Enne villig tjener den Anderen; og gjør han det end ikke af Kjærlighed, saa drives han dog dertil af Trang, Nødvenighed og Udsigt til Fordel¹⁾; — den er fremdeles et Middel i den guddommelige Opdragelses Haand, og er lige saa meget en Provesteen for Rige som for Fattige; thi Rigdom saa vel som Fattigdom have hver for sig deres særegne Fristelser og Farer²⁾. Besværligheder, Pligter og Fortrin; — den henviser endelig Mennesket til Giveren af alle gode Gaver, som kan give og tage, og paa hvis Velsignelse Alt bører³⁾)

¹⁾ Ordspr. 22, 2: Den Rige og den Fattige mødes; Herren gjorde dem Allesammen.

²⁾ Ordspr. 30, 8, 9: Gib mig ikke Armod eller Rigdom, men udbeil til mig mit bestikkede Brød. Jeg maatte ellers maatte mattes og fornægte Dig og sige: Hvo er Herren? eller om jeg blev arm, da maatte jeg sjæle. — Matth. 13, 22.

³⁾ Ps. 127, 1: Dersom Herren ikke bygger et Huus, da bygge de forsøges, som bygge deraa; dersom Herren ikke bevarer en Stad, da vaage Bagterne forsøges.

Jes. 26, 16: Herrel i Angesten besøgte de Dig; de udviste deres sille Bon, der Du tugtede dem.

§ 114.

Det syvende Bud forbyder ikke blot det aabenbare og grove Typeri, men ogsaa ethvert fint Typeri i Hjertet og i Gjerningen, naar man ikke under Næsten, hvad der tilhører ham, eller paa

nogen Maade unddrager eller forholder ham, hvad der tilkommer ham.

Anm. Det fine Tyveri findes i tusinde Skikkelser, i Klogstabens Gevant, i Industriens, Mættens o.s.v. Verden er fuld af fine Tyve, som med deres indbildte pharisæiske Dyd (Luk. 18, 11) forsøgte de grove Tyve og dog for Gud ere undergivne samme Dom som de. Det fine Tyveries sædvanligste og mest fremtrædende Skikkelser ere: Forsordeling i Handel og Vandet (1 Thess. 4, 6; Ordsp. 11, 1); Utroskab, Upaalidelighed og Forsommelighed med betroet Gods, Embede eller Forretning (Tit. 2, 9, 10; Rom. 12, 7, 8); Tillegnelse af Høitegods, Tilbageholdelse og Afslortelse af Andres fortjente Løn (Jes. 22, 13; Jak. 5, 4); Letfindigt Laan (Ps. 37, 21); Aager (2 Mos. 22, 25); Processyge (Jak. 2, 6; 1 Kor. 6, 5—7); Bestikkelig-
hed (Am. 2, 6; Micha 3, 11); at unddrage sig fra Betalingen af Skattebyrde, Defraudation og Smugleri (Rom. 13, 7; Matth. 17, 24 ff., 22, 17 ff.) o. s. v.

§ 115.

Med Tyveriet er tillige alt Det forbudt, som kan føre eller forlede dertil, frem for Alt Gjerrighed og Nærighed¹⁾, fremdeles Lediggang, Ødselfed, Misundelse o. s. v.

¹⁾ 1 Tim. 6, 9, 10: De, som ville vorde rige, skal i Fri-
fælde og Snare og mange daarlige og skadelige Begjærtninger,
som nedsenke Menneskene i Ødelæggelse og Fordærvelse; thi
Pengesjerrighed er en Nod til alt Ondt.

§ 116.

Det syvende Bud bryder, at vi skulle unde Næsten, han være Ven eller Fjende¹⁾, hans Gods og Næ-
ring, og hjelpe ham at fremme og bevare det²⁾,
og at vi retmæssigt skulle erhverve os vort Eget³⁾,
viselig holdte til Raade dermed og være tilfreds
med Det, som Gud har forundt os⁴⁾.

¹⁾ 2 Mos. 23, 4, 5: Naar Du mører din Fjendes Øre eller
Agen, som farer vild, da skal Du sandelig føre dem til ham

igen. Naar Du seer din Fjendes Agen ligge under sin Hyrede, maa Du standse og ikke overlade det til ham, men Du skal først forlade det med ham.

²⁾ 1 Kor. 10, 24: Ingen see paa sit Eget, men Enhver paa Næstens.

Matth. 7, 12: Alt, hvad I ville, at Menneskene skulle give mod Eder, det gører I ogsaa mod dem.

³⁾ 2 Thess. 3, 11, 12: Vi høre nemlig, at Nogle omgaaes usikkertigen iblandt Eder og arbeide ikke, men tage sig umyntig Handel for. Saadanne hyde og formane vi ved vor Herre Jesu Christum, at de arbeide i Stilhed og øde
deres eget Brød.

1 Thess. 4, 11: Søger Øre i at leve stille o. s. v.
(§ 37).

5 Mos. 15, 4: Der skal ikke være nogen Tigger iblandt Eder.

⁴⁾ Ordsp. 30, 8: — 1 Tim. 6, 6—8: Bistnok er Gudsfrngt med Nøjsomhed en stor Binding. Thi vi have Intet bragt med til Verden, det er da aabenbart, at vi ei heller kunne bringe Noget ud derfra. Men naar vi have Føde og Klæder, skulle vi dermed lade os noie. — Phil. 4, 11—13.

Det ottende Bud.

Du skal ikke sige falskt Vidnesbyrd mod din Næste.

Hvad er det?

Vi skulle frygte og elske Gud, saa at vi ikke
falsklig lyve paa vor Næste, og forraade
ham, bagtale ham, eller slafte ham ondt
Rygte; men vi skulle undskynde ham og
tale Godt om ham, og optage Alt i bedste
Menning.

§ 117.

Det ottende Bud sikrer Næstens Øre og gode
Navn. I det syvende Bud former Hjærligheden
til Næsten sig som Retfærdighed, her som Sand-
hed. Det ottende Bud er altsaa i Almindelighed
rettet mod alle Synder med Tungen i vort For-

høld til Næsten (som det andet i vort Forhold til Gud).

§ 118.

Sproget er Menneskehedens Scepter (1 Mos. 2, 19, 20). Blandt alle Jordens Skabninger er det ene blevet betroet Mennesket, som Jordens Herre. Jo høiere derfor dette Menneskets Fortrin maa sættes, desto større Brøde er det ogsaa at misbruge det, og jo større Belsignelse, der er ved det gode Ord¹⁾, desto større Forbandelse folger ogsaa det onde Ord¹⁾. Ordet er ikke blot en Lyd, som taber sig i Luften; der ligger meget mere en aandelig Magt deri, der, ihvorvel vi ikke kunne forstå dets Virkninger i hele deres Udsprækning, dog lige saa vel gribet fremmende eller ødelæggende ind i de enkelte Menneskers som i hele Samfunds, ja selv hele Folkesærds og Tidsalderes, Liv og Velhænd. Ja, det udtalte Ord er saa lidt en forsvindende Lyd, at det, hvor ubetydeligt det end synes at være, dog varer ved i al Evighed og endnu paa Dommens Dag udover eu afgjørende Indflydelse³⁾.

¹⁾ Ordspr. 25, 11: Guldbæbler i Skaaler af drevet Sølv er et Ord falt i sin Tid.

²⁾ Jak. 3, 2—9; V. 5. 6. 8: Saaledes er og Tungen et livellem, men pulser stortigen. See, en siden Isb, hvor stor en Skov antinder den! Ogsaa Tungen er en Isb, en Verden af Uretfærdighed! Saaledes er Tungen isblant vore Lemmer; den besmitter det ganse Legeme, og sætter Slægt efter Slægt i Brand, selv sat i Brand af Helyede.... Tungen kan ikke Menneske komme, det uskyldige Ønde, fuld af dodelig Forgit.

³⁾ Matth. 12, 36. 37: Men jeg siger Eder, at Menneskene skal gjøre Regnskab paa Dommens Dag for hvert utilbørligt Ord, som de have talet. Thi af dine Ord skal Du kendes retsædig, og af dine Ord skal Du fordømmes.

§ 119.

Sandheden er det Guds dommelige, thi Gud er den evige Sandhed selv og Kilden til al Sandhed udenfor ham (Joh. 14, 6); men Løgnen er det Djævelsste; thi Djævelen blev ikke bestaaende i Sand-

hed, og Løgnen er ved ham kommen ind i Verden. Den, som derfor lyver, er et Djævelens Barn og gjør sin Faders Begjæringer (Joh. 8, 44). Men ved Synden er Løgnen bleven saa almindelig og er trængt saa meget ind i Menneskets inderste Natur, at Skriften maa vidne: „Hvert Menneske er en Løgner“ (Ps. 116, 11; Rom. 3, 4).

§ 120.

Vi skulle være sanddrue imod Næsten af Kjærlighed til ham; af samme Grund skulle vi ogsaa sige Sandheden om ham, og fornemmelig skulle vi anse hans Ere og gode Navn som et helligt og uantasteligt Gode. Thi vort gode Navn er et dyrebart Gode, dyrebarere end Rigdom¹⁾, ja, lige saa dyrebart som Livet selv²⁾, fordi det allevegne bereder os en aaben og balsignelsesrig Blads for vor Bitken.

¹⁾ Ordspr. 22, 1: Et godt Navn er at foretrække for stor Rigdom; Undest for Sølv og Guld.

²⁾ 1 Kor. 9, 15: Det var mig bedre at dø, end at Mogen skulle gjøre min Noes til Smert.

§ 121.

Men det rette gode Navn er if Kun det, som ogsaa gjælder for Gud; og ikke, om al Verden taler vel om os, fordi vi i Alt leve den til Behag. Den, som i alle Ting vil behage Gud, kan ofte ikke undgaae at mishage Verden.

Luk. 6, 26: Bee Eder, naar alle Mennesker tale vel om Eder.

Math. 5, 11: Salige ere I, naar man bespotter og forfølger Eder og taler allehaande Ondt imod Eder for min Skyld, og lyver det. Math. 10, 24. 25.

Jak. 4, 4: Hvo, som vil være Verdens Ven, bliver Guds Fjende.

§ 122.

Det ottende Bud forbryder enhver Løgn og Usandhed¹⁾ i Almindelighed og ethvert falske Vidnesbyrd mod Næsten i Særdeleshed, d. e.: enhver Usandhed i vor Dom om Andre og i vore Udsagn ikke

blot for Netten, men ogsaa i det daglige Liv. Der til hører: selv at være mistenkonom²⁾) og at mistenkelsigste Andre, at gjøre falske eller unsødvendige Angivelser, udplappre Hemmeligheder (Ordspr. 11, 13), at være tveitunget, smigre, bryde sit Ord, dømme uden Kjærlighed³⁾), tage Deel og finde Behag i Bagvækselse og forsætlig Bagtalelse o. s. v.

¹⁾ Eph. 4, 25: Dersor aflagger Løgn og taler Sandhed, hver med sin Næste, efterdi vi ere hverandres Lemmer.

Sir. 20, 25: En Lys er bedre end Den, som sledse over sig i Løgn; men de fulle begge arve Fordarvelse. — Aabb. 21, 8.

²⁾ Zach. 7, 10: Ingen af Eder tenke Ondt i Hjertet mod sin Broder.

³⁾ Rom. 14, 4: Hvo er Du, som dømmer en fremmed Svend; for sin egen Herre staer eller falder han.

Matth. 7, 1—5: Dømmer ikke, at I fulle ikke dømmer; thi med hvad Dom I dømme, fulle I dømmes, og med hvad Maal I maale, skal Eder igjen maale. Men hal hei seer Du Skjeuen, som er i din Broders Øie, men Bjellen i dit Øie bliver Du ikke vær?

Anm. Nødlosgnen er en Uting ligesom enhver Synd, som man skulde være nødt til at gjøre. Intet i Verden skal nøde mig til at gjøre Synd. (Rom. 8, 35—39, § 34). Synd bliver allevene og under alle Omstændigheder Synd, og kan ligesaa lidt retfærdiggjøres ved Nød og Fare som ved en foregivne god Hensigt. Det er ugudeligt at sige: „Vad os gjøre Ondt, at der kan komme Gudt af.“ (Rom. 3, 8). Nødlosgnen specielt (og dertil høre ogsaa tomme og uslange Udsflugter, Paaskud og Undskyldninger) beroer i egne Anliggender paa falske Undseelse eller et ubodfærdigt Sind, og i fremmede paa Mangel af Besindighed, Kraft og Tillid til Gud. I virkelig vanskelige tilfælde vil den Biisdom fra oven, som vi skulle bede Herren om, vise os den Bei, vi bør følge. (Jaf. 1, 5).

§ 123.

Det ottende Bud hyder Sandhedskjærlighed, Oprigtighed og Forsigtighed¹⁾ i al vor Tale, men i Særdeleshed, at undskyde Næsten, tale

Godt om ham og optage Alt i bedste Mening²⁾, for saa vidt det er muligt uden at træde Sandheden for nær³⁾). Den Biisdom fra oven, som dertil behøves, giver Gud Den, som beder derom (Jaf. 1, 5).

¹⁾ Jaf. 1, 19: Dersor, mine elstelige Brødre! være hvort Menneske snar til at høre, langsom til at tale.

Ordspr. 10, 19: Hvor mange Ord ere, savnes ikke Overtrødelse; klog Mand sværer sine Løber.

Præd. 3, 7: Det er Lid til at tie og Lid til at tale.

²⁾ Ordspr. 31, 8: Oplad din Mund for den Stumme, for alle forladte Horns Sag.

1 Kor. 13, 6, 7: Kjærligheden glæder sig ikke over Uretfærdighed, men glæder sig ved Sandhed; fordrager Alt, troer Alt, haaber Alt, taaler Alt. — Sir. 4, 32, 33.

³⁾ Jes. 5, 20: Bee Dem, som sige Gudt om Ondt og Ondt om Gudt, som gjøre Mørke om Lys og Lys til Mørke, som gjøre Bittert til Sødt og Sødt til Bittert.

§ 124.

Den samme Oprigtighed og Sanddruhed, som det ottende Bud fordrer af os med Hensyn til Næsten, forpligter det os ogsaa til med Hensyn til os selv. Heller ikke om os selv fulle vi aflagge noget falskt Bidnesbyrd (hverken i Hjertet eller for Mennesker). Men dertil hører: Hykleri, Forstillelse, Praleri, Selvros (Ordspr. 27, 2; 2 Kor. 10, 18), Forfængelighed, Overvurdering af egne Kræfter og Gjerninger (Rom. 12, 3, 16) o. desl. Ligeledes skulle vi holde vort eget gode Navn helligt, undgaae hvert Skin af det Onde, og til Guds Ære og hans Riges Besværing ved vor gode Vandel aflagge Bidnesbyrd om den Guds Naade, som var mægtig i os (Matth. 5, 16; 1 Pet. 2, 12; 3, 1, 2).

Det niende og tiende Bud.

Du skal ikke begjøre din Næstes Huus!

Hvad er det?

Vi skulle frygte og elske Gud, saa vi ikke med Vist efterstræbe vor Næstes Arv eller Huus, og under Skin af Ret bringe det til os; men hjælpe ham og staae ham bi, at han kan beholde det.

Du skal ikke begjøre din Næstes Hustru, Svend, Pige, Fæ, eller hvad hans er.

Hvad er det?

Vi skulle frygte og elske Gud, saa at vi ikke fratauge vor Næste hans Hustru, Thynde eller Fæ, ikke afnøde ham dem, eller vende dem fra ham; men tilholde dem til at blive og gjøre, hvad de ere skyldige.

Anm. Det niende og tiende Bud falde i alt Bøsentligt under eet og det samme Synspunkt, og man gør derfor ogsaa rettest i ved Forklaringen at behandle dem under Et. Dertil berettiger ikke blot det N. E., hvor begge Budene blive betegnede som eet eneste (Mark. 10, 19 og Rom. 7, 7; 13, 9), men ogsaa det G. E., idet 5 Mos. 5, 18 i en anden Orden opregner de Gjenstande, som det er forbudt at begjøre.

§ 125.

Det niende og tiende Bud vil sikre Næsten mod enhver fremmed Begjærlighed, hvorved den rolige og ubeslaarne Besiddelse og Nydelse af alt Det, som han efter menneskelig og quddommelig Ret kalder sin Ejendom, bliver stedt i Fare eller forspilts. Omendskjønt allerede de tidligere Bud (fornemmelig det sjette og syvende) i deres dybere Grund

omfattede alt Dette med, saa bliver det dog her ved Budenes Slutning indfjærpet nok en Gang og det udtrykkeligt, for at ogsaa Den, hvis Sind ikke er aandeligt, og som mener at have syldestgjort de tidligere Bud ved udvortes Gjerninger, og med den rige Engling spørger (Math. 19, 20): „Hvad flettes mig endnu?“ kan blive ført ind i den guddommelige Lovs hellige og i sit eget Hjertes værellige Dybder.

§ 126.

Ligesom vi ved det første Bud lære Kilden til al Dyd og Sædelighed at kjende, nemlig Kjærligheden til Gud, saaledes ved det sidste Kilden til al Synd og alt ugudeligt Væsen, nemlig den ugudelige Kjærlighed til Verden og dens Lyst (1 Joh. 2, 15–17, § 28); det er den utsilede Begjærlighed efter jordisk Besiddelse og Nydelse, der rammes af disse to Bud, denne syndige Selvhjyge, som gad besidde Alt for sig alene og selv være ene om at nyde Alt, som gjerne, naar det blot kunde ske ustraffet eller ubemærket, satte sig i Besiddelse af Næstens Ret, Gods og Ejendom, og under denne urolige, aldrig tilfredsstillede Altraaen og Begjæren fuldkommen glemmer Gud og hans Bud.

§ 127.

Denne onde Altraa og Begjæring, som har sit Sæde i Hjertet, er ikke blot Kilden til enhver syndig Handling, men er ogsaa selv allerede i og for sig syndig; ja Handlingen er kun forsaavidt Synd, som den er fremgaet af den syndige Lyst og bestemt ved den. For Gud er derfor den onde Lyst ikke mindre forbandelses- og fordmællesesværdig end den onde Handling; Forkellen bestaaer blot deri, at den Lyst, som ikke bliver til Handling, ytrer sig mindre kraftig og intensiv end den Lyst, som virkelig bliver til Handling. Dog maae vi mærke os, at den onde Handling ogsaa i en anden Henseende følges af større Forbandelse og Ansvar; den forstyrrer og

krænker nemlig i Virkeligheden den bestaaende sædelige Verdensorden, og til Brøden mod Gud fører den endnu Brøden mod Næsten.

§ 128.

Det niende og tiende Bud **forbyder** og for-dømmer altsaa alle Hjertets onde Lyster, nærmest for-saavidt Næsten derved paa nogen Maade bliver eller kan blive krænket, indskränet eller skadet i Nydelsen af nogen af sine Ejendomme eller Nettigheder. Men selv hvor Frygten for at blive råbet og straffet, eller hvor den udbortes Tugt og Undseelse holder en saadan syndig Begærighed tilbage i Hjertets skjulte Grund, saa at Næsten forbliver udvortes ukrenket og uskadt i Besiddelse af sine Nettigheder, er denne Begærighed dog stedse en svær Brøde mod den paabudte Kjørelighed til Næsten og vil ogsaa ud-vortes forstyrre og hæmme den Reenhed og Oprigtighed i vort Forhold til Næsten, som er nødvendig til et velsignelsesrigt Samfund med ham. — Men dernæst forbyder det ogsaa ligesaa meget Hjertets ugrundelige Lyst eller Sindelag i og for sig, selv om det ikke kommer til Handling, og der heller ikke deraf fremgaaer nogetomhelst Tab for Næsten.

§ 129.

Derimod byder det os med Hensyn til vor Næste, at vi af vort ganske Hjerte, med oprigtig Lyst og Glæde paa enhver Maade skulle beskytte ham i alle hans Nettigheder, og bevare ham for enhver Indskräning eller Forstyrrelse i den rolige Besiddelse af hans Ejendom. — Men med Hensyn til os selv byder det os, at vi bestandig skulle være paa vor Post (1 Mos. 4, 7), med Ar-vaaegenhed og Bon, saa at vi alvorligt og omhygge-ligt undgaae enhver Leilighed og Anledning til Begærighed (Matth. 5, 29. 30; § 108, 4); at vi skulle forsøgte vort Kjød med dets Lyster og Begæringer (Gal. 5, 24), og at vi iførte den Hellig-

Alands Rustning (Eph. 6, 10—17; jvf. § 257, 2) med mandig Fæthed skulle kæmpe mod enhver op-stigende Lyst.

§ 130.

Naar vi nu oprigtig probe vort Hjerte og vort Liv efter den guddommelige Lovs Maalestok, og tage det saa nsie med Guds Bud, som Gud, Lov-giveren og Dommeren, selv gjør det og vil, at vi skulle gjøre det — da ville vi ikke kunne skjule for os selv, at vi ikke fuldkommen have over-holdt¹⁾ og heller ikke kunne overholde²⁾ noget af Guds Bud og allermindst det første, som indbefatter dem alle i sig og er Sjælen i dem alle. Og om vi endogsaa kun havde overtraadt eet af dem, saa vare vi dog skyldige i alle Budene³⁾, thi Budet om Kjørelighed til Gud er hele Loven (§ 19. 41); derfor er enhver Overtrædelse af et enkelt Bud tillige en Overtrædelse af hele Loven. Heller ikke maa man oversee, at Forsommelses-Synderne, som ere saa talloze, at vi selv umulig kunne merke og ind-see dem alle⁴⁾, ere lige saa strafværdige som Over-trædelses-Synderne⁵⁾. At vi hyppigt synde af Svaghed, Overilelse og Feiltagelse, ophæver heller ikke Synden; thi her er det netop Svagheden, Overilelsen og Feiltagelsen, som er den fordommelsesværdige Synd (jvf. 3 Mos. 4, 2; 4 Mos. 15, 27. 28).

¹⁾ Rom. 3, 23: Thi der er ikke Forstjel; Alle have jo syn-det, og dem sattes Afre for Gut.

²⁾ Ps. 130, 3: Dersom Du, o Herre, vil bevare Mis-gjerninger, Herre, hvo kan da bestaae? — Ps. 143, 2.

³⁾ Rom. 7,14—24. B.14: Vi vide, at Loven er aandelig; men jeg er kjødelig, folgt under Synden. B. 18, 19: Thi jeg ved, at i mig, det er i mit Kjød, hoer ikke Godt; Billien har jeg vel, men at udrette det Gode formaaer jeg ikke; thi det Gode, jeg vil, det gør jeg ikke; men det Onde, som jeg ikke vil, det gør jeg. B. 22—24: Thi jeg haver Lyst til Guds Lov efter den indvortes Menneste; men jeg seer en anden Lov i mine Lemmer, som striber imod mit Sinds Lov og tager mig fangen under Syndens Lov, som er i mine Lem-

mer. Seg elendige Menneske! hvo skal frie mig fra dette Dødsens Regeme?

- 3) Jak. 2, 10: Thi hvo, som holder den ganste Lov, men sidder an i et Bud, er bleven skyldig i alle.
 - 4) Ps. 19, 13: Bildfarene, hvo kjender dem? Forlad Du mig, de lønlige Brøsk!
 - 5) Jak. 4, 17: Hwo, som veed at gjøre Gudt o. s. v. (§ 20). — Luk. 12, 47.
-

Iudenes Slutning.

Hvad siger nu Gud om alle disse Bud?

Han siger saaledes:

Deg, Herren din Gud, er en nidsjær Gud, som hjemsgør Fædrenes Synd paa Børnene indtil tredie og fjerde Led, over dem, som havde mig; men dem, som elskte mig og holde mine Bud, dem gjør jeg vel i tusinde Led.

Anm. Rigtigere oversætter man som i Luthers Bibeloversættelse: „...og udover Barneshjertighed mod Tusinder (d. e. mod hele Familier og Slægter), som elskte mig og holde mine Bud.“

Hvad er det?

Gud truer at straffe alle Dem, som overtræde disse Bud; derfor skulle vi frygte for hans Brede og ikke handle imod dem. Men han lover alle, som holde disse Bud, Naade og alt Gode; derfor skulle vi også saa elskte ham og forlade os paa ham, og gjerne gjøre efter hans Bud.

Anm. Disse Trudsels- og Forjættelses-Ord staae i Bibelen efter det første Bud; men derfor gjelde de ikke desto mindre for alle Budene; thi det første Bud indslutter alle de andre Bud i sig, og enhver Overtrædelse af et af de følgende Bud er tillige en Overtrædelse af det første (§ 41). Luther var derfor fuldkommen berettiget til, for større Eftertryks-

Skyld at stille dem hen ved Slutningen af alle Budene, tilmed da han i sin Forklaring saavel af det første Bud, som af dette Trudsels- og Forjættelses-Ord udtrykkelig har fremhævet den underlige Sammenhæng mellem dem (at frygte, elskte og forlade sig paa Gud). Og ved at begynde sin Forklaring til ethvert af de mellemliggende Bud med de Ord: „Vi skulle frygte og elsker Gud, saa at vi“ o. s. v. har han ikke blot ført dem tilbage til det første Bud, men ogsaa stillet dem under disse Trudsels- og Forjættelses-Ords Forbandelse og Besignelse.

§ 131.

Lovens sidste Grund er Guds Hellighed. Vi gør som Gud er hellig, og fordi han er hellig, skal også det i Guds Billedes stabte (§ 180) Menneske være helligt!).

- 1) 3 Mos. 19, 2: I skulle være hellige; thi jeg Herren Evers Gud er hellig.

Matth. 5, 48: Værer da fuldkomne, som Evers Fader i Himlene er fuldkommen.

§ 132.

Enhver Overtrædelse af Loven er en Krenkelse og Forstyrrelse af den sædelige Verdensorden, som Gud har grundlagt ved Loven, og som han opretholder ved at velsigne og straffe.

Jes. 48, 18: Gib du vilde agte paa mine Bud, da fulde din Fred være som Strommen, og din Retfærdighed som Havets Bolger.

Nom. 1, 18: Men Guds Brede aabenbares af Himlen over alle de Menneskers Ugudelighed og Uretfærdighed, som forholde Sandheden ved Retfærdighed.

Nom. 2, 9, 10: Krængsel og Angest skal være over hvert Menneskes Skæl, som gjor det onde...; men Fre og Hæder og Fred skal vorde hver Den, som gjor det Gode!

§ 133.

Straffen er aldrig vilkaarlig, hverken Straffen i og for sig eller dens Grad, men den er i enhver Henseende bestemt med Nødvendighed. Thi den

sædelige Verdensorden, som bliver krenket ved Syneden, er ikke død og følesløs, men i høieste Maade levende og kraftig, fordi den bliver baaret og besjælet af Guds Hellighed. Thi saalænge Gud er hellig, eller saa længe han er Gud, maa han oprettholde den sædelige Verdensorden, og gjenoprette den, hvor den er forstyrret; men det kan kun skee derved, at den Krenkelse, hvormed Synderen har forstyrret Verdensordenen, falder tilbage paa ham selv, og deri bestaaer Straffen.

Gal. 6, 7, 8: Farer ikke vild; Gud lader sig ikke spotte; thi hvad ei Menneske saær, dette skal han og høste. Thi hvo som saær i sit Kjød, skal høste Fortvivlelse af Kjødet; men hvo som saær i Landen, skal høste det evige Liv af Landen.

Anm. Synden er Negationen af hvad der er Ret, Straffen er Negationens Negation, altsaa Gjenoprettelse. Synden er Synderens Tryk mod Loven, Straffen er det Gjentryk, hvormed Loven, der er elastisk, fordi den er livskraftig, rammer Synderen.

§ 134.

Den øverste Grundsætning for al guddommelig og menneskelig Strafferetfærdighed er derfor **Gjengjældelsen**¹⁾, d.e. den Forstyrrelse, som Straffen bringer ind i Synderens Liv, maa veie op mod den Forstyrrelse, som Synderen ved sin Synd har bragt ind i den sædelige Verdensorden.

1) 2 Mos. 21, 24: Liv for Liv, Øie for Øie, Land for Land, Kød for Kød, Brændt for Brændt, Saar for Saar, Bugle for Bugle.

Anm. Gjengjældesretten, som Basis for Alt, hvad der er Ret, og for al Tugt og Orden, er ingenlunde blevet ophøvet af Herren Matth. 5, 38 o. s. v.; thi for den guddommelige straffende Retfærdighed, saavel som for Øvrighedens er den ikke mindre gjældende efter disse Ord end før dem. Herren fordrer kun af den Christne, at han for sit per-

sonlige Vedkommende i sit Forhold til sine synlige Medmennesker skal lade den samme forbarmende og tilgivende Barmhjertighed raade, som fra Guds Side er blevet ham selv som Syndet til Deel.

§ 135.

Men Synden er ikke blot en Brode mod den bestaaende jordiske Verdensorden, men ogsaa mod Guds hellige Billie, som har grundlagt denne Verdensorden, og den kræver derfor en doppelt Straf, en timelig og en evig. Det er kun Forstyrrelsen af den jordiske Orden, der kan opveies ved timelige, jordiske Straffe, men derimod ikke Forsyndelsen mod den evige uendelige Gud. Her kan det ikke som ved en Krenkelse af Næsten hedde: „Liv for Liv, Øie for Øie“; Forærmeren er nemlig en ussel og endelig Skabning, men den Forærmede er Skaberens egen evige og uendelige Majestat. Da nu Synden aldrig til denne Side kan opveies og udsones af Synderen selv, er den nødvendigvis behæftet med evig Straf.

§ 136.

Udsøvelsen af den timelige Straf har Gud, forsavdigt Mennesker med Særlighed funne domme Synden som Synd, overdraget til Øvrigheden (§ 89). Men hvor den jordiske Øvrigheds Øie og Arm ikke kan naae, der udover Gud ogsaa hyppigt selv den timelige Straf og forfolger Synderen med Vanheld og Ufred, Samvittighedsnag og Fortvivlelse, sender ham Tab og Plager paa Gods og Legeme og endelig en brat Død, som i sig indbefatter Hovedsummen og Toppunktet af al jordisk Straf. Saadanne Guds Domme ere ofte skjulte og forunderlige, tøve ofte længe efter hans uudforstelige Viisdom, men ramme dog sikret og uudeblivligt.

§ 137.

Straffens egentlige **Formaal** er **Nettens** Sonelse eller Verdensordenens Opretholdelse. Det er aldeles forkeert at ansee Tugt og Forbedring som Straffens eneste Formaal. Synden maa lide Straf, selv hvor en Forbedring slet ikke mere er mulig. Men at Straffen alligevel ogsaa fremtræder som Tugt, og saaledes rigtignok ogsaa har Forbedringen til sit Formaal, ligger ikke i dens **Bøsen**, men er begrundet deri, at Gud efter sin uendelige Barmhjertighed ikke overlader Synderen til sig selv, men opdra ger ham for at forløse ham. Saasnart Opdragelsen er til Ende, hører ogsaa dette Formaal for Straffen op, og Straffen har paany kun sit Formaal i sig selv.

§ 138.

Syndens tungeste **Forbandelse** bestaaer deri, at den altid mere og mere gjør Villien til sin **Errel**¹⁾ og forblinder Erkhendelsen, saa at Mennesket endelig med Længslen efter en **Forløsning** ogsaa taber Modtageligheden for den og Evnen til at tilegne sig den i Christus tilbudte Frelse — og da redning & løst hjem Falder til den evige Fortabelse.

¹⁾ Joh. 8, 34: Hver den, som gjør Synd, er Syndens Errel. Rom. 6, 16, 20. — 2 Tim. 3, 13.

Anm. Alle Syndens Folger og Straffe, baade de indvortes og udvortes, de legemlige og aandelige, de timelige og evige, sammenfatter den hell. Skrif i det ene Ord „**Død**“. Rom. 6, 23: Døden er Syndens Sold. (Jvs. 1 Mos. 2, 17. — Rom. 5, 12. § 198, 2).

§ 139.

Belsignelsen, som Gud fører til Lovens Opfyldelse, forholder det sig anderledes med end med Forbandelsen, som rammer Overtræderen: han er en Gave, denne er fortjent. Fortjent vilde Belsignelsen kun da være, naar man gjorde mere, end man er skyldig at gjøre.

§ 140.

Belsignelsen, som er føjet til Loven, omfatter baade **timelig** og **evig Lykke**. For dette **Liv** er holder Den, som tro og samvittighedsfuldt opfylder Loven, ved Guds Ord **Forrættelse** om, at Held og Belsignelse skal følge ham i hans Gjerning (Ps. 127), og at Lykke og Fred skal boe i hans Hjem (Ps. 128), at han skal faae et tilfreds Hjerte, som lader sig nsies med Guds Naade (2 Cor. 12, 9.) og en fri-modig And, som veed, at „alle Ting maae tjene Dem til Gode, som else Gud“ (Rom. 8, 28); men for det tilkommende **Liv** har han **Forrættelsen** om evig **Hærlighed** og **Salighed**²⁾.

¹⁾ 1 Tim. 4, 8: Gudfrygtighed er mytig til alle Ting, og harer **Forrættelse** for det **Liv**, som nu er, og for det tilkommende.

²⁾ 3 Mos. 18, 5: Det Menneske, som gør dem, skal og leve ved dem.

Math. 19, 16, 17: Hvad Godt skal jeg gjøre, at jeg maa have det evige **Liv**?.... Vil du indgaae til **Livet**, da hold Budene.

Lab. 2, 10: Vær tro indtil Døden, saa vil jeg give Dig **Livens** Krone.

§ 141.

Men da vi alle tilsammen ere **Syndere** (§ 130) og for Gud skyldige i hele Loven, saa kunne vi, saa længe vi kun ere henvisste til vor egen Kraft og Øyd, ikke blive deelagtige i Lovens evige Belsignelse; tværtimod hviler dens **Forbandelse** paa os, og selv den alvorligste **Stræben** efter at opfynde Loven har kun Fordommelse i Vente for Guds Domstol. Thi en saadan redelig og oprigtig **Stræben** efter fuldkomment og punktligt at opfynde Lovens Bud kan, naar Budet dog ikke virkelig bliver opfyldt, aldrig tilfredsstille Lovens og den gud-dommelige Helligheds usoranderlige og evige **For-dringer**.

Gal. 3, 10, 11: Thi saamange, som holde sig til Lovens Gjerninger, ere under Forbandelse o. s. v. (Jvs. § 15, 2).

§ 142.

Men alligevel er en saadan tro og redelig Stræben efter samvittighedsfuldt at opfylde Loven aldrig uden Belsignelse, og den bører rige Frugter, idet den danner og modtageliggjør Hjertet for det evige Liv; thi om end Mennesket ikke ved denne Stræben kan blive retfærdig og salig ved sig selv, saa beredes dog hans Hjerte derved til at længes efter den guddommelige Maade, hvorved det bliver tilgjængeligt for den Hellig-Mands Virkninger.

§ 143.

Ikke ganske saaledes gaaer det med Lovens timelige Belsignelse (§ 140), som i det Mindste tildeels ogsaa kan blive det naturlige Menneske til Deel, naar han med Oprigtighed og Troskab stræber efter at gøre, hvad han formaer; den er i Guds Haand et Opdragelses-Middel til det evige Liv, og fra dette Synspunkt maa den saa vel som hele det jordiske Liv betragtes. Desuden tjener denne Lovens jordiske Belsignelse ikke mindre end dens timelige Forbandelse endnu til at opretholde og styrke den jordiske, timelige Verdensorden.

§ 144.

Ogsaa Det hører med baade til Gudfrygtighedens Belsignelse og til Uguidelighedens Forbandelse, at de begge paa Grund af en indvortes og nsdvendig om end skjult Sammenheng (ved Avling, Eksempel og Opdragelse) efter deres **naturlige Gang** udstrække sig over hele Familier og Generationer (f. Ex. Familiesynder, Familielidser o. s. v.); Derfor truer Gud med at hjemmige Fædrenes Synd paa Børnene indtil tredie og fjerde Led, og forsjetter, at han vil udsve Barmhjertighed mod Tusinder, som elske ham og holde hans Bud. Idet denne Trudsel og Forjættelse paa den ene Side maa opmuntre os til ikke alene for vor egen Skyld at skyde Synden, men ogsaa for Deres,

som ere vort Kjæd og Blod, skal den paa den anden Side ogsaa aabenbare os Guds Barmhjertighed, som sætter saa sinevære Grændser for den naturlige Gang, hvormed Forbandelsen udbredes sig, men udsser Belsignelsen med fulde Hænder og lader den fremvælde ubegrændset til alle Sider saavel i Breden (til Samtiden) som i Længden (til Esterkommerne).

Anm. Guds Barmhjertighed, der støtter sig til Forløssningens Raadslutning, aabenbarer sig ogsaa deri, at Mennesket ikke uforanderligt er bundet til Forbandelsens naturlige Udvikling, men ved Bod og Tro kan træde ud af den, saa at Ingen kan undskyde sig med og endnu mindre beklage sig over, at Forbandelsen allerede hviler over ham fra Fædrene af (jvf. 5 Mos. 24, 16 og Ez. 18, 20).

§ 145.

Da Loven paa Grund af vor Syndighed (§ 130) ikke kan give os et evigt Liv og Salighed ved den Belsignelse, som er knyttet til den (§ 141), saa skal den efter den naadige Guds Billie tjene til at bane os Vejen til Salighed ved den Forbandelse, som er knyttet til den, idet den leder os til den levende Erfjendelse, at vi af Naturen ere syndige og hjemfaldne til Fortabelsen¹⁾; thi først da kunne vi lære at længes efter en Forløsning²⁾ og med Beredvillighed og Glæde gribe og til vores Sjæles Salighed benytte den Forløsning, som er tilbuddt alle Mennesker i Troen paa Jesus Christus, ja som endog i Daaben allerede er meddelelt os Christenbørn³⁾.

¹⁾ Rom. 3, 20: Ved Loven kommer Syndens Erfjendelse.

²⁾ Gal. 3, 24: Saal at Loven er vorden vor Legtemester til Christum, at vi skulle blive retsfærbiggjorte af Troen.

³⁾ Rom. 10, 4: Thi Christus er Lovens Ende til Rejsfærdighed for hver Den, som troer.

Anm. Har først Lovens Forbandelse efter sin opdragende Bestemmelse ført os til at modtage Forløsningen, saa kan ogsaa Lovens Belsignelse bevise sin hele Fylde, Kraft og Sandhed paa os haade i Tid og Evighed; thi ved Forløsningens nye Kræfter naae vi netop til den rette Ophyldeste af Loven (§ 281).

Auden Ærel.

Om den christelige Tro.

§ 146.

Da det første Hovedstykke fun kan forkynde os Forbandelse og Straf, fordi vi alle tilsammen ere Syndere, og det heller ikke hænder til nogen Forløsning, saa var der intet Andet tilovers for os end at fortvile, dersom det første Hovedstykke tillige var det eneste. Men Gud vil ikke, at Synderen skal fortabes timeligt og evigt¹⁾; derfor har han i sin uendelige Barmhjertighed besluttet og udørt en fuldkommen Forløsning. Efter at have gjennemgaet det første Hovedstykke, som forkynder os Død og Fordommelse, komme vi nu altsaa til det andet, som lærer os, hvorledes vi ved Troen paa den treenige Gud kunne undgaae denne Fordommelse og blive Arvinger til den evige Salighed.

¹⁾ Ez. 33, 11: Saa sandt jeg lever, siger den Herre, Herre, jeg har ikke Behagelighed i den Ugudeliges Død, men deri, at den Ugudelige omvender sig fra sin Vej, at han maa leve.

Anm. Grundlaget til det andet Hovedstykke er den saakaldte apostoliske Troesbekjendelse (§ 7. Anm.), som i tre Artikler fremstiller Hovedsummen af den kristelige Tro, idet den lærer os, hvad den treenige Gud, Fader, Son og Aaland, har gjort og endnu vil gjøre ved os og for os til vor Salig-gjørelse og Forløsning. Augustin siger om den: Sym-

bolum est regula fidei brevis et grandis, brevis numero verborum, grandis pondere sententiarum.

§ 147.

„At troe paa Gud“ er noget Andet end „at troe, at Gud er til.“ Det gjøre Djævlene ogsaa og sjælve (Jaf. 2, 19). At troe paa Gud vil sige, ubetinget at hengive sig til ham med Opooffrelse af al Egenvillie og Selvished i den faste og glade Overbeviisning, at han kan og vil hjælpe os i alle Ting¹⁾. Men vi kunne ikke troe paa Gud, uden paa den ene Side at troe, saavel at Gud er, som hvad han er, og hvorledes han er (om Guds Væsen), og paa den anden Side at troe Det, som han har gjort og vil gjøre for os og ved os (om Guds Virken²⁾). I begge Stykker viser den apostoliske Troesbekjendelse os Veien.

¹⁾ Hebr. 11, 1: Men Troen er en Bestandighed i Det, som haabes, en fast Overbeviisning om Det, som ikke sees.

²⁾ Hebr. 11, 6: Men uden Tro er det umuligt at behage ham; thi det bor Den, som kommer frem for Gud, at troe, at han er til, og at han bliver deres Besønner, som føge ham.

1. Om Guds Væsen.

Deg troer paa Gud Fader.... og paa hans eenbaarne Son.... og paa den Hellig Aaland....

§ 148.

Intet er sikrere end Existensen (Tilværelsen) af et høieste og alfuldstommest Væsen, som vi kalde Gud; der er et Ophav til alle Ting, som har sin Tilværelsес-Grund i sig selv og ikke i noget Andet. Thi omendskjønt denne Existens ikke kan erfares gjennem Sanderne, saa er den dog Grundforud-

sætningen for enhver anden sandelig og oversandelig Christens. Guds Tilværelse behøver altsaa intet Bevis, fordi den er opphøjet over ethvert Bevis.

Hebr. 3, 4: Thi hvært Huus berebes af Nogen; men Den, som bereder alle Ting, er Gud.

§ 149.

Gudsbevidstheden er tilstede i den menneskelige Aand som oprindeligt Anlæg, og bører derpaa, at den menneskelige Aand selv er af guddommelig Oprindelse¹⁾. Dog trænger ogsaa dette Anlæg som ethvert andet til at pleies og udfoldes ved Opragelse og Undervisning. Gudsbevidstheden bliver desuden vækket og næret ved at betragte Guds Gjerninger i Naturen og beskue, hvordan han styrer og raader Alt i Historien²⁾. At anerkjende Gud som den eneste og personlige Skaber og som alle Tings Opholder og Styrer betegner man som Theisme. Fuldbindt og bevidst Fornægtelse eller Benægtelse af den oprindelige Gudsbevidsthed (Atheisme) er slet ikke til eller er kun til som Selvbedrag³⁾. Men vel er den oprindelige Gudsbevidsthed paa mangfoldige Maader blevne fordunklet og forvendt ved Bildfarelser og onde Begjæringer⁴⁾.

¹⁾ Ap. Gj. 17, 27. 28: Han er sandelig ikke langt fra Enhver af os; thi i ham leve, røres og ere vi; som og nogle af Evers Digttere have sagt: vi ere jo og hans Slægt. Dvs. 1 Mfl. 1, 27.

²⁾ Rom. 1, 19. 20: Thi Det, som man kan vide om Gud, er dem aabenbaret o. s. v. Dvs. § 24. Ann. 1.

³⁾ Ps. 14, 1: En Daare slæg i sit Hjerte: der er ingen Gud; fordærvede, vederstyggelige ere de i deres Færd; der er Ingen, som gjør Gud.

⁴⁾ Rom. 1, 21–23: Thi enddog de kendte Gud o. s. v. Dvs. § 24. Ann. 1.

Anm. De fornemste Udartrninger af Gudsbevidstheden ere: **Deismen**, som kun hænder en hinsides, over Skabningen uendelig opphøjet Gud, der ikke bryder sig videre om Verden, efterat han har nedlagt de evige Naturlove i den; som en følge heraf nægter Deismen Muligheden af en Alabenbaring, Undere, Spaadomme,

vore Bønners Bonhørelse o. dsl. — **Pantheismen** vil blot vide af en denneidig Gud at sige, og nægter Guds Personlighed, hans Ophøjethed over Verden og hans Forstjellighed fra Verden; Verden selv er Gud, og alt Liv i Verden er kun Guddommens Fremtredelsesformer; Menneskets personlige Bedøvaren og Udødelighed, Opstandelsen, Dommen og Gjengjældelsen blive nægtede, og Forstjellen mellem Gud og Ondt taber al sædelig Betydning. — **Dualismen** (en Modsatning til Pantheismens sædelige Letfindighed) mener ikke at kunne forklare sig det Ondes Fremkomst paa anden Maade end ved Antagelsen af en god og en ond Gud, som fra Evighed af staae fiendligt imod hinanden. — **Polytheismen**, som sonderspalter Guds-Begrebets Enhed og sætter en søregen Guddom i Spidsen for enhver af de forskellige Phænomener eller Livos-Birksheder i Verden. — **Sabæismen** eller **Stjernedyrkelsen**, som anseer Himmellegemerne, med deres ulykkelig faste Orden og deres lykke- og ulykkebringende Indflydelse paa Jorden, som Guddommens evige Vætere. — **Fetischismen** staar paa Gudsbevidsthedens laveste Trin, og seer og tilbeder ganske vilkaarligt og ideeløst sine Guder i enkelte Natur- eller Kunstgenstande (Slanger, Afsgudsbilleder af Tre og Steen o. s. v.)

§ 150.

Da den naturlige Gudsbevisshed paa denne Maade saa mangfoldigen er udartet, kan den aldeles ikke mere blive anset som fuldkommen tilførsladelig Kilde for Gudsforståelsen. En rigtig og sikker Gudsforståelse kunne vi meget mere kun øse af den hellige Skrift, i hvilken Gud selv paa Ny har aabenbaret sig for Menneskene.

§ 151.

Den hellige Skrift betegner Guds **Boesen** som **Aand**, **Liv**, **Kjærlighed**, **Lys** og **Sandhed**

og altsaa som den personlige og selvstændige Hylde og Kilde til alt Liv og al Sandhed (Skabningen har Aand, Liv, Kjærlighed o. s. v., men Gud er Aand, Liv, Kjærlighed o. s. v.)

Joh. 4, 24: Gud er en Aand, og de, som ham tilbede, bør det at tilbede i Aand og Sandhed.

Joh. 5, 26: Thi ligesom Faderen haver Livet i sig selv, saaledes haver han og givet Sonnen at have Livet i sig selv.

1 Joh. 4, 8: Gud er Kjærlighed.

1 Joh. 1, 5: Og dette er det Budstab, som vi have hørt af ham og forkynde Eder, at Gud er et Lys, og der er ikke intet Mørke i ham.

Joh. 14, 6: Jeg er Veien, Sandheden og Livet.

§ 152.

Guds Navn er Betegnelsen for hans Væsen, forsaavidt det kan erkendes, og det kan kun skee, hvor det træder ud i Virksomhed; da nu Gebetet for hans Virksomhed er dobbelt (Naturens Rige og Maadens Rige), saa har han ogsaa et dobbelt Navn: i G. L. Elohim og Jehovah, til hvilke Utdrækkene *osōs* og *xwqos* (Gud og Herre) svare i N. L. Elohim hedder han, forsaavidt hans Guddoms evige Kraft og Hylde bliver besluet i Verdens Skabelse, Opholdelse og Regierung (Rom. 1, 20), Jehovah derimod (2 Mos. 3, 14; 6, 2—4) betegner ham som den eneste sande Gud, der aabenbarer sin Maade og Trofasthed i Grundlæggelsen, Besættelsen og Udvældelsen af sit Maaderige til Menneskenes Forlossning.

§ 153.

Gud er efter sit Væsen een¹⁾. Thi det høieste og fuldkomneste Væsen kan kun være Et.

¹⁾ 5 Mos. 6, 4: Hør, Israel, Herren vor Gud, Herren er een.

Jes. 45, 5: Jeg er Herren, og Ingen ydermere; uden mig er ingen Gud.

Matth. 19, 17: Ingen er god uden Gen, som er Gud.

§ 154.

Men Væsenets Enhed i Gud udelukker ikke en Fleerhed af Personer i Gud. Meget mere lærer Aabenbaringen i den hell. Skrift os tre Personer — Fader, Søn og Aand — at findende indenfor det ene guddommelige Væsen, og Kirken har betegnet dette Forhold med Udttrykket **Treenighed** (Trinitet).

Anm. 1. Ved en Person forstaer man et Jeg, som er sig selv og sin Forskjel fra Andre bevidst.

Anm. 2. All dybere Tænkning fører med Nødvendighed til en flerfoldig og da netop trefoldig udfoldet Personlighed i Gud; thi at Gud skulde kunne være indbegrebet i en stiv Enhed, er utenkelig, fordi vi ere nødte til at tenke os Guds Væsen fra Evighed af i en livslydig, i sig selv tilfredsstillet og i sig selv afsluttet Virksomhed, hvilket forudsætter en trefoldig Personlighed (Subjekt og Objekt og et Tredie, som igjen medierer og afslutter denne Dualitet til en livslydig Enhed). Men medens Speculationen famler om i Mørke ved denne det guddommelige Væsens Hemmelighed og kan geraade ind paa mangfoldige vildfarende Vie, har den hellige Skrift aabenbaret os det i objectiv Sikkerhed og Klarthed. Vor Tro paa Triniteten støtter sig ikke paa Spekulationens vakkende Grund, men paa den evig faste Kjendsgjerning af en Forlossning ved en treenig Gud.

§ 155.

Gud Fader er rigtignok efter sin personlige Forskjellighed i og for sig usynlig, uudforselig og utilgjengelig for Skabningen¹⁾, men han aabenbarer sig i Sonnen og Aanden²⁾, i hvem Adgangen til ham er aabnet for Skabningen³⁾. Han er den evige Urgrund for alt Liv og al Sandhed, fra hvem alle

synlige og usynlige Guder komme⁴⁾), men efter kun ved Sønnen og Aanden som Midlere.

- 1) 1 Tim. 6. 15. 16: Den Salige og alene Mægtige, den Kongers Konge og Herrers Herre, han, som alene harer Udødelighed, som boer i et Lys, der Ingen kan komme til, hvem intet Menneske harer seet, ikke heller kan see, ham vere Øre og evig Magt!
- 2) Joh. 1. 18: Ingen har nogen Ting seet Gud; den eenbaerne Son, som er i Faderens Skjod, han harer fundgjort det.
- 3) Cor. 2. 10: Men os aabenbarede Gud det jor medelst sin Aand; thi Aanden randsager alle Ting, ogsaa Guds Dybbede.
- 4) Eph. 2. 18: Thi formedelst Ham (Christus) have vi begge (Fader og Hedninger) Adgang i Den Aand til Faderen.
- 5) Eph. 4. 6: Den Gud og Alles Fader, som er over Alle og ved Alle og i Eder Alle.

Jak. 1. 17: Al god Gave og al fuldkommen Gave er ovenfra, og kommer ned fra Lysenes Fader.

Unm. Fader hedder han nærmest i egentlig Betydning som Jesu Christi Fader; thi den Eenbaerne er født af Faderen og af lige Væsen med ham. Men han hedder ogsaa vor Fader, fordi han vil anstage os i Christo Jesu som Børn og Arvinger til sin Herlighed.

§ 156.

Guds Son er født af Faderen i Evighed (jvf. § 170 Unm.); han er den Eenbaerne af Faderen, fuld af Raade og Sandhed (Joh. 1. 14), den usynlige Guds Billede, hans Herligheds Afglands, hvem Faderen harer givet at have Livet i sig selv. (Joh. 5. 26). Efter sin personlige Forfjel fra Faderen og Aanden er han den fremtrædende og aabenbare Gud, Guds Ansigt, ved hvem Faderen har ståbt, bærer og opholder alle Ting.

Joh. 1. 1-3: I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Det var i Begyndelsen hos Gud. Alle Ting ere blevne ved det; og uden det er ikke een Ting blevne til af Det, som er.

Kol. 1. 15. 16: Hvilkent er den usynlige Guds Billede, al Skabningens Forstede; thi ved ham ere alle

Ting ståbt, de i Himmelene og de paa Jorden, de synlige og usynlige, o. s. v.

Hebr. 1. 2. 3: Hvem han harer sat til en Arving over alle Ting, ved hvem han og harer gjort Verden; hvilken, efterdi han er hans Herligheds Glands og hans Væsens udtrykte Billede, bærer alle Ting med sin Kraftes Ord.

Unm. 1. Han hedder Guds Son, forsaavidt han, født af Faderen, er han fuldkommen liig i Væsen, (thi ved Fødslen skeer der en Væsens-Meddelelse); Guds Ord (Logos) hedder han derimod, forsaavidt Faderen træder ud i ham, aabenbarer sig ved ham (ligesom den menneskelige Aand træder ud og bliver aabenbar i Ordet).

Unm. 2. Den Brænglere, som nægter, at Sønnen er født fra Evighed af Faderen og er ham liig i Væsen, men paastaaer, at han er en Skabning af Faderen (rigtignok den første, fornemste og høieste af alle Skabninger), og altsaa hverken evig eller væsensliig med Faderen, betegner man som Arianisme, fordi Arius, † 336; var dens Døphavsmænd. Det første almindelige Concil i Nicæa 325 fordomte denne Anstuese som Brænglere.

§ 157.

Gud den Hellig Aand er ikke blot en Kraft i Gud eller Christus, men idet han udgaer fra Faderen og Sønnen fra Evighed af (Joh. 15, 26), er han personlig forskjellig fra dem Begge (Joh. 14, 16; Gal. 4, 6) og er dem Begge fuldkommen liig i Væsen; thi den hell. Skrifft tillægger ham guddommelige Navne (Ap. Gj. 5, 3. 4; 1 Kor. 3, 16), guddommelige Egenkaber (1 Kor. 2, 10; 2 Pet. 1, 21; Ps. 139, 7), guddommelige Gjerninger (Ps. 33, 6; Hjob 33, 4), og guddommelig Øre (Math. 28, 19). Efter sin personlige Charakter er han den meddelende Gud, ved hvem Faderen og Sønnen udfende og meddele guddommelige Livs-Kraester rige paa Belsignelse, Lys, Sandhed og Salighed (1 Mos. 1, 2; Joh. 16, 13. 14; 2 Pet. 1, 21; 1 Kor. 2, 9. 10), ved

hvem altsaa enhver guddommelig Virksomhed kommer til Afslutning og Fuldbendelse.

Anm. Den tredie Person i Guddommen hedder **Faderens og Sønnens Aand** (*πνεῦμα*), fordi han udgaer fra dem Begge som en guddommelig Livsaande og overalt i Skabningen frembringer og meddeler guddommeligt Liv.

§ 158.

I Modsatning til den hedenste Polytheisme og Pantheisme er Guds Enhed paa det Eftertrykkelige fremhævet i det G. T. Dog kunne vi allerede her finde de første Spire til Treenighedslæreren; saaledes allerede i *Skabelseshistorien* (Gud, det stavende Ord og den levendegjørende Aand), og endnu bestemmere i den Aaronitiske Velsignelse¹⁾. Ogsaa Seraphernes tredobbelt Hellig²⁾ tyder hen derpaa. Gud taler om sig selv som om en Fleerhed (f. Ex. 1 Mos. 1, 26); der bliver ffjelnet mellem et guddommeligt Jeg og et guddommeligt Du (Subjekt og Objekt)³⁾. Herrens Engel fremtræder som den sig aabenbarende Gud; thi han kalder sig selv Gud, tillægger sig selv guddommelig Magt, Øre og Navn, modtager Offer og Tilbedelse o. s. v. (1 Mos. 16, 10, 13; G. 22, 11, 12; G. 48, 15, 16; 2 Mos. 3, 2, 6; Dom. 6, 12, 16; Mal. 3, 1). Propheterne tillægger Messias guddommelig Natur (f. Ex. Jes. 7, 14; 9, 6; Jer. 23, 5, 6; Micha 5, 1). Og i hele det G. T. er der utallige Gange Tale om Guds oplysende og levendegjørende Aand.

¹⁾ 4 Mos. 6, 24—26: Saaledes skulle I velsigne Israels Børn og sige til dem: Herren velsigne Dig og bevare Dig! — Herren lade sit Ansigt lyse over Dig og være Dig naadig! — Herren løste sit Aathyrn paa Dig og give Dig Fred!

Anm. Hele den hell. Treenigheds Hemmelighed og den Forlossning, som fuldbyrdes ved den, ligget allerede som en Spire tilhyllet og indesluttet i denne Vel-

signelle, hvorfor den kristne Kirke ogsaa er vedbleven at benytte den ved alle gudstjenstlige Handlinger. Tre Gange bliver Herrens Navn udtalt over Menigheden — første Gang alene, (§ 155), anden og tredie Gang i Forbindelse med hans Aathyrn, (§ 156, 157). I det første Led bliver der bønfaaldt om Velsignelse og Beskyttelse (fra Faderen, Kilden til alt Godt), i det andet om Lys og Raade (fra Sønnen), i det tredie om Fred (som den Hellige Aand giver).

²⁾ Jes. 6, 3: Hellig, hellig, hellig er den Herre Zebaoth; al Jordens er fulb af hans Øre.

³⁾ Pf. 110, 1: Herren sagde til min Herre: sid hos min Faders høje Haand.

§ 159.

Dog først i det Nye Testamente, da Sønnen var blevet Menneske i Christo, og Aanden var udgydt over alt Kjød, fremtræder Guds Treenighed klart og bestemt, idet der bliver tillagt Sønnen saa vel som Aanden paa den ene Side fuldkommen Væsenslighed med Faderen (§ 160, 225) og paa den anden Side Personlighed, Selvstændighed og Forstjellighed fra hinanden indbyrdes og fra Faderen¹⁾. I Daabsformlen (Matth. 28, 19) fremtræder Treenighedslæreren som Grundlag for den kristelige Tro og i de apostoliske Velsignelses-Ønsker (f. Ex. 2 Kor. 13, 13) som Grundlag for det kristelige Liv. Jvs. endnu 1 Joh. 5, 7.

¹⁾ Joh. 14: 16: Og Jeg vil bede Faderen, og han skal give Eder en anden Talsmand, at han skal blive hos Eder evindeligen.

§ 160.*)

I Folge disse aabenbarede Sandheder (§ 155 til 159) og paa Grund af Kjendsgjerningerne af

²⁾ Det Athanasianske Symbol: „Hvo, som vil blive salig, maa fremfor Alt have den rette kristelige Tro. — Enhver, som ikke bevarer den i sin usorvansede Heelhed, vil utviskes somt blive fortapt i al Evighed. — Men Dette er den rette

den i Verden indtraadte Frelse lærer den hele christne Kirke enstemmig, at det eneste, udeelte og udelelige guddommelige Væsen fra Evighed af bestaaer af tre Personer: Fader, Son og Hellig-Aand; som ere forbundne til Eet med hverandre ved fuldtommen Vænsklighed og ere adstilte fra hverandre ved Personlighed og Selvbevidsthed.

christelige Tro at tilsætte een Gud i en Trehed og en Trehed i Enheden, — uden dog at sammenblande Personerne eller sørgerlemme Væsenet. — Thi Faderen og Sonnen og den Hellig Aand ere tre forskjellige Personer. — Men Faderen og Sonnen og den Hellig Aand have een og den samme Guddommelighed og ere lige i Hellighed og evig Majestet. — Som Faderen er, saaledes er Sonnen, og saaledes er den Hellig Aand. — Faderen er uskabt, Sonnen er uskabt, den Hellig Aand er uskabt. — Faderen er uendelig, Sonnen er uendelig, den Hellig Aand er uendelig. — Faderen er evig, Sonnen er evig, den Hellig Aand er evig; — og dog ere der ikke tre Evige, men een Evig; — ligefom der ikke ere tre Uskabte, eller tre Uendelige, men een Uskabt og een Uendelig. — Ligedes er Faderen almægtig og Sonnen almægtig og den Hellig Aand almægtig: — og dog ere der ikke tre Almægtige men een Almægtig. — Saaledes er ogsaa Faderen Gud, Sonnen Gud, den Hellig Aand Gud: — og dog ere der ikke tre Guder, men der er een Gud. — Saaledes er ogsaa Faderen Herre, Sonnen Herre, den Hellig Aand Herre: — og dog ere der ikke tre Herrer, men der er en Herre. — Thi ligefom vi efter christelig Sandhed maae om enhver enkelt Person for sig beskrive, at han er Gud og Herre: saaledes forbryder den reelle christelige Religion os at tale om tre Guder eller tre Herrer. — Faderen er hverken dannet, eller skabt, eller ført af Nogen. — Sonnen er hverken dannet, eller skabt, men født af Faderen alene. — Den Hellig Aand er hverken dannet, eller skabt, eller født, men udgaaer fra Faderen og fra Sonnen. — Der er altsaa een Fader, ikke tre Fædre; een Son, ikke tre Sønner; een Hellig Aand, ikke tre Hellig Aander. — Og i denne Treenighed er intet Forst eller Sidst, intet Størst eller Mindst: — men alle tre Personer have samme Evighed og Vænsklighed, saa at vi overhovedet, som ovenfor blev sagt, maae tilbede en Enhed i Treheden og en Trehed i Enheden. — Hvo, som altsaa vil blive salig, maa tenke saaledes om Treenigheden." Ivs. Fortællelsen ved § 228.

Unn. Modstanderne af den kirkelige Treenigheds-lære betegner man i Almindelighed som Antitrinitarer. Naar disse gjøre en stiv og ubevægelig Enhed gjældende i Guds personlige Væsen, saa hedde de Unitarier (eller ogsaa Monarchianer); tenke de sig Sonnen og den Hellig-Aand som to Kæster, der uden personlig Selvstændighed udstræale fra Guddommen, og gennem hvilke Gud aabenbarer sig og virker, saa kalder man dem Sabellianer (efter Sabellius + 260), og lære de, at Fader, Son og Aand kun ere tre Christens- eller Uttringsformer for Guddommen (modi existendi et manifestandi), saa kalder man dem Modalister. Den antitrinitariske Retning har i Socinianerne dannet et endnu bestaaende Kirkeparti, der i Reformationstiden blev stiftet af Cœlius Socinus og hans Brodersen Faustus Socinus.

§ 161.

Med hensyn til de tre hellige Personers Forhold til hverandre indbyrdes lærer Kirken paa Grundlag af den hellige Skrift, at Sonnen fødes (ikke skabes) af Gud Fader fra Evighed af¹), og at den Hellig Aand udgaaer fra Faderen og fra Sonnen fra Evighed af²).

1) Ps. 2, 7: Herren sagde til mig: Du er min Son; jeg sædte Dig i Dag (jvs. Hebr. 1, 5; 5, 5). — Joh. 1, 1, 2; Kol. 1, 15 og Hebr. 1, 2, 3 (§ 156).

2) Joh. 15, 26: Men naar Talsmanden kommer, hvilken jeg skal sende Eder fra Faderen. (Den Sandheds Aand, som udgaaer fra Faderen), han skal vildne om mig.

Rom 8, 9: Men om Nogen ikke harer Christi Aand, denne er ikke hans.

§ 162.

Guds Væsen i hans Stilling, Virksomhed og Aabenbaring uddadt til viser sig som en Hylde af enkelte guddommelige Egenskaber for den menneskelige Opfattelse (som kun styrkevis i det Enkelte kan oversee og begribe alle en Gjenstands Forhold og Relationer, men ikke anstue dem i deres udelelte

Gehed). Disse Egenstaber Fleerhed og Forskjellighed er betinget ved de Objekters Forskjellighed, til hvilke Gud træder i et ved hans guddommelige Væsen bestemt Forhold.

Anm. Da Fader, Son og Aand ere af fuldkommen lige Væsen, saa tilkomme alle de guddommelige Egenstaber enhver af de guddommelige Personer.

§ 163.

Guds Forhold til Verden er et dobbelt. Som Aand og som Døphav til alle Ting er han forskellig fra Verden, uendelig ophsiet over den, ikke betinget eller indskrænket ved Noget i den (Transcendens); som Liv og Kjærlighed, eller som alle Ting's Døpholder, er, lever og virker han i Verden, gjennemtrænger, bærer, levendegjør og behersker han Verden til alle Sider og i alle Retninger (Immanens). Ved dette dobbelte Forhold til Verden er der ogsaa givet en dobbelt Række Egenstaber (transcendente og immanente Egenstaber.)

§ 164.

Men enhver af disse to Rækker af guddommelige Egenstaber falder igjen i to Klasser: saadanne, som forholde sig til Verden i Almindelighed (eller til Rum og Tid), og saadanne, som specielt forholde sig til den personlige Skabnings Frihed, Sædelighed og Ansvarlighed (Jvf. § 173 ff.) (losmiske og ethiske Egenstaber).

§ 165.

De Egenstaber hos Gud, som forholde sig til Verden i Almindelighed, utdale paa den ene Side, at han er uendelig ophsiet over enhver Stranke i Rum og Tid (kosmisk-transcendente Egenstaber): han er nemlig (som Aand) evig¹) og rumloft ubegrænset og ulegemlig²); og paa den anden Side, at han levende og virksomt gjennemtrænger, levendegjør og behersker Rummet og Tiden (kosmisk-immanente Egenstaber): han er nemlig alle steds =

nærværende³), almægtig⁴) og alvidende⁵), forsaavidt han gjennemtrænger Rummet og Tiden med sit Væsen, sin Billie og sin Videns.

¹⁾ Ps. 90, 2—4: Herre! Du er vor Bolig fra Slekt til Slekt. For Ærgrene blev til, og Du dannede Jorden, fra Evighed til Evighed er Du Gud.... Tusinde Åar ere for dine Øine som den Dag i Gaar, naar den er forbgangen, og som en Nattevagt.

²⁾ Pet. 3, 8: Gen Dag er for Herren som tusinde Åar, og tusinde Åar som een Dag.

³⁾ Ps. 102, 25—28: Dine Åar være fra Slekt til Slekt. Du grundfestede forдум Jorden, og Himmelene ere dine Hæders Gjerning. De skulle forgaae, men Du bestaaer, og de skulle alle blive gamle som et Klædebon; Du skal omfiste dem som et Klæde, og de skulle omfistes, men Du bliver den Samme, og dine Åar faae ingen Ende.

⁴⁾ 1 Tim. 6, 16: Han, som alene harer Utsbelighed.

⁵⁾ 1 Kong. 8, 27: Monne Gud skulde hoe paa Jorden? See, Himmelene og Himmelens Himmel kunne ikke omfatte Dig.

⁶⁾ Jes. 66, 1: Saas siger Herren: Himmelene ere min Throne, og Jorden mine Fodders Fodstammel. (Matth. 5, 34—35)

⁷⁾ Jer. 23, 23, 24: Er jeg kun en Gud nær hos? siger Herren, og ikke en Gud i det Hjerne? Mon Nogen kan skulle sig paa saa lønlige Steder, at jeg ikke kan see ham? siger Herren; er jeg ikke den, som opfylder Himmelene og Jordens? siger Herren.

⁸⁾ Ps. 139, 7—10. Hvor skal jeg gaae hen fra din Aand? og hvorhen skal jeg fly fra dit Ansigt? Dersom jeg farer op til Himlen, da er Du der, og Legger jeg mig ned i Afsunden, see, da er Du der. Vilde jeg tage Morgenrödens Vinger, vilde jeg hoe hos det yderste Hav, saa skulle ogsaa der din Haand føre mig, og din højre Haand holde mig fast. — Ap. Gj. 17, 27, 28 (§ 149, 1).

⁹⁾ Ps. 33, 9: Thi han talede, saa seete det; han bød, saa stod det der.

¹⁰⁾ Ps. 115, 3: Vor Gud er i Himmelene; han gjør Alt, hvad ham behager.

¹¹⁾ Luk. 1, 37: Thi Intet kan være umuligt for Gud. — Ps. 135, 6. — Eph. 3, 20.

¹²⁾ Ap. Gj. 15, 18. Gud hænder fra Evighed alle sine Gjerninger.

¹³⁾ Hebr. 4, 13: Og ingen Skabning er usynlig for hans Kyn; men alle Ting ere blotte og udspende for hans Øine.

¹⁴⁾ Ps. 94, 9: Mon Den, som plantede Øret, ikke skulde høre? Eller Den, som dannede Øjet, skulde han ikke see?

Ps. 139, 1—4: Herre! Du rambsager mig og fjender mig. Hvad heller jeg sidder eller staar op, da veed Du det; Du forstaaer min Tanke langt fra. Du omringes min Sti og mit Leje, Du fjender grant alle mine Veie. Thi der er ikke et Ord paa min Tunge: see, Herrel! Du veed det Alt sammen.

§ 166. §

De Egenskaber hos Gud, som forholde sig til den personlige Skabnings Frihed og Sædelighed, udtale paa den ene Side, at han er uendelig ophojet over al menneskelig Skabelighed, Uuldkommnenhed, Syndighed og Glendighed (ethisk-transcidente Egenskaber): han er nemlig viis¹), hærlig²) (Guds Majestæt), hellig³) og salig⁴) — og paa den anden Side, at han levende og virksomt forholder sig til Skabningens Frihed og Sædelighed (ethisk-immanente Egenskaber): han er nemlig retfærdig⁵), god (med specielt Hensyn til den menneskelige Syndighed: barmhertig, naadig, taalmodig, langmodig)⁶), trofast og sanddru⁷).

¹⁾ Jes. 55, 8. 9: Mine Lanter ere ikke Eders Lanter, og Eders Veie ere ikke mine Veie, sagde Herren; thi som Gimlen er høiere end Jordens, saa ere mine Veie høiere end Eders Veie, og mine Lanter høiere end Eders Lanter.

Jes. 28, 29: Han er underlig i Naad og stor i Viisdom.

Rom. 11, 33. 34: O Rigdoms Dyb baade paa Guds Viisdom og Kundstab! Hvor urandsagelige ere hans Domme, og hans Veie usvrigle! Thi hvo haver fjendi Herrens Sind? eller hvo var hans Raadgiver.

²⁾ 5 Mos. 7, 21: Herren din Gud er midt iblandt Dig, den store og forfærdelige Gud.

Jes. 33, 8: Al Jordens frygle for Herren, for ham breve Hver, som boer paa Jordverge! — 2 Mos. 24, 10; 33, 22; Jes. 6, 1 ff.; 1 Tim. 6, 15. 16 (§ 155, 1) o. m. a.

³⁾ Ps. 5, 5: Thi Du er ikke en Gud, som haver Lust til Ugudelighed, den Onde skal ikke boe hos Dig. — 1 Pet. 4, 15. 16. — Jes. 6, 3.

⁴⁾ Ap. Gj. 17, 25: Han tjenes ikke af Menneskens Hænder som den, der haver Noget behov; efterbi han selv giver Alle Liv og Aande og alle Ting. — 1 Tim. 6, 15.

⁵⁾ Rom. 2, 6—10: Han skal betale Hver efter sine Gjerninger o. s. v. — Gal. 6, 7—9 (§ 133). — Hjob 34, 10—12.

Ps. 103, 6: Herren besitter Retfærdighed og Ret for alle Fortrykte. — Ps. 34, 16. 17.

⁶⁾ Ps. 145, 9: God er Herren imod Alle, og hans Varmhertighed er over alle hans Gjerninger.

Ps. 118, 1: Takk Herren, thi han er god, og hans Misundhed varer evindelig.

Ps. 103, 8—14: Herren er barmhertig og naadig, langmodig og af megen Misundhed o. s. v.

Jes. 49, 15: Kan en Dvinde glemme sit diende Barn, at hun ikke skulle forbarne sig over sit Livs Son? Kunde de end glemme, jeg vil dog ikke glemme Dig.

Jes. 39, 20: Mon ikke Ephraim være mig en dyrebart Son, min Kærligheds Barn? Thi fra den Dag, jeg talede i ham, mindes jeg ham endnu grant; derfor bruser mit Indre for ham, og jeg vil hjertelig forbarne mig over ham, figer Herren.

Hos. 11, 8: Hvorledes skulle jeg lade Dig fare, Ephraim, slippe Dig, Israel? o. s. v.

Rom. 2, 4: Eller forsøger Du hans Godheds og Laalmodigheds og Langmodigheds Rigdom, og veed ikke, at Guds Godheds leder Dig til Omvendelse? — o. m. a.

⁷⁾ 4 Mos. 23, 19: Gud er ikke et Menneske, at han lyver, ei heller et Menneskes Barn, at ham skulle angre Noget; haver han sagt det, og skulle ikke gjøre det? og haver han talet, og skulle ikke holde det?

Ps. 33, 4: Thi Herrens Ord er ret, og al hans Gjerning er trofast.

II. Om Guds Virken.

§ 167.

I Læren om den hell. Treenighed have vi seet, hvorledes det guddommelige Besen forholder sig til sig selv, — men i Læren om de guddommelige Egenskaber, hvorledes det forholder sig til Verden, d. e. til Alt, hvad der er til, som ikke er Gud. Nu følger Læren om Guds Virken, hvori hans Egenskaber stadsfeste og aabenbare sig.

§ 168.

Al guddommelig Virksomhed (nemlig udad til) er af tredobbelt Art: Skabelse, Forlossning og Helliggjørelse, og enhver af de guddommelige

Personer virker med ved enhver af disse Guddommens tre Virke = Maader. Dog bliver Skabelsen i vor Troesbekjendelse med Nette fortrinsvis tilskreven Faderen; thi han er Urgrundet til alt det Tilværende; Forlæssningen fortrinsvis Sonnen; thi han er blevet Menneske for at udføre den, og vil evigt blive ved at være Menneske for at fuldende den; og endelig Helliggørselens fortrinsvis den Hellig=Vand; thi han er sendt fra Faderen og Sonnen for at gjøre Menneskene delagtige i Frelsen.

Den apostoliske Troesbekjendelse.

(Andet Hovedstykke.)

Den første Artikel.*)

Om Skabelsen.

Teg troer paa Gud Fader, Himmelens og Jordens almægtige Skaber.

Hvad er det?

Teg troer, at Gud har skabt mig samt alle Kreature; har givet og endnu opholder mig Legeme og Sjæl, Mine, Dren og alle Lemmer, Hornuft og alle Sandser; dertil Klæder og Skoe, Mad og Drikke, Huus og Hjem, Hustru og Børn, Mark, Fæ og alt Godt; at han rigelig og daglig forsørger mig med al Nødtsøft og Næring for dette Legeme og Liv; be-

* I det Nicænse Symbol lyder den saaledes: "Teg troer paa en Gud, Himmelens og Jordens, de synlige og usynlige Tings almægtige Skaber."

skjærmer mig mod al Fare og bogter og bevarer mig for alt Ondt; og alt Dette af idel faderlig, guddommelig Godhed og Barmhertighed, uden nogen min Fortjenseste og Værdighed: for alt hvilket jeg er skyldig at talke og at prise ham, og at tjene ham derfor og være ham lydig. Det er visseligen sandt.

§ 169.

Den første Artikel handler om Skabelsen i videre Betydning, og dertil hører ogsaa Opoldelsen og Verdens=Styrelsen.

A. Om Skabelsen.

§ 170.

Skabelsen er den guddommelige Virksomhed, ved hvilken alt Liv og Væren udenfor Gud er blevet til af Intet i Kraft af hans Willie.

Hbr. 11, 3: Ved Tro forstaae vi, at Verden er blevet beredet ved Guds Ord, saa at de Ting, som ses, ere blevne af dem, der ikke var tilsyne.

Anm. Forstjellen paa at være skabt og at være født: Guds Søn er født, Verden er skabt d. e. Sonnen er af Faderens Væsen og dersor væsenslig med Faderen; Verden er af Intet og dersor forskjellig fra Gud. Fødselen er en Nødvendigheds=Akt i Gud (d. e. uden Sonnen kan Guds Liv ikke bestaae), men Skabelsen er en Akt af hans frie Raade. Fødselen ligger udenfor Tiden (den er evig, Begreberne om Begyndelse og Ende, om det Fuldestende eller Ufuldestende finde aldeles ingen Anvendelse derpaa), Skabelsen skete i Tiden og med Tiden.

§ 171.

Faderen skabte Verden ved Sonnen, til Aanden. Det er udtaalt klart i det N. T.¹⁾ og allerede antydet i Mos. 1 (om end paa dette Trin endnu

uden klar Bevidsthed om den personlige Forkjellighed²⁾.

¹⁾ 1 Kor. 8, 6: Vi have kun een Gud, Faderen, af hvem alle Ting ere, og vi i ham, og en Herre, Jesum Christum, ved hvem alle Ting ere, og vi ved ham.

Rom. 11, 36: Thi af ham, og ved ham, og til ham ere alle Ting.

Joh. 1, 1—3: I Begyndelsen var Ordet o. s. v. (§ 156).

Kol. 1, 15, 16. Hvilkens er den usynlige Guds Villedede o. s. v. (§ 156).

Hebr. 1, 2, 3: Hvem han haver sat til en Arving o. s. v. (§ 156).

²⁾ 1 Mos. 1, 2, 3: Guds Aand svævede over Vandene og Gud sagde: vorde...., og der blev Dvs. Ps. 33, 6.

§ 172.

Gud behsvede ikke Verden. Han stakte den twærtimod af fri Maade, ikke for sin egen, men for dens Skyld. Han vilde, at der skulde være Skabninger til, som varer salige i Gylden af det Liv, som fra hans Maade og Kjærlighed udstrømmede til dem.

B. Om Skabningerne.

§ 173.

Alt Liv i Skabningen deler sig i to Klasser; personligt og upersonligt Liv, eller Aand og Natur, alt estersom dets Livsvirksomhed bliver fremstaldt ved fri, selvbevidst Beslutning eller kun ved Instinkt og Naturnsdwendighed. Den (stakte) Aand er sig selv og sit Forhold til Verden og til Gud bevidst. Den bevæger sig paa Sædelighedens og Religionens Gebeet og er ansvarlig for sine Handlinger, hvorom der fra Naturens Side set ikke kan være Tale.

§ 174.

Men den stakte Aand — Noget, som allerede sees af dette Prædikat — er ikke en absolut Aand — hvilket Gud alene er — men en endelig Aand, som er indskrænket og betinget ved Nummet og Tiden. Der-

for kan den heller aldrig være udenfor Naturen, den er Intet uden Naturen, som er det Medium, hvorigjennem dens Liv aabenbarer sig. Ja med sit (uundværlige) legemlige Liv tilhører den selv Naturen. Til den endelige Aands Omraade hører der i Øvrigt kun to Slags Skabninger: Engle og Mennesker.

§ 175.

Englene ere med Hensyn til Tiden Guds første Skabninger, thi de varer allerede Bidner til Jordens Skabelse (i de sex Dage) og frydede sig ved den¹⁾. Deres Natur bliver sammenlignet med Binden og Jædflammer (Lyn) (Ps. 104, 4). Paa Jordens viste de sig mest med et cætherisk, lysende og lyshågnende Legeme (Matth. 28, 3). Deres Boliger ere maaestee de himmelfæ Lysbvdener jvf. Antydningen i Hjob. 38, 7. Deres Antal er uendeligt stort (1 Mos. 32, 1, 2; Dan. 7, 10; Ps. 68, 18; Luk. 2, 13; Matth. 26, 53), og da de ere uden Kjønspræstel og altsaa ikke kunne forplantte sig (Matth. 22, 30), saa maae de strax fra Begyndelsen af være stakte i en saa tallos Mængde. At de staae paa forskjellige Trin af Verdighed og Magt, synes at være utalt paa flere Steder i den hellige Skrift (Cherubim og Seraphim 1 Mos. 3, 24; Jes. 6, 2, 6; Erkeengle 1 Thess. 4, 16; Juda 9; Throner og Herredømmer, Fyrstendømmer og Magter Kol. 1, 16). Enkelte af de fornemste nævner Skriften ved Navn (Michael Dom. 10, 13; Juda 9; Gabriel Luk. 1, 19, 36; og i Apkr: Raphæl Tob. 3, 25; Uriel 4 Esra 4, 1).

¹⁾ Hjob 38, 7: Da Morgen-Stjerner sang tilhøbe, og alle Guds Børn jublede.

§ 175.

Englene ere frie, personlige og selvbevidste Bæsener. Da de ere frie, maae de ogsaa nødvendigvis være i Besiddelse af Selvbestemmelsens Evne, og — i det Mindste i Begyndelsen af deres

Udvikling — have haft Muligheden til at synde. De kunde ogsaa bestemme sig til noget Andre end Det, som Gud havde bestemt dem til, og en Deel af dem gjorde det virkelig (§ 185). Men Fleertallet bestemte sig overensstemmende med den guddommelige Billie og opnaaede derved den høieste Grab af Frihed og Hellighed, i hvilken de ikke mere kunde synde, fordi deres Billie er blevet fuldkommen Get med den guddommelige.

§ 177.

Paa Grund af denne Hellighed omgive de Guds Throne og leve uafbrudt i hans Beskuelse (Matth. 18, 10; Jes. 6, 23) og Lovpriisning (Hjobj 38, 7; Ps. 103, 20—22; Aabb. 5, 11, 12); de ere hans Sendebud (äyyelot) og det fornemmelig her paa Jorden. De vare f. Ex. virksomme ved Lovgivningen (Ap. Gj. 7, 53; Gal. 3, 19), forkyndte Christi Fodsels (Luk. 2, 13), tjente ham efter hans Kristelse i Orkenen (Matth. 4, 11) og i Gethsemane (Luk. 22, 43), forkyndte hans Opstandelse (Matth. 28, 3 ff.) og hans Himmelhart (Ap. Gj. 1, 10) og skulle een Gang led sage ham ved hans Gjenkomst og udføre hans Domme (Matth. 13, 41; 24, 31; 25, 31; 1 Thess. 4, 16; 2 Thess. 1, 7). De glæde sig over enhver Synder, der gjor Bod, og som Guds Sendebud beskytte de de Fromme¹⁾. Saaledes tage de altsaa allevegne den meest levende Andeel i Forloëningens Udførelse; dog synes de at mangle den fulde og klare Indsigts i dens Væsen (Ap. Gj. 10, 3 ff.; 1 Pet. 1, 12).

¹⁾ Luk 15, 10: Saaledes, figer jeg Eder, bliver der Glæde hos Guds Engle over een Synder, som omvender sig.

Hebr. 1, 14: Giv de ikke alle tjenende Aander, udsendte til Hjælp for dem, som skal arve Salighed?

Ps. 91, 11, 12: Han skal besale sine Engle om Dig, at beware Dig paa alle dine Veje. De skulle være Dig paa Hænderne, at Du ikke skal støde din Fod paa nogen Steen.

Matth. 18, 10: Seer til, at I ikke forsøgte en af disse Små; thi jeg figer Eder; deres Engle i Himmelne ses altid min Faders Ansigt, som er i Himmelne.

Anm. Men **Herrens Engel**, som fremtræder saa hyppigt i det G. T., hører ikke til de her beskrevne Engle. Denne er overhovedet ikke nogen Skabning, men den sig aabenbarende Gud selv. (§ 158). Jwf. 214 a.

§ 178.

Efter de nærværende Forhold ere Englene altsaa Aander, der have naaet deres guddommelige Bestemmelse og deraf leve i Guds umiddelbare Nærhed i (relativ) fuldkommen Hellighed og Salighed, og staae saaledes over Mennesket, som har forfølet sin Bestemmelse og er bleven skilt fra Gud og derved er funken ned i Elendighed og Død. Dog synes Menneskets oprindelige Bestemmelse at være højere end Englenes, ligesom da ogsaa det forløste Menneskes tilkommende Herlighed (som Guds Arvinger og Christi Medarvinger, Rom. 8, 17) efter den hell. Skrifts klare Udsagn¹⁾ langt skal overgaae Englenes Herlighed.

¹⁾ Hebr. 1, 4—8; 13, 14; Cap. 2, 5—9, 14—16.

Anm. Paa den yderste Dag fremtræde f. Ex. Englene som Christi Ejenerne til at udføre hans Domme (Matth. 13, 49, 50; § 251), Apostlene og de Hellige derimod som Christi Medhjælpere og Meddommete (Matth. 19, 28; 1 Kor. 6, 2, 3; § 251, 3), af hvem endog de (faldne) Engle skulle dømmes (1 Kor. 6, 3).

§ 179.

Mennesket bestaaer af Legeme, Sjæl og Aand (1 Thess. 5, 23; Hebr. 4, 12). Gud dannede det første Menneske af Jordens Stov, indblæste ham sin Livs-Aande, og saaledes blev Mennesket til en levende Sjæl (d. e. levendegjort af den guddommelige Aand) (1 Mos. 2, 7). Mennesket er altsaa af dobbelt Herkomst. Med Legeme og Sjæl, som han har tilhørt med Øret, tilhører han Naturen og er Naturlivets høieste Blomst. Men ved den ham iboende Guds Aande (eller ved Aanden) er

han af „guddommelig Slægt“ (Ap. Gj. 17, 28) og opføjet over Naturen.

Anm. Sjælen, som har sit Sæde i Blodet (3 Mos. 17, 11), er Bindelede mellem Legemet og Aanden. Den levendegjør Legemet, som afterer det undværlige Organ for al dens Virksomhed. Uden Sjæl er Legemet dødt (det er ikke Øret, som hører, og Øjet, som seer, men Sjælen seer og hører gennem Øjet og Øret). Paa den anden Side skal Sjælen som Sædet for det naturlige Liv under al Hornemmen, i Lyst og Smerte ved Aanden lade sig bestemme til al sin Virksomhed.

§ 180.

Paa Grund af denne dobbelte Stilling er Mennesket Mellemledet mellem Gud og Naturen, han er Naturens Præst og Konge; og hans Opgave er det, som Guds Stedfortræder at beherske den hele jordiske Natur og føre den sin Huldendelse i Mode. I denne Hensigt blev han skabt i Guds Billedes¹⁾; dette Guds Billedes har sin Nod i Aanden, men derfra gennemtrænger det baade Sjæl og Legeme med sin aandelige Forklarelse. Ved det blev han udrustet med guddommelig Viisdom og Magt, Hellighed og Salighed og blev derved sat i Stand til at udfore sin Opgave.

¹⁾ 1 Mos. 1, 26. 27: Og Gud sagde: Lader os gjøre et Menneske i vort Billede, efter vor Egnelse; og de skulle regere over Havets Fiske og over Himmels fugle og over Færet og over al Jordens og over alle Ørme, som krybber paa Jordens. Og Gud skabte Mennesket i sit Billede, han skabte det i Guds Billedes; Mand og Kvinde skabte han dem.

Anm. Gud plantede en Have i Landet Eden (Paradiset), og anvisste Mennesket den som hans første Bolig. At dyrke og bevare denne Have (1 Mos. 1, 15) er en Opgave, der ikke er forskellig fra den, at beherske hele Jordens, den er tværtimod den første Begyndelse hertil. Han skulle i bestandig videre Kredse udstrække sin Virksomhed over

hele Jordens, d. e. uddanne den hele Jord til at blive Paradiis.

§ 181.

Mennesket var gaaet god og fuldkommen frem af Guds Skaberhaand. Men denne hans oprindelige Fuldkommenhed udelukker ikke Selvbestemmelse og fri Udvikling. Da han tilhørte den frie Aands Gebet, kunde han ikke som Planten være henvisst til med Nødvendighed at følge en bestemt Udvikling; han skulde tværtimod ved fri Beslutning og fri Udvikling selv bestemme og udvikle sig til det Maal, som Gud havde foreskrevet ham og givet ham Evner til, hvorhos han da rigtignok kunde bestemme sig for noget Andet og slaae ind paa en anden, uguadelig Udviklingsvei.

§ 182.

Hvad nu for det Første hans medskabte Hellighed angaaer, saa bestod denne ikke i, at det skulde være ham en Umulighed at synde (non posse peccare) — det var tværtimod det af Gud fastsatte Maal for hans frie Udvikling. Men dens Væsen udømmes heller ikke ved at sige, at den blot er den (indifferent) Mulighed til at lade være at synde (posse non peccare); thi da vilde Menneskets oprindelige Tilstand egentlig hverken have været god eller ond; han vilde ved Syndefaldet ikke have tabt Noget, men kun ikke opnaaet, hvad der var ham tiltænkt — en Anfuelse, der lige saa lidt stemmer med Bibelen, som med den religiøse Bevidsthed. Hans medskabte Hellighed bestod derimod i det (positive) Anlæg til alt det Gode, hvortil han var bestemt; kun skulde dette Anlæg ikke udvikle sig med Naturnødvendighed af sig selv (som hos Planten og Ørnet), men det skulde udvikle sig ved hans frie Indvilligelse og hans egen aandelige Medvirkning. Inv. § 196. 197.

§ 183.

Ligeledes var den medstaahte Viisdom og Erkendelse kun tilstede som Evne og Anlæg og trængte derfor til en Udvikling. Begyndelsen dertil skete, da Gud ledte Dyrene hen til ham, for at han skulle give dem Navne (1 Mos. 2, 19. 20). Derved blev hans Erkendelse af Naturen, som ubevidst og uudviklet laae skjult i hans Indre, udfoldet til en bevidst Erkendelse, og hans Taleevne blev til Sprogsærdighed.

§ 184.

Denne Alt selv, at Dyrene ledtes frem for ham, gav ogsaa hans Hærskermagt dens første Udvikling. Den var ligesom Dyreverdenens Hyldning, hvorved de erkendte ham som deres Herre, medens han i dem saae sine Vasaller.

§ 185.

Men for videre at uddanne og udstrække sin Magt over hele Jorden (§ 180) maatte han først og fremmest opfylde hele Jorden, og udfoldede sig til en Fleerhed af Individer. Til den Ende stakte Gud Kvinden af Mandens Ribbeen, og indstiftede Egteskabet med den Belsignelse, at de skulle vorde frugtbare og mangfoldige¹⁾. "Saaledes er al Menneskets Slægt kommen til at boe paa den ganske Jordens Kreds af eet Blod" (Ap. Gj. 17, 26), og Mennesket blev sat i Stand til at opfylde og beherske den hele Jord.

¹⁾ 1 Mos. 1, 28: Og Gud velsignede dem og sagde til dem: vorde frugtbare og mangfoldige og opfylde Jordens og gjører Eder den underdaniig.

Anm. 1. Mennesket var ikke som Englene strax fra Begyndelsen bleven stukt som en Mangfoldighed af Kjønsløse Individer. Den hele Menneskehed skulde danne et Samfund, forbundet ved Blodets Enhed (Ap. Gj. 17, 26). Derned var det nu rigtignok ogsaa givet, at Synden, — naar det første Menske faldt —, blev arvelig, og at den hele Slægt

blev skyldig og fordømmelsesværdig (§ 198). — men med det Samme var ogsaa Muligheden given af en Forlæsning, da denne beroer paa Forlæserens Indtræden i dette Blodssamfund (§ 226).

Anm. 2. I Stedet for at Egteskabet ved Menneskets Skyld kom til at tjene som Grundlag for Falset, skulle det efter Guds Willie ikke blot have været et Middel til Menneskets physiske, men ogsaa til hans sædelige og religiose Udvikling (jvf. § 97) — en Bestemmelse, som først Christendommen efter ved Forlæsningen har hævet det til.

§ 186.

Naturen mangler Personlighed og Selvstændighed. Den har ikke sin Bestemmelse i sig selv, men i den kreaturlige Land, hvil Bopæl og Kampplads den er, og af hvem den skal beherskes og føres sin høieste Bestemmelse imøde. De staae derfor begge i den inderligste og meest levende indbyrdes Forbindelse og svære gjensidigt til hinanden. Naar den ene fremmes eller hemmes i sin Udvikling, steer det Samme med den anden.

§ 187.

Naturen og navnlig ogsaa den jordiske Natur er staaet god¹⁾, men tillige med Evne og Krang til at udvikles; thi Mennesket skulle øve sin Willie og sin Frihed paa den. Alt, hvad der ikke er godt i den nærværende Tilstand, er altsaa enten at betragte som en Fordærvelse, der er kommen over den ved Menneskets Misbrug og Forsommelse, eller som en Forbandelse, der gjennem den skal ramme Mennesket²⁾ (§ 203).

¹⁾ 1 Mos. 1, 31: Og Gud saae alt Det, han havde gjort, og see, det var saare godt.

²⁾ 1 Mos. 3, 17—18 (§ 203); Rom. 8, 20 (§ 205 Anm.).

C. Om Verdens Opholdelse og Regjering.

§ 188.

Ligesom Verdens Oprindelse er af Faderen, ved Sonnen, til Aanden¹⁾, saaledes er det ogsaa med dens Bestaaen. Gud hvilede paa den syvende Dag (1 Mos. 2, 2, 3) af al sin Gjerning; d. e. han hørte op med at skabe nye Verdnar, men han hørte ikke op med at virke i de skabte Verdnar²⁾, og at opholde og fornye de i dem nedlagte Livskraefter. Verdens Opholdelse er Fortsatelsen af Verdens Skabelse.

¹⁾ Rom. 11, 36: Af ham og ved ham og til ham ere alle Ting.

Hebr. 1, 3: Han bærer alle Ting med sin Kras-tes Ord.

²⁾ Joh. 5, 17: Min Fader arbeider intil nu, ogsaa jeg ar-beider.

§ 189.

Forskellig fra Verdensopholdelsen er endelig Verdensregjeringen. Den bestaaer deri, at Gud hverken i det Hele eller i det Enkelte overlader Skabningens Udvikling til den selv alene, men ta-ger den under sit speciellesté Opsyn, og hvor for-teert end Skabningens frie Virksomhed er, saa leder han dog lige saa vel Retningen som Resultatet af den, saa at den sædelige Verdensorden bliver op-retholdt, og Verdenskabelsens Formaal (§ 172) bliver naaet.

1 Mos. 50, 20: I tænkte Ondt imod mig; Gud tænkte at vende det til det Gode, for at gjøre det, som nu skeer, at holde meget Folk i Live.

Ap. Gj. 4, 27, 28: De have i Sandhed forsamlет sig mod dit hellige Barn Jesum, hvilken Du haver salvet, baade Herodes og Pontius Pilatus, med Hebrewnerne og Israels Folk; at gjøre Det, som din Haand og dit Raad havde forud bestuet at skulle skee. Jvs. Joh 11, 49—52. — Ps. 2, 4.

§ 190.

Verdensregjeringen staaer derfor i den nsieste Forbindelse med Forloening-Raadslutningen. Om-

endskjøndt Mennesket har vendt sig bort fra Gud, vender dog Gud sig i Kraft af denne Raadslutning ikke bort fra Mennesket, hvormeget han end havde fortjent det; Gud bærer tværtimod over med Mennesket i Taalmodighed, velsigner ham med legemlige og aandelige Goder¹⁾, og søger ved Tugt og God-hed, efter sin Viisdom og Maade at lede ham bort fra Fordærvelsens selvalgte Veie og føre ham hen til Det, som tjener til hans Sjæls Fred og Frelse²⁾. Dette gjelder saavel om Menneskeslægten i det Hele, som om hver Enkelt i Særdeleshed.

¹⁾ 1 Mos. 8, 22; Matth. 5, 44; Ap. Gj. 14, 7.

²⁾ Hebr. 12, 11: Men al Revselse, imedens den er nærværende, synes ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igjen Dem, som derved ere øvede, Ret-sidigheds salige Frugt.

Rom. 2, 4: Eller foragter Du hans Godheds og Taalmodigheds og Langmodigheds Rigdom, og veed ikke, at Guds Godheds leder Dig til Omvendelse?

Rom 8, 28: Men vi vide, at alle Ting tjene Dem til Gode, som elste Gud.

D. Den rette Tro paa denne Artikel.

§ 191.

Dertil hører frem for Alt, at vi ret levende, ikke blot med Forstanden og Læberne, men af et fuldt og glad Hjerte, erkjende og beskjende, at Alt, hvad vi have af Godt, Alt, hvad vi ere og for-maae, er en Maadegave fra Gud, saa at vi sige med vor Katechismus: „Jeg troer, at Gud har givet og endnu opholder mig Legeme og Sjæl, Mine, Øren og alle Lemmer, Hornust og alle Sandser; dertil Klæder og Skoe, Mad og Drikke, Huus og Hjem, Hustru og Børn, Mark, Fæ og alt Godt; at han rigelig og daglig forsørger mig med al Nød-tørst og Næring for dette Legeme og Liv; beskjærmer mig mod al Fare, og vogter og bevarer mig for alt Ondt; og Dette af idel faderlig, guddomme-

lig Godhed og Varmhjertighed, uden nogen min Fortjeneste og Værdighed."

§ 192.

Dertil hører fremdeles, at vi af vojt ganske Hjerte talke og love Giveren af alle gode Gaver for disse talløse, ufortjente Belgjerninger paa den rette, Gud velbehagelige Maade, og at vi tjene ham og ere ham lydige, idet vi ene efter hans Willie, i hans Tjeneste og til hans Gre bruge og anvende Legeme og Sjæl, Øine, Øren og alle Lemmer, Fornuft og alle Sandser, Huus og Hjem og alle legemlige og aandelige Goder, hvilket Alt tilhøbe er en Gave fra ham. — Dertil hører endelig, at vi med barnlig Tillid overgive os til Guds Raadesørelse, soge Hjælp hos ham i al Nød paa Legeme og Sjæl, og lade os drage hen til ham ved Alt, hvad han tilstillet os, det være Sorg eller Glæde, Tugt eller Belgjerning.

Den anden Artikel*)

Om Gjenløselsen.

eller om: Hvordan vi blive frelsede.

Seg troer paa Jesus Christus, hans eneste Søn, vor Herre, som er undsfangen af den Hellig-

*) Det Nicenske Symbol er denne Artikel blevne udvidet saaledes: "Vi troe paa een Herre, Jesus Christus, Guds enebarne Son, født forud for al Tid af Faderen, d. v. s. af Faderens Øsen, Gud af Gud, Øys af Øys, sandt Gud af den sande Gud, født, ikke stadt, værensrig med Faderen; ved hvem alle Ting ere blevne til baade de i Himmel og de paa Jord; som og til Bedste for os Mennesker og for vor Saligheds Skyb er stegen ned fra Himmel, er blevnen Kjæd ved den Hellig-Aland og Jomfru Maria og er blevnen Menneske; som ogsaa er korsfæstet for os under Pontius Pilatus, død og begraven, opstanden paa den tredie Dag

Aland; født af Jomfru Maria; piint under Pontius Pilatus; korsfæstet, død og begraven; nedfarene til Helvede; paa tredie Dag igjen opstanden fra de Døde; opfaren til Himmel, sidende ved Guds, den almoegtige Faders høire Haand; derfra han skal komme at domme Levende og Døde.

§ 193.

Jeg troer, at Jesus Christus, sand Gud, født af Faderen i Evighed, og tillige sandt Menneske, født af Jomfru Maria, er min Herre, som har igjensat mig fortabte og fordømte Menneske, erhvervet og vundet mig fra alle Synder, fra Døden og fra Djævelens Magt; ikke med Guld eller Sølv, men med sit hellige og dyrebare Blod og med sin uskyldige Lidelse og Død; paa det jeg skal være hans Egen, og i hans Rige leve under ham i evig Rettsærdighed, Uskyldighed og Salighed; ligesom han er opstanden fra Døden, lever og regjerer i Evighed. Det er visseligen sandt.

A. Om Trangen til en Forlæsning og Muligheden af en Forlæsning.

§ 193.

Idet vor Katechismus udtaler den christelige Bevidsthed: at Christus har igjensat mig fortabte og fordømte Menneske, erhvervet og vundet mig fra alle Synder, fra Døden og

ester Skrifterne, opfaren til Himmel, sidder ved Faderens høire Haand, og kommer igjen i Hærlighed at domme Levende og Døde. Paa hans Rige skal der ingen Ende være."

fra Djævelens Magt — lærer den, at den hele Menneskehed og enhver Enkelt af Naturen er under Syndens Fordommelse og Forbandelse, og i denne Glædighed i høieste Maade trænger til en Forløsning.

§ 194.

Alt det Onde og Ugudelige i Verden danner en sammenhængende Kjæde. Aftaldet i Skabningen begyndte i Engleverdenen og gik derfra ved Forforelse ogsaa over i Menneskeverdenen.

§ 195.

En af de fornemste Engle (Lucifer Jes. 14. 12) bestod ikke i Selvbestemmelsens Prøve (§ 176), misbrugte sin Frihed til Aftald og Oprør mod Guds Billie og Hensigts og drog mange andre Engle med sig i Fordervelsen, som nu under ham danne et Mørkhedens Rige (Math. 12, 25. 26). Han selv hedder Satan (Modstanderen), Djævel (diabolos = Anklager. Jvs. Hjpb 1, 9 ff.; 24 f.; Luk. 22, 31; Abb. 12, 10), Belial (Nederdrægtighed); hans Engle hedde Dæmoner. Deres Tilstand siden Faldet er i høieste Grad usalig. Versvede deres oprindelige Herlighed, fordrevne fra deres Hyrstdomme, forstodte fra Guds Ansigt og allerede nu bundne med Mørkets Lænker¹⁾, gaae de dog en endnu langt strækkeligere Dom imøde paa den yderste Dag²⁾.

Anm. 1. Vor Bibeloversættelse udvisher ganske den Forskiel, som Skriften sætter mellem Djævelen og hans Engle, ved at giengive saavel δαιμονος som diabolos med Ordet „Djævel.“

¹⁾ Jud. 6: Og Englene, som ikke havrede deres første Tilstand, men forlod egen Bolig, holder han forvarede i evige Lænker under Mørket til den store Dom.

²⁾ Pet. 2, 4: Gud sparde ikke de Engle, som synede, men nedstrykte dem til Helsevede og overantvordede dem i Mørkets Lænker at forvares til Dommen.

Joh. 8, 44: Han (Djævelen) var en Manddraber (ἀνθρακότονος) fra Begyndelsen af, og blev ikke bestaaende

i Sandheden; thi Sandhed er ikke i ham. Naar han taler Logn, taler han af sit Eget; thi han er en Logner og Lognens Fader.

²⁾ Math. 25; 41: Gaar bort fra mig, I Forbandede! i den evige Ild, som er beredt Djævelen og hans Engle.

Abb. 20, 10: Og Djævelen, som dem forsøgte, blev kastet i Søen af Ild og Svovl..... og de skulle pine Dag og Nat i al Evighed.

Anm. 2. Naar og hvorledes og hvor Djævelens og hans Engles Hald skete, aabenbarer Skriften os ikke udtrykkeligt*, og det maaske af den Grund, fordi vi, selv om det var os aabenbart, dog ikke vilde kunne begribe det (thi vi mangler al Erfaring og al nøjse Kundskab til Englenes indre Baesen og eindommelige Tilstand). Alligevel turde det være utvivlsomt, at Hovmodet, der vil være uden Gud, ja ligesom Gud, ogsaa var med i Spillet ved Englenes Hald, deels fordi dette Hovmod er Roden til al Synd, deels ogsaa, fordi Djævelen til Menneskenes Fristelse sikret anvendte det samme Middel (1 Mos. 3, 5), som havde bragt ham selv og hans Engle til at falde.

§ 196.

Dette allerede i Engleverdenen forhaanden værende Onde blev nu Mennesket stillet i Forhold til. Han skalde vise det fra sig og overvinde det. Deri bestod hans Selvbestemmelses Prøve. I Kundskabens Træ paa Godt og Dondt (1 Mos. 2, 9), den guddommelige Advarsel¹⁾ og den djævelske Fristelse²⁾ havde Menneskets Prøvelse sin Gjenstand og sit Middel.

¹⁾ 1 Mos. 2, 17: Paa hvilken Dag, Du æber deraf, skal Du døe Døden.

²⁾ 1 Mos. 3, 4. 5: I skulle ikke døe Døden, men Gud veed, at hvilken Dag I æde deraf, da skulle Eders Fine oplades, og I skulle blive ligesom Gud og kende Gud og Dondt.

*.) Hvad der lader sig udlede af de derhen hørende Antydninger i den hell. Skrift, findes udførligt uddiktet i Forfs Skrift: Bibel und Astronomie 3 Aufl. Berlin 1853 Kap. 4.

Anm. 1. Jvf. Anhædningen af en forhaanden-værende ond Billie i det Bud: at bevare Haven (1 Mos. 2, 15). — Ogsaa den Omstændighed, at formen for Prøven ikke var positiv (I skulle gøre Dette eller Hånt), men negativ (I skulle ikke gøre det), er ikke tilfældig eller villaarlig. Dette peger hen paa, at der allerede var noget Ondt, som Mennesket maatte træde i et bestemt Forhold til.

Anm. 2. Gud tillod Djævelens Fristelse, fordi ved den Stsdet skulde gives til Menneskets Selvbestemmelse og Udvikling; den var altsaa ligesaa nødvendig, som den skulde have været heldbringende. Ja, Gud fristede Mennesket, men han frister ikke til det onde (Jak. 1, 13); hvor han frister, der skeer det blot for at give Mennesket Lejlighed til at voxe i Helliggjørelse, idet han udruster ham med alle Midler og Kræfter til Seiren (1 Kor. 10, 13). Men Djævelen frister til det onde.

Bal forudsaae Gud som den Alvidende Faldet, men han havde ogsaa allerede før Verdens Grundlæggelse satte Raadslutningen til en Forløsning (§ 206).

§ 197.

Havde Mennesket seiret i denne Fristelse, som han havde funnet og skullet, og var han da vedbleven at stride frem paa den godbestemte Udviklings Vej, som han een Gang havde slaaet ind paa, saa vilde han (som de gode Engle) have opnagaet den Hellighed, som ikke mere kan synde. Men det lykkedes Fristeren at indplante den onde Lyk i Menneskets Hjerte, og nu gik det med den første Synd som med alle følgende Synder (Jak. 1, 14, 15. § 127). Øvinden seer, at Træet er godt at øde af, og at det er heel lysteligt at see til, og et onskeligt Træ at faae Forstand af (Kjødets Lyk, Vinenes Lyk og Hoffærdighed i Joh. 2, 16, jvf. til § 28). Begjærligheden foder da Synd, og Synden Død.

§ 198.

Men Virkningen og Følgerne af denne første Synd ramte ikke blot det første Menneske, men udstrakte sig ogsaa i ham og ved ham til alle hans Esterkommere (Arvesynd). Synden havde grebet og forgiftet Adams hele Natur. Ligesom Forældre ved Øvlingen forplante den Sygdom, hvorfaf deres legemlige Natur er angreben, paa deres Aftom, saaledes forplantede Adam den Syndens aandelige Sygdom, hvorfaf hans Natur i sit Indre var forgiftet, paa alle sine Esterkommere, og saaledes er Syndigheden og den sædelige Fordervelse ethvert Menneske medfødt¹⁾) og bevirker, at de Alle blive forudsætte ligesom Adam²⁾.

1) Ps. 51, 7: See, jeg er født i Misgjerning, og min Modør har undsægt mig i Synd.

1 Mos. 8, 21: Menneskets Hjertes Tanke er ond fra hans Ungdom af.

Joh. 3, 6: Hvad som er født af Kjødet, er Kjød.
Forklar. 1: Ved Kjød forstaaer den hell. Christ Menneskets hele sundige Natur, Indbegrebet af alle de Krifte og Kræfter, som ikke ere nedslagte af Gud i Mennesket, men have udviklet sig af Synden. Ved Aand i sin Modstning til Kjød derimod forstaaer den alt det Guddommelige i Mennesket, saavel det oprindelige, som det, der ved Forløsningen er fornaret i ham.

2) Eph. 2, 3: Vi være af Naturen Verdens Børn.

Nom. 5, 12: Synden kom ind i Verden ved eet Menneske, og Døden ved Synden, og saaledes trængte Døden igennem til alle Mennesker, idet de synbede alle.

Forklar. 2. Læren om Arvesynden maa ikke betragtes for sig alene, men i forbindelse med Læren om Forløsningen; da forklare de hinanden gjenfældig. Christus er den anden Adam (§ 220-222). Ligesom Adams Synd og Forbandedse ved den legemlige Kjødel forplanter sig til alle Mennesker, saaledes gaar ogsaa Christi Fortjeneste og Hellighed ved den aandelige Øvling eller Gjensættelsen over paa os. Nom. 5, 18, 19: Ligesom der ved Gens Falde kom Fordommelse over alle Mennesker, saaledes skal ogsaa ved Gens Retfærdighed komme over alle Mennesker Retfærdiggjørelse og Liv; thi ligesom ved det ene Menneskes Ulydhed Mange ere blevne Syndere, saa skulle og ved den Enes Ulydhed Mange vorde retfærdige. Jvf. § 275 Anm.

Anm. 3. Familiens Enhed og Continuitet i det Enkelte og Menneskeslægtens i det Hele. Familiestygdomme. Familiesynder. Familieære og Skændsel. Den gamle Verdens rigtigere og dybere Bevidsthed. — Den, som arver Svindst fra sine Forældre, arver ogsaa alle dens Følger; saaledes ogsaa med Syndigheden Alt, hvad der nødvendig hænger sammen dermed.

Anm. 4. Den Branglære, som negter den menneskelige Naturs arvelige Fordærvelse og Menneskets naturlige Udygtighed til det i Sandhed Gode, og derimod påstaaer, at ethvert Menneske endnu bliver født lige saa god og hellig, som Gud skabte det første Menneske, og at han deraf ogsaa ved egen Kraft og Dyd kan undgaae Synden og erhverve sig Saligheden, kalder man Pelagianisme. Dens Op-havsmand var Pelagius c. 411. Den kirkelige Lære blev forsvarer og uddikket imod ham af Augustinus, Bislop i Hippo i Nordafrika. De eensidige, frastødende og ubibelske Conseqvenser, som Augustins Spekulation uddrog heraf (jvf. § 269 Anm.), vare Skyld i, at man bestred selve Læren. Semipelagianernes Parti søgte nemlig at mægle mellem Augustin og Pelagius, men kom derved selv ind i en lav og ubibelsk Retning. De indtrømmede, at den hele Slægt ved Adams Fall havde faaet Tilbørlighed til Synden, men Mennesket var ikke derved af Naturen blevet udygtig til alt Gudt, tværtimod kunde og maatte han endnu kunne nære det Gode ved egen Kraft og Frihed. Men paa Grund af den medfødte Fordærvelse var dog hans egen Kraft for ringe til at erhverve sig Frelse og Salighed; dertil behøvede han en vedvarende Hjælp af Guds Raade i Christo. — Denne Lære fik umørkeligt lidt efter lidt almindelig Gyldighed i den katolske Kirke. Reformationen derimod fornhydede den gamle kirkelige Lære, og opstillede den som en af Hovedlærdommene i den evangeliske Bekjendelse (§ 8).

§ 199.

Bor Katechismus lærer, at den positive Virkning og Følge af den almindelige Syndighed er Syndens, Dødens og Djævelens Herredømme, som alle Mennesker uden Undtagelse ere underkastede. Det er begrundet i Menneskets fuldkomne Udygtighed til det i Sandhed Gode, i Mangelen paa sandt Liv og sand Frihed.

§ 200.

Syndens Herredømme bestaaer deri, at Tilbørligheden til Synd er saa dybt rodfæstet og saa stærk, at ingen Opdragelse, hvor omhyggelig den end er, ingen Tugt og Straf, og heller ikke den oprigtigste Billie og de alvorligste Anstrengelser formaae at udrydde den og tilbageholde alle dens Udbrud i Tanker, Ord og Gjerninger [non posse non peccare¹⁾], og at Syndens Magt desuden beständig vojer med hver ny Synd (§ 138).

¹⁾ Jvf. Bevisstederne til § 142.

§ 201.

Ligesaa almindeligt og uovervindeligt er Dødens Herredømme. Død er Adskillelse af Det, som hører sammen. Det, som adskiller, er Synden. Hvor der er Synd, der er ogsaa Død¹⁾). Synden skiller nærmest den menneskelige Aand fra den guddommelige Aand, Livets og Salighedens evige Kilde, og dette er den aandelige Død, og naar den ikke bliver ophøvet i Timeligheden, bliver den til den evige eller den anden Død. Men Synden skiller ogsaa Legeme og Sjæl, og bevirker den legemlige Død. Thi Menneskets Sjæl er bleven saa afmægtig ved Skilsmissen fra Gud, at den ikke mere i Xengden formaarer at fastholde Forbindelsen med sit Legeme.

¹⁾ Jak. 1, 15: Naar Synden er fuldkommet, føder den Død.

Rom. 6, 23: Døden er Syndens Sold.

1 Kor. 15, 56: Synden er Dødens Brædd.

Rom. 5, 12: Synden kom ind i Verden ved et Menneske o. s. v. § 198.

Anm. Til den legemlige Død hører ogsaa den hele talløse Hær af Sygdomme og Smertter, som Menneskets Legemlighed er underkastet. Enhver Sygdom, enhver Smerte er en Begyndelse og Ansats til Døden, ja vort Liv selv er en vedvarende Døen; thi ligesom Lyset fortærer sig selv, mens det brænder, saaledes fortærer vort Liv sig med hvert Aandedrag.

§ 202.

Bor Syndighed har endelig ogsaa bragt os under Djævelens Herredømme. Ved Synden er Verden affalden fra Gud og tilfalden Djævelen (Eph. 2, 2); thi enhver Ulydighed mod Guds Billie er en Ulydighed mod Djævelens Billie. Deraf hedder han ogsaa denne Verdens Fyrste (Joh. 14, 30; Eph. 6, 12), ja endogsaa denne Verdens Gud (2 Kor. 4, 4), og Hvo som gjør Synd, er et Djævelens Barn¹⁾. Djævelens Magt over os bestaaer deri, at han paa den ene Side frister og lokker os til Synd, idet han ved en hemmelig aandelig Indflydelse quæler og hæmmer de gudselvhagelige Rørelser, Indvirkninger og Beslutninger i vort Indre²⁾, og opvækker og nærer syndige Begjærligheder³⁾, uden at vi i os selv kunne finde den nødvendige Viisdom og Kraft til en seierig Modstand; — og paa den anden Side deri, at han anklager os hos Gud for vore Synder⁴⁾) og fordrer, at den guddommelige Retfærdighed skal lade os falde under samme Fordømmelse, som han selv allerede er blevet truffet af.

1) Joh 8, 44: I ere af en Fader, Djævelen, og ville gjøre Eders Faders Begjærlinger.... Han er en Løgner og Løgnens Fader (§ 195).

2) Joh 3, 8: Hvo som gjør Synd, er af Djævelen, thi Djævelen synes fra Begyndelsen o. s. v.

Aab. 12, 9:.... som forsører den ganske Verden.

2) Mat. 13, 19: saa kommer den Onde og river det bort, som er saaet i hans Hjerte.

2 Kor. 4, 4: Denne Verdens Gud har forblindet det vantrode Sind, paa det Øplysningen ikke fulde sinne for dem fra Evangeliet om Christi Herlighed.

3) Exemplar: 1 Mos. 3, 4—6; 1 Krøn. 22, 1; Matth. 16, 23; Joh. 13, 2; Ap. 8, 5, 3.

Matth. 13, 39: Fjenden, som saaede (Klinten blandt Hveden d. e. den Ondes Børn), er Djævelen.

Eph. 2, 2: der nu er virksom i Vantroens Børn.

4) Exemplar: Hjøb 1, 2, Zach. 3, 1; Luk. 22, 31.

Aab. 12, 10:.... vore Brøders Anklager, som anklagede dem for vor Gud Dag og Nat.

§ 203.

En saa voldsom og gjennemgræbende Forstyrrelse, som Synden bragte ind i Menneskeslagten, maatte paa Grund af den inderlige Sammenhæng mellem Naturen og Månden (§ 186) ogsaa medføre de forærveligste Folger for den jordiske Natur. Denne Fordørvelse i Naturen, som ligger klar for det dybere Øjlik, brød ind over den, deels ved en fælles guddommelig Forbandelse, der var en Straf ikke for den upersonlige Natur, men derimod for Mennesket, som beboer den¹⁾), og deels var den en naturlig Folge af Synden; thi Mennesket, som skulde beherske og uddanne Naturen (§ 180, 186), sattes ved Synden ud af Stand til fuldkomment at gjennemføre denne Opgave, og derved kom den til at ligge vild og øde.

1) 1 Mos. 3, 17—19: Jorden vorde forbandet for din Skuld; med Kummer fal Du nere Dig af den alle dit Livs Dage; Tørne og Tidster fal den bare Dig, og Du fal øde Uter paa Marken. I Dit Ansigt Sved fal Du øde dit Brod. — Rom. 8, 19—22 (§ 205 Anm.)

§ 204 a.

Da Gud har skabt alle sine Skabninger til Salighed, og ikke vil, at Nogen skal fortæbes (2 Pet. 3, 9), men at Enhver skal omvende sig og gjøre Bod, saa vilde han ogsaa have forudbestemt en Forlossning for de faldne Engle, hvis en saadan havde været mulig. Men de fremtræde allevegne i Skriften som redningsløst hjemfaldne til den evige For-

dømmelse (§ 195), og der er altsaa ikke længer nogen Mulighed til deres Forløsning. Deres Falder maa dertil have været af den Art, at det fremgik af en absolut Forhærdelse i deres Billie, og medførte en Udarbringning af deres Natur, som ikke mere kunde rettes. Dette har maafree sin Grund deri, at de ikke blevne forførte til det onde, men af fri Billie frembragte det selvstændigt i sig.

§ 204 b.

Men anderledes forholder det sig med Mennesket. Hvor dybt han end er falden ved Synden, saa er det dog endnu muligt, at han kan blive forløst. Denne Forløsningsmulighed hæver derpaa, at Guds-Billedet i ham vel er blevet svækket og fordunklet ved Synden, som han har ladet sig forføre til, men ikke er blevet udryddet eller gaet aldeles tabt¹⁾.

¹⁾ 1 Mos. 9, 6 (§ 88, 1). — Jaf. 3, 9 (§ 45) Ap. Gj. 17, 28, 29: Vi ere jo hans Slægt.

Anm. 1. Mennesket havde ikke, som Satan, frembragt Synden i sig selv af egen fri Billie, men udenfra er den ved Forsørelse (som han rigtig nok havde skullet og funnet modstaet) blevet ham påaftvungen som noget Fremmed. Hans hele Væsen er gjenemtrængt og forgiftet af Synden, men er ikke selv blevet Synd. Der er endnu Noget i ham, som modstrider Synden og ikke finder Behag i den (Rom. 7, 15 ff.), som advarer ham mod Synden og straffer ham for Synden, og det er Samvittigheden (§ 12—14). Og hvor stor end det falde Menneskehjertes Ulyst til Gud og hans Øvrighed er, saa bører det dog ogsaa en dybt rodfæstet, om end ogsaa uforstået Længsel efter Gud i sit Indre, og Hjertet finder ikke hvile, før det hviler i Gud. Den Jordbund, hvori Samvittigheden og denne Længsel have deres Rød, er Guds billede i os, der som Samvittighed forholder sig frastødende til Synden, og som utilfredsstillet Træng til Samfundet

med sit Ophav forholder sig til Gud i Altraa og indertil Længsel. Denne Længsels-Røst er et Vidnesbyrd om Forløsnings-Muligheden i Mennesket, thi saa længe man hungrer, har man ogsaa Evne til at mødes.

Anm. 2. Men fordi man tilskriver Mennesket Forløsnings-Mulighed, er det dog ikke sagt, at han ogsaa vil eller maa lade sig forløse. Han kan ogsaa forhædre sig mod den tilbude Forløsning (§ 285), og hans Forløsning bliver da en Umulighed, en Tilstand, som Satan ved sit Oprør mod Gud strax fra Begyndelsen af har hensat sig i.

§ 205.

Ligesom Mennesket endnu efter Faldet bevarer Sporene af sin Fordums Herlighed (jvf. 1 Mos. 9, 1, 2), saaledes er heller ikke den jordiske Natur beboet al sin medskabte Herlighed. Endnu forkynder den Guds Bisdom, Magt og Godhed¹⁾ og er for alle Mennesker en uudtømmelig Kilde for den guddommelige Besvarelse²⁾.

¹⁾ Ps. 19, 2, 3: Himmelene fortalte Guds Ære, og den udstrakte Besættning forkynder hans Henders Gjerning; een Dag lader sin Tale udstrække til den anden, og een Nat fundejser det til den anden.

²⁾ Rom. 1, 20: Hans usynlige Øsen, hans evige Kraft og Guddommelighed bestues fra Verdens Skabelse og forstaaes af hans Gjerninger (§ 24 Anm. 1).

²⁾ 1 Mos. 8, 22: Saalænge Jorden staar, skal Sæd og Høst, Frost og Hede, Sommer og Vinter, Dag og Nat ikke afslade. — Matth. 5, 45. — Ap. Gj. 14, 17.

Anm. Den samme Længsels-Røst, som boer i Menneskehjertet, klinger ogsaa ubevist gjennem hele Naturen. Thi ligesom Naturen for Menneskets Skyld blev overgivet til Forbandelse og Fordærvelse, saaledes skal den ved Mennesket igjen blive frigjort fra Forbandelsen og Fordærvelsen og tage Deel i hans tilkommende Herlighed. — Rom. 8, 19—22: „Derfor venter og Skabningens Forlængsel paa Guds Børns Abenbarelse. Thi Skabningen er underlagt Forfængelighed (ikke med sin Billie, men efter hans, som

lagde den derunder), dog i det Haab, at Skabningen selv skal og blive frigjort fra Forkrænkelighedens Trældom til Guds Børns hellige Frihed. Thi vi vide, at al Skabningen tilsammen sukker og er tilsammen i Smerte intil nu."

B. Om Forløsningens forberedende Foranstaltninger.

§ 206.

Gud havde af fri Maade og i sin uudgrundelige Varmhjertighed fra Ewighed af besluttet, at forløse Menneskene ved sin eenbaerne Son og trax derfor strax efter Syndefaldet Foranstaltninger dertil, som i en fortrolende Kjæde strække sig igjen-nem hele det G. T.

¹⁾ Eph. 1, 3—6: Lovet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader, som velsignede os med al aandelig Velsignelse i det Himmelste, i Christo; ligesom han udvalgte os i ham, for Verdens Grundvold blev lagt, at vi skulle være hellige og ustraffelige for hans Assyn i Kjærlighed, idet han forud bestemte os formedest Jesum Christum til hønlig Udkærelse hos sig selv, efter sin Billies Velbehagelighed, sin hellige Maade til Lov, ved hvilken han benaade os i den Elste.

Anm. Frelsen selv kunde først indræde efter en Forberedelse paa 4000 Aar; thi Mennesket maatte beredes til Frelsen, og Frelsen til Mennesket. — Ligesom alt Liv i Skabningen, maatte ogsaa Frelsen udholde sig lidt efter lidt fra Spire til Blomst og Frugt. Og ligesom Mennesket af frit Balg havde hengivet sig til Synden, saaledes maatte han ogsaa af frit Balg gribe Frelsen; thi paatvinges ham kunde den ikke. For at blive i Stand til at kunne og ville det, maatte Synds-Erkjendelsen og Længslen efter Forløsning grundigt vækkes hos ham. Dette Maal blev i Øvrigt naaet ad een Vej hos Jøderne og ad en anden hos Hedningerne.

§ 207.

Medens Gud lod de hedenske Folk vandre ad deres egne Veje¹⁾, for at de skulle komme til

Erkjendelser om, at Mennesket ikke ved egen Viis-dom og Kraft kan opnaae Frelse og Salighed, og saaledes indirekte forberedte dem til Forløsningen, — udvalgte han sig i Abraham og hans Sæd et Folk, i hvilket han direkte banede Veien for Frelsen og endelig iværksatte den. Dette Folk skulle være Bæreren af alle hans Abenbaringer i Forberedelses-Tiden, og (som et præsteligt Folk) være Midleren, fra hvem Frelsen, naar Tidens Fylde kom, skulle udgaae til alle Folkeslag²⁾. Loven og Forjættelsen varer Midlerne i Guds Haand til saaledes at forberede Frelsen.

¹⁾ Ap. Øj. 14, 16:.... Som i de forbinalgne Tider har ladet alle Hedningerne vandre i deres egne Veje.

Ap. Øj. 17, 26, 27: Og han havør gjort, at al Menneskens Slægt boer paa den ganste Jordens Krebs af et Blod, og havør bestemt dem forordnede Tider og visse Grænser for deres Volk, at de skulle søge Herren, om de dog kunde føle og finde ham.

²⁾ 1 Mos. 22, 18: Ubi din Sæd skulle alle Folk paa Jord den velsignes.

2 Mos. 19, 6: Og I skulle blive mig et præsteligt Kongerige og et helligt Folk.

Joh. 4, 22: Saliggjørelsen kommer fra Østerne.

§ 208.

Forjættelsen om den tilkommende Frelse be-gyndte allerede i Paradiis med Protevangeliet¹⁾, og gif derpaa, mere og mere usiagtig bestemt, over paa Abrahams Sæd²⁾, Juda Stamme³⁾ og Davids Familie⁴⁾.

¹⁾ 1 Mos. 3, 15: Jeg vil sætte Ejendstab imellem Dig og Dvinden og imellem din Sæd og hendes Sæd; han skal sønderknuse det Hoved, men Du skal stinge hans Hæl.

²⁾ 1 Mos. 12, 3: I Dig skulle alle Slegter paa Jordens helsignes; jvf. 22, 18; 26, 4; 28, 14.

³⁾ 1 Mos. 49, 8—10: Juda, Dig, ja Dig skulle dine Brødre love... Juda er en ung Löve... Sceptret skal ikke vige fra Juda, og Herførstaven ikke fra hans Hæder, før end Siloh (o: Frelsfsyrsten) kommer, og Folkene skulle hænge ved ham.

¹⁾ 2 Sam. 7, 16: Høst skal dit Huus og dit Rige vorde til evig Eb, din Throne skal blive besøgt evindelig.

§ 209.

Med Hensyn til den tilkommende Frelzers Fødsel bliver der forsettet, at han skal fødes i Bethlehem¹⁾, af en Jomfru²⁾, af Davids Slægt, naar den er blevet ringe og fornedret³⁾.

¹⁾ Micha 5, 1: Og Du Bethlehem Ephrata! er Du end lidt at regne blandt Juda Læsnder, af Dig skal mig En udgaae til at være en Herre i Israel; og hans Udgang er fra fortum, fra Evigheds Dage.

²⁾ Jes. 7, 14: See, en Jomfru føder en Søn, og Du skal kalde hans Navn Immanuel (o: Gud med os).

³⁾ Jes. 11, 1, 2: Og der skal opgaae et Riss af Isai Stub, og en Ørst af hans Hæder skal bære Frugt. Og Herrens Aand skal hvile paa ham, Riisdoms og Horslands Aand, Raads og Styrkes Aand, Rundstabs og Herrens Frygts Aand.

§ 210.

Med Hensyn til Tiden for hans Komme forudsiger den døende Jakob: Han skal komme, medens Sceptret endnu er hos Juda (1 Mos. 49, 8–10); Propheten Daniel: 70 (Aar=) Uger (d. e. 490 Aar) efterat Befalingen var udgaet om at bygge Jerusalem (Dan. 9, 24), Maleachi og Haggai: endnu mens det andet Tempel stod¹⁾.

¹⁾ Mal. 3, 1: See, jeg sender min Engel, at han skal berede Veien for mit Ansigt, og uortøvet skal han komme til sit Tempel, han den Herre, som I føge, og Pugtens Engel, som I længes efter; see, han kommer, siger den Herre Bebooth.

Hagg. 2, 7, 9: Jeg vil sætte alle Hedninger i Bevægelse, og alle Hedningers Længsel skal komme; og jeg vil hylde dette Huus med Herlighed, siger den Herre Bebooth..... Dette sidste Huses Herlighed skal blive større end det førstes, siger den Herre Bebooth.

§ 211.

Med Hensyn til Førslserens Natur bliver der forkyndt, at han skal være sandt Menneske (1 Mos. 3, 15; 1 Mos. 12, 3; 1 Mos. 49, 10; 2 Sam. 7, 16; Jes. 7, 14 o. s. v.) og tillige sandt Gud. Han hedder Immanuel = Gud

med os d. e. Gud og Menneske (Jes. 7, 14); Evigheds Fader, vældige Gud (Jes. 9, 6); Jehovah Zidkenu d. e. Herren, som er vor Retfærdighed (Jes. 23, 6); hans Udgang er fra Evighed (Micha 5, 1) o. s. v.

§ 212.

Med Hensyn til Messias's Embeds-Virk somhed bliver der forudsagt, at han skal være en Prophet, som Moses¹⁾, en Præst som Melchisedek²⁾ og en Konge som David³⁾, og at en Førlæber som Elias skal berede ham Veien⁴⁾

¹⁾ 5 Mos. 18, 18, 19: Jeg vil oprette dem en Prophet midt af deres Brødre, ligesom Du er; jeg vil legge mine Ord i hans Mund, og han skal tale til dem alt Det, som jeg vil befale ham. Og det skal ske, at Den, som ikke vil høre mine Ord, som han skal tale i mit Navn, af ham skal jeg trække det.

²⁾ Ps 110, 4: Herren har sporet det, og det skal ikke angre ham: Du er en Præst evindelig efter Melchisedeks Liis. Ps. Hebr. 7.

³⁾ Ps. 110, 1–3: Herren sagde til min Herre: Så hos min høje Hånd, indtil jeg lægger dine Hænder til dine Følders Hædstamme! o. s. v.

⁴⁾ Jes. 40, 3: En Røst raaer i Ørken; bereder Herren Vej og jevner Sti for vor Gud i Ørken. — Mal. 3, 1 (§210).

§ 213.

Med Hensyn til hans Livs Tilsikkelses bliver der forkyndt, at han efterat have gjennemgaaet Armod og Ringhed, Spot og Foragt, Lidelse og Død (Zach. 9, 9; 11, 12, 13; Jes. 53; Ps. 22; Jes. 50, 6 o. s. v. skal opstaae (Ps. 16, 10) til evig Herlighed (Jes. 53, 12; Ps. 110; Ps. 2).

§ 214 a.

Bed Siden af disse Spaadomme i Ord og Lære gaar der igjennem hele Israels Historie en anden Art af Spaadomme, som ere udprægede i Billeder (Symboler) og Kjendsgjerninger. Det er Forbilledeerne eller Typenue: Indstiftelser,

Anordninger, Personer eller Begivenheder, i hvilke Frelsen fremstiller sig efter sit daværende Udviklings-trin, og Saliggjørelsens Fuldendelse bliver afbildet.

Anm. Da den forberedende Frelse kun adskiller sig fra den fuldendte derved, at de staae paa et forskelligt Udviklingstrin, medens de derimod gaae ud fra den samme Raadslutning og blive baarne og ledede af den samme Aand, saa maa ogsaa det høiere Udviklingstrin udpræge sig forbilledligt paa det lavere. Hensigten med Forbilledeerne var, at de paa den ene Side skulde pege hen paa den tilkommende Fuldendelse og ved deres Ufuldkommenhed vække Langslen efter at see Frelsen træde ud i sin fuldendte Skikkelse (hvorhos Verbal- og Real-Spaadommene gjenstdig oplyse og understøtte hinanden); men paa den anden Side skulde de ogsaa intil da afgive en Erstatning for Mangelen af de fuldkomne Saliggjørelsens Midler, som afbildes ved dem.

§ 214 b.

Til disse Forbilledeer paa den tilkommende Frelses Kjendsgjerninger høre for det første alle det G. T's. **Gudsabenbaringer** (Theophanier), og det saa vel i Dremme og Syner, som de, der ere Gjenstand for den vaagne og sandelige Jagttagelse; men i Særdeleshed hører den saa ofte optrædende **Herrens Engel** herhen (§ 177 Anm.); han er en synlig Nabebaring af Gud (af Sonnen § 158) i menneskelig Skikkelse, en Spaadom og en Forudfremstilling af hans Menneskeblivelse i Christo; da han ikke blot paatog sig menneskelig Skikkelse, men væsentligt og i Sandhed iførte sig den menneskelige Natur for al Evighed.

§ 215.

Naar der fremdeles var nogen **Guds Mand** i det G. T., som udrustet med Guds Kraft greb fremmende ind i Guds Riges Udvikling, da var

han for sin Tid, paa sit Standpunkt og efter sine Kræfter ligeledes et Billede paa ham, i hvem hele Guddommens Fylde boede legemligt (kol. 2, 9), og som fører Alt til den sidste og høieste Fuldendelse. — Paa den samme Maade ere ogsaa alle historiske Begivenheder, som vare af afgjørende Vigtighed for Guds Riges Udvikling, Forbilledeer paa de tilsvarende Begivenheder, i hvilke Frelsen fuldender sig.

Anm. De meest fremtrædende blandt de typiske Personligheder ere: Adam (Rom. 5, 14), der som Menneskeslægtens Hoved er et Forbillede paa Christus, den anden Adam, Hovedet for den fornhyede Menneskeslægt (§ 198. Anm. 2. og §§ 220 ff.); — Melchisedek (Ps. 110, 4; Hebr. 7) som Forbillede paa det i Christo forenede Præste- og Kongedømme; — Joseph, der ligesom Christus gjennem Fornedrelse og Lidelser oynaedede Høihed og Herlighed, og blev en Frelser ikke blot for sine Brødre, men ogsaa for meget Folk; der ligesom Christus blev hadet og forfulgt af sine Brødre, men dog tilsidst drog dem til sig, frelse og benaade dem; — Moses (5 Mos. 18, 18, 19.) som Folkets Forløser og den gamle Bogs Midler; — Josua (Hebr. 4, 8—10) som Forbillede paa sin Navne, der fører os ind i den evige Hvelles forjættede Land; — David (Ps. 2 og 110) som Forbillede paa Christi sejerrige Kongedømme; — Salomo (2 Sam. 7, 12—15) som Forbillede paa den evige Fredsbyrste, der opbyggede Vandens evige Tempel (Joh. 2, 19; 4, 23); — Jonas (Matth. 12, 40) som Forbillede paa Christi Opstandelse og den derpaa følgende Prædiken blandt Hedningerne, og m. a. — Blandt de typiske Begivenheder maae i Særdeleshed fremhæves: Isaacs Offring (Hebr. 11, 19) som Forbillede paa, at den Enbaarne fra Faderen blev offret; — Slangens Ophøjelse i Orkenen (Joh. 3, 14) som Forbillede paa Christi saliggjørende Ophøjelse paa Korset; det udvalgte Folks

Tornedresse og Herliged, Lidelses, Kampe og Seire
o. s. v.

§ 216.

Ligeledes maae alle det gammeltestamentlige Theokraties Indstifter og Anordninger, ved hvilke Guds Rige bliver opretholdt og fremmet, betragtes som forbilleder. Hertil hører navnlig det theokratiske Regimenter med sit prophetiske, præstelige og kongelige Embete og den hele Guds-tjeneste.

§ 217.

Det G. L.'s Gudstjeneste er heelt igjennem forbilledlig¹⁾, og allumeest dens Midtpunkt: Øffret, som forsikrede den Offrende om hans Synders Forladelse (3 Mos. 17, 11; Hebr. 9, 22), men ikke ved egen Kraft (Hebr. 10, 4), men kun som Skygge og forbillede paa Christi Øffer, hvilket det ved sin egen Ufuldkommenhed (Hebr. 10, 1—4) pegede hen til og valte vængsten efter.

¹⁾ Kol. 2, 16: 17: Dersor domme Ingen Eder i Mad eller i Drifte, eller i Hensense til Højtider eller Ny-Maaner eller Sabbather; hvilket er en Skygge af det, som fulde komme, men Legemet er Christi.

Hebr. 10, 1: Loven har iflun en Skygge af de tilkommende Goder, og ikke Tingenes Billeder selv.

Anm. Lovene for Gudstjenesten i det G. L. mistede deres Betydning og Gyldighed, saasnart Det, hvis Skygge og forbillede de varer, sandt og væsentligt var blevne virkeliggjort i Christendommen. De ere ophevede, men netop derved, at de ere opfyldte. Saaledes er Blomsten ophevet i Frugten, men Blomsten træder ikke i Modsetning til Frugten, men er dens naturlige Opfyldest og Fuldendelse.

§ 218.

Loven er traadt ind imellem Forjetelsen og dens Opfyldest (Rom. 5, 20) som en Tugtemester til Christus (Gal. 3, 24). Lovens Formaal er at

vække Erfjendelsen af den naturlige Syndighed og Fordommelsesværdighed og derved vængsten efter Forlossning. Dette gjælder ikke blot om den sæde-lige Lov (jvf. § 144), men lige saa meget om Love-ne for Gudstjenesten og de borgerlige Love. Den hele Lov prædikede i alle sine Indstifter og Anordninger, (Aftoerninger, Renselser, Afsondringer, Øffringer o. s. v.) Guds Hellighed og Menneskets Syndighed; allevegne lagde den an paa at lade Skilmissem, som Synden har bragt ind mellem Gud og Mennesket, træde klart frem for Dagen, og stillede hele Livet i alle dets Forhold: Fodsel, Sygdom og Død, Mad og Drifte, Arbeide og Hvile, Sovnen og den vaagne Tilstand o. s. v. under Syndens Forbandelse og Forlossningens Haab.

C. Om Forloserens Opgave.

§ 219.

Forloserens Opgave var det: at gjenløsse os fortabte og fordomte Mennesker fra alle Syndere, fra Døden og fra Djævelens Magt, paa det vi skulle være hans Egne og i hans Rige leve under ham, og tjene ham i evig Retfærdighed, Uskyldighed og Salighed.

§ 220.

Ligesom der ved den første Adam var kommen Synd, Død og Fordommelse over alle Mennesker, saaledes maatte der ved Forloseren, som den anden Adam (Rom. 5, 14; 1 Kor. 15, 45), komme Retfærdighed, Liv og Salighed over den hele Menneskeslægt (Rom. 5, 18, 19, § 198 Anm. 2).

§ 221.

Den første Adam havde oprindelig fun een Opgave, nemlig en positiv. Jvf. § 180—185. Men den anden Adams Opgave var dobbelt, en negativ og en positiv. Han maatte bortrydde

Synden og al den Fordærvelse, som ved den første Adam var kommen ind i Verden, og tillige virkelig gjøre alt det Gode, som ved Adams Skyld var blevet undladt. Den begyndte falske Udvikling, som havde ført til Død og Fordommelse, maatte ophæves, og den af Gud tilsigtede, men ikke iværksatte Udvikling, som skulle have ført til evig ufrænkelig Hellighed og Salighed, maatte atter optages og føres sin endelige Fuldendelse i Møde.

§ 222.

For at opnæve den begyndte falske Udvikling, maatte Forløseren virkelig og væsentlig træde i vort Sted, og taale Død og Fordommelse for os, at vi kunde frelses derfra¹⁾; og for at føre os tilbage til den oprindelige, af Gud tilsigtede Udvikling, maatte han optage os i et Livs-Samfund med sig, at vi kunde nære den samme Fuldendelse, som han selv har udfoldet og fremstillet i sin menneskelige Natur²⁾. Saaledes havde altsaa Christus at gjennemføre sin negative Opgave gjenem Lidelse og Død, men sin positive i sit Liv, sin Opstandelse og sin Himmelhart.

¹⁾ 2 Kor. 5, 21. Den, som ikke vidste af Synd, havet han gjort til Synd for os, paa det vi i ham skulle vorde retsærlige for Gud.

²⁾ Eph. 2, 5, 6: Der vi varde døde i Overtrædelerne, levendegjorde han ogsaa os med Christo, og opreste os tillige og satte os tillige i det himmelske Riget ved Christum Jesum.

D. Om Forløserens Person.

§ 223.

For fuldkommen at være denne Opgave vores, maatte Forløseren være sand Gud og tillige sandt Menneske; og saaledes lører da ogsaa vor Katechismus, at vor Fræsler Jesus Christus er „sand Gud, født af Faderen i Evighed, og

tillige sandt Menneske, født af Domfru Maria.“

§ 224.

Forløseren maatte være sand Gud; thi først da kunde paa den ene Side hans Lidelse og Død i vort Sted (idet han nemlig led og døde ogsaa med sin guddommelige Natur) haue uendeligt Værd og evig Gyldighed og blive i Stand til at veie op mod den hele Menneskeslægts uendelige Synderheds og evige Fordommelse¹⁾; — og paa den anden Side kunde han fun ved den ham ibovende guddommelige Naturs Hylde befidde Magt til at overvinde Synd, Død og Djævel og hidsore alle Tings sidste og evige Fuldendelse (Jvf. § 221. 222).

¹⁾ Ps. 49, 8. 9. 10: Ingen Mand kan forløse sin Broder, han kan ikke give Gud Fersoning for ham; thi deres Sjæls Forløsning skal koste Mæget; og i Evighed maatte han opgive, at han skulle leve evig og ikke se Graven. — Jes. 45, 17.

Hebr. 9, 12. Ved sit eget Blod gift han een Gang ind i Helligdommen og fandt en evig Forløsning. — W. 14: som formedest en evig Vand frembar sig selv som et ulasteligt Offer for Gud.

Anm. En blot menneskelig Forløsers Lidelse, om han havde været nok saa hellig og reen, havde i det Høieste funnet veie op mod en enkelt Synders Skyld, og ikke det engang, fordi Synderen havde fortjent en evig Straf, og Forløseren kun havde lidt en timelig. — Christus led rigtigvoek ogsaa kun en timelig Død; men den havde lige saa meget, ja uendeligt høiere Værd end den evige Død og Fordommelse, som vi have fortjent; thi hans Lidelse fik uendeligt Værd og evig Gyldighed, idet hans guddommelige Natur, personlig forbundet med den lidende menneskelige Natur, led og talte sammen med denne.

§ 225.

At det evige Ordets uendelige Guddomshylde boede i Mennesket Jesus, det bevidne 1).

det G. L's messianske Spaadomme (§ 211) og Johannes den Døbers Bidnesbyrd¹⁾; 2) hans egne klare og uafviselige Udsagn om sig selv, i hvilke han tillægger sig Evighed, Almagt, Allestedsnærerheds, guddommelig Majestæt og fuld Væsenlighed med Faderen²⁾; 3) Faderens Bidnesbyrd fra Himlen ved Daaben (Matth. 3, 17) og Forklarelseen (Matth. 17, 5); ved Under og Tegn stadsfæstede Faderen hans guddommelige Sendelse, og ved Opstandelsen og Himmelstarten befæglede han hans Lære og hans Gjerning³⁾; 4) hans Apostles Bidnesbyrd, som vidnede om ham, forvisede ved egen Erfaring og Anskuelse og oplyste af den Hellig=Aand⁴⁾; og endelig 5) den Hellig=Aands Bidnesbyrd, som fundgjør sig i Christendommens Virkninger til at omforme Verden og i de Troendes levende og saliggjørende Erfaring gjennem alle Aarhundreder⁵⁾.

¹⁾ Joh. 1, 27: Han er Den, som kommer efter mig, hvilken har været for mig, hvis Skotvinge jeg ikke er værdig at opføre. — V. 29. 30: See, det Guds Lam, som bærer Verdens Synd! Han er Den, om hvilken jeg sagde: efter mig kommer en Mand, hvilken har været for mig; thi han var først jeg.

²⁾ Joh. 8, 58: Førend Abraham blev, er jeg. Joh. 17, 5: Herliggør Du mig og nu, Fader, hos Dig selv med den Herlighed, som jeg havde hos Dig, før Verden var.

Matth. 28, 18: Mig er given al Magt i Himlen og paa Jorden.

Matth. 18, 20: Hvor To eller Tre ere forsamlende i mit Navn, der er jeg midt i blandt dem.

Matth. 28, 20: See, jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende.

Joh. 5, 23: Faderen har givet Sonnen al Dom; at alle skulle være Sonnen, ligesom de være Faderen.

Joh. 5, 26: Ligesom Faderen har Livet i sig selv, saaledes harer han og givet Sonnen at have Livet i sig selv.

Joh. 14, 9: Philipus, hvor mig harer seet, harer seet Faderen; hvorledes figer Du da: viis os Faderen? (Kap. 12, 45).

Joh. 10, 30: Jeg og Faderen vi ere Et. — Alter og alter kaldte han sig Guds eenhaerne Son og bekræftede det edeligt for Øpperstepræsten, Matth. 26, 63.

Førnerne vilde flere Gange stene ham, fordi han kaldte sig Guds Son og derved gjorde sig selv Gud liig (Joh. 5, 18 og 10, 31).

³⁾ Joh. 15, 11: Troer mig, at jeg er i Faderen, og Faderen er i mig; men ville I ikke, saa troer mig dog for disse Gjerningers Skyld.

Joh. 5, 36, 37: Men jeg haver et større Bidnesbyrd end Johannis; thi de Gjerninger, som Faderen haver givet mig at fuldfomme, disse Gjerninger, som jeg gør, vidne om mig, at Faderen haver ufsendi mig. Og Faderen, som haver ufsendt mig, haver selv vidnet om mig.

⁴⁾ Joh. 1, 14: Og Ordet blev Kjød og boede i blant os, og vi saae hans Herlighed, en Herlighed som den Generations af Faderen, fuld af Næde og Sandhed. — 2 Pet. 1, 16. 17. — 1 Joh. 1, 1—3.

Rom. 9, 5: Han, som er Gud over Altting, høilovet i Evighed.

Kol. 2, 9: I ham hoer al Guddommens Fylde legemligent.

2 Kor. 5, 19: Gud var i Christo og forligte Verden med sig selv.

1 Joh. 5, 20: Denne er den sande Gud og det evige Liv. O. m. a Et

⁵⁾ Rom. 1, 4: Krafteligen beviist at være Guds Son efter Hellighedens Aand ved Opstandelsen fra de Døde.

§ 226.

Men Forlöseren maatte tillige være sandt Menneske for ved Kjødets og Blodets Enhed at staae i væsentligt Samfund med os; først derved sattes han i Stand til som vor Representant og Stedfortræder at lide og døe for os¹⁾, og som vort Hoved (Eph. 1, 22; 4, 10; Hebr. 2, 10) at lede os (hans Legemes Lemmer) Fuldbendelsen imisde (jvfr. § 222). — Fremdeles maatte han paa den ene Side være uden egen Synd²⁾, for at kunne udsonne vores Synder, og paa den anden Side dog fremtræde i syndigt Kjøds Lignelse Rom. 8, 3 (d. e. ifort al den menneskelige Naturs Svaghed og Almagt og al dens Sygelighed, ganske som den er bleven i Folge Synden)³⁾ for at kunne begynde den nye Udvikling fra det Punkt, hvorhen den gamle havde forvildet sig.

- 1) Hebr. 2, 14, 15: Efterdi da Ørnenene ere deelagtige i Kjed og Blod, er han iltgemaade blevne deelagtig deri, at han ved Ødens skulde gøre den magiesles, som havde Ødens Belte, det er Djævlen, og befrie dem, saa mange som formedelst Ødens Frygt vare under Trældom al deres Livs Tid.
- 2) Hebr. 7, 26, 27: Thi faaen en Øpperstepræst sommede os, som er hellig, uden Skuld, ubesmittet, adskilt fra Syndere, og ophøjet over Himmelne; som ikke dagligen havre forneden som de andre Øpperstepræster at frembere Øster først for egne Synders dernest for Folkets Skyder.
- 3) Hebr. 2, 17, 18: Derfor burde han blive sine Brodre liig i alle Ting, at han maatte blive en barmhertig og trofast Øpperstepræst for Gud til at forsone Folkets Synd. Thi efterdi han led, og selv blev fristet, kan han komme dem til Hjælp, som fristes.

§ 227.

At Christus virkelig var sandt Menneske lige-som vi, behøver ikke at bevises. Han blev født af en Qvinde som et lidet Barn, led Hunger og Tørst, Smerte, Sygdom og Død o. s. v.¹⁾. Men at han, omendskjøndt han udvortes ikke var forstjellig fra de øvrige syndige Mennesker, dog var uden al Synd, bevidner han selv og hans hele hellige Vandel her paa Jorden²⁾.

1) Phil. 2, 7. Han forringede sig selv, idet han tog en Ejernes Stikkels paa, og blev Mennesker liig, og var funden i Stikkelssem et Menneske.

2) Joh. 8, 46: Hvo af Eder kan overbevise mig om nogen Synd?

1 Pet. 2, 21, 22: Christus har efterladt os et Eksempel, at I skulle efterfølge hans Fodspor, hvilken ikke har gjort Synd, der blev og ikke funden Swig i hans Mund o. s. v.

§ 228.*)

Begge Naturerne i Christo, den menneskelige og den guddommelige, ere paa det Inderligste og

*) Athan. Symb.: . . . „Men det er ogsaa nødvendigt til evig Salighed, at troe fast paa vor Herres Jesu Christi Kjædspaataagelse. Vi have altsaa den rette Tro, naar vi troe og befjende, at vor Herre Jesus Christus,

Wesentligste forbundne til een Person, uden at være skilt eller at kunne skilles. Men enhver af de to forenede Naturer er dog ublandet og uforandret Det, som den var før Foreningen, eller vilde være uden Foreningen. Men derimod staar begge Naturerne, netop fordi de ere forenede til een Person, og der i dem begge boer eet og det samme Jeg (Selvbevidsthed), i det inderligste og meest levende Fælledsskabs og Gjensidigheds Forhold til hinanden. Enhver af de to Naturer har paa Grund af den personlige Enhed Deel i alle Egenskaber, og Tilstande hos den anden (communicatio idiomatum).

Anm. En Blanding af Naturerne (som Monophysiterne lære) vilde frembringe en tredie, som hverken var sand guddommelig eller sand menneskelig, og vilde altsaa efter § 224 og 226 umuliggøre Forløsningen. Men paa den anden Side vilde en blot udvortes Forbindelse uden levende Fælledsslab og Gjensidighed (som Nestorianerne lære) bevirke det Samme; da vilde den menneskelige Natur allene være den lidende, og dens Lidelse kun have timeligt, menneskeligt Verdi, altsaa efter § 224 Anm. være utilstrækkelig til Forløsningen.

Guds Son, er baade Gud og Menneske. — Som Gud er han født af Faderens Besen før al Tid, som Menneske er han født i Tiden af Moderens Besen. — Fuldkommen Gud og fuldkomment Menneske, med en fornuftig Skel og menneskeligt Kjed. — Liig med Faderen efter sin guddommelige Natur, mindre end Faderen efter sin menneskelige Natur. — Og emψjendt han er Gud og Menneske, saa er han dog ikke to, men een Christus. — Men een er han ikke derved, at den guddommelige Natur forvandlede sig til den menneskelige, men derved, at den guddommelige Natur optog den menneskelige i sig. — Ja een er han, ikke ved de to Naturers Sammenblanding, men ved Personens Enhed. — Thi ligesom en fornuftig Skel og dens Kjed udgjør eet Menneske, saaledes er Gud og Menneske een Christus". . . .

§ 229.

Forenningen af begge Naturerne til een gudmenneskelig Person er væsentlig og derfor uopførlig og vil vedvare i al Ewiged. Hvis denne Forbindelse mellem de to Naturer ophevedes, vilde ogsaa vort, ved den gjenoprettede og gjennem den fortsatte Samfund med Gud opheves, og Alt, hvad Christus har gjort og lidt for os, vilde være forgives og unygtigt.

Anm. Menneskehedens Samfund med Gud bestaaer deri, at Christus først har virkeliggjort dette Samfund i sin Person og da ogsaa har optaget os dæli. Forløserens Gudmenneskelighed er Mellemleddet mellem os og Gud. Haldt nu den guddommelige og menneskelige Natur i Christo fra hinanden, saa vilde med det Samme ogsaa Guddommen og Menskeheden igjen falde fra hinanden. Den hele uendelige Vægt af vor Skyld og vor Glendighed, som Christus har befriet os fra og som vort Hoved og Stedsfortræder lagt paa sig selv, vilde efter falde tilbage paa os og knuse os. (Jvs. § 225).

E. Om Christi tredobbeltte Embede.

§ 230.

Vigesom Forlösnings forberedende Foranstaltninger i det G. T. havde staat under de tre theokratiske Embeders Forvaltning (§ 216), saaledes maatte ogsaa Forlösnings Fuldbyrdelse blive stillet under de samme Embeder. Hvad det G. T.'s Propheter, Præster og Konger i menneskelig Svaghed og Ufuldkommenhed forud havde afbildet og banet Veien for, det maatte Messias fremstille i fuldendt Hylde; derfor maatte han overtage disse tre Embeder og forvalte dem indtil alle Tings Fuldendelse.

Anm. I det G. T. var det Propheternes Opgave i Guds Navn at belære Folket og paa hans Besaling at formane, true, straffe og trøste. Derimod

var Folgets Forsoning Præstens Opgave; — han var Middleren mellem Gud og Mennesket: som Menneskets Stedsfortræder bragte han Offer og Forbøn (Røgoffer) til Gud, og som Guds Stedsfortræder bragte han Raade, Tilgivelse og Belsignelse fra Gud (§ 158, 1). Kongen endelig skulde beherske og beskytte Guds Folk, men overvinde og straffe Guds Riges Djender.

§ 231.

Forløserens prophetiske Embede omfatter hans Lærevirksomhed, ved hvilken han fuldkomment har aabenbaret og forlyndt os hele Guds Raadslutning og naadige Billie til vor Salighed (for saa vidt vi nemlig kunne satte den her, hvor vi endnu vandre i Tro og ikke i Skuen¹⁾). Da Loven og Propheterne i det G. T. fun forberedende og af den Grund ufuldkomment lunde forlynde denne Guds Raadslutning til vor Frelse, saa har han ogsaa i denne Henseende fuldkommet Loven og Prophetien²⁾. Og hvad han lærté med Ord, har han gjort anstueligt og indtrængende ved sit Liv som den christelige Vandels høieste Forbillede³⁾.

¹⁾ Luk. 4, 18-19: Herrens Aand er over mig, derfor salvede han mig; han har sendt mig til at kundgjøre Evangelium for de Fattige, at helbrede dem, som have et sørderknust Hjerte, at forlynde de Fugne, at de fulle lades løs, og at de Blinde fulle faae Syn, at udlade de Plagede i Friheden; at forlynde et Raade-Nar fra Herren.

²⁾ Matth. 5, 17, 18: Menet ikke, at jeg er kommen at oplyse Loven og Propheterne: jeg er ikke kommen at oplyse, men at fuldkomme. Thi sandelig siger jeg Gud: indtil Himmelen og Jordens forgaae, skal end ikke det mindste Bogstav eller en Tordel forgaae af Loven, indtil det stier Alt sammen.

³⁾ 1 Pet. 2, 21: Han har esterladt os et Tempel, at I fulle efterfølge hans Fodspor.

Anm. Men til Christi Lærevirksomhed hører ikke blot Det, som han selv har lært, medens han vandrede her paa Jordens, men ogsaa Alt, hvad han har ladet forlynde ved sine Apostle (Joh. 16, 12, 13; — 14, 26; Luk. 10, 16; 2 Kor. 5, 20), og frem-

deles al den Oplysning, som han vedbliver at skænke Christenheden ved sit Ord og ved sin Aand (§ 270). Dersor er hans prophetiske Virksomhed heller ingenlunde til Ende med hans Himmelstift, men fortsættes voertimod saa længe, indtil der ikke mere er Nogen, som behøver eller er i Stand til at lære. (Vfs. § 252).

§ 232.

Christi ypperstepræstelige Embede omfatter hans forsonende Virksomhed (Hebr. 2, 17; 4, 14. 15; 10, 21). Som Middler mellem Gud og os horttog han, hvad der skilte os fra Gud¹⁾, betalte jely vor Skyld og tog Straffen, som vi have fortjent, paa sig. Hvad det G. E.'s Ypperstepræst gjorde een Gang hvert Aar (Hebr. 9, 11. 12) paa den store Forsoningsfest, — men da han selv kun var et svagt, synligt Menneske (Hebr. 5, 1—3; 7, 27. 28), paa en utilstrækkelig Maade og kun som Skygge og Forbillede, — idet han bragte et (ligeledes i og for sig utilstrækligt) Offer (Hebr. 10, 4) for hele Folgets Synder — det fuldbragte Christus i Tidens Hylde paa den fuldkomneste Maade (Hebr. 9, 11. 12), ved een Gang for alle at henvise sig selv som et evigt fuldgyldtig Offer for den hele Verdens Synder (1 Joh. 2, 1. 2: § 234).

¹⁾ Kol. 2, 14: Han udlættede den Haandstraff, som os angik, med dens Anordninger, hvilken var os imod, og hortog den, idet han naglede den til Korset.

1 Pet. 2, 24: Christus selv har vore Synder paa sit Legeme, paa Kreet, paa det vi, afvæde fra Synden, skulle leve i Rettsærdighed; ved hans Saar ere I legte.

§ 233.

Christi Forsoningsværk betegner man som **stedfortredende Hyldestgjørelse** (satisfactio vicaria), fordi han derved i vort Sted hyldestgjorde den guddommelige Lovs Fordringer. Men Loven stiller en dobbelt Fordring til Synderen, dersor maatte han

ogsaa hyldestgjøre for os paa dobbelt Maade. I sit hellige Liv og i sin Vandel viste han fuldkommen Lydighed mod Loven, som ikke var givet ham men os, og han gjorde saaledes for os, hvad vi havde skullet gjøre, men i vor sædelige Afmagt og Syndighed ikke funde gjøre¹⁾ (obedientia activa); — og i sin Død tog han, den Syndefrie, den Forbandelse paa sig, som enhver Overtræder af Loven rammes af, og led saaledes den Straf for os, som vi ved vor Synd vare hjemfaldne til, og ikke havde funnet affone og betale paa anden Maade end i evig Fordommelse (obedientia passiva). (Vfs. § 135²).

¹⁾ Gal. 4, 4. 5: Men der Tidens Hylde kom, udfendte Gud sin Son, født af en Dvinde, født under Loven, paa det han skulle frifjæbe dem, som vare under Loven, at vi fulde faae den sonlige Udfærelse.

Phil. 2, 8: Han fornædrede sig selv, og blev lydig indtil Døben, ja Døben paa Korset.

Rom. 5, 18. 19: Ligetom der ved Gens Fald kom Fordommelse over alle Mennesker, saaledes skal ogsaa ved Gens Rettsærdighed komme Rettsærdiggjørelse og Liv over alle Mennesker. Thi ligetom ved det ene Menneskes Ulydighed Mange ere blevne Syndere, saa fulle og ved den Gnes Lydighed Mange vorde retsærbige. (§ 198 Ann. 2).

Matth. 5, 17. 18: Mener ikke, at jeg er kommen at op løse Loven eller Profeterne o. s. v. (§ 231, 1).

²⁾ Jes. 53, 4. 5: Bistigelseren haver han taget vore Syndomme paa sig og baaret vore Piner; men vi, vi aglede ham for Den, som var plaget, Plagen af Gud og gjort elendig. Men han, han er saaret for vore Overtrædelser, er knuet for vore Misgjerninger; Straffen laae paa ham, at vi fulde myde Fred, og vi haave faaet Lægedom ved hans Saar. — 1 Pet. 2, 24 (§ 232).

Gal. 3, 13: Christus haver frifjøbt os fra Lovens Forbandelse, der han blev en Forbandelse for os.

1 Pet. 3, 18: Thi og Christus led een Gang for vore Synder, den Rettsærdige ser de Urettsærdige.

§ 234.

Christi ypperstepræstelige Gjerning er ingenlunde endt med hans forsonende Død, men vedvarer, saa længe der endnu ere Syndere til, som trænge til Forsoningen og ere i Stand til at modtage den.

Fra den Stund da Christus blev opfojet til den evige Majestæts høire Haand, træder han ved sin højprestelige Forbøn frem for os hos Faderen¹⁾ og udsender den Hellig Aand, for i de hellige Sakramenter at meddelle og tilegne os Fortjenesten af sin Lidelse og Død.

¹⁾ Hebr. 7. 24, 25; — 8. 1. 2; — 9. 24; — Rom. 8. 34
(§ 256, 1). — 1 Joh. 2. 1. 2: Dersom Nogen synes, have vi en Talsmand hos Faderen, Jesum Christum den Rettsfærdige; og han er en Forsoning for vores Snyder; dog ikke alene for vores, men også for den ganse Verdens.

§ 235.

Frelserens Kongelige Embede gaaer ud paa at grundlægge, bæfestre, beskytte, udbrede og fuldende hans Rige¹⁾. Konge var han også i Ejenerstiftelsen og under sit Livs Fornedrelse, ja midt i sine Lidelsers Dyb og sin Døds Skjænsel²⁾, og hans kongelige Majestat kundgjorde sig i hans Magt over Menneskernes Hjerter og Naturens Kræfter. Men ved sin Opstandelse og Himmelsgårt afførte han sig Ejenerstiftelsen, som tilskyldede hans Hellighed, og fuldende ved Kraftens høire Haand er han nu, hvad det G. T.'s Konge (navnlig David og Salomo) var som Skygge og forbillede; han beseirer alle sine Fjender, uddeler Velsignelse og Fred til alle Medlemmer i sit Rige, dømmer alle Levende og Døde, og fører ved sin Almagt³⁾ Alt den evige Fuldbendelse imøde.

¹⁾ Ps. 110, 1—3: Herren sagde til min Herre o. s. v. (§ 212). — Ps. 2. 1 ff.; — Luk. 1. 32. 33.

Eph. 1. 20—23: [Gud] satte [Christum] hos sin høire Haand i Himlene langt over alt Hærdom og Myndighed og Magt og Herredom og alt Navn, som nævnes, ikke alene i denne Verden men også i den tilkommende; og lagde Alt under hans Fodder, og satte ham til Hoved over Altting for Menigheden, der er hans Regeme, hvilket han sylder, som opfylder Alt i Alle.

²⁾ Joh. 18. 37: Du siger det, at jeg er en Konge.

³⁾ Matth. 28. 18: Mig er given al Magt i Himlen og paa Jordnen.

Anhæng.

Efterat Christus havde erhvervet og virkeliggjort Frelsen i sin Person, maatte han, for at vi også virkelig og væsentlig kunde faae Deel i Frelsen, forsørge for, at vi kunde blive indplantede i hans Døds og Livs Samfund og opholdte deri; og Dette gjorde han ved kort før sin Hjemgang til Faderen at indstifte Sakramenterne (Daab og Nadver). Ved Daaben skulle vi optages i hans Samfund, og ved Nadveren opholdes og bæfestes deri. Inv. § 322 ff.

F. Om Forløserens dobbelte Stand.

§ 236.

Den hell. Skrift viser os Christus i en dobbelt Stand: Fornedrelsens-Standen og Opbøjelses-Standen.

Phil. 2. 6—11: Christus Jesus, der han var i Guds Stiksel, holdt det ikke for et Rov at være Gud liig; men han forringede sig selv, idet han tog en Ejener Stiftelse paa og blev Mennesker liig; og da han var funden i Stiftelsen som et Menneske, fornedrede han sig selv, saa han blev lidig indtil Døben, ja Korsets Død. Derfor harer og Gud høit opfojet ham og skænket ham et Navn, som er over alt Navn; at i Jesu Navn skal hvert Kne bøje sig, deres i Himlen og paa Jordnen og under Jordnen, og hver Tunge skal bæfjende, at Jesus Christus er en Herre til Guds Faderes ære.

§ 237.

Fornedrelsens-Standen begynder med Forløserens Menneskeblivelse og omfatter hele hans Liv, Virksomhed og Lidelse her paa Jordnen. — Sin evige Majestæt og Guddommelighed indesluttede og skjulte han under den menneskelige Naturs dunkle Klædning, og saaledes berøvede han sig vel ikke Besiddelsen af de guddommelige Egenkaber, men nok deres vindstrækede og ubetingede Brug. Han nedlagde ikke sin Guddommeligheds Bæsen, men fun dens evige

Tilværelses form; han opgav den guddommelige Skikkelse (jvf. § 163) og tog en Ejeners Skikkelse paa (Phil. 2, 6). Og omendskjønt han efter sin menneskelige Natur var hellig og usyndig, saa kom han dog i syndigt Kjøbs Lignelse (§ 226) og lod hele Forbandelsen for vor Synd gaae ud over sig; og det saaledes, at hans guddommelige Natur, der var i personlig Enhed med den menneskelige (§ 228), tog Deel i den Hornedrelse. Skjønsel og Lidelse, som hans menneskelige Natur maatte bære, medens han vandrede her paa Jordens.

§ 238.

"Undfangen af den Hellig-Aand"¹⁾) er det Første, som vor Troesbekjendelse udsiger om Hornedrelses-Standen. Frelseren turde ikke som alle vi Andre (Ps. 51, 7) være avlet og født af Fader og Moder, thi ellers vilde Menneskeslægten arvelige Syndighed ogsaa være gaaet over paa ham (§ 198), og han saaledes være bleven uskillet til Forloevnings-Værket. Hans menneskelige Natur maatte twærtimod blive til paa en søregen og vidunderlig Maade ved Guds almægtige Kraft.

¹⁾ Luk. 1, 35: Den Hellig-Aand skal komme over Dig, og den Helliges Kraft skal overstygge Dig; dersor skal ogsaa det Hellige, som skal fødes af Dig, kaldes Guds Søn.

§ 239.

Derpaa bliver der lært: "Født af Jomfru Maria". Forloseren maatte paa den ene Side være fri for Menneskeslægten arvelige Syndighed; men paa den anden Side maatte han ikke mindre staae i en væsentlig og nødvendig Forbindelse med den hele Menneskeslægt (§ 226), træde ind i de samme Livsbetingelser som vi og blive os liig i Alt, men uden Synd; — og det skeete, idet han som alle andre Menneskebørn blev født af en Kvinde.

Anm. Ligesom Christus ved at fødes af en Kvinde var indtraadt i de almeenmenneskelige Livsbetingelser og var bleven undergiven de

almeenmenneskelige Lovs for Livet, saaledes maatte han ogsaa som enhver anden Israelite ved Omstørrelsen træde ind i de specielt-jødiske Tillstände og blive undergiven den specielt-jødiske Lov. Han maatte optages i dette Folk, hvor Frelsen allerede var bleven forberedt gjennem 2000 Aar, for herfra at føre Udvalingen videre og at fuldende den.

§ 240.

Det maa ogsaa betragtes som et væsentligt Trin i Hornedrelses-Standen, at Christus ved Tiltrædelsen af det medflanske Embete blev fristet af Djævelen. Denne Fristelse svarer til den første Adams. Det var uundgæeligt nødvendigt, at den første Adam maatte gjennemgaae en Fristelse (§ 196), og da han ikke bestod i den, maatte den anden Adam paa Ny undergives den, og maatte seire i den, om ellers Forløsningen fra Djævelens Magt virkelig skulle blive fuldbragt. Fristelsens Mulighed laa deri, at han var virkelig og sandt Menneske ligesom vi, men Seirens Nødvendighed laa i hans menneskelige Naturs personlige Forening med den guddommelige.

Hebr. 4, 15: . . . som er forsøgt i alle Ting i lige Maade, dog uden Synd. (Jvf. § 226).

§ 241.

Til Hornedrelses-Standen hører fremdeles Christi Fattigdom og Ringhed¹⁾). Ikke i et Konge-Palads maatte Messias fødes, men i den ringe Krybbe i Bethlehem; han maatte leve, ikke i Kylden af jordiske Goder, men i Trang og Nød. Fattigdom, Trang og Nød ere ogsaa en Folge af den ved Synden i alle jordiske Forhold indtraadte Forstyrrelse (§ 110—113). Om nu endogsaa mange Mennesker efter det guddommelige Forlyns Raadslutning kunne og skulle spares for Fattigdommens Nød og Savn, saa dog ikke han, der var kommen for at tage alle. Syndens Folger paa sig og tomme den jordiske Lidelses Kalk indtil den sidste Draabe.

Han maatte blive fattig for at kunne gjøre os rige²⁾; han maatte selv prøve al Livets Nød, for at vi kunne have en Æpperstekræft paa Verdensherrestolen, som kan have Medlidenhed med vores Skabeligheder (Hebr. 4, 15: § 226, 3), og som vi ret af Hjertet kunne have Tillid til i al Livets Nød.

- ¹⁾ Matth. 8, 20: Røye have Husler, og Himmelens Hugle Heder; men Menneskens Søn haver ikke Det, han kan hælde sit Hoved til.
- ²⁾ 2 Kor. 8, 9: I kende jo vor Herre Jesu Christi Maade, at han for Eders Skyld blev fattig, der han var rig, paa det I ved hans Fattigdom skulle blive rige.

§ 242.

„Punkt under Pontius Pilatus, korsfæstet, død, begravet“, saaledes hedder det fremdeles i Troesbekendelsen. Christi Lidelse gaaer igjennem hans hele jordiske Liv. Han led ved sine Fjenders Haan og Forsøgeller, han led ved Folkets Banstro og Disciplenes svage Tro o. s. v. Ogsaa alle disse Lideler maatte han gjennemgaae, for at være forsøgt i alle Ting i lige Maade, og for saaledes at blive Den, der har baaret alle vores Byrder. Men Toppunktet paa hans stedfortrædende og forsonende Lidelse er dog stedse Lidelseskampen i Gethsemane og den bitte Forbryder-Død paa Forbandelsens Træ (Gal. 3, 13); og Toppunktet paa sin Fornedrelse naaede han, da han, Livets Fyrste, blev Dødens Bytte, da hans affjælde Legeme maatte sænkes i Graven, og hans hensfarne Sjæl steg ned til Hades (§ 246).

§ 243.

Hvormeget end hans guddommelige Herligheds Fylde skjultes og tilhylledes af den jordiske Ejener-skikkelse, saa lyste den dog allerede igjennem, mens han vandrede her paa Jorden, saa at Troens Vie ogsaa den Gang erkendte Høiheden i Ringheden¹⁾. Thi den Guds Kraft, ved hvilken han i sig og for

ogsaa overvandt det syndige Kjøds Skikkelse, var fra Begyndelsen i ham. Paa Forklarelens Bjerg, hvor hans Ansigt skinnede som Solen, og hans Klæder blev hvide som Lyset, traadte hans ellers skjulte Herlighed synligt frem for Disciplenes legemlige Øie — som Pant og Forbillede paa den tilkommende fulde Forklarelse.

- ¹⁾ Joh. 1, 14: Vi saae hans Herlighed o. s. v. (§ 225, 4).

§ 244.

Hans Undere afgive ogsaa Vidnesbyrd om den i Ringheden skjulte Høihed. Propheter og Apostle have vel før og efter ham gjort Undere; men dem var Underkraften sjænket som noget Fremmed, og den fremtraadte deraf kun momentant og forbigaende. Hos Christus derimod var den en Uttring af hans eget inderste Væsen, og den ledsgagede ham deraf stædig og uafbrudt. Underne udgik rigtignok som hele hans Forløsningsværk fra hans menneskelige Natur, men da den i og for sig som menneskelig Natur var svag (§ 226), blev den styrket og dygtiggjort dertil ved den Guddoms-Fylde, hvoraaf den var gjen-nemtrængt. I denne personlige Forening af det verdensskabende Ord med den anden Adam (Mennesket Jesus) er den Hærskermagt, som oprindelig var bestemt for Mennesket, men som gif tabt ved Synden; ikke blot bleven gjenoprettet, men er hævet til sin høieste, alle Hindringer overvindende, enhver Forstyrrelse gjenoprettende Kraft.

Anm. Underne tjente ikke blot til at bevidne, at Jesus var Messias, men hørte i og for sig med til hans forløsende Virksomhed. Ved Synden er Elen-dighed, Sygdom og Død indtraadt i Menneskehedens Liv, og Naturens Liv har undergaat mangehaande For-styrrelser. Forløserens Opgave var det nu lige saa vel at opnæve denne Følge af Synden som alle de andre. Det kan først opnaaes i sin hele Udførelning og Fuldstændighed ved dette Verdenslobs Ende, naar det nye Liv, som Christus har plantet i Menneskeheden,

fuldeltigt og heelt har gjennemtrængt den. Men den første Begyndelse til denne fuldstændige Forlossning, Forbilledet og Pantet paa den kunde og maatte allerede fremtræde den Gang.

§ 245.

Døphsielsets-Standen omfatter Forlosserens Liv og Virken fra hans Nedfart til Helvede indtil alle Tings Fuldendelse. — Med Hensyn til hans menneskelige Natur bestod Døphsielsen deri, at han aflagde det syndige Kjøds Skikkelse og hævede sin menneskelige Natur til den høieste Herlighed og Forklarelse (§ 247), der tillom den som usyndig og hellig og prøvet gjennem Kamp og Seier. — Den guddommelige Natur, som hidtil havde været tilhyllet ved den menneskelig indskrænkede og ringe Ejernes Skikkelse, vendte tilbage til sin evige, himmelske Tilværelsesform, til den fulde Brug af sine guddommelige Egenskaber, til den evige Herlighed og Majestæt, som den havde hos Faderen, før Verden var (§ 249). — Og paa Grund af begge Naturernes personlige Enhed tog nu ogsaa Christi menneskelige Natur, medophoiet til at indtage Sædet ved Kraftens og Herlighedens høje Haand, Deel i den guddommelige Naturs hele Kraft, Salighed og Majestæt (§ 250).

§ 246.

„**Nedfarene til Helvede**“. Medens Forlosserens hellige Legeme hvilede i Graven, gik hans hedenfarne Sjæl*) til Hades (hebr. Scheol), d. e. Opholdsstedet for alle Menneskers hedenfarne Sjæle,

*) I Øsben silles Sjælen fra Legemet; men Forbindelsen mellem Sjælen og Aanden, som netop gør den menneskelige Sjæl til en menneskelig, og uden hvilken den kun vilde være en dyret, bliver ikke ophævet. Ved Sjæl mene vi da her den beundrede Sjæl; — og, hvad der efter § 229 følger af sig selv, den med den guddommelige Natur很是lig forbundne Sjæl.

hvør de bie paa Opstandelsen og Dommen. Ogsaa denne Tribut maatte Christus yde til det syndige Kjøds Skikkelse og blive os liig ogsaa i denne Henseende. Saaledes er Nedfarten til Helvede hans Hornedrelses sidste Trin — men tillige hans Døphsielsets første Trin; thi Nederlaget vendte sig her til Seier, og Hornedrelsen slog om til Forherligelse. Thi han steg ikke ned i Underverdenen for at forvares der, som vi skulle det, indtil en Aanden forløser os, men han nedfør som Syndens og Dødens Overvinder, hvem Graven ingen Ret havde til, og over hvem Hades ikke havde nogen Magt¹⁾; endnu en Gang prædikede han der for de Vantvoe fra fordums Dage, i Sørdeleshed for Noahs Samtidige²⁾; og efter den lange Ventetid bragte han Dem, der indtil da vare døde i Troen, Budstabet om den fuldbragte Forlossning³⁾, og af deres Midte tog han Opstandelsens Førstegrøde med sig over i Forklarelseen⁴⁾.

1) Ps. 16, 10: Du skal ikke forlade min Sjæl i Helvede; Du skal ikke lade din Hellige see Forraadnelle. Inv. Ap. Gj. 2, 29—32 og 13, 36, 37.

2) 1 Pet. 3, 19, 20: I Aanden gif han eg bort og prædike for Aanderne, som vare i Forvaring, som Fordum vare gjenstridige, der Guds Langmodighed ventede i Noe Dage. Inv. A. 4, 6.

3) Luk. 23, 43: Sandelig siger jeg Dig, i Dag skal Du være med mig i Paradiis.

4) Matth. 27, 52, 53: Gravene oplodes; og mange af de hensvede Helliges Legemer opstode; og de gif ud af Gravene efter hans Opstandelse, og kom ind i den hellige Stad, og aabenbaredes for mange.

§ 247.

„**Paa tredie Dag igjen opstanden fra de Døde**“. Ved sin Guddomskrafts Fylde kunde Forlosseren gjøre, hvad vi ikke formaae: overvinde Øsden i Øsben, holde Forraadnellen fjernet fra sit hellige Legeme og forklare det til en ny, herlig og salig Bolig for sin hellige, fuldendte menneskelige Natur. Ved sin Opstandelse har han overvundet det syndige Kjøds Skikkelse, gjennemsluttret det og

overflædt det med evig Hærlighed. Det Forkrenkelige var opsligt af det Uforkrenkelige (Kor. 15, 53 ff. jvf. med Phil. 3, 21) og gaaet op i hans uendelige Livs-Hylde.

Rom. 6, 9: Vi vide, at Christus, som er opreist fra de Døde, dør ikke mere; Døden herstår ikke mere over ham.

Anm. Forskjellen mellem Christi Opstandelse og Lazaris o. A.'s Opvækelse. — Christi forklarede Legemlighed var saa fin og ætherisk, at den var opphøjet over de forskellige indstrænkende Betingelser og tilstande, som vor nærværende Legemlighed er underlaadt (f. Ex. Luk. 24, 31, 36; Joh. 20, 26). I Øvrigt var det ikke noget andet, men det samme Legeme med Naglegabene og Saaret i Siden (Joh. 20, 25—27). Jordisk Høde nød han, ikke fordi han trængte til den, men for at overbevise sine Disciple om, at han ikke var noget spøgelseagtigt, ulegemligt Alandsyn (Luk. 24, 37, 39, 41). Jvf. i Øvrigt endnu Matth. 26, 29; Mark. 14, 25; Luk. 22, 1; 1 Mos. 18, 8.

§ 248.

Ligesom Christi Øsd er Fuldendelsen af hans negative Opgave (jvf. § 221), saaledes er hans Opstandelse Fuldendelsen af hans positive Opgave. Ved Øsden ophevedes Mennesketslægtens Syndeslyld og Straf. — Opstandelsen er Bekræftelsen og Alabenbarelsen af det nye Liv, som nu ud fra ham fornyende og helliggørende gennemstrømmer den hele i hans Samfund indtrædende Menneskehed, ligesom det i Hjertet fornyede Livsblod derfra føres levendegjørende gennem Alerne til alle Legemets Lemmer. Hans Øsds Fortjeneste gjør os retsfærdige (§ 275), hans Opstandelses Kraft gjør os hellige (§ 281) og er os tillige Pantet paa, at vi en Gang selv skulle opstaae (§ 300).

Rom. 4, 25: Hvilken er given for vore Overtrædelsel, og opreist for vor Retsfærdiggørelse.

Rom. 5, 10: Dersom vi blevet forligte med Gud formedest hans Sons Øsb, der vi vare Hjender, da skulle vi meget mere, efterat vi ere forligte, frelles ved hans Liv.

2 Tim. 1, 10: Han tilintetgjorde Øden, og bragte Liv og Uforkrenkelighed for Eset.

Num. De Kanaler, gjennem hvilke dette Liv strømmer til os fra Christus, ere Sakramenterne og Guds Ord. Jvf. § 308 ff.

§ 249.

"Opfaren til Himmelten". — Ved Himmelfarten ifører han sig igjen fuldkommen sin guddommelige Majestæt og vender tilbage til sin evige, over Verden opphøiede Christensform, en Øphøjelse, som hans menneskelige Natur nu blev deelagtig i (§ 245). — Gud er lige saa vel den Hinsidige, der er opphøjet over hele Skabningen, som den Denne sidige, der allestedsnærheden hylde, bærer og opholder den hele Skabning (§ 163). Derfor er Himmelfarten lige saa meget en Vortgåaen, hvorved Christus blev opphøjet over den hele Skabning, som en Alt opsyldende og Alt gjennemtrænende Kommen¹⁾.

¹⁾ Matth. 28, 20: See jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende (§ 225). — Matth. 18, 20: Hvor To eller Tre o. s. v. (§ 225).

§ 250.

Christi Sidden ved Guds hoire Haand er den billedlige Betegnelse af den Tilstand og Virksomhed, som Gudmennesket Christus indgik til ved Himmelfarten. Dermed betegnes altsaa den himmelske, guddomskraftige Fortsættelse og Fuldendelse af hans jordiske Gjerning gennem hans tredobbelte Embede (§§ 232 Num.; 234; 235).

¹⁾ Ps. 110, 1—3; Matth. 26, 64; Ap. Gj. 7, 55; Eph. 1, 20 o. s. v.

§ 251.

"Derfra han skal komme igjen at domme Levende og Døde". Denne Christi Gjenkomst bliver

fortrinsvis betegnet som en Gjenkomst af Menneskens Søn (f. Ex. Matth. 16, 27; 24, 44; 25, 13, 31; 26, 64 o. m. a. St.), fordi Herren, der har gjennemført Forløsningsværket som Menneske, også vil fuldende det som Menneske, og deraf vil vi se sig synlig paa Jordens i sin forklarede og opnåede menneskelige Naturs hele Glorie og Majestet; — og det pludselig og uventet som en Tys om Ratten (1 Thess. 5, 2), som Lynet, der udgaaer fra Østen og skinner indtil Vesten (Matth. 24, 27); med Kraft og Herlighed, omgiven af Guds Engle i Himmelens Skyer (Matth. 16, 27; 24, 30, 31; Ap. Gj. 1, 11; 1 Thess. 4, 16). Hensigten med denne Christi sidste Tilkomst er den yderste Dom, ved hvilken Himmel og Jord, Engle¹⁾ og Mennesker skulle indgaae til den sidste, evigt vedvarende Fuldfærdelse, det være sig Salighed eller Fordommelse. De (gode) Engle ere Christi Ejendom og Sendebud ved denne Dom²⁾. Apostlene og overhovedet de Hellige hans Medhjælpere og Meddommere³⁾). — Jvs. § 296 ff.

¹⁾ Aarb. 20, 10: Og Djævelen, som dem forsøgte, blev fastet i Søen af Blod og Svovl o. s. v. (§ 195). —

1 Kor. 5, 3: Vide I ikke, at vi skulle dømme Englene? — Jude 6.

²⁾ Matth. 13, 49, 50: Saaledes skal det gaae til ved Verdens Ende. Englene skulle udgaae og fylle de Underne ud fra Retfærdighed, og faste dem i Blod-Oven; der skal være Graab og Landers Grindel.

³⁾ Matth. 10, 28: I skulle sidde paa tolv Throner, og dømme de tolv Israels Stammer.

1 Kor. 6, 2: Vide I ikke, at de Hellige skulle dømme Verden?

§ 252.

Dermed er da Frelserens tredobbelte messianiske Embede fuldendt og sluttet¹⁾; thi der er ikke længere Nogen, som trænger til Beløring og Oplysning eller er i Stand til at modtage den; der gives ingen Syndere, som kunne blive forsonede, ingen Bettner, som skulle beskyttes, og ingen Fjender, som skulle beseires.

¹⁾ 1 Kor. 15, 24—28: Derpaa kommer Enden, naar han har overanførret Gud og Faderen Riget, naar han har tilintetgjort alt Tyrstendomme og al Belde og Magt. Thi ham bør det at regjere, indtil han faae lagt alle Fjender under sine Fodder. Den sidste Fjende, som tilintetgjøres, er Øsden. Han haver jo lagt alle Ting under hans Fodder. Men naar han figer, at alle Ting ere ham underlagte, da er det aabenbart, at det er ham undtagen, som haver underlagt ham alle Ting. Men naar alle Ting ere blevne ham underlagte, da skal og Sonnen selv underlægge sig ham, som haver underlagt ham alle Ting, at Gud skal være Alt i Alle.

G. Om Følgen af Forløsningsværket.

§ 253.

Følgen af Forløsningsværket bestaaer deri, at Christus „har gjenløst, erhvervet og vundet os fra alle Synder“ til fuldkommen Retfærdighed og Hellighed, „fra Øsden“ til evigt Liv, „og fra Djævelens Magt“ til Samfundet med Gud og Deelagtighed i al hans Herlighed og Magt; og alt Dette besidde vi i dette Liv kun usfuldkomment, nemlig i Troen (§ 312) og Haabet, men hilst skulle vi opnæe det fuldkomment og i Bestuelse.

1 Kor. 1, 30: Christus Jesus er blevet os Blisdom fra Gud, og Retfærdighed og Helliggørelse og Forløsning.

Anm. Til Blisdom ved sin Lære (§ 231), til Retfærdighed ved sin Forsonings-Øsd (§ 233), til Helliggørelse ved sin levendegjørende Opstandelse (§ 248), til (fuldkommen) Forløsning ved sin Alt fuldendende Gjenkomst (§ 251).

§ 254.

Christus har forløst os „fra alle Synder“ (jvf. § 200), d. e. lige saa vel fra Syndens Straf, idet vi for hans Forsonings-Øsds Skyld faae Tilgivelse for de Synder, som vi have begaaget¹⁾ (Retfærdighed) — som fra Syndens Herredomme, idet vi formaae at modstaae Synden ved den Livets Kraft, som han har bragt for Vyset i sin Opstand-

delse (§ 248) og meddeelt os²⁾ (Hellighed). — Han har altsaa forløst os lige saa vel fra de Synder, som vi uden ham allerede have begaet (d. e. fra Straffen), som ogsaa fra de Synder, som vi fremdeles uden ham vilde have begaet (d. e. fra Syndens Herredomme).

¹⁾ Kol. 1, 14: I hvem vi have Forlossning ved hans Blod, nemlig Syndernes Forladelse.

²⁾ Rom. 6, 14: Synden skal ikke herske over Eder; I ere jo ikke under Loven, men under Maaden.

§ 255.

Christus har fremdeles gjenloft os „fra Døden“, saavel fra den timelige som fra den evige, fra den legemlige som fra den aandelige Død (§ 201). Den legemlige Død er rigtignok vedbleven, til Tugt og Ædmygelse men ogsaa til Held for os, da vi ikke kunne indgaae til det evige Liv med dette forkrenkelige Legemet¹⁾ — men dog har Christus gjenloft os fra den, thi uden ham vilde Legemets Skilsミje fra den henfarne Sjæl have varet ved i al Evighed, men nu vil han i Kraft af sin Opstandelse opnælle Legemet paa den yderste Dag (§ 300) og gjenforene det med Sjælen²⁾. — Men fra den aandelige³⁾ og evige⁴⁾ Død har han forløst os, idet han har borttaget Dødens Aarsag, Synden.

¹⁾ 1 Kor. 15, 50: Kjød og Blod kan ikke arve Guds Rige, ei heller skal Forkrenelighed arve Uforkrenelighed.

²⁾ 1 Kor. 15, 20—22: Men nu er Christus opstanden fra de Døde, og er blevet den Førstegrøde af de Henvøede. Thi efterdi Døden kom ved et Menneske, er og de Dødes Opstandelse kommen ved et Menneske. Thi ligesom Alle døe i Adam, saa stulle og Alle levende døres i Christo.

1 Kor. 15, 55—56: Døden er opslugt formedelst Seier. Dø, hvor er din Braad? Helvede, hvor er din Seier? Men Dødens Braad er Synden.

³⁾ Eph. 2, 5, 6: Gud levendegejorde ogsaa os med Christo, der vi varde døde i Overtrædelseerne, og opreste os tillige og satte os tillige i det himmelske Rige ved Christum Jesum.

⁴⁾ Jøh. 8, 51: Sandelig, sandelig siger jeg Eder: desom Nogen holder mit Ord, skal han ikke se Døden evindelig. — Jøh. 5, 24.

Tab. 2, 11: Den, som seirer, skal ingenlunde slades af den anden Død. (K. 20, 14; 21, 8).

§ 256.

Christus har endelig gjenloft os „fra Djævelens Magt“ (jvf. § 202); thi Djævelen kan ikke mere anklage os for vores Syndere, som ere udsonede¹⁾, og heller ikke bøse os under sin Villie, da Christus kjæmper for os og med os²⁾ (Retfærdighed og Hellighed).

¹⁾ Tab. 12, 10: Nu er Saligheden og Kraften og Riget blevet vor Guds, og Magten hans Salvedes; thi nedstryret er vor Brodres Anklager, som anklagede dem for vor Gud Dag og Nat.

²⁾ Rom. 8, 33, 34: Hvo vil anklage Guds Udvælgte? Gud er Den, som retsberdiggyr. Hvo er Den, som fordommer? Christus er Den, som er død, ja meget mere, som og er opreist, som og er ved Guds høire Haand, som og træder frem for os.

³⁾ 1 Jøh. 3, 8: Verfil er Guds Søn aabenbaret, at han skal affasse Djævelens Øjerninger.

§ 257.

Djævelens Fristelser derimod vare endnu ved, indtil han ved Dagenes Ende ganske har tabt sin store Proces, og Alt er modent til Dommen¹⁾. Men heller ikke disse Fristelser kunne slade os, om vi ellers vægne og bede og stedse ere rustede med de Vaaben, som Christus rækker os til Kamp og Seier²⁾.

¹⁾ 1 Pet. 5, 8: Væreradrue, væger; thi Eders Modstander, Djævelen, gaaer omkring som en brølende Esse, føgende, hvem han kan opsluge. Staer ham imod, faste i Troen.

Eph. 6, 12: Thi vi have ikke Kamp mod Kjød og Blod, men mod Tyrstendommer og Magter, mod Verdens Herrer, som regiere i denne Tids Nørke, mod Dødstabens aandelige Hær under Himmelnen.

²⁾ Jak. 4, 7: Staer Djævelen imod, saa skal han fly fra Eder.

Eph. 6, 10, 11: I Øvrigt, mine Brodre, vorde sterke i Herren og i hans Beldes Kraft! Ifører Guds fulde Rustning, at I kunne være mægtige til at staar imod Djævelens skjedige Anlæsh . . . V. 16, 17: For Alting griber Troens Skjold, med hvilket I stulle kunne slukke alle

den Ondes gloende Pike; og tager Saliggjørelsens Hjelm og Mandens Sværd, som er Guds Ord.

Unn. Jo alvorligere et Menneske arbeider paa sin Ejels Salighed, desto føleligere og sterkere ville Djævelens Krigsels og Anstrengelser være for at drage ham bort fra Saliggjørelsens Vej. Hvor derimod Djævelen ved, at hans Herredømme er sikret og uansægtet, finder han ingen Foranledning til at gjøre særegne og alvorlige Anstrengelser.

§ 258.

Alt, hvad Christus har gjort og vil gjøre for os og ved os, sører, „paa det vi skulle være hans Egne¹⁾, og i hans Rige leve under ham, og tjene ham²⁾ i evig Retfærdighed, Uskyldighed og Salighed³⁾; ligesom han er opstanden fra Døden, lever og regjerer i Evighed⁴⁾. Det er visseligen sandt.“ (Jvs. § 305).

¹⁾ 1 Kor. 6. 20: I ere dyreløbte. Derfor Gud i Eders Legeme og i Eders Aand, hvilke høre Gud til.

²⁾ 2 Kor. 5. 15: Christus døde for Alle, at de, som leve, skulle ikke fremmede leve sig selv, men ham, som er død og opstanden for dem.

Rom. 14. 8. 9: Thi baade derfor vi leve, leve vi Herren, og derfor vi døe, døe vi Herren; derfor enten vi leve, eller vi døe, ere vi Herrens. Dertil er jo Christus baade død og opstanden og blevet levende igen, at han skal herre baade over Døde og Levende.

³⁾ Joh. 17. 21—24: Paa det de maae Alle være Get, ligesom Du, Fader, i mig, og jeg i Dig, at de og skulle være Get i os; at Verden kan troe, at Du haver udsendt mig. Og jeg haver givet dem den Hjelighed, som Du haver givet mig; paa det de skulle være Get, ligesom vi ere Get; jeg i dem, og Du i mig, paa det de skulle være fuldkommet til Get, og at Verden kan kjenne, at Du haver udsendt mig, og haver elset dem, ligesom Du haver elset mig. Fader, jeg vil, at de, som Du haver givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er; at de maae blive min Hjelighed, som Du haver givet mig. — Rom. 8. 17; 2 Pet. 1. 3. 4 og 1 Joh. 3. 2 (jvs. til § 305).

⁴⁾ Eph. 2. 5. 6. Jvs. til § 255, 3.

Den tredie Artikel *).

Om Frelsens Tilegnelse.

Seg troer paa den Hellig Aand; en hellig kristelig Kirke, de Helliges Samfund; Syndernes Forladelse, Legemets Opstandelse og et evigt Liv.
Amen.

Hvad er det?

Jeg troer, at jeg ikke af egen Fortnuft eller Kraft kan troe paa Jesus Christus, min Herre, eller komme til ham; men den Hellig Aand har kaldt mig ved Evangelium, har oplyst mig med sine Gaver, har helliget og op holdt mig i den rette Tro; ligesom han falder, samler, oplyser, helliger den hele Christenhed paa Jordens, og opholder den ved Jesus Christus i den rette eneste Tro; i hvilken Christenhed han daglig forlader mig og alle Troende al Synd rigeligen; og paa den yderste Dag skal han opvække mig og alle Døde, og give mig med alle Troende i Christus et evigt Liv. Det er visseligen sandt.

A. Om den Hellig Aands Virksomhed.

§ 259.

Bed den i Christo fuldbragte Forløsning er det blevet muligt for ethvert Menneske, at blive

* Den lyder saaledes i det Nicænske Symbol: „Seg troer også paa den Hellig-Aand, han som er Herre og ejer levende, som udgaer fra Faderen (og Sonnen), som bliver tilbedt og lovpriist sammen med Faderen og Sonnen, som har talt gjennem Profeterne. — Seg troer paa een, hellig, almindelig og apostolisk Kirke. — Seg bekjender, at der er een Daab til Syndernes Forladelse, og jeg ventet de Dødes Opstandelse og et Liv i den tilkommende Verden. Amen!“

beskriet „fra Synd, Død og Djævel“ og at opnæae „evig Retfærdighed, Uskyldighed og Salighed“; men vi maae ogsaa „troe paa ham og komme til ham“ og blive optagne og indplantede i hans Døds og Livs Samfund, for at blive retfærdige ved hans Døds Fortjeneste og hellige ved hans Livs Kraft.

§ 260.

Men „troe paa ham eller komme til ham“ kunne vi „ikke ved egen Fornuft“; thi uden guddommelig Åabenbaring og Oplysning kunne vi ikke erkjende Christus, den Korsfæstede og Opstandne, som vor Herre og Frelser, hvilket twærtimod er en Daarslab eller en Forargelse for den menneskelige Fornuft (1 Kor. 1, 18. 23¹); heller „ikke ved egen Kraft“, da vi af Naturen ere aandelig dsde og udnygtige til alt virkelig Gudt²). Men vel ere vi i Stand dertil ved den Hellig Aands Lys og Kraft³).

¹⁾ Matth. 11, 27: Ingen kender Sønnen uden Faderen, og Ingen kender Faderen uden Sønnen, og Den, som Sønnen vil det aabenbare.

²⁾ 2 Kor. 3, 5: Ikke at vi ere dygtige af os selv at udtænke Neget, som af os selv; men vor Omgåethed er af Gud.

³⁾ 1 Kor. 12, 3: Ingen kan kalde Jesum Herre, uden ved den Hellig Aand.

Kor. 8, 9: Om Mogen ikke haver Christi Aand, Denne er ikke hans.

Joh. 6, 29: Dette er Guds Gjerning, at I skulle troe paa Den, som han udsendte

Joh. 6, 65: Ingen kan komme til mig, uden det er givet ham af min Fader.

Phil. 2, 13: Gud er Den, som virker i Eder haade at ville og at udrette, efter sit Velbehag.

§ 261.

Den Hellig Aands Virksomhed i Almindelighed bestaaer deri (§ 157), at han allevegne efter Faderens Billie meddeler det guddommelige Livs Kræfter og Belsignelse. Denne Virksomhed udsører han ikke blot ved Skabelsen (§ 171) og Opholdelsen

(§ 188), men ogsaa ved Forløsningen. Paa det G. T.'s forberedende Trin, kunde hans forløsende Virksomhed fun være forberedende. Men i det N. T. maaatte den, efterat Christi Værk var fuldendt, være opfyldende og Alt fuldendende.

§ 262.

Den Hellig Aands N. T. Virksomhed, som allerede findes forudsagt i det G. T.¹⁾ og ligeledes paa det Bestemteste var forsettet af Christus selv²⁾, begyndte paa den første Vinchefest (Ap. Gj. 2) efter Christi Hjemgang til Faderen³⁾, og bestaaer deri, at han meddeler og tilegner Menneskene den af Faderen anordnede og af Sonnen iværksatte Frelse⁴⁾), og derved hidfører den evige Fuldfærdelse.

¹⁾ Joel 3, 1, 2: Og det skal ske derefter, at jeg vil udgyde min Aand over alt Rjod o. s. v. — Jes. 32, 15; 44, 3. 4; — Hes. 36, 26. 27.

²⁾ Joh. 15, 26: Men naar Talsmanden (= Barakleten) kommer, hvilken jeg skal sende Eder fra Faderen (den Sandheds Aand, som ubgaar fra Faderen), han skal vidne om mig.

Joh. 14, 26: . . . han skal lære Eder alle Ting, eg minde Eder paa alle Ting, hvilke jeg haver sagt Eder.

Joh. 16, 13: . . . han skal veilede Eder til al Sandhed. (§ 6, 3).

Luk 24, 49: Og see, jeg sender min Faders Forjetelse over Eder.

Ap. Gj. 1, 8: Men I skulle annamme den Hellig Aands Kraft, som skal komme over Eder.

³⁾ Joh. 16, 7: Det er Eder gavnligt, at jeg gaaer bort; thi gaaer jeg ikke bort, skal Talsmanden ikke komme til Eder.

Joh. 7, 39: Den Hellig Aand var ikke endnu, fordi Jesus var ikke endnu herliggjort.

⁴⁾ Joh. 16, 14: Han skal herliggøre mig; thi han skal tage af Mit og forkynde Eder.

Anm. Betragte vi Synden som en Sygdom og Forløsningen som dens Heilbedelße, saa er det Faderen, som foreskriver Lægemidlet, Sønnen, som bereder det, og den Hellig Aand, der som Sygevogter giver det til den Syge.

§ 263.

Men den Hellig Aands Virksomhed under det N. T. er af dobbelt Art, en overordentlig, der i det Bæsentlige indskrænker sig til den apostolske Tid, og en ordentlig, som fortsættes ligelig gjennem alle Aarhundreder indtil den sidste Fuldendelse. Hün bestod i den umiddelbare Oplysning, i Kraft af hvilken Apostlene lærtet det N. Tsl. Guds-Ord, — og i Meddelelsen af de overnaturlige Underkraæster, som varer virksomme ved Apostlenes Grundlæggelse af Kirken.

§ 264.

Den første og nødvendigste Betingelse for Mennekslets Tilgivelse af Frelsen er Troen, eller Mennekslets fuldkomne, glade og tillidsfulde Hengivelse til den ved Christus erhvervede Frelse. Men da det er umuligt at hengive sig til den historisk givne Frelse, naar man ikke har gjort Bekjendtskab med den og har erfjendt Saliggjørelsens Bei, saa stod det som den første Fordring, at Frelsen blev prædiket for Menneskene. Men Forkyndelsen maatte skee ved Guds Ord¹⁾, fordi kun Gud alene troverdigt og tilforladeligt kan forkynde Guds Naades vidunderlige Hemmeligheder. Deraf behøvede Apostlene en umiddelbar guddommelig Oplysning (Inspiration § 6), ved hvilken deres Lære befriedes for enhver Bildfarelse, og deres Aand fik den fulde Erfjendelse af de saliggjørende Sandheder. Ivs. § 231 Anm.

¹⁾ Rom. 10, 17: Altsaa kommer Kroen derved, at man hører, men at man hører, steer ved Guds Ord.

Anm. Men en blot mundtlig Prædiken af Apostlene kunde ikke en Gang den daværende Tid have nok i, og endnu langt mindre de kommende Aarhundreder; deraf behøvede Erfjendelsen af den saliggjørende Sandhed et fast, skrevet Grundlag, hvorved den kunde være sikret mod al Forvanskning og Forskning. Et saadant have vi ved den Hellig

Aands Omsorg faaet i Apostlenes Skrifter, saa at vi ikke mere behøve nogen umiddelbar Oplysning.

§ 265.

Til at grundlægge Kirken og som en Stadsfæstelse af deres Prædiken behøvede Apostlene ligeledes den overordentlige Gave, at kunne gjøre Under og Tegn. Men siden Kirken er fast grundet paa Saliggjørelsens Klippe, ere Underne ikke mere fornødne til dens videre Udbredelse; thi den selv og den Omdannelse af Verden, som den har fremfaldt, er et Under, som er større end alle hine til sammen.

Anm. Under og Tegn kan Christendommen rigtignok aldrig undvære, netop fordi den er det største Under selv; men Underet har trukket sig tilbage fra Naturens lavere Sphære til det indre Aandeligs højere Sphære, thi her er dens egentligste og mest tilsvarende Gebeet: de sille og sjulte Undere, der foregaae ved Syndernes Omvendelse, Aandens mangfoldige Raadeførelser, Bonhørslerne og Omdannelsen og Fornyelsen af Verden ved Kroen paa den Korsfæstede, det er Undere, som maae forekomme Kroens Øie større end Sygehebsbredelser og Opvækkelser af Døde.

§ 266.

Den Hellig Aands ordentlige Virksomhed gaaer ud paa, at Frelsen bliver tilegnet ved Raademidleerne (Ordet og Sakramenterne). Den Maade, hvorpaa denne Tilgivelse skeer, kaldes Saliggjørelsens Orden eller Saliggjørelsens Bei, og den gaaer for sig derved, at „den Hellig Aand kalder os ved Evangelium, oplyser os med sine Gaver, helliger og opholder os i den rette Tro.“

§ 267.

Kalbelsen er Indbydelsen til ved Christus at lade sig forsonne med Gud og til at tage Deel i det

ved ham stiftede Guds riges Herlighed¹). Den fleer "ved Evangelium" (d. e. Guds Ords glade Budskab, at der i Christus er beredt Synderen en fuldkommen Forlosning), hvad enten det nu bliver læst²) eller prædigtet³). — Forud for den direkte Kaldelse ved Evangelium gaaer Aandens forbredende Virksomhed, som gør Hjertet villigt og modtageligt for Kaldelsen. Dette fleer ved Livets mangfoldige Hørelser og Skjæbner⁴), men fornemmelig ved den guddommelige Lov, ved hvilken den Hellig Aand bevirker, at vi erkjende vores Synder og komme til at længes efter en Forlosning (§ 144).

¹⁾ Jys. begge Egnelserne Luk. 14, 16 ff. og Matth. 22, 1—14. Matth. 11, 28: Kommer hid til mig Alle, som arbeide og ere besvarede! og jeg vil give Eder Hvile.

Jes. 55, 1: Belan! Alle I, som tørste, kommer til Vandene, og Den, som ikke har Penge, komme hid, Høbe og spise! Gaaer, høber uden Penge og uden Betaling Blin og Melt.

²⁾ Joh. 5, 39: I ransage Skrifsterne, fordi I mene, i dem at have et evigt Liv; og disse er det, som vidne om mig.

³⁾ 2 Kor. 5, 19, 20: Gud oprettede Forligelsens Ord i blandt os. Derfor ere vi Sendebud i Christi Sted, som om Gud formandede formedelst os; vi bede i Christi Sted: ladet Eder forlige med Gud. — Rom. 10, 17 (§ 264).

⁴⁾ Rom. 2, 4: Ved Du ikke, at Guds Godhed leder Dig til Omvendelse?

Jes. 28, 19: Kun Ræbæl giver Forstand paa Tabernaculering. — Jes. 26, 16 (§ 113, 3).

§ 268.

Da Gud vil, at alle Mennesker skulle blive salige¹), og Christus er død til en Forsoning for den ganske Verden²), saa har han befælet at prædike Evangeliet for al Skabningen³). Naar alligevel saa mange Hedninger endnu ikke have modtaget Kaldelsen, saa maa Skylden for denne Forhåmmelse falde Christenheden til Last, som tværtimod Herrens udtrykkelige Befaling har ladet det mangle paa Missionsiver og Missionsbøn⁴). Rigtignok maae vi sætte det Haab til Guds Maade og Vis-

dom, at han ogsaa paa anden Maade vil sørge for, at De, som uden deres egen Skyld ikke ere blevne kaldede i dette Liv, blive modnede til Dommen, enten til Salighed eller til Fordommelse alt efter deres eget Valg; men vi maae dog indrømme, at vi ikke kjende hans Maadeveie hinvides denne Timelighed, og saaledes erkjende, at vi ere skyldige i Ligegyldighed og Mangel paa Tver for Missionens hellige Gjerning.

¹⁾ Eg. 33, 11: Gaa sandt jeg lever, siger den Herre, Herre o. s. v. (§ 146).

2 Pet. 3, 9: Herren haver Langmodighed med os, idet han ikke vil, at Nogen skal fortæbes, men at Alle skulle komme til Omvendelse.

1 Tim. 2, 4: Gud, vor Frelses, vil, at alle Mennesker skulle blive salige og komme til Sandheds Erfjendelse.

²⁾ 1 Joh. 2, 2: Han er en Forsøning for vores Sønner, dog ikke alene for vore, men ogsaa for den ganske Verdens.

³⁾ Mark. 16, 15: Gaaer hørt i al Verden, og predikter Evangelium for al Skabningen. — Matth. 28, 19.

⁴⁾ Matth. 9, 37, 38: Høsten er vel stor, men Arbeiderne faa; beder derfor Høstens Herre, at han udsender Arbeidere i sin Høst.

Matth. 6, 10: Komme dit Riget!

§ 269.

Men ikke alle Kaldede følge Kaldelsen¹); Mange foragle den (jvf. Luk. 14, 18—20), forhørde sig imod Maaden, som bliver dem tilbuddt, og hjemfalte til Fortabelsens retsærdige Dom²). Aarsagen til deres Fortabelse ligger altsaa ikke i Guds ubetingede Maadslutning³), men ene i Menneskets Vantro, som forkaster Guds Maadslutning til Salighed⁴). Men paa den anden Side ligger Aarsagen til vor Udvælgelse heller ikke i vor Fortjeneste eller vor større Værdighed, men ene i Guds Maade i Christo⁵). Vi maae rigtignok modtage den tilbudte Maade og benytte den til vor Frelse, men det er lige saa lidt en Fortjeneste, som naar den Døds-Syge tager det tilbudte Lægemiddel, som gør ham rast, eller naar Den, som er ved at

sulste ihjel, tager og spiser det Brød, som redder ham fra Hungersnøden.

- 1) Matth. 20, 16: Mange ere kalbede, men Jaar ere udvalgte.
- 2) Joh. 3, 36: Hvo, som troer paa Sonnen, harer et evigt Liv; men hvo, som ikke troer Sonnen, skal ikke se Livet, men Guds Brede bliver over ham.
- 3) Ez. 33, 11; 2 Pet. 3, 9; 1 Tim. 3, 4; jvf. til § 268, 1.
- 4) Matth. 23, 37: Jerusalem! Jerusalem! som ihjelslaer Profeterne, og sterner Den, som ere sendte til Dig: hvor ofte vilde jeg forsamle dine Born, ligersvis som en Høne forsamlar sine Kyllinger under Bingerne! Og I vilde en ikke.
- 5) Joh. 15, 16: I have ikke udvalgt mig, men jeg havar udvalgt Eder.

Eph. 1, 4, 5: Ligesom han udvalgte os i Christo, før Verdens Grundvold blev lagt, at vi skulle være hellige og ustraffelige for hans Asyn i Kjærlighed; idet han forud bestemte os formedelst Jesum Christum til sonlig Udkaarelse hos sig selv, efter sin Billies Velbehagelighed.

Rom. 9, 16: Derfor staer det ikke til Den, som vil, ei heller til Den, som Isber, men til Gud, som gør Misundhed.

Eph. 2, 8: Thi af Raade ere I frelste formedelst Kroen, og det ikke af Eder; det er en Guds Gave.

Anm. I Kampen mod Pelagiuss Branglære (§ 189 Anm. 4) udviklede Augustinus først Læren om den absolute Prædestination. Han meente, at Grunden til Udvoelgelsen og Fortabelsen ikke maa søges hos Mennesket selv, — efterdi alle Mennesker af Naturen ere lige udhygtige til det Gode, og Erfaringen lærer, at nogle Mennesker omvende sig og andre ikke, — men ene i Guds evige Raadslutning (decretum absolutum). Alle Mennesker ere af Naturen fuldstommen lige fordærvede og lige værdige til Fordommelse. Men nu har Gud fra Evighed af, uden alt Hensyn til Menneskets egen Billie (som jo hos dem Alle er lige udhygtig til det Gode), — til sin frie Raades Forherligelse udvalgt nogle Mennesker til Salighed i Christo (gratia irresistibilis), medens han lader alle de Andre til sin Retfærdigheds Forherligelse blive i den dem tillommende retfærdige Fordommelse. Omendkjændt denne Lære en Tid lang ved Augustins Anseelse hævdede sin Kirkelige Gyldighed, saa blev den

dog lidt efter lidt og uformært fortængt ved Semipelagianismen. I Kampen mod den i den romerske Kirke udelukkende herskende Semipelagianisme forsvarede Luther ogsaa i Begyndelsen den augustinske Lære om den absolute Prædestination; men han kom senere bort fra den. Den lutherske Kirke forklastede afgjort denne Lære. Calvin derimod forsvarede den i dens hele Gensidighed, ja drev den endog til endnu større Øvelighed og ved hans Indflydelse er den blevet til reformeert Kirkelære. Den augustinske Prædestinationslære fornrydede sig ogsaa indenfor Katholicismen i Jansenismen (Cornelius Jansen + 1638), som især i Frankrig med stor Kraft holdt sig et Maahundrede igennem.

§ 270.

Naar Mennesket ikke tillukker Hjerte og Øren for den Hellig Aands Kaldelse, saa bliver han „oplyst med den Hellig Aands Gaver“ til en levende Erfjendelse af sin egen Glendighed og af Guds Raade i Christo Jesu¹). Oplysningen skeer ved Guds Ord²), hvad enten det bliver læst, lært eller prædiket; men at Guds Ordet teer sig kraftigt i Sønderens Hjerte, og udretter, hvad det er sendt til, det er den Hellig Aands Kraft og Gave. Jvf. § 309.

- 1) Eph. 5, 14: Vaagn op. Du, som sover, og staar op fra de Døde, og Christus skal lyse for Dig!

Eph. 5, 8: I vase forhen Mørkhed, men nu ere I et Lys i Herren.

Eph. 1, 17, 18: Gud give Eder Viisdoms og Aabenbarelses Aand ubi hans Kundstab, Eders Forstands oplyste Øine, at I kunne kjende, hvilket det Haab er, som han faldte Eder til, og hvilken hans Aars heilige Rigdom er iblandt de Hellige, og hvilken hans Magis overvættet Storhed er over os.

- 2) Ps. 119, 105: Dit Ord er en Engle for min Fod, og et Lys paa min Sti.

§ 271.

Naar den ved Oplysningen valte Erfjendelse af vor Glendighed og af Guds Naade ikke blot ligger i Forstanden og Hukommelsen som en død Bidet, men vi derimod optage den som en levende Erfjendelse i vort Hjerte¹⁾, saa bliver den ved den Hellig Aands Indvirkning Midlet til vor Omvendelse. Men til Omvendelse hører der tvende Dele: Vorvendelse fra Synden, eller Bod, og Henvendelse til Gud, eller Tro.

¹⁾ Jak. 1, 22: Men vorher Ordets Gjørere, og ikke alene dea hørere, med hvilket I bedrage Eder selv. Inv. endnu B. 23—25. — Matth. 7, 24—28.

Luk. 11, 28: Salige ere De, som høre Guds Ord og bevare det.

§ 272.

Boden bevirker den Hellig Aand fortrinsvis ved Loven, idet den paa den ene Side foreholder os vor egen Syndighed og Udygtighed og paa den anden Side Guds Retfærdighed og Hellighed; men dernest ogsaa ved Evangeliet, som forkynder os Guds Kjærlighed i Christo og derved retlader os føle Vægten og Dybden af vor Synd og vor Glendighed¹⁾. Men til den rette Bod hører der trende Dele: 1) Erfjendelse og Bekjendelse af Synden som Synd d. e. som forbandedesværdigt Opror mod Gud²⁾; 2) hjertelig Anger; men den bestaaer ikke deri, at man føler sig nedtrykt af Syndens ubehagelige Følger, men deri, at man fører over Synden selv, hader og afflyser den i og for sig selv³⁾; og 3) Længsel efter Naade og Syndernes Forladelse⁴⁾ (ikke ugudelig Fortvivelse). Denne Længsel er tillige Broen mellem Bod og Tro.

¹⁾ Rom. 2, 4: Beed Du ikke, at Guds Godhed leder Dig til Omvendelse?

²⁾ Jer. 3, 13: Kjend dog din Misgjerning, at Du har synet mod Herren, din Gud.

Pf. 51, 5: Jeg erkender mine Overtrædelser, og min Synd staaer alidt for mig. For Dig, for Dig alene har jeg synet; jeg har gjort, hvad der er Ondt for dine Dine.

- ³⁾ 2 Kor. 7, 10: Thi Bedrøvelsen efter Gud virker Omvendelse til Salighed, som ikke fortrydes; men Verdens Bedrøvelse virker Død.
- ⁴⁾ Ap. Gj. 16, 30: Hvad bør mig at gøre, at jeg kan vorde salig.

Pf. 51, 3, 4: Ber mig naadig, o Gud! efter din Missundhed, udset mine Overtrædelser efter din store Barmhjertighed. Atio mig albeles for mit Misgjerning og rens mig for min Synd. B. 11—14: Skul dit Ansigt for mine Synder, og udset alle mine Misgjerninger. Skab i mig et reent Hjerte, o Gud! og fornø en stædig Aand indeni mig. Borlæft mig ikke fra dit Ansigt, og tag ikke din Hellig Aand fra mig. Giv mig igjen din Saligheds Fryd, og en frimodig Aand forunde Du mig.

Num. Sml. Petrus's gudelige Sorg og Ju-
das's ugudelige Sorg (Matth. 26, 75; 27, 5).

§ 273.

Troen (§ 264) bevirker den Hellig Aand ved Evangeliet, der viser os hen til Herren, som frelser os fra al Syndens Glendighed. Til den rette levende Tro hører der ogsaa trende Dele: 1) Erfjendelse af Guds Naade i Christo, som, hvis den er af den rette Art, ikke er uden Bekraftelse og Frimodighed¹⁾; 2) den tillidsfulde Hentydning til Christus for at hente Naade (altsaa flittigt Brug af de ved ham anordnede Naademidler: Ordet og Sakramenterne²⁾); og endelig 3) villig og tænemmelig Annammelse af den tilbudte, saavældsom samvittighedsfuldt Brug af den modtagne Naade til at føre et frømt christeligt Liv³⁾.

¹⁾ Hebr. 11, 1: Men Troen er en Bekændighed i det, som haabes, en fast Overbevisning om det, som ikke sees.

Matth. 8, 2: Herre! om Du vil, saa kan Du rense mig.

²⁾ Hebr. 4, 16: Lader os træde frem med Frimodighed for Naades Throne, paa det vi kunne faae Barmhjertighed, og finde Naade til beitmelig Hjælp.

³⁾ Jak. 2, 17: Ligesom og Troen, dersom den ikke har Gjerninger, er den død i sig selv.

Matth. 7, 16: Paa deres Frugter skulle I hende dem. — Inv. Lignelsen om de betroede Lund. Matth. 25, 44 ff.

Anm. I Naademidlerne an næmmer Troen Naaden af den Hellig Aand. Ved Troen bliver den Troende indplantet i Christi Døds og Livs Samfund og fremdeles op holdt og besæstet deri. Selve Indplantelsen skeer ved Gjensdelsen i Daaben; den stædige Op holdelse og Fornyelse af det derved vundne Samfund skeer ved de øvrige Naademidler: Guds Ord, Bønnen og Nadveren (jvf. Afsnittet om Naademidlerne).

§ 274.

Naar Synderen vender sig til Gud med Længsel efter Frelse, saa vender Gud sig ogsaa til ham og skjænker ham Frelse. Synderens Omvendelse gjennem Bod og Tro bliver paasulgt af Naaden fra Gud, som skjænkes os i Retsfærdiggjørelsen og Helliggjørelsen. — Retsfærdiggjørelse er Friksendelse fra Straf, Helliggjørelse er hele Livets Fornyelse. Hün maa føres tilbage til Christi Lidelse og Dod, denne til hans Opstandelse og Opførsel.

§ 275.

Retsfærdiggjørelsen bestaaer deri, at „den Hellig Aand daglig forlader alle Troende i Christenheden al Synd rigeligen“; fordi Gud tilregner dem Christi Fortjeneste og Retsfærdighed, og af den Grund frikjender dem for al Syndens Skyld og Straf og erklærer dem for retfærdige og sig velbehagelige¹⁾. Retsfærdiggjørelsen skeer altsaa uden nogen Medvirkning fra vor Side og uden nogen Fortjeneste af Gjerninger, heller ikke for vor Trosses Skyld, men ene af Naade for Christi Skyld, sjældt vel ved Troen, som gribet og tilegner sig Christi tilbudte Fortjeneste²⁾.

¹⁾ Rom. 8, 33, 34 (§ 256). — Eph. 1, 6: Sin herlige Naade til Lov, ved hvilken han benædede os i den Gifte.

²⁾ Rom. 5, 1: Altsaa, retfærdiggjorte ved Troen, have vi Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum.

Gal. 3, 26: I ere jo alle Guds Børn formedelst Troen i Christo Jesu.

²⁾ Rom. 3, 24: Vi blive retfærdiggjorte uforstyrkt af hauns Naade, ved den Forlossning, som er i Christo Jesu. V. 28: Derfor slutte vi, at Mennesket bliver retfærdiggjort ved Troen, uden Lovens Gjerninger.

Rom. 4, 5: Den derimod, som ikke har Gjerninger, men troer paa ham, som retfærdiggjør Synderen, regnes hans Tro til Retsfærdighed.

Gal. 3, 11: Men at Ingen bliver retfærdiggjort for Gud ved Læven, er aabenbart, thi den Retsfærdige ved Troen skal leve.

Anm. Denne Tilregnelse af Christi Fortjeneste forholder det sig med som med Tilregnelsen af Adams Synd. Rom. 5, 18, 19 (§ 198 Anm. 2): Ligesom Adams Synd er gaaet over paa os ved en naturlig Avling, saaledes gaaer ogsaa Christi Retsfærdighed ved en aandelig Avling over paa Alle, som troe (Joh. 1, 13; Jak. 1, 18; 1 Pet. 1, 23; jvf. § 331). Adams Synd er os lige saa lidt uvedkommende som Christi Retsfærdighed; de ere begge virkelig og uden vor Medvirkning kommen til at tilhøre os, Adams Synd ved den legemlige Fødsel og Christi Retsfærdighed ved Gjensdelsen; i første Tilfælde ogsaa uden vor Billie, men i sidste kun med vor Billie, fordi her vor selvstændige, personlige Billie allerede var forhaanden, hvorimod den højt ikke fandtes, uden forsaavidt den var indessluttet i Adams Billie.

§ 276.

Ingen Synd er saa ringe og ubetydelig, at den ikke skulde behøve Tilgivelse; men der er heller ingen Synd saa stor, at den ikke skulde kunne blive forladt for Christi Skyld (naturligvis under Forudsætning af Bod og Tro)¹⁾. Men om Nogen driver Spot med den trostelige Lære om Retsfærdiggjørelsen, da udfordrer han fræk Guds retfærdige Fordommelses Dom²⁾, og ved sit Hjertes Forhærdelse gjør han det umuligt for sig selv at blive delagtig i Retsfærdiggjørelsen³⁾.

- 1) Jes. 1, 18: Om Eders Synder ent være som Purpur, de skulle dog blive hvide som Sne; om de end være røde som Skarlagen, de skulle dog blive som Uld.
- 2) Gal. 6, 7: Farer ikke vilb; Gud lader sig ikke spottre. (§ 133).
- 3) Hebr. 10, 26. 27: Thi synde vi med Billie efterat have annammet Sandhedens Erfjendelse, er der ikke Offer mere tilbage for Synden, men en frigjælig Forventelse af Dommen og en brændende Nidkærhed, som skal fortære de Gjenstridige.

§ 277.

Vi kunne ikke indtræde i Netsfærdiggjørelsens Stand uden med vor Billie, og vi kunne heller ikke blive deri uden med vor Billie. Det er ikke vor Fortjeneste, om vi bliver i Netsfærdiggjørelsens Stand; men det er vor Skyld, om vi gaae tabt af den. Men vi gaae tabt af Netsfærdiggjørelsen ved egen Skyld, naar vi nedfunkne i verdslige Glæder eller Søger¹⁾, blive efterladne i Voden, blive lunkne i Troen og svømmelige i Brugen af Maademidlerne²⁾). Tilbageveien til Maadens Throne staer rigtignok saa længe aaben³⁾), som Mennesket endnu er i Stand til hjertelig Bod og formyret Tro, men bliver vanskeligere med hvert nyt Affald⁴⁾ og er umulig, naar den guddommelige Maades hele Hylde er bleven ham til Deel, og han dog ikke derved har ladet sig holde tilbage fra Affaldet⁵⁾.

- 1) Matth. 13, 22: Men det, som er saaet iblandt Corne, er Den, som hører Ordet; og denne Verdens Bekymring og Rigdoms Forførelse quæler Ordet, og det bliver uden Frugt.
- 2) Joh. 15, 6: Om Nogen ikke bliver i mig, han bliver udkastet som en Green og visner.
- 3) Abb. 2, 4. 5: Men jeg haver Dette imod Dig, at Du haver forladt din første Kjærlighed. Kom derfor ihu, hvorfra Du er falben, og vend om og gjør de forrige Gjerninger.
- Hebr. 4, 16: Lader os træde frem med Træmodighed for Maadens Throne o. s. v. (§ 273).
- 4) 2 Pet. 2, 20: Thi dersom De, der have undført Verdens Besmittelser med den Herres og Grelsers Jesu Christi Erfjendelse, igjen lade sig indvillle deti og overvindes, da er det Sidste med dem blevet værre end det Første.

- 5) Hebr. 6, 4—6: Thi det er umuligt, at De, som een Gang ere blevne oplystte, og som have smagt den himmelle Gave, og ere blevne deelagtige i den Hellig Aard, og have smagt Guds gode Ord og den tilkommende Verdens Kræfter, og falde fra, atter kunne formes til Omvendelse, da de forsøgte sig selv Guds Son og gjøre ham til Spot.

§ 278.

Visheden om vor Netsfærdiggjørelses grunder paa Christi dyrebare Fortjeneste, paa Guds klare Ord i den hellige Skrift, der tilegner os denne Fortjeneste, og paa den Hellig Aands Bidnesbyrd i vort Hjerte¹⁾); thi ved Aanden, som virker Troens fri-modige Glæde²⁾), den barnlige Tillid til Guds Raade³⁾ og den sålige Forvisning om Forsoningen og Samfundet med Gud⁴⁾ i vort Hjerte, saae vi Be-seglingen paa, at Christi Fortjeneste virkelig er blevet os tilegnet. I saadan Forvisning kunne vi med frit Mod og sikre paa Seiren træde alle Twivlens og Djævelens Ansægtelser i Msude, og Kraften i den Bekjendelse: "Jeg troer paa Syndernes Forladelse"⁵⁾ vil bevise sig at være en Guds Kraft til Salighed.

- 1) 1 Kor. 2, 12: Vi have ikke annammet Verdens Aand, men den Aand, som er af Gud, paa det vi kunne kjende, hvad der er os skænket af Gud.
- Rom. 8, 16: Denne Aand vidner med vor Aand, at vi ere Guds Born.
- 2 Tim. 1, 12: Jeg veed, hvem jeg haver troet, og er vis paa, at han er magtig til at bevare Det, jeg haver nedslagt hos ham, til hin Dag.
- 3) Rom. 8, 15: I annammede ikke en Trældoms Aand efter til Frygt; men I annammede en sonlig Udkaarelses Aand, i hvilken vi raabe: Abba, Faber!
- 4) Rom. 4, 7: Salige De, hvis Overtrædelser ere forladte, og hvis Synder ere skjulte.
- Rom. 5, 1: Alisa, reisfærdiggjorte ved Troen have vi Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum.
- 5) Rom. 8, 35. 37—39: Hvo skal kunne stille os fra Christi Kjærlighed? o. s. v. (§ 34).

§ 279.

Et Hjerte, som er forsonet med Gud ved Retfærdiggjørelsen af Troen paa Christus, er ene¹⁾ den Jordbund, af hvilken Helliggjørelsen eller Fornyelsen af hele vort Liv og Vandet til Gud Fader's Belbehag kan vore frem efter Christi Forbillede og ved den Hellig Aands Bistand²⁾. Thi for man kan opføre en ny Bygning, maa man rydde Gruset af den gamle til Side. Men ligesom Retfærdiggjørelsen er Helliggjørelsens nødvendige Be tingelse og Forudsætning, saaledes er Helliggjørelsen ogsaa den nødpendige Frugt af Retfærdiggjørelsen, hvori den beviser sin Sandhed og Holdbarhed³⁾.

- ¹⁾ Rom. 14, 23: Alt Det, som ikke er af Tro, er Synd.
- ²⁾ 2 Kor. 5, 17, 18: Dersom Nogen er i Christo, da er han en ny Skabning: det Gamle er forbaggant, see. Alt er blevet nyt. Men alt Dette er af Gud, som forligte os med sig selv ved Jesum Christum.
- ³⁾ Matth. 7, 16: Af deres Frugter skulle I kendte dem.

A.m. Deraf følger ogsaa det rette Forhold mellem Tro og Gjerninger. Det er ikke Gjerningerne, som gjøre salig, heller ikke Troen og Gjerningerne, men ene Troen, d. v. s. kunden levende Tro, som ikke kan Andet end bevise sig i gode Gjerninger. Jak. 2, 17: Ligesaa og Troen, dersom den ikke harer Gjerninger, er den død i sig selv.

§ 280.

Ligesom Retfærdiggjørelsen grunder sig paa Christi Dods Fortjeneste, saaledes grunder Helliggjørelsen sig paa Christi Livs Kraft, hvis fejriige Hylde fornemmelig aabenbaredes sig i hans Opstandelse. Troen er ogsaa her Be tingelsen for Tilegnelsen fra Menneskets Side. Den Hellig Aand bevirker nemlig Helliggjørelsen derved, at han gjør den troende Christen, som ved Gjensædelsen er indtraadt i det inderligste

Livssamsfund med Christus, delagtig i den nye Livs-Kraft, som udgaaer fra Christus efterat have seiret i hans Opstandelse (§ 248).

Joh. 15, 5: Jeg er Vænæret, I ere Grenene. Gvo, som bliver i mig, og jeg i ham, han bærer megen Frugt; thi uden mig kunne I set Intet gjøre.

A.m. Den nødvendige og væsentlige Sammenhæng mellem vor Helliggjørelse og Christi Opstandelse kan man gjøre sig anstuelig paa følgende Maade: Eftersom Menneskeslægtens hele Organisme i alle sine Lemmer var aldeles gjennemtrængt og forgiftet af Syndens Sygdomsstof, saa kunde Helbredden ikke udgaae fra den selv. Dersor traadte Christus ind i den dødsdyrke Organisme som et nyt, sundt, livskraftigt Lem, og lod den dødelige Virkning af det samtlige Sygdomsstof gaae ud over sig selv. Men da Guddommens hele Hylde var forbundet med dette nye Lem, saa segnede han ikke under den forsærlige Baegt af dette Sygdomsstof, men brød dets Magt og overvandt det i sin Person. Christi Opstandelse er Aabenbaringen af denne Seier. Men ved den er Lemmet paa Legemet blevet Legemets Hoved, og ligesom tidligere hele Legemets Sygdom virkede ind paa ham og nedskænkede ham i Lidelse, saaledes virker nu omvendt hans Seiers Kraft styrkende ind paa den hele Organisme, og hans uendelige Livs-Hylde gjennemstrømmer alle Legemets enskelte Lemmer med Lægedom og nyt Liv, saafernt de ere forbundne med ham ved væsentlige Samsundshaand (uemlig ved Troen); men alle de øvrige Lemmer, som ikke ville indtræde i Samsundet med ham, dse hen og falde af. — Joh. 15, 4, 6: Ligesom Grenen ikke kan bære Frugt af sig selv, uden den bliver i Træet, saa kunne I ikke heller, uden I blive i mig Om Nogen ikke bliver i mig, han bliver udkastet som en Green og visner; man sanker dem og kaster dem i Ælden, og de brænde.

§ 281.

Da den sande Retfærdiggjørelse ikke er tænkelig, uden at Helliggjørelsen følger efter, saa bliver Loven ikke opnævet ved Forlossningen, men tværtimod stadsætst¹⁾). Thi Helliggjørelsens Væsen bestaaer deri, at Kjærligheden, som er udgydt i vort Hjerte, af fri Drift i Christi Kraft opfylder Loven ved den Hellig Land²⁾). Efterat Lovens Forbandelse er blevet udslettet ved Retfærdiggjørelsen, saa opnaaes det nu først, at Loven i Helliggjørelsen ogsaa kan uddele og virkeliggøre den Belsignelse, som er vedfæstet den (§ 15. 145)³⁾.

¹⁾ Matth. 5, 17: Mener ikke, at jeg er kommen at oplose Loven eller Propheterne: jeg er ikke kommen at oplose, men at fuldkomme.

Rom. 3, 31: Afsatte vi da Loven formedest Troen? Det være langt fra! Nei, vi stadsætte Loven.

²⁾ Jer. 31, 33: Jeg giver min Lov i deres Indre og skriver den i deres Hjerte.

Ez. 36, 26, 27: Jeg vil give Eder et nytt Hjerte og legge en ny Land i Eders Indre og borttage Steenherret af Eders Kjæd og give Eder et Kjædhjerte. Min Land vil jeg legge i Eders Indre og gjøre det, at I skulle vandre i mine Bud og holde og opfynde mine Love.

Rom. 5, 5: Guds Kjærlighed er udest i vores Hjertet ved den Hellig Land, som er given os.

Rom. 13, 10: Kjærlighed er Lovens Fulde.

³⁾ 1 Tim. 4, 8 (§ 140); Abb. 2, 10 (§ 140); Abb. 14, 13 (§ 299, 5); Matth. 24, 34—40.

§ 282.

Men saa længe det gamle naturlige Liv endnu ikke fuldkomment er overvundet i os ved Raadens nye Liv, viser og stadsætter Helliggjørelsen sig i det Myes alvorlige, uafladelige og sefrige Kamp med det Gamle, i Landens Kamp med Kjædet¹⁾). Den fuldstændige Overvindelse og Udstedelse af alt det Ugudelige i os og den fuldkomne Indoptagelse i Christus er deraf Helliggjørelsens Formaal²⁾. Men først ved Dagenes Ende under alle Tings Fuldbendelse kan dette Formaal naaes og virkeliggøres; thi her knytte tuftind Slags Traade os sam-

men med en Verden, i hvilken Ukrudtet endnu maa voxe mellem Hveden (Matth. 13, 29. 30)³⁾. Ja for Kjædets Dine er det,— da det maa dommes aandeligt (1 Kor. 2, 13. 14)⁴⁾,— saa godt som skjult, hvorledes Helliggjørelsen strider fremad, medens højt Formaal lidt efter lidt men sikrert nærmere sig.

¹⁾ Gal. 5, 16—17: Vandrer i Landen, saa skulle I ikke fuldkomme Kjædets Begjæring. Thi Kjædet begærer imod Landen, men Landen imod Kjædet; og disse ere hinanden modsatte, saa at I ikke kunne gjøre, hvad I ville.

Rom. 7, 18—25. 8. 22. 23: Jeg havør Lyst til Guds Lov efter det indvordtes Menneske; men jeg seer en anden Lov i mine Lemmer, som strider imod mit Sinds Lov, og tager mig fangen under Syndens Lov, som er i mine Lemmer.

Eph. 4, 22—24: I skulle afslægge den gamle Menneske efter den forrige Omgjøngelse, som fordræves ved bedragelige Lyster; men formæss i Eders Sinds Land, og især det nye Menneske, som er stadt efter Gud i Sandheds Retfærdighed og Hellighed. — Kol. 3, 9.

²⁾ Eph. 4, 13: Indtil vi alle naae til Enhed i Troen og Guds Sons Erfjendelse, til Mandes Modenhed, til Christi Fuldes vorne Alder.

³⁾ Rom. 7, 24: Jeg elenbige Menneske! Hvo skal frie mig fra dette Dødsens Legeme?

⁴⁾ Kol. 3, 3. 4: Thi I ere døde, og Eders Liv er skjult med Christen i Gud. Naar Christus' volt Liv, aabenbares, da skulle ogsaa I aabenbares med ham i Hellighed.

¹⁾ Pet. 3, 4: Hjertets skjulte Menneske i en sagmodig og stille Lands usortkænkelige Væsen, hvilket er meget kosteligt for Gud.

§ 283.

Deraf finder der ikke nogen fuldkommen Usyndighed Sted i Helliggjørelsens Stand¹⁾; tværtimod, saalænge vi ved dette Dødsens Legeme (Rom. 7, 24) ere bundne fast til denne Syndens Verden, river den medfødte Syndighed os endnu hyppigt, ja daglig, med sig, saa at vi begaae mangfoldige Synder, men aldrig med Forsæt, Bidende og Billie (thi derved vilde vi frækt og voldsmælt — og maaskee uopretteligt [§ 277] opovere Samfundet med Christus) men kun i Over-

iselse (Gal. 6, 1) og af Bildfarelse (Jak. 5, 19). Efter det indvortes Menneske, som er født af Gud, kunne vi rigtignok ikke synde²⁾, men vel lade vi os forløkke til Synd ved Verden, Kjæd og Djævel, naar vi ikke, hvilket desværre endnu saa ofte er tilfældet, staae omgjordede og rustede (Eph. 6, 10-17, § 257, 2) og ere paa vor Post under Baagen og Beden. Men derfor skulle vi ikke strafte Modet, men ile hen til Raadens Throne³⁾ og anraabe om Tilgivelse og Kraft til paa Ny at begynde Kampen.

¹⁾ 1 Joh. 1, 8: Dersom vi sige, vi have ikke Synd, bedrage vi os selv, og Sandheden er ikke i os.

²⁾ 1 Joh. 3, 9: Hvor Den, som er født af Gud, gør ikke Synd, fordi hans Sæd bliver i ham, og han kan ikke synde, fordi han er født af Gud.

³⁾ 1 Joh. 2, 12: Dersom Nogen synder, have vi en Talsmand hos Faderen, Jesum Christum den Kærlige, og han er en Forsoning for vores Synder.

§ 284.

Ingen af disse den Hellig Aands Maadevirknings bliver afsluttet og færdig paa een Gang; tværtimod trænge vi til, at de daglig fornyses, styrkes og udvides¹⁾, om vi ellers som Guds Børn skulle forblive og vore i Maaden; og det skeer ved Opholdelsen. Men denne er saa nødvendig, fordi vort aandelige Liv allevegne fra er utsat for Farer, og det er nævnlig tre Fjender, som trægte efter at drage os bort fra Christus: vor egen kjædelige Lyst²⁾, Verdens Tilløkkelser³⁾ og Djævelens Fristelser⁴⁾.

¹⁾ Phil. 1, 6: Han, som begyndte det gode Værk i Eder, vil fuldføre det indtil Jesu Christi Dag.

²⁾ Jak. 1, 14: Hver fristes, naar han drages og lokkes af sin egen Begjærlighed. — Rom. 7, 14-24 (§ 142, 2).

³⁾ 1 Joh. 2, 15-17: Eller ikke Verden o. s. v. (§ 28).

⁴⁾ Eph. 6, 12: Thi vi have ikke Kamp mod Kjæd og Blod, men mod Fyrstedommer og Magter, mod Verdens Herrer, som regjere i denne Tids Mørke, mod Ondstabens aandelige Her under Himlen.

§ 285.

Saa længe Guds Riges Udvikling vedbarer i denne Verden gives der utallige Mellemtrin mellem den fuldkomne Tro og den fuldkomne VanTro. Men det er den Hellig Aands Opgave, ved sine vækfende Maadevirkninger at twinge Alle, som endnu ikke have bestemt sig, ind i den meest ubetingede og fuldendte Afgjørelse enten til den ene eller den anden Side; thi før kan Dommen og alle Tings Fuldbindelse ikke indtræde. Men det afhænger af ethvert Menneske selv, om han vil aabne sit Hjerte for disse Maadevirkninger og derved blive hellig og salig, eller om han vedholdende og haardnakket vil afvise dem, hvor ofte de end blive fornhyede, og derved udtale den evige Fordommelses-Dom over sig selv. Det Menneske, over hvem den Hellig Aands Maadevirkning ikke mere har nogen Slags Magt, befinder sig i Forstokkelsens eller Forhærdelsens Stand, og den Synd, som her er den afgjorende, er Synden (eller Bespottelsen) imod den Hellig Aand, den eneste Synd, der efter sin Natur hverken kan forlades i denne Verden eller i den tilkommende. Da den uopretteligt nedstyrter Mennesket i den evige Øsd, faldes den ogsaa en Synd til Øoden¹⁾.

¹⁾ Matth. 12, 31: Derfor siger jeg Eder: al Synd og Bespottelse skal forlades Menneskene, men Bespottelse imod Aanden skal ikke forlades Menneskene.

1 Joh. 5, 16: Der er en Synd til Øoden; for den siger jeg ikke, at han skal bede.

Hebr. 10, 26. 27: Thi synde vi med Billie o. s. v. (Jof. § 276, 3).

Hebr. 6, 4-6: Thi det er umuligt o. s. v. (§ 277, 4).

Forklar. I videre Forstand er enhver Synd, for hvilken man ikke i Bod og Tro søger og opnaaer Tilgivelse, en Synd til Øoden. Men i denne videre Betydning kan Apostlen Johannes ikke have meent hønt Ord; thi om han end ikke forbyder

at bede for en saadan Synder, saa hyder han det dog heller ikke, og at giøre det vilde dog være Pligt mod en Synder, som endnu kunde omvende sig.

B. Om den hellige Christelige Kirke.

§ 286.

Kirken er Christi Legeme¹⁾ d. e. den organist sammenhøede (1 Kor. 12, 12—27) Enhed af alle Dem, som ved Daabens Gjensættelse ere indplantede i Christi Livs Samfund. Den Hellig Ånd har grundet Kirken ved Ordet og Sakramenterne paa den af Christus udførte Frelse, og ved Ordet og Sakramenterne vedbliver den samme Ånd at udvide den udad til og at opbygge og styrke den indad til²⁾.

1) Eph. 1, 22, 23: Gud har sat Christus til Hoved over Altting for Menigheden, der er hans Legeme, hvilket han holder, som opholder Alt i Alle.

2) Eph. 2, 19—22: Saar ere I da ikke mere Øjester og Fremmede, men de Hellige Medborgere og Guds Huusfolk, opbygning paa Apostlenes og Profeterenes Grundbould, saa Jesus Christus selv er Hovedhjørnestenen, paa hvilken den ganske Bygning sammenstøt vorer til et helligt Tempel i Herren; paa hvilken ogsaa I tillige blevne bygte til Guds Bolig i Aanden.

Anm. Kirke-Begrebet har i Øvrigt nærmere beset en dobbelt Side. Formalt betegner den den Anstalt eller det Verfted, hvori — og materialt den Gudsbygning, hvorpaa den Hellig Ånd ved Ordet og Sakramenterne udfører og fuldender sit Embete og sin Gjerning.

§ 287.

I Kirken staar alle Lemmer i umiddelbart Forhold til Hovedet, og Alle uden Undtagelse have faaet aaben Adgang til Naadens Throne (Hebr. 4, 16, § 273. Jvs. Matth. 27, 51); thi de ere Alle

faldte til det aandelige **Præstedømme**¹⁾ og trænge ikke til nogen anden Middler og Præst end den ene og evige Øpperstepræst, som sidder hos Guds høire Haand og træder frem for os (§ 256).

1) 1 Pet. 2, 5, 9: Og vorde selv som levende Stene, opbyggede til at vorde et aandeligt Huus, til et helligt Præstedømme, at frembere aandelige Øffere, velbehagelige for Gud ved Jesum Christum ... Men I ere en udvalgt Slægt, et kongeligt Præstedom, et helligt Folk, et Folk til Glædom.

§ 288.

Men for at kunne bestaae og udvikle sig, maa Kirken her paa Jordnen efter guddommelig Orden (1 Kor. 12, 28) og menneskeligt Behov, ikke blot usynligt opholdes og ledes af den Hellig Ånd, men den maa ogsaa synligt have Ordets beskikede Tjenere til at forestaae og styre den; i Christi Navn og med hans Fuldmagt (2 Kor. 5, 19, 20 § 267, 3) skulle de med apostolisk Myndighed besørge Ordets Prædiken, Sakramenternes Forvaltning og det aandelige Livs Pleie i Menigheden (Sjælesorgen) (Ap. Gj. 20, 28). Af den samme Grund maa Kirken foruden Enheden i Christo som det fælleds Hoved endnu have et fast udvortes Sammenhold, og foruden Guds Ord, som Kilde og Retteinor for al christelig Erfjendelse, behøver den endnu en særegen Erfjendelse, der kan afgive Vidnesbyrdet om den fælleds Tro og Forstaelse af Guds Ord, være den nødvendige Retteinor for dens Tjenere i Læren og tjene som Værn mod al Billærlighed og falsk Lære (symboliske Væger). Jvs. § 7.

Anm. Scriptura sacra imprimit nobis credenda, libri symbolici exprimunt a nobis credita. — Hün er norma credendorum, disse ere norma docendorum.

§ 289.

Den christne Kirke i sin udvortes Skikkelse og Organisation i denne Syndens og Ufuldkommehedens Verden faldes den synlige Kirke. Den om-

fatter alle Dem, som ere døbte i Christi Navn og bekjende sig til hans Navn. Blandt dem findes da ogsaa mange Skin- og Navnechristne, som bære Navnet uden at besidde Kraften, som have Skinnet uden at have tilegnet sig Sandheden¹⁾; thi ogsaa de vantro og utro Lemmer høre med til Kirken, og ere endnu bestandig Lemmer paa Christi Legeme, i hvilket de ved Daaben ere blevne indplantede. Men derfor er ogsaa deres Fordommelser saa meget større, dersom de vedblive at være døde i Livets Samfund²⁾. Men saa længe de ere paa Legemet, kunne de dog endnu stedse blive delagtige i Legemets Liv og fornøies til levende Samfund med Hovedet.

¹⁾ Aabb. 3, 1; — 3, 15—18. — 2 Tim. 3, 5.

²⁾ Joh. 15, 6: Om Nogen ikke bliver i mig, han bliver udstastet som en Græn og visner.

§ 290.

Den usynlige Kirke derimod er Samfundet af alle Dem, som i Sandhed ere levende Lemmer paa den udvortes Kirke, som altsaa ikke blot ere optagne ved Daaben i Christi Livs Samfund, men ogsaa ved levende Tro have holdt sig deri. Men den usynlige Kirke findes aldrig og er Intet uden den synlige, den bestaaer ikke udenfor den eller over den, men i den og kun i den. Thi Naademidlerne ere ikke givne den usynlige men den synlige Kirke, og den Troende kan kun derved, at han er et Lem paa den synlige Kirke, og kun for saa vidt, saae Deel i Guds Naade. Derfor er enhver Separation fra den synlige Kirke ogsaa en Separation fra Christus.

§ 291.

Ligesom de sunde Lemmer lide sammen med det syge og pleie det med desto større Omhu, jo mere sygt det er, saaledes føle ogsaa alle virkelig Troende i Kirken sig forpligtede til den inderligste Medlidenhed, til den omhyggeligste Pleie og

den ivrigste Forbøn for de Vantro og for Kirkens utroe Lemmer¹⁾. Men indbyrdes staar de Troende, ogsaa uden at kjende hverandre personligt, eller uden endog at have hørt tale om hverandre, i det inderligste Samfund; thi de ere forbundne med hverandre ved een Troens Land og ved den sonlige Udkærelse under eet Hoved til eet helligt Liv i Kjærlighed og til eet Haab om det evige Liv²⁾. Denne Forbindelse, — der i Øvrigt ikke blot omfatter de endnu levende Troende, men fornemmelig ogsaa de Hedenfarne, som allerede sejerrigt have gjennemføjet Troens Kamp og annammet Livets Krone (Aabb. 2, 10) hos Herren (Phil. 1, 23) — er de Helliges Samfund.

¹⁾ 1. Kor. 12, 26: Enten eet Lem lide, side alle Lemmerne med, eller eet Lem bliver holdt i Øre, glæde alle Lemmerne sig med. Men I ere Christi Legeme og Lemmer, Enhver især.

Gal. 6, 1. 2: Bredre! dersom og et Menneske bliver overilet af nogen Ørst, da hjælper ham til Nette, I Mandelige! ... Bærer hverandres Byrder, og opfylber saaledes Christi Lov.

Jak. 5, 19. 20: Bredre! dersom Nogen blander Eder er farens vild o. s. v. (§ 92, 3).

²⁾ Ap. Gj. 4, 32: Men de Troendes Mængde havde eet Hjerte og en Sjæl.

Gph. 4, 3—6: Beslitter Eder paa at bevare Mandens Enhed i Fredens Baand; eet Legeme og een Land, ligesom I og ere kalde til eet Haab i Eders Kalb; een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og Alles Fader, som er over Alle og ved Alle og i Eder Alle!

§ 292.

Den christelige Kirke er en almindelig (katholisk), fordi alle Folk og Tungemaal paa hele Jordkredsen skulle optages i den; den er ogsaa en, fordi dens Hoved er eet. Men desværre har den ene og almindelige Kirke spaltet sig i flere Partikulærkirker, som dog alle endnu have et fælleds katholsk Grundlag. (Gvf. § 7 Ann.). Denne Spaltning er blevet hidført ved Menneskenes Skyld og kan derfor ikke beklages nok. Men ogsaa den maa under den

Hellig Aands Ledelse i Meget tjene til Guds Rigke Bedste, hvor meget den end i andre Henseeender, hindrer dets frie Udvikling. Den giver nemlig de forskjellige religiøse Giendommeligheder Leilighed til mangfoldigen at udvile sig, og vælter hos Alle en gavnlig Bæddekamp efter at give saa megen Frugt som mulig efter det Pund, som er Enhver betroet i Erfjendelse og Tro (Matth. 25, 14—30). Hvem Meget er betroet, af ham skal man kræve Mere (Euf. 12, 48); og Hvo som forbliver tro, hans Lysestage skal ikke flyttes fra sit Sted (Aabb. 2, 5; 3, 16).

Anm. Sprogbrugen har rigtignok udelukkende tillagt den romersk-pavelige Kirke Benævnelsen „katholisk“. Men idet den evangeliske Kirke retter sig efter denne een Gang vedtagne Sprogbrug, har den ingenlunde givet Afsald paa den Charakter, som Ordet „katholisk“ betegner efter sin Benærkelse.

§ 293.

Omfendssjøndt den christelige Fælledskirke fremträder udvortes spaltet, saa er den ikke desto mindre een efter sit indvortes Bæsen. Om Partikulærkirkerne end ere skilte fra hverandre her paa Jorden, saa ere de dog i det Mindste middelbart forenede i himlen ved det ene fælleds Hoved. Denne for siden endnu skjulte og ved menneskelig Bildfarelse, Svaghed og Lidenstab fordunklede og forstyrrede Enhed maa een Gang ogsaa træde synligt frem (1), og Beien dertil er den, at de enkelte Kirker bestandig mere voxe i sig selv og derved fremme og rense det Sande men udstøde det Falske.

1) Joh 10, 16: Der skal blive een Hjord, een Hvirde.

§ 294 a.

Den sande Kirke er der, „hvor Evangeliet prædikes reent, og Sakramenterne forvaltes i

Overeensstemmelse med Guds Ord“ (*). Disse Fordringer opfyldes fuldkommen af vor evangelisk lutherske Kirke. Thi den er Kirken med den rene Lære, som fuldt og dybt, klart og sandt erkender og bekjender, prædicer, lærer og udøver Guds Ord's saliggjørende Sandhed. Dersor er den ogaa Kirken med det rene Sakrament, som erkjender Sakramenternes Betydning i deres hele Dybde og Hylde og uddeler dem fuldkommen tro efter Indstiftelsen uden at tage Noget fra eller legge Noget til. I begge Henseender fremstiller den sig ogsaa dersor som den Kirke, der gaaer ad den rette sande Middelvei midt imellem de kirkelige Extremer, idet den negerer Bildfarelsen saavel til den ene som til den anden Side og fuldt og alsidigt fastholder Sandheden, som findes paa begge Sider.

§ 294 b.

En ligefrem falske Kirke vilde findes der, hvor der slet ikke mere var Noget tilovers af den rette Lære og den rette Brug af Sakramenterne; men en saadan eksisterer, Gud være lovet, ikke blandt de bestaaende christelige Partikulærkirker. Hvor grelt og skarpt altsaa Modsatningen end træder frem paa mange enkelte Punkter, saa kan man dog ikke sige, at den ene er absolut sand, og den anden absolut falsk, men de adskille sig kun fra hverandre ved den større eller mindre Neenhed, Dybde og Omfang i Erfjendelsen og ved den meer eller mindre rigtige Brug af Sakramenterne. Enhver Kirke har Fordring paa at være den rette, forsaa vidt den svarer til hine to Skjendetegn; den Troende kan blive salig i enhver Kirke, hvor Ordet og Sakramenterne endnu er forhaanden, naar han samvittighedsfuldt bruger det Sande, som den byder, men i den ene Kirke kan han rigtignok næae det sikrere og mindre udsat for Fare end i den anden.

(*) Inv. Augsb. Confession. Art. VII.

§ 295 a.

Den christne Kirke er her i Verden endnu stedse en stridende, som bestandig maa kjempe med Vandtroen og Verdens Hjendstab og med de snedige Angreb fra Mørkets Fyrste; dette tjener til Øvelse og Belsignelse for den selv, at den ikke skal dysses i Sovn og aldrig forglemme, at anraabe om Kraft og Bistand fra Oven¹⁾. Men midt under alle Storme, Anfægtelser og Forsøgelser har Kirken den sande Gudsfred i sig og den Bished, at Helvedes Porte ikke skulle faae Overhaand over den, fordi den er grundstøttet paa Saliggjørelsens evige Klippe²⁾. Ligesom Christus maatte gaae igjennem Kamp til Seier, gjennem Formedrelse til Herlighed, saaledes ogsaa Kirken, som er hans Legeme, og engang, naar Synd, Død og Djævel ikke blot væsentlig men ogsaa virkelig ere blevne fuldkomment overvundne, bliver den stridende Kirke til den triumpherende³⁾.

- 1) Joh. 16, 33: I Verden skulle I have Trængsel; men værer frimodige, jeg havar overvundet Verden.
- Matth. 10, 22: Og I skulle hedes af Alle for mit Navns Skyld; men Den, som bliver bestandig indtil Enden, han skal blive salig.
- 2 Kor. 7, 5: Vi trænges paa alle Maader; udvortes Strid, indvortes Frygt.
- 2) Joh. 14, 27: Fred lader jeg Eder, min Fred giver jeg Eder; jeg giver Eder ikke, som Verden giver. Eders Herte forsørdes ikke, og forsøge ikke.
- Matth. 16, 18: Da svarede Simon Peter og sagde: Du er Christus, den levende Guds Son. Og Jesu svarede: Du er Petrus; og paa denne Klippe vil jeg bygge min Menighed, og Helvedes Porte skulle ikke faae Overhaand over den.
- 3) Aabb. 7, 8—14.

§ 295 b.

Den Kirke, som vi tilhøre, og som vi have erkendt at være den sande Kirke, er vor aandelige Moder¹⁾, som har avlet os aandeligt ved Ordet og Sakramenterne og vedbliver at ernære, pleie og opdrage os til det evige Liv. Dersor have vi ogsaa som dens

Born Pligter imod den at varetage. Da den har viist sig imod os som en trofast og kjærlig Moder, skulle vi være den hengiven med uforanderlig Kjærlighed og Kærefrygt, Tæknemmelighed, Trostab og Hengivenhed²⁾; de aandelige Gaver, som den yder og tilbyder os, skulle vi holde i Agt, flittigt isuge dem og troligt benytte dem; stedse skulle vi bestrebe os for at tjene den med Yver, have, fremme, besøste og udbrede den, og bestandig bede for den og være beredte til enhver Opoffrelse for dens Skyld.

¹⁾ Gal. 4, 26.

²⁾ 2 Tim. 3, 14: Men Du bly i Det, som Du har lært, og som Dig er betroet, efterbi Du ved, af hvem Du havar lært.

C. Om Frelsens Fuldkendelse.

§ 296.

Frugten af den Hellig Alands Virksomhed og Formalet for den er Kirkens Fuldkendelse og dermed alle Tings Fuldkendelse ved Menneskens Sons Tilkommelse (§ 251).

§ 297.

At bestemme Tid og Stund for denne Tilkommelse har Faderen forbeholdt sin egen Magt (Ap. Gj. 7, 1), men den er tillige knyttet til Betingelser, hvis Opfyldelse er lagt i Menneskernes Hænder, og navnlig til Evangeliets ForkynELSE i den hele Verden; Fremskyndelsen eller Forsinkelseren af de sidste Dage afhænger altsaa, i det Mindste tildeels, af de Christnes Missionsiver; men derhos maa man ikke glemme, at vort Missionsarbeides Belsignelse og Fremgang ene staer i Herrens Haand, og at han ad underfulde Veie i saa Lar og Dage formaer at bringe en Hest til Modenhed, hvis Fuldkommelse vi neppe turde forvente i Aarhundreders Løb. Ingen Anden end Faderen

(og naturligvis ogsaa Sonnen efter sin Døphioelle) veed derfor Tid og Stund, men ligesom Apostlene (1 Pet. 4. 7; Jaf. 5, 8; Phil. 4. 5; 1 Kor. 10, 11; Abb. 1, 3; 22, 10), saaledes skulle ogsaa de Christne til alle Tider ansee Dagen som nær forestaende, at de bestandig maae være rustede til at møde den.

Mark. 13, 32. 33: Men om den Dag og Time veed Ingen, hverken Englene, som ere i Himlen, ikke heller Sonnen, men alene Haderen. Seer til, vaager og beder; thi I vide ikke, naar den Tid er.

Anm. Men for at vi kunne bedomme Tidens Tegn har Skriften aabenbaret os de almindelige Be tingelser saa vel som de **forudgaaende Tegn og Forbud paa den yderste Dag**: Evangeliet skal prædikes i den ganske Verden (Matth. 24, 14). Hedningernes Fylde skal indgaae, og saa skal det ganske Israel frelles (Rom. 11, 25, 26). Christendommen, som saaledes opnaaer et almindeligt Herredømme, skal da udgyde sine rigeste Velsignelser (Abbh. 20), men derpaa vil der endnu bryde en kort Tid ind med de sværeste Trængster (Abbh. 20, 3. 8 ff.; Matth. 24, 22), da falske Propheter og falske Messiasser skulle træde frem med stor Magt og mange Tilhængere (Matth. 24, 5. 11), da Mørkelets Nige skal samle alle sine adsprægte Kræfter under eet synligt Overhoved, Antichristen (2 Thess. 2, 1—10), da al Ulykke og Fordærvelse skal sammenhøbe sig: Uretfærdighed, Oprør og Krig i Folkenes Liv, Pest, Misvært og Jordfjæld i Naturens Liv (Matth. 24, 7). Men da skulle Tegn i Himlen og paa Jorden (Matth. 24, 29. 30) forlynde Menneskens Søns nære Ankomst, og Dommens og Forløsningens Dag skal pludselig bryde frem. — De enkelte Momenter paa selve hin store Dag lade sig ikke noie adskille med Hensyn til Tiden og ordne i en bestemt, i det Enkelte nsiagtig afgrændset Rækkefølge. En saadan vil vel overhovedet neppe finde Sted, hvortimod vil vist nok Alt foregaae paa een Gang. Herrens Aaben-

barelse, de Dødes Opstandelse, de endnu Levendes Forvandling, Naturens Lustrelse, Dommen, dens Forlyndelse og Udsorelse bliver afgjort i eet eneste ubeskrivligt højtideligt og helligt Diblik, som indeholder den hele Evigheds Bee og Bel i sig.

I. Kjødets Opstandelse.

§ 298.

Den legemlige Død eller Legemets Adskillelse fra Sjælen er Syndens Sold (§ 201). Den legemlige Opstandelse (Kjødets Opstandelse) eller Sjælens Gjenforening med det forklarede Legeme er Forløsningens Frugt (§ 255). — Den legemlige Død er alle Menneskers mundgaaelige Lod, fordi de Alle ere Syndere¹⁾; men Dødsmaaden og Tiden er ikke afgjort for noget Menneske; dersor skulle vi, førend Døden kommer ved en snarlig Omvendelse²⁾ bryde Dødens Braad³⁾, at den, naar den endelig staer for Døren, maa komme som en kjær Ven, der kalder os bort fra al Jordlivets Glendighed til Christus vor Herre⁴⁾.

¹⁾ Rom. 5, 12: Ligesom Synden kom ind i Verden ved eet Menneske o. s. v. (§ 198, 2).

²⁾ Ps. 90, 12: Lær os saaledes at telle vores Dage, at vi bekomme Blisdom i Hjertet.

³⁾ 1 Kor. 15, 56: Dødens Braad er Synden.

⁴⁾ Rom. 14, 8: Thi baade dersom vi leve, leve vi Herren, og dersom vi dø, døe vi Herren; dersor enten vi leve, eller vi dø, ere vi Herrens.

Phil. 1, 23: Beg haver Lyst til at vandre herfra og være med Christo.

2 Kor. 5, 6—9: Dersor ere vi altid frimodige, enddog vi vide, at medens vi ere tilhuse i Legemet, ere vi borte fra Herren; (thi i Tro vandre vi, ikke i Bestuelse), dog ere vi frimodige og have mere Bebag til at vandre bort fra Legemet, og være hjemme hos Herren. Dersor bestilte vi os ogsaa, hvad heller vi ere hjemme eller ikke hjemme, at være ham velbehagelige.

§ 299.

Efter Døden forraadner det jordiske Legeme, men Sjælen bliver ved at være til¹⁾, og kommer strax ved en Dom (men som endnu ikke er Dommen på den yderste Dag²⁾) hen til et Sted, som svaret til deres jordiske Liv³⁾, og der forbliver den indtil Opstandelsen paa Dommens Dag⁴⁾: de Troende til et Salighedens Hjem hos Herren⁵⁾, de Vantrøe og Ugudelige til et Sted, hvor de ere i Pine⁶⁾.

1) 1 Mos. 3, 19: Du er Støv, og skal blive til Stov igjen.

Bræd. 12, 7: Støvet maa komme til Jordens igjen, som det var før, og Aanden maa komme til Gud igjen, som gav den.

2) Hebr. 9, 27: Det er Menneskene bestikket, een Gang at døe, men derefter Dommen.

3) Luk. 16, 19—31 (Den rige Mand og den fattige Lazarus).

4) 2 Kor. 5, 1—5

5) Luk. 23, 43: (Røveren paa Korset); Ap. Gj. 7, 59: Herre Jesu! Annam min Aand (Stephanus).

Phil. 1, 23 og 2 Kor. 5, 8 (§ 298, 4);

Aabb. 14, 13: Salige ere de Døde, som døe i Herren herefter. Ja, Aanden siger, at de skulle fra deres Arbeide, men deres Gjerninger følge med dem.

6) Ap. Gj. 1, 25 (Judas). — Luk. 16, 23, 24 (Den rige Mand).

§ 300.

Men det jordede Legeme er et Sædekor, som bliver saaet med Haab¹⁾. Ligesom en ny Plante ved Solens levendegjørende Kraft fremgaer af det Sædekor, som bliver lagt i Jordens og forraadner, saaledes vil der ved den opstandne Christi Kraft fremgaae et nyt usforkrænkeligt Legeme af det hensmukrede jordiske Legeme²⁾. Christus har overvundet Døden i sig og for os (§ 222). Han har brudt Vanen og drager nu os, som ere hans Legemes Lemmer, efter sig³⁾. Under vor jordiske Vanndring har Christus i Daaben (§ 331) skænket os

sin Aand⁴⁾), og i den hellige Nadvere har han ved Aanden (§ 343, 344) bespist os med sit forklarede Legeme og Blod. Da skal han endeligen forvandle vort Fornedrelses Legeme til at vorde ligedannet med hans forklarede Legeme⁵⁾. Det er Kjødets Opstandelse.

1) 1 Kor. 15, 42—44: Det saaes i Forkrænkelighed, det opstaaer i Usforkrænkelighed; det saaes i Vanere, der opstaaer i Herlighed; det saaes i Skrøbelighed, det opstaaer i Kraft; der saaes et sandeligt Legeme, der opstaaer et aandeligt Legeme. Der er et sandeligt Legeme, der er ogtaaet et aandeligt Legeme.

2) 1 Kor. 15, 36—38: Du Daare! Det som Du saaer, bliver ikke levendegjort, dersom det ikke dør. Og hvad Du saaer, da saaer Du ikke det Legeme, der skal vorde, men et blot Korn, være sig af Hvede eller af anden Art. Men Gud giver det et Legeme, ligesom han vil, og hver Gåd sit eget Legeme.

3) 1 Kor. 15, 23: Dog hver i sin Orden: den første Grøde er Christus, dernæst De, som ere Christi, ubi hans Tilstillelse.

4) Rom. 8, 11: Men om hans Aand, der opreste Jesum fra de Døde, boer i Eder, da skal han, som opreste Christus fra de Døde, levendegjøre ogsaa Eders dødelige Legemer formedelst sin Aand, som boer i Eder.

5) Phil. 3, 20, 21: Thi vort Borgerstab er i Himmelene, hvorfra vi og forvente Frelseren, den Herre Jesum Christus, som skal forvandle vort Fornedrelsес Legeme til at vorde ligedannet med hans Herligheds Legeme efter den Kraft ved hvilken han og tan underlægge sig alle Ting.

§ 301.

Kjødets Opstandelse er almindelig, den udstrækker sig til alle Døde, men er ikke eens for Alle; for Nogle er den en Livsens Opstandelse til Salighed, for Andre en Dommens Opstandelse til Fordommelse¹⁾. Thi de Ugudelige, som ikke have Noget tilfældels^s med Christus, kunne heller ikke — som de Fromme — faae et Legeme, der er forvandlet til at være ligedannet med Christi Legeme²⁾, men deres tilkommende Legeme maa blive svarende til deres indvortes Tilstand og være Dr-

ganet for deres Pine og Fordommelser²⁾), ligesom de Troendes Legeme er Organet for deres Salighed.

- 1) Joh. 5, 28, 29: Den Time kommer, paa hvilken alle De i Gravene skulle høre hans Røst, og de fulle gaae frem. De, som have gjort Gott, til Livsens Opstandelse, men De, som have gjort Ondt til Dommens Opstandelse.

Dan. 12, 2: Og de Mange, som sove i Jordens Stov, skulle opvaagne, Somme til et evigt Liv, og Somme til evig Skam og Skjændsel.

- 2) Phil. 3, 20, 21 jvf. § 300, 5.

Math. 13, 43: Da skulle de Retfærdige sinne som Solen i deres Faders Rig. — Dan. 12, 3.

- 3) Mat. 9, 44: Hvor deres Ørm ikke dør, og Olden ikke udslukkes. — Jes. 66, 24.

Math. 8, 12: Der skal være Graad og Tænders Grindsel.

§ 302.

De, som endnu ere i Livet paa den yderste Dag, skulle ikke indgaae til Forklarelsen gennem Legemets Død, men de skulle pludselig forvandles og hensættes i Forklarelses-Standen.

1 Kor. 15, 50—52: Men Dette siger jeg, Brødre! at Kjød og Blod kan ikke arve Guds Rig, ei heller skal Forkrænkelsel arve Uforkrænkelighed. (See, jeg siger Eder en Hemmelighed: vi skulle vel ikke alle henvise, men vi skulle alle forandres, i en Hast, i et Dilekt, ved den sidste Vasune; thi Vasunen skal lyde, og de Døde skulle opstaae uforkrænkelige, og vi skulle forandres.)

Anm. Men da Døden er Syndens Sold og ved Synden er trængt igennem til alle Mennesker, saa vil vel heller ikke denne Forvandling gaae af uden den Frygt og Bøven, som det gamle Menneske ellers erfarer i Døden. Døds-Frygten, Til-intetgjørelsens Rædsel og Forklarelsens Fryd ville her blive sammentrængte og sammensmeltede i Forvandlingsens ene Moment.

§ 303.

Med Kjødets Opstandelse vil ogsaa **Himlens** og **Jordens** Forklarelse og Hornyelte være forbundne. Himmel og Jord skulle luttet gennem Ild, ligesom Menneskelegemerne blive det gennem Tilintetgjørelsen.

2 Pet. 3, 10, 13: Men Herrens Dag skal komme som en Fry om Natten, paa hvilken Himlene skulle forgaae med stort Bulder, men Elementerne skulle komme i Brand og opleses, og Jordens og Alt, hvad der er paa den, skal opbrændes Men vi forvente efter hans Fortættelse nye Himmel og en ny Jord, i hvilke Retfærdighed boer. Jvs. Jes. 65, 17. — Abb. 21, 1.

Anm. Endelig naer altsaa ogsaa „Skabningens Forlængsel“ som i saa mange Aartusinder „har ventet paa Guds Børns Abenbarelse“, Maalset for sin lange og længselsfulde Bien (§ 205). Mennesket har dræget Naturen ned med sig i sin Fordærvelse (§ 203) i Stedet for at føre den Huldendelsen i Msde (§ 180). Hvad den første Adam forspildte og fordarvede, det fornær og fuldender nu den anden Adam (som allerede, mens han vandrede her paa Jordens, mangfoldigen havde fillet dens Smertor og læget dens Saar, § 244, Anm.) ved Himlens og Jordens Forklarelse; — og rigtignok kunde Dette ikke mere, som det oprindelig var bestillet, gaae for sig ad den fulle organiske Udviklings-Bei (thi denne Bei er blevet forstyrret ved Synden), men kun ved at begynde en ny Udvikling, som allerede nu skjult er i Arbeide og til Slutningen bryder igennem og fuldender sig i den voldsomme Katastrofe, da den smelrende og luttrende Ild opsluger og fortærer Alt. — Jvs. Ryftelsen af den hele Natur ved Christi Død. (Matth. 27, 52 ff.)

II. Det evige Liv og den evige Død.

§ 304.

Paa Dommedag (§ 251) blive de Fromme overantvordede til det evige Liv, men de Ugudelige til den evige Død¹⁾). Da Enhver allerede under Guds Riges dennesidige Udvikling fuldkommen afgjort har maattet bestemme sig for Antagelsen eller Forkastelsen af Frelsen (§ 285), saa behoves det ikke først paa Dommedag at blive afgjort, hvo der skal blive salig, og hvo fodsmt. Om Forhør og Undersøgelse kan der aldeles ikke være Tale, hvor Dommeren er den Alvidende selv, og lige saa lidt om at veie de gode Handlinger mod de onde, thi — affeet fra, at 10,000 gode Handlinger ikke kunne veie op med een eneste ond (Euk. 17, 10, § 139) — saa have de Retfærdiggjorte faaet deres Synder udslættede og tilgivne (§ 275) og ere ved Helliggørselsen blevne smykkede med Guds velbehagelige Gjerninger (§ 279), og hos de Andre er ved den indtraadte Forstokkelse alt det Gode, som endnu var tilovers fra Syndefaldet (§ 204), fuldkommen blevet forsyret (§ 285)²⁾). Den Dom, som Enhver allerede har udtalt over sig selv, bliver altsaa paa Dommedag blot offentliggjort og udført, d. v. s. de Forløste blive skilte fra de Forstokkede, og hine blive overantvordede til det evige Liv, men disse til den evige Fordommelse³⁾.

¹⁾ 2 Kor. 5, 10: Thi os bor Alle at aabenbares for Christi Domstol, at Hver kan faae efter Det, som feet er ved Legemet, efter Det, som han haver gjort, euen Gode eller Ondt.

²⁾ Joh. 3, 17—19: Thi Gud haver ikke sendt sin Son til Verden, at han skal domme Verden, men at Verden skal blive salig ved ham. Hvo, som troer paa ham, dommes ikke; men hvo, som ikke troer, er allerede dømt, fordi han haver ikke troet paa Guds enbaerne Sons Navn. Men denne er Dommen, at Lyset er kommet til Verden, og Mennescene elskede mere Mørket end Lyset; thi deres Gjerninger vare onde.

³⁾ Matth. 25, 31—46: Men naar Menneskens Son kommer i sin Herlighed, og alle hellige Engle med ham, da skal han sidde paa sin Herligheds Throne. Og alle Folkeslag skal forfamles for ham, og han skal skille dem fra hverandre, ligesom en Hvirde skiller Haarene fra Huffene. Og han skal stille Haarene ved sin høire Side, men Huffene ved den venstre. Da skal Kongen sige til dem ved hans høire Side: Kommer hid, min Faders Besignede! arver det Rig, som Eder er beregt, fra Verdens Grundbold blev lagt Da skal han og sige til dem ved den venstre Side: gaar bort fra mig, I Forbandede! i den evige Id, som er beregt Djævelen og hans Engle Og de fulle gaae hen, disse til den evige Mine, men de Retfærdige til det evige Liv.

§ 305.

Det evige Liv bestaaer i det evige, fuldkomne Samfund med Gud i Christo ved den Hellig Rand. Det evige Livs Herlighed og Salighed kan ikke stildres værdigen ved noget menneskeligt Sprog, eller tønkes af nogen menneskelig Phantasi¹⁾). Ikke blot Menneskets og Jordens men hele Verdensaltets høieste Fuldendelses Trin er da naaet. Den til ubeskrivelig Herlighed forklarede Jord er de Saliges Bolig, hvor ogsaa Christus, Gud og Menneske i Evighed, umiddelbart nærværende har opslaet sin Throne — blandt sine Egne²⁾), som han ikke slammer sig ved at falde Brodre (Hebr. 2, 11); thi ved ham ere de blevne delagtige i guddommelig Natur og Herlighed³⁾) og som Guds Børn ere de Guds Arvinger og Christi Medarvinger⁴⁾). Der er Troen forklaret til Beskuelse⁵⁾) (2 Kor. 5, 7), al den skyldige Erfjenden, Følen og Villen her i Livet er afflaket, og Kjærligheden, som aldrig affalder, er steget til den høieste Hylde og Kraft (1 Kor. 13, 8—10). De Salige ere indgangne til Guds evige Hvile (Hebr. 4, 9, 10), jvf. § 57, men denne Hvile er ikke Uvirkomhed, Genesformighed og Kjædsomhed — lige saa lidt, som Guds Hvile efter Skabelsen (§ 188) —, den er meget mere lige det Modsatte deraf; den evige Hvile

udelukker ikke Virksomheden, men nok al Uro; thi de Sælige ere i den høieste, saligste og mangfoldigste Virksomhed, som lader sig tænke; dens Gjenstand er nemlig paa den ene Side det guddommelige Væsens uendelige Hylde; til at ansue, erkende og prise hans Herlighed og Majestat udkræves der en heel Evighed (Aabb. 5, 11—14; 7, 9—12); og paa den anden Side den forklarede og fuldendte Natur, hvis Konge og Middler Mennesket nu først fuldkommen er blevet. *Ivf.* § 180.

- 1) Kor. 2, 9: Hvad intet Øre har seet, og intet Øre har hørt, og ikke er opkommet i noget Menneskes Hjerte, haver Gud beredt Dem, som ham else.
- 2) Aabb. 21, 1—4: Og jeg saae en ny Himmel og en ny Jord; thi den første Himmel og den første Jord var forgaet, og Højet var ikke mere. Og jeg, Johannes, saae den hellige Stab, det nye Jerusalem, at stige ned af Himmelnen fra Gud, berebet som Bruden, smukket for sin Brudgom. Og jeg hørte en høj Røst fra Himmelnen, som sagde: see, Guds Paulun er hos Menneskene, og han skal høje hos dem, og de skulle vere hans Folk, og Gud selv skal være med dem og vere deres Gud. Og Gud skal astorre over Taare af deres Dine, og Døden skal ikke være mere, ei heller Sorrig, ei heller Skrig, ei heller Pine skal være mere. — B. 22, 23: Og jeg saae intet Tempel i den; thi dens Tempel er Herren, Gud, den Almægtige, og Lammet. Og Staden behøver ikke Sol eller Maane til at sinne i den; thi Guds Herlighed oplyser den og Lammet er dens lys.
- 3) Joh. 17, 21—24: § 258, 3.

2 Pet. 1, 3—5: Saasom hans guddommelige Magt haver skænket os alle de Ting, som høre til Liv og Guds frugtighed, ved hans Kundstab, som kalde os ved sin Herlighed og Kraft; ved hvilke de største og dyrebare Forjættelser ere os skænkede, at I ved disse skulle blive delagtige i den guddommelige Natur, naar I fly denne Verdens Forkrænkelighed i Lyset: saa anvender al Hvid just derpaa.

1 Kor. 15, 49: Eigesom vi have haaret den Jordfæsnes Villede, saa skulle vi og bære den himmelfæs Villede.

1 Joh. 3, 2: I Elstelige! nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbare, hvad vi skulle vorde; men vi vide, at, naar han aabenbares, vi da skulle vorde ham lige; thi vi skulle see ham, som han er.

⁴⁾ Rom. 8, 17: Men desom vi ere Børn, da ere vi og Arvinger, nemlig Guds Arvinger og Christi Medarvinger.

⁵⁾ 1 Pet. 1, 7—9: I Jesu Christi Aabenbarelse, hvem I ikke have hændt, og dog else, hvem I nu ikke see, men dog troe paa, skulle I fryde Eder med uudsigelig og forhørligt Glæde, opnaende Maalest for Eders Kro, Gjældenes Frelse.

§ 306.

Den evige Død bestaaer i den evige Fortsættelse fra alt Samfund med Gud og fra Saligheden i ham. Men Side om Side med denne negative Fordommelse gaaer der ogsaa en positiv: nemlig grændseløse Samvittighedsstæng, som ikke kunne mildnes eller overdoves ved Noget, — fremdeles det noie og navnløst usalige Samfund med Engleverbendens og Menneskehedens Udsitud, — og endelig et Opholdsted, som fuldstændigt mangler alt Lys og Liv, al Glæde og al Nydelse. — Prophetien lader os fun gjennem et dunkelt Slør gøre et Indblik i de Fordomtes Tilstand og Opholdssted. Christus taler Mark. 9, 44, 45: om „en uslukkelig Fld., hvor deres Ørm ikke dører, og Flden ikke uslukkes“, og Matth. 8, 12: om „et yderste Mørke, hvor der skal være Graad og Tænders Gnidsel“; Peter, 2 Pet. 2, 17: om „et Mørke og Mulum til evig Tid“; Paulus figer 2 Thess. 1, 9: „De skulle lide Straf, en evig Fortabelse fra Herrrens Ansigt og fra hans Magtes Herlighed“, og Johannes saae Aabb. 20, 10, 14 i et Syn: „Fldsoen hvor de skulle pine Dag og Nat i al Evighed“, og R. 14, 11: deres Pines Røg, der opstiger i al Evighed.

§ 307.

Da nu paa den ene Side en saadan overvættet Salighed og paa den anden en saadan usigelig Fordommelse bliver os foreholdt, saa maae vi med dybeste Anvor grieve den os tilbudte Frelse og med Frygt og Bæven arbeide paa vor egen Salig-

gjørelse. De Midler, hvilke Guds Raade har givet os dertil, lære vi nu at hænde i det følgende Hovedstykke (om Raademidlerne).

¹⁾ Phil. 2, 12: Arbeider paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Beven.

Hebr. 4, 1: Vader os derfor, da Forhættelsen at indgaae til hans Hvide endnu staer os aaben, vogte os. at ikke Nogen af Eder fulde synes at blive tilbage.

Tredie Peal.

Om de christelige Raademidler.

§ 308.

Raademidlerne ere Ordet og Sakramenterne. I dem begge bliver Raaden os tilbuddt, meddeelt og tilegnet. Jævnfødes med Guds Ord til Menneskene i den hellige Skrift, hvor Guds Beredvillighed er utalt til at meddele Raaden, gaaer Menneskets Ord til Gud i Bonnen, hvor Mennesket udtales sin Beredvillighed og Langsel efter at modtage Raaden og benytte den efter Guds Villie.

Om Guds Ord.

§ 309.

Guds Ord i den hellige Skrift (§ 264) er for alle Mennesker, Folkeslag og Tider den levende Kilde og Rod til al christelig Erfendelse. Den Aandrigeste og Lærdeste kan ikke udgrunde og udtomme den guddommelige Viisdoms og Erfjendelses Dybber, som indesluttet i Skriften, og Den, der er fattigst paa Aand, Dannelsel og Kundskaber, kan der erhverve sig Viisdom til Salighed, og hvor ofte man end læser og gransker i den, saa finder man dog stedse nye Slatte til Belæring og Opbyggelse. Thi Guds Aand, som avlede Ordet i Apostlenes og Propheternes Aand (§ 6), stadsæter det ogsaa i

enhver oprigtig Læseres og Tilhørers Aand, at det maa udrette Det¹⁾, hvortil det er givet²⁾. Ved Ordet bliver Synderen falset til Bod, den Bodsærdige bliver oplyst til Troen, den Troende hører Budskabet om Retsfærdiggjørelse, og den Retsfærdiggjorte bliver fort frem paa Helliggjørelsens Vej (§. 267. 270. 272. 273. 278). Derfor er det lige saa meget enhver Christens Pligt, at han paa den ene Side selv med Fver og Flid forsørger i Guds Ord og holder det i Være og bruger det som Sjælens daglige Næring³⁾, idet han med ydmyg Tro inderlig beder om Oplysning, og stadig anvender det paa sit eget Hjerte og Liv⁴⁾, som at han paa den anden Side flittigt søger og benytter Ordets Prenden og Udlægning i Kirken og i fromme, oplyste Læreres Skrifter.

¹⁾ Jes. 55, 10. 11: Thi ligesom Regnen og Sneen falder ned fra Himlen og vender ikke bider tilbage, men vander over den, gjør den frugtbar og lader Grøden vore, saa den giver Sædmanden Sæd og Bred til Føde; saaledes skal mit Ord vorde, som udgaer af mit Mund; det skal ikke vende tornit tilbage til mig, men udrette hvad jeg behager, og Det skal lykkes, som jeg sender det til.

Joh. 6, 63: De Ord, som jeg taler til Eder, ere Aand og ere Liv.

Hebr. 4, 12: Thi det Guds Ord er levende og kraftigt og stærke end noget zwegget Sværd, og trænger igjennem, indtil det adskiller både Sjæl og Aand, både Lætemod og Marve, og dommer over Hjertets Lanke og Raad.

Jer. 23, 29: Er mit Ord ei som Ild, siger Herren, som en Hammer, der knuser Klipper?

²⁾ 2 Tim. 3, 15–17: Du skjender fra Barndom af den hellige Skrift, som kan gjøre Dig viis til Salighed ved Troen paa Christum Jesum. Den ganske Skrift er indblaest af Gud og myttig til Lærdom, til Overbevisning, til Rettelse, til Optugtelse i Retsfærdighed, at der Gude Menneske maa vorde fuldkommen, dyttiggjort til al god Gjerning.

³⁾ Joh. 5, 39: I randsage Skrifterue, fordi I mene i dem at have et evigt Liv; og disse er det, som vidne om mig.

Josva 1, 8: Denne Lovs Bog skal ikke vige fra din Mund, men Du skal grunde derpaa Dag og Nat, paa det Du kan tage Bare paa at gjøre efter alt Det, som skrevet

er i den; thi da skal det gaae Dig vel paa dine Veie, og da skal Du faae Forklaad.

4) Ps. 119, 18: Oplyd mine Øine, at jeg maa sue de underfulde Ting af din Lov.

Ps. 119, 36: Bosi mit Hjerte till dine Bidneshyrd.

1 Sam. 3, 10: Sal, Herre, thi din Ejener hører.

2 Mos. 3, 5: Drag dine Sko af dine Fodder; thi det Sted, som Du staar paa, det er en hellig Jord.

2 Sam. 12, 7: Du er Manden! o. s. v.

Anm. Den hellige Skrift skal jo rigtignok være den eneste Kilde og Norm for al christelig Erkendelse, men det er en snoeverhjertet og falsk Anskuelse, at betragte enhver yderligere Udvikling af Skriften som forkastelig, og at anse Alt, hvad der ikke lige frem er lært i Skriften, som uchristeligt og skriftstridigt. Skriftenes Ord ere Aand og Liv, Erkendelsens levende Sædehorn, der under den samme Aands Pleie, som har saget dem, kunne og skulle udvikle sig til en sig stedse herligere udfoldende Sæd. Kirken, hvem Omsorgen for denne Sæd er betroet, bliver ogsaa levendegjort og ledet af Aanden. Hvad der derfor i den kirkelige Udvikling ikke strider mod Skriften, men tværtimod kan estervises som Skriftlærrens organiske Udfoldelse, maa lige saa vel som denne selv betragtes som Aandens Være. Alt, hvad der derimod i det kirkelige Livs og den kirkelige Læres senere Udvilting strider mod Skriften, er ikke Aandens Værk, men ugudeligt Menneskeværk og vildfarende Menneskelære, og er derfor uden Bidere forkastelig (Jof. Matth. 15, 9). — 1 Thess. 5, 21: Prøver alle Ting; beholder det Gode.

Om Bonnen.

§ 310.

Bonnen er Hjertets troende Samtale med Gud. I sit Ord taler Gud med os, forkynder os sin Billie og Raadslutning til vor Salighed og indbyder os til at indgaae i den (§ 267). Menneskets Personlighed og Frihed fordrier, at han selv-

stændig griber den tilbudsne Frelse, at han med sit Ønske og sin Længsel kommer Guds Raade i Mode, og underordner sin Billie under den guddommelige Billie. Bonnen er da det Ord, hvormed Mennesket henwender sig til Gud og giver Svar til Gud, eller: Bonnen er Forenings-Punktet for den guddommelige og den menneskelige Billie.

Anm. Ved Betragtningen eller Meditationen, som staar i en væsentlig Forbindelse med Bonnen (Jof. 1, 8; Luk. 2, 19. 51), indprænter man sig Guds Ord i Hjertet, overveier det omhyggeligt og anvender det paa sit eget Hjerte og Liv.

§ 311.

Men Bonnen er ikke blot Betingelsen for Frelsen, men ogsaa det Middel, hvorved Frelsen tillegnes¹⁾. Hint er den i og for sig selv, men dette bliver den ene og alene ved Guds Raade; thi ved at knytte sin Forjættelse og sin Belsignelse til Bonnen, har Gud opfojet den til at være et Raademiddel. Vi maae bede for at kunne blive delagtige i Frelsen; men Frelsen skjænkes os ikke, fordi vi bede, men fordi Gud har forjættet at ville bønhøre Bonnen. Bonnen medfører altsaa aldeles ikke nogen Fortjeneste, — lige saa lidt som Troen (§ 275), der har sin Livsytring i Bonnen.

1) Rom. 10, 13: Thi hver Den, som vaakalder Herrens Navn, skal vorde salig.

§ 312.

Men ene den christelige Bon eller den Bon, som fleer i Jesu Navn og i den Hellig Aands Kraft, kan gjøre Fordring paa at kaldes et Raademiddel; thi den allene giver den fulde Belsignelse. At bede i Jesu Navn vil sige, at bede som et Lem paa Christi Legeme, ikke i sit eget Navn og uden at stole paa egen Kraft og egen Fortjeneste¹⁾, men ene stottende sig til den fuldbragte Forlossning og Christi Forjættelse, saa at vor Bon træder frem og

gjælder, som var den Christi egen Bon. Men en saadan Bon bliver os kun mulig ved den Hellig Aands Kraft, som lærer os at bede og hjälper os med at bede²⁾. Men hvor Bonnen er grundet paa Sonnenes Fortjeneste og bliver baaret af den Hellig Aands Kraft, der kan Bonhørslen fra Faderen heller ikke udeblive³⁾; thi ved en saadan Bon skeer der ret i fuld Betydning, hvad der bør skee ved enhver Bon, den menneskelige Billie forenes fuldkomment med den guddommelige Billie (§ 310); derfor er det ikke til at undres over, at den hell. Skrift forsjetter den christelige Bon ubetinget Bonhørsle og tilfiger Troen, som uttaler sig deri, Deelagtighed i den guddommelige Almagts Underkraft⁴⁾.

1) Dan. 9, 18: Ikke for vores reisfærdige Gjerningers Skyld nedslægge vi vores ydmyge Bonner for dit Asyn, men for din store Barmhjertigheds Skyld.

2) Rom. 8, 15: I amannmede ikke en Trældoms Aand o. s. v. (§ 32).

Rom. 8, 26: Desligste kommer og Aanden vor Skrøbelighed til Hjælp; thi vi vide ikke, hvad vi skulle bede, som det sig bør, men Aanden selv træder frem for os med uudsigelige Sukke.

3) Joh. 16, 23: Hvadomhelst I bede Faderen om i mit Navn, skal han give Eder. Jvs. Joh. 14, 13. 14.

4) Mark. 11, 23. 24: Thi sandelig siger jeg Eder: at hvem vilde sige til dette Berg: løft Dig op og kast Dig i Havet, og ikke vilde twile i dit Hjerte, men troe, at det skal skee, som jeg siger, ham skal det skee, som han sagde. Derfor siger jeg Eder: Alt hvad I begjøre i Bonnen, troer, at I skulle faae det, saa skal det vederfares Eder.

Mark. 17, 20: Sandelig siger jeg Eder: desom I have Tro som et Senepskorn (jvs. Matth. 13, 32), da kunne I sige til dette Berg o. s. v. Matth. 11, 22.

Mark. 9, 23: Alle Ting ere Den mulige, som troer.

Anm. Men dermed skal det paa ingen Maade være benegtet, at den forchristelige Bon kan blive bønhørt, for saa vidt som der i den uttaler sig en Forlossnings-Trang og en Længsel efter Frelsen. Den forchristelige Bon forholder sig til den christelige som den Hellig Aands forudgaaende Virksomhed til dens fuldendende Virksomhed.

§ 313.

Da den christelige Bon er et Maademiddel, saa har den nærmest og fortrinsviis aandelige Gaver og Goder til sin Gjenstand¹⁾). Men Meningen heraf er ikke, at vi aldrig skulle bede i vores legemlige og jordiske Fornædenheder og Anliggender; tværtimod hører Bonnen derom med paa Grund af den inderlige og væsentlige Sammenhæng mellem det Legemlige og Aandalige, det Jordiske og Himmelstede²⁾). Vi skulle derfor ligesaa vel gjøre vores legemlige som vores aandelige Anliggender til Gjenstand for vor Bon, — men aldrig maae vi bede om saadan timelig Gave og Hjælp uden opriktigt og i Sandhed af underordne vort eget Ønske og vor egen Mening under den guddommelige Billie og den guddommelige Biisdom³⁾.

1) Matth. 6, 33: Søger først Guds Rige o. s. v. (§ 110) Luk. 11, 13: Dersom da I, som ere onde, vide at give Eders Bonn gode Gaver, hvor meget mere skal den himmelste Fader give dem den Hellig Aand, som ham bede?

2) Kol. 3, 17: Alt, hvad I gjøre i Ord eller i Handling, det gjører Alt i den Herres Jesu Navn, tækende Gud og Faderen formedelt ham.

1 Kor. 10, 31: Hvad heller I derfor øde og drifte, eller hvad I gjøre, da gjører Alt til Guds Øre.

3) Luk. 22, 42: Fader, vilde Du tage denne Kalk fra mig! dog skee ikke min Billie, men din. — 2 Kor. 12, 8. 9.

Anm. Paa den ene Side skal Frelsen i Christo ikke blot indstrænke sig til at fornys det indvortes, aandelige Liv, men tillige grike forvandlende og fornyende ind i det udvortes, lavere Liv, hele Mennesket skal helliges, Livet luttres i alle sine Forhold, endogsaal de laveste, og Naturen i enhver Henseende vorde forklaret ved Maaden. Derfor bør ogsaa hele vor Digtan og Tragten, alle vores Lidelser og Glæder børes og luttres af Bonnens Aand; ja Bonnen kan og skal være Prævestenen paa alt det Christelige i Livet: ethvert Arbeide og enhver Bestrebelse, ethvert Ønske og Haab, alle Nydelser og Fornædenheder, som ikke kunne udholde Bonnens Flid-

prøve, for hvilke vi ikke af Hjertet kunne anraabe Gud om Hjælp og Besignelse, ere af det Onde. — Men paa den anden Side giber ogsaa det udvortes Liv med sine Videlser og Glæder mægtigt ind i det aandelige Liv. Ligesom alle Ting (Rigdom og Fattigdom, Ære og Forhaanelse, Sundhed og Sygdom, et langt Liv og en tidlig Død o. s. v.) maae tjene Dem til Gode, som elsker Gud (Rom. 8, 28), saaledes maa Alt bevirke Deres Ulykke og aandelige Fortabelse, som ville leve uden Gud.

§ 314.

Gud skjender vor Trang, ogsaa uden at vi bede¹⁾), men derfor er Bonnen ikke overslodig; thi vi bede jo ikke, for at Gud skal erfare, hvad vi have paa Hjertet; men vor Bon er en naturlig og nødvendig Øttring af vort aandelige Liv. Naar der blot findes levende Længsel og villig Modtagelighed for den guddommelige Frelse, saa bliver Bonnen ogsaa nødvendig. Lige saa lidt som Legemet kan leve uden Aandedrættet, lige saa lidt kan det aandelige Liv undvære Bonnen.

¹⁾ Matth. 6, 8: Eders Fader veed, hvad I have behov, førend I bede ham.

§ 315.

Gud kan og vil ikke skænke os sin Raades aandelige Goder imod vor Billie og uden vor Samstemmen (d. e. altsaa uden Bon); men ogsaa med Hensyn til dette Livs legemlige Goder gjør han Meget paa vor Bon, som han ikke vilde have gjort, naar han ikke var blevet bedet (Euf. 11, 5—8; 18, 1—7); thi Bonnen og Bonhorelsen besætter vores Hjarter i hans Kjærligheds Samfund.

Anm. Det er en uforstandig og taabelig Indvending, at Gud ikke vilde være den Uforanderlige, hvis han børhørte den Bedende, og at Gud, dersom

han paa Grund af Bonnen handlede anderledes, end han vilde have handlet uden Bon, jo i saa Fald forandrede fin Raadslutning. Thi vore Bonner, som Gud skjender fra Evighed af, har Gud allerede taget Hensyn til i sin Raadslutning, hørfot den Bedende ogsaa ofte bliver børhørt, endnn før han har udtaalt Bonnen: f. Ex. Dan. 9, 23; Jes. 65, 24: Og det skeer, førend de raabe, da vil jeg svare; naar de endnu tale, da vil jeg høre.

§ 316.

Naar den ubetingede Bonhørelse, som er forsynet den rette Bon (§ 312), udebliver, saa har det enten været en falsk Bon, d. v. s. en Bon uden Tro¹⁾), eller ogsaa er det kun tilsyneladende, at Bonhørelsen udebliver. Thi ofte tover Gud, efter sine Beies urandsagelige Biisdom, med at lade Bonhørelsen indtræde synligt, enten det nu er for at prøve vor Tro, eller det er af andre Grunde, der saavel kan findes i os selv som ligge udenfor os (2 Petr. 3, 9); ofte børhører han ogsaa virkelig strax voro Bonner, uden at vi, fortynede og kjædeligtinddede som vi ere, formaae at see og mærke det, fordi han har børhørt os paa en ganste anden Maade, end vi havde ventet eller ønsket det.

¹⁾ Sak. 1, 6, 7: Men han bede i Kroen, Intet twylende; thi Den, som twyler, er ligesom en Habs-Ølge, der vores og drives af Beiet. Ikke tanke det Menneske, at han skal saae Noget af Herren.

Sak. 4, 3: I bede og faae ikke, fordi I bede ilde, at I det kunne fortære i Eders Bellyster.

§ 317.

Bonnen er enten en Bon i Ordets egentlige Forstand (om at afvende det Onde eller tilføre os det Gode) eller en Taksgelse og Lovpriisning (for allerede modtagne Belgjerninger). Men begge Slags Bonner skulle ikke blot gaae ud paa den Bedendes egne, personlige Anligggender, men ogsaa lige saa meget paa Brødrenes Vel og Bee, deels for saa

vidt som de allerede af Naturen ere vort Kjød¹⁾, men fornemmelig for saa vidt de ligesom vi ere Lemmer paa Christi Legeme, eller ere faldede til at blive det²⁾. Forbønnen er en saa væsentlig Bestanddeel af den Christelige Bon, at et Liv i Bonnen slet ikke er tænkeligt uden Forbon. I Særdeleshed skal Forbønnen udstrække sig til alle dem, som det fjerde Bud befaler os at øre (§ 80), og jo vigtigere og indflydelsesrigere deres Stilling og Opgave er for Menneskehedens lejemlige og aandelige Velserd, desto alvorligere og mere vedholdende maa Bonnen være. Derhen hører altsaa fornemmelig Bonnen for Øvrigheden¹⁾ og for Evangeliets Ejendomme²⁾, og den hermed nær beslagtede Bon om, at Guds Rige maa blive fremmet og udbredt nær og fjent (Missionssbønner, saavel for den indre som for den ydre Mission)³⁾.

1) 1 Tim. 2, 1—4: Thi formaner jeg først for alle Ting, at der gjøres ydmelige Begjøringer, Bønner, Forbønner, Takfugler for alle Mennesker, for Konger og alle Dem, som ere i Høihed, at vi maa leve et roligt og stille Livet i al Gudtværtighed og Erbarhed; thi Dette er godt og behagligt for Gud, vor Frelser, som vil, at alle Mennesker skulle blive salige og komme til Sandheds Erfjendelse.

Jer. 29, 7: Søger Stadens Fred, til hvilken jeg lod bortføre Eder og beder for den til Herren; thi naar den haver Fred, have I ogsaa Fred.

2) Eph. 6, 18—20: Beder til hver Tid i Aanden med al Bon og Begjøring, aarvaagne til det Samme med al Baragtighed og Bon for alle de Hellige; ogsaa for mig, at min Mund maa oplabes, og Ordet maa gives mig til at fundgøre med Frimodighed Evangelii Hemmelighed, for hvis Skyld jeg er et Sendebud i Landet, at jeg maa tale med Frimodighed derudi, som mig hør at tale. Kol. 4, 3. 4. — Rom. 15, 30. 31. — 2 Thes. 3, 1. 2.
3) Matth. 9, 37. 38: Høsten er vel stor, men Arbeiderne saa; beder derfor Høstens Herre, at han udsender Arbeidere i sin Høst.

Matth. 6, 10: Komme dit Rige!

§ 318.

Den rette Bon, som har Forhættelsen om at blive bønhørt, behøver ikke mange¹⁾ og heller ikke velstillede Ord, — Hjertets Sukken og Stammen er mere veltalende for Gud end den tunstigste og sjønneste Tale; men den skal være ydmig²⁾, alvorlig³⁾, vedholdende⁴⁾, frimodig⁵⁾ og indtrængende⁶⁾. Jvs. endnu i Særdeleshed de to Signelser Luk. 11, 5—13 og Luk. 18, 1—8.

1) Matth. 6, 7: Naar I bede, skulle I ikke bruge overslødige Ord som Hedningerne; thi de mene, at de blive bønhørt for deres mange Ord.

2) 1 Moseb. 18, 27: See jeg har begyndt at tale til min Herre, og jeg er kun Stov og Aske.

3) Jak. 5, 6: En Netsfærdigs Bon formaer Meget, naar den er alvorlig.

4) 1 Mos. 32, 27: Jeg vil ikke slippe Dig, uden Du velsigner mig.

5) 1 Joh. 5, 14. 15: Og Dette er den Fortrofning, som vi have til ham, at dersom vi bede om Noget efter hans Willte, hører han os. Og dersom vi vide, at han hører os i hvad vi bede, da vide vi, at vi erholde de Ting, om hvilke vi have bedet ham.

6) Ps. 27, 4: Mit Hjerte foreholder Dig dit Ord: „søger mit Ansigt!“ — Herre, jeg søger dit Ansigt!

Anm. 1. Et adspredt Sind, Mangel paa Lyst og Ladhed hør aldrig afholde os fra at bede: tværtimod trænge vi netop da allermeest til Bonnen. Hvo som ikke kan bede, han bede just om Bonnets Gave og om den Aand, som lærer os at bede og hjælper os med at bede (Rom. 8, 15. 26: § 312, 2). Og naar Vantvoen vil røve os den frimodige Tillid til Bonnen og dens Bonhørelse, saa skulle vi raabe: Jeg troer, Herre, hjælp min Vantvo! (Mark. 9, 24).

Anm. 2. Hvad angaaer den udvortes Holdning, Geberderne o. dels. under Bonnen, da have vel ogsaa her disse Ord deres Gyldighed: „Det er Aanden, som leverdegjør, Kjødet gavner Intet“ (Joh. 6, 63) og følgende: „De sande Tilbedere skulle tilbede Faderen i Aand og Sandhed; thi og Faderen søger Saadanne, som ham saaledes tilbede“ (Joh.

4, 23), — men ethvert Indhold krever ogsaa sin tilsvarende Form, og Aanden sin tilsvarende Legemlighed. Omendstjøndt Bønnen er Aandens Gjerning, saa behøver den dog tillige en tilsvarende Uttring i det Legemliges Gebeet, og det desto mere, jo kraftigere og mere vedholdende den er. At folde Hænderne, at knæle o. desl. er ikke blot en sommelig, ydre Holdning, men besynder ogsaa, paa Grund af den indre Væxelvirkning mellem Legeme og Aand, den indre Andagt, Ydmighed o. s. v. under Bønnen.

§ 319.

Hele den Christnes Liv skal være et Liv i Bønnen¹⁾; men Meningen hermed er naturligvis ikke, at den Christne for lutter Beden skal forsømme eller ringeagte sine jordiske Kalds-Pligter (§ 56. 2 Thess. 3, 11. 12 og 1 Thess. 4, 11 til § 116); tvaertimod skal ethvert Arbeide helliges ved Bønnen, og gjennemtrængt af Bønnen selv blive til Bon. Ethvert Foretagende uden Bon er en Fornægtelse, og Den, der arbeider uden at bede, viser derved Ringeagt for den guddommelige Hjælp og Belsignelse²⁾. Dette gjælder navnlig ogsaa om at forsømme Morgen-, Aften- og Bord-Bønnen³⁾.

¹⁾ Kol. 4, 2: Bliver varagtige i Bønnen, og vaager i samme med Taffigelse.

²⁾ Thess. 5, 17: Beder uden Afladelse.

²⁾ Ps. 127, 1. 2: Dersom Herren ikke bygger Huset, arbeide Bygningfolkene forsjøves; dersom Herren ikke bevarer Staden, vaager Bevægeren forsjøves. Forsjøves er det, at I staae aar op og sætte Eder silbe. I som øde Beskyntingernes Brob; han giver sin Bon det i Sovne!

³⁾ 5 Mos. 8, 10: Du skal øde og blive mæt, og love Herren, din Gud!

Ps. 63, 7: Jeg kommer Dig ihu paa mit Leie, og jeg vil tenke paa Dig i Mattevagterne.

§ 320.

En føregen Belsignelse hviler over den fælleds Bon, hvad enten det er en heel troende Menighed¹⁾, der beder, eller et heelt Hus med Forældre og Barn, med Herrer og Tjenestehænde, eller

lun nogle enkelte faa i Herren noie forbundne Sjæle²⁾). Men hvor stor Trangen endogsaa er til i fælleds Bon at blive befæstet i indbyrdes Kjærlighed til hverandre og til ham, der er Legemets fælleds Hoved, saa er dog Trangen til i Kammerets Gen-somhed³⁾ at omgaaes med Herren i Bønnen lige saa berettiget og belsegnelsestrig.

¹⁾ Hebr. 10, 24. 25: Lader os give Agt paa hverandre, saa vi opmuntre hverandre til Kjærlighed og gode Gjerninger, og ikke forlade, vor egen Forsamling, som Møgle have for Elk, men formane hverandre.

Eph. 5, 19: Oliver fuldt af Aanden, og taler hverandre til med Psalmer og Lobsange og aandelige Viser.

²⁾ Matth. 18, 19, 20: Dersom Eder blive enige paa Jorden, om hvad for en Sag det er, at de ville bede, det skal vedværtes dem af min Fader, som er i Himmelene. Thi hvor To eller Tre ere forsamlede i mit Navn, der er jeg midt blandt dem.

³⁾ Matth. 6, 6: Men Du, naar Du beder, gak ind i dit Kammer, og luf din Dor, og bed til din Fader, som er i Kændom.

Om Herrens Bon.

(Tredie Hovedstykke.)

§ 321.

Den fuldkomneste Anvisning med Hensyn til den christelige Bøns Form og Indhold har Herren selv givet os i en Monsterven (Matth. 6, 9—13; Luk. 11, 2—4), der ligesom indeholder Grundtonerne til alle de mangfoldige forskellige Bønner, der variere efter Tid og Omstændigheder, specielle Formedenheder og Hjertets veglende Følelser. — **Herrens Bon** falder i tre Dele: Liltalen, de syv Bønner og Doxologien eller Lovpræisningen. Af de syv Bønner gaae de fire første ud paa det Godes Erhvervelse, de tre sidste paa Afværgelsen af det onde. I seg Bønner bedes der om aandelige Guder, kun i een (den fjerde) om legemlige For-nodenheder.

Tiltalen.

Fader vor, Du som er i Himlen.

Det er: Gud vil dermed tilskynde os, at vi skulle troe, han er vor rette Fader, og vi hans rette Børn, paa det vi trøsteligen og med fuld Tillid skulle bede ham som kjære Børn deres kjære Fader.

Den første Bon.

Helliget vorde dit Navn!

Det er: Guds Navn er vel i sig selv helligt; men vi bede i denne Bon, at det ogsaa maa vorde helligt hos os.

Hvorledes skeer det?

Naar Guds Ord læres puurt og reent, og vi ogsaa leve hellig som Guds Børn derefter; dertil hjælp os, kjære Fader i Himlen! Men hvo der lærer og lever anderledes, end Guds Ord lærer, han vanhelliger Guds Navn iblandt os; dersra bevar os himmelske Fader!

Den anden Bon.

Tilkomme dit Rige!

Det er: Guds Rige kommer vel uden vor Bon af sig selv; men vi bede i denne Bon, at det ogsaa maa komme til os.

Hvorledes skeer det?

Naar den himmelske Fader giver os sin Hellig Land, saa at vi ved hans Maade troe hans hellige Ord, og leve gudeligen, her i Tiden og hisset i Evigheden.

Den tredie Bon.

Skee din Billie, som i Himlen, saaledes og paa Jorden!

Det er: Guds gode, nadjige Billie skeer vel uden vor Bon; men vi bede i denne Bon, at den ogsaa maa skee hos os.

Hvorledes skeer det?

Naar Gud forstyrrer og forhindrer alle onde Anslag og Idrætter, som ikke ville lade os hellige hans Navn og ikke lade hans Rige komme, hvilket er Djævelens, Verdens og vort Kjøds Billie; men styrker og bevarer os faste i hans Ord og Tro indtil vor Ende; Dette er hans naadige, gode Billie.

Den fjerde Bon.

Giv os i Dag vort daglige Brød!

Det er: Gud giver dagligt Brød, ogsaa vel uden vor Bon, endog til alle onde Mennesker; men vi bede i denne Bon, at han vil lade os paaskjonne det og annamme vort daglige Brød med Taksigelse.

Hvad forstaaes da ved dagligt Brød?

Alt hvad der hører til Legemets Næring og Nødtørst, saasom Mad, Drikke, Klæder, Skoe, Huus, Hjem, Mark, Fa, Penge, Gods, from Egtefælle, fromme Børn, fromt Thyende, fromme og trofaste Overherret, godt Regimente, godt Beirlig, Fred, Sundhed, Tugt, Gre, gode Venner, trofaste Naaboer, og deslige.

Den femte Bon.

Og forlad os vor Skyld, som og vi forlade vore Styldnere!

Det er: Vi bede i denne Bon, at den himmelske Fader ikke vil see hen til vor

Synd og ikke derover forskyde vor Bon; thi vi ere Intet værd af Det, som vi bede om, have heller ikke fortjent det; men at han vil give os det Altsammen af Naade; thi vi synde daglig meget, og fortjene vel idel Straf; saa ville vi da og af Hjertet tilgive og gjerne gjøre dem vel, som forsynde sig mod os.

Den hellige Bon.

Dg led os ikke i Fristelse!

Det er: Gud frister vel Ingen; men vi bede i denne Bon, at Gud vil beskyrme og bevare os, paa det Øjævelen, Verden og vort Kjæd ikke skal bedrage os, eller forsøre os til Vantro, Fortvivlelse og anden stor Skjændsel og Last, og hvis vi anfægtes dermed, at vi dog tilsidst maae vinde og beholde Seier.

Den syvende Bon.

Men fri os fra det Onde!

Det er: Vi bede i denne Bon som i en Sum, at den himmelske Fader vil frie os fra alt Slags Ondt til Legem og Sjæl, Gods og Gere, og tilsidst, naar vor Time kommer, forunde os en salig Ende, og med Naade tage os fra denne Jammerdal til sig i Himmel.

Porologen.

Thi dit er Riget og Magten og Gere i Ewighed. Amen!

Det Ord Amen betyder, at jeg skal være vis paa, at disse Bonner ere den himmelske Fader behagelige, og af ham bonhorte; thi han har selv befalet os at bede saa-

ledes, og forsøgtet, at han vil bonhøre os. Amen! Amen! det betyder: Ja, Ja, det skal skee saaledes.

Om de hellige Sakramenter i Almindelighed.

§ 322.

Bed Ordet **Sakrament** forstade vi efter kirkelig Sproghrug en hellig, kirkelig Handling, ved hvilken en oversandselig, himmelsk Naadegave meddeles os i, med og under sandselige, jordiske Tegn. Bispeden og Fortrostningen om, at den usynlige Naadegave i Sakramentet virkelig er forbundet med det synlige Element, hviler paa Christi Indstiftelse og paa hans Forsøgtelses Ord. Men Sakramenterne ere indstiftede af Christus, for at vi, medens vi endnu vandre i dette sandelige Liv, ved dem kunne indtræde i det underligste og væsentligste Livssamsfund med ham, og bestandig kunne blive opholdte og befestigede i dette Samfund.

Anm. **Symbolot** er væsentligt forskelligt fra Sakramentet. Symbolot er et blot sandseligt Billed og Tegn paa en oversandselig Idee, og dets Formaal er, ved det nærværende, synlige Tegn at minde om den fjerne og usynlige Sag, som afbildes ved det; men nogen væsentlig Enhed finder ikke Sted mellem Billedet og Tingen selv. I Sakramentet er det Synlige rigtignok ogsaa et Billed og Tegn paa det Usynlige, men det Usynlige staer ikke fjernt og adskilt fra det Synlige, men er paa det nærmeste forbundet og forenet med det, saa at Den, som har det synlige Tegn, han har med det Samme, i, med og under Tegnet tillige den usynlige Naadegave. Symbolot bliver altsaa til Sakrament, saasnart Det, hvis Tegn det er, træder til og forbinder sig med det.

§ 323.

Den usynlige, oversandselige Naadegave, som det gælder at tilegne sig i Sakramenteret, har Herren, som i sin Viisdom nedlader sig til vor sandelige Naturs Trang og Svaghed, indhyllt i synlige og sandelige Tegn, for at vi gjennem dem skulle modtage Naadegaven ved vores Sanders Hjælp og saaledes ogsaa sandligt blive forviseede om virkelig at have anammet den.

Anm. Det er ikke Annammelsen af den himmelske Naadegave, der er betinget af vor Tro, men derimod den Belsignelse, som ledssager den. Kun Den, som i Troen annammer og bruger Naadegaven, kan hente Frelse i den; men Den, som i Vanstro ringeager den, henter kun Fordommelse i den.

§ 324.

Det udvortes Tegn bliver til Sakramente ved Consecrationen d. e. den Handling, hvorved Indstiftelsens og Forhjettelsens Ord uden at blive afskortede og forfalskede blive udtalte over Tegnet. Det er ikke Alterets Ejener, der gjør Elementet til Sakrament, men det er det af Præsten i Christi Navn og efter hans Besaling udtalte Christi Ord, som forbinder den nærværende himmelske Naadegave med det nærværende jordiske Element, saa at hverken Præstens Tro og Fromhed kan lægge Noget til Sakramentets Belsignelse og Birking, heller ikke hans Vanstro eller hans Urværdighed kan tage Noget fra.

Anm. Accedit verbum ad elementum et sit sacramentum.

§ 325.

Før overhovedet at kunne leve gives der for Levende et dobbelt Behov: Fødsel og Næring. Saaledes ogsaa med det nye aandelige Liv, som bliver meddeelt gjennem Sakramenterne. Derfor maa

der være to — men ogsaa' fun to — Sakramenter: eet, ved hvilket vi træde ind i det nye Liv, og det skeer ved Daaben, og eet, ved hvilket det nye Liv faaer sin Næring til Fremvæxt, og det skeer ved Nadveren. Og deraf fremgaar det allerede fremdeles, at Daaben fun maa forrettes een Gang, og at det er nødvendigt oftere at gentage Nadveren.

Om den hellige Daabs Sakrament.

(Fjerde Hovedstykke.)

For det første:

Hvad er Daaben?

Daaben er ikke blot Vand allede; men den er Vandet, indbefattet i Guds Besaling og forbundet med Guds Ord.

Hvilket er da dette Guds Ord?

Hvad vor Herre Christus siger hos Matthæus i det sidste Kapitel (28, 29): "Gaaer hen og lærer alle Folk, og døber dem i Faderens, Sønnens og den Hellig Aands Navn."

Anm. Noagtigere er følgende Oversættelse af disse Instiftelsesord: "Gaaer hen og giører alle Folk til Disciple (μαθητούς) derved, at I døbe dem (βαπτίζοτε) i Navnet (εἰς τὸ ὄνομα) Faderens, Sønnens og den Hellig Aands, og derved, at I lære dem (διδάσκοτε) at holde Alt, hvad jeg har besatet Eder."

§ 326.

At blive døbt i Navnet (§ 42) Faderens, Sønnens og den Hellig Aands, vil sige ved Daaben at blive indplantet i den treenige Guds Samfund og blive deltaglig i Frelsen, som Faderen har bestillet, Sønnen fuldbyrdet og den Hellig Aand meddeler og tilegner.

Anm. Efter ældgammel christelig Skik var den højtidelige Forsagelse (abrenunciatio diaboli) og Besværgelse (exorcismus) af al Djævelens Magt og alle hans Gjerninger forbunden med Daaben. Forsagelsen var nærmest en ved Optagelsen i Christendommen nødvendig højtidelig Erklæring om at ville stille sig fra den hedenste Afgudstjeneste, og denne Erklæring blev med Rette anset som en Forsagelse af Djævelen, fordi den hedenste Afgudstjeneste var præsenteret til alle dæmoniske Indsynder og behersket af dem (1 Kor. 10, 20; Eph. 2, 2). Derved blev da noget senere den Handling forbunden, at Øsberen ved en særegen Besværgelsesformular erklærede Den, der lod sig dsøbe, for frigjort fra al Djævelens Magt. Den evangeliske Kirke bibeholdt Exorcismen for at bevise den Sandhed, at det naturlige, med Arvesynden behæftede Menneske er andeligt staar under Satans Magt (§ 202), hvorfra han frelles ved i Daaben at optages i Christi Rig. Forst i den nyere Tid har man af (unødvendig) Frygt for en sig dertil knyttende Overtro temmelig almindelig afskaffet Exorcismen.

§ 327.

Den christelige Daab er et Sakrament, fordi efter Christi Indstiftelse og Fortsættelse den oversandelige Naadegevne, som betegnes ved Vandets sandelige Element, (Jvf. § 328. 331) virkelig forbinde sig med dette, idet Ordet føies til. Den er derfor uændelig forskellig fra alle andre Religioners reent symboliske Renselser og Lustrationer. Ogsaa Johannes's Daab var kun en symbolisk og ingen sakramentalst Handling, fordi den hverken kunde eller skulle meddele Frelsen, men kun vise hen til den og vække Vængelen efter den; og dog var Johannes's Daaben væsentlig forskellig fra alle andre religiøse Renselser, fordi den, anordnet af Gud, viste med guddommelig Bished hen til den sikrte og snart indtrædende Frelse.

Anm. 1. Forskellen paa Johannes-Daaben og den christelige Daab angiver Johannes selv

Math. 3, 11: Jeg dsøber Eder vel med Vand til Omvendelse; men Den, som kommer efter mig, er stærkere end jeg; han skal dsøbe Eder med den Hellige Aand og Ild." (Jvf. Ap. Gj. 19, 4). Det var ikke hans Opgave at meddele selve Frelsen, men at gjøre Gemyterne modtagelige for den, ved at prædike Bod og Omvendelse og ved symbolisk at besegle denne ved Vanddaaben. Frelsen var jo heller ikke endnu fuldbragt, og den Hellige Aand endnu ikke udgjort. Derfor maatte ogsaa Johannes-Disciplene i Ephesus lade sig dsøbe paa Rh, uagtet de allerede havde modtaget Johannes-Daaben (Ap. Gj. 19, 3. 5).

Anm. 2. Det er ikke ligegyldigt eller tilfældigt, at netop Vandet er valgt til at være Daabs-Sakramentets sandelige Element. Vandet er tværtimod af den Grund mest skikket af alle jordiske Elementer til at være Bærer af Daabs-Naaden, fordi dets naturlige Virkning sværer til Daabs-Naadens overnaturlige Virkning og er et Billede paa den. Vandet ved Daaben maa nemlig ikke blot betragtes som rensende, men tillige og det fornemmeligen som det avlende, befrugtende, levende givrende, gjenførende Element. Denne sidste Anskuelse laa hele Oldtiden nærmere (i det Mindste ved Vandets religiøse Brug) end den første og har sin klare Berettigelse saa vel i Bibelen som i Naturen. (Jvf. 2 Pet. 3, 5; 1 Mos. 1, 2. 20; 2, 5; Hjob 14, 9.) Jvf. Pindars ἀριστον περὶ ὑδατος.

For det Andet.

Hvad giver eller nytter Daaben?

Den virker Syndernes Forladelse, frier fra Døden og Djævelen, og giver alle Dem den evige Salighed, som troe, hvad Guds Ord og Fortsættelse sige.

Anm. Jvf. Luthers Forklaring til den anden Troes-Artikel: „Christus har gjenlost mig fra alle

Synder, fra Døden og fra Djævelens Magt,
paa det jeg v. s. v."

Hvilket er da dette Guds Ord og hans For-
jettelse?

Hvad vor Herre Christus siger hos Mar-
cus i det sidste Capitel (16, 16): "Hvo, som
troer og bliver døbt, skal blive salig; men hvo
som ikke troer, skal fordammes."

§ 328.

I Daaben komme vi ved den Hellig
Aands Bistand i Besiddelse af alle Salig-
gjørelsens Goder, hvilke Christus har er-
hvervet og beredt os ved sit Liv, sin Videlse,
Død, Opstandelse og sit Sæde ved Guds
høire Haand. Efter Guds vise og naaderige An-
ordning er Deelagtigheden i disse Goder bunden til
Daaben, og i dette Liv gives der aldeles intet
andet Middel og ingen anden Bei til at opnaae
dem end Daaben allene. Hvo, som foragter den,
versover sig derved selv den for alle Mennescer be-
stemte Forløsning og det evige Liv.

Anm. 1. **Før os er Daaben ubetinget nødvendig.** Men dermed er det ikke givet, at Alle, som ere døde udøbte uden deres egen Skjeld, nu ere uden Redning fortalte. (Contemptus, non defectus sacramenti damnat.) Vi ere bundne ved Daabens Indstiftelse, men ikke Gud. Hans Viisdom og Raade, som før dette Liv har bundet Deelagtigheden i Saliggjørselen til Daabs-Bandet, har vel ogsaa Midler og Beie til uden Daabs-Band at meddele Daabs-Raaden til Dem, som ikke selv vare Skjeld i, at de ikke blevne deelagtigjorte i den. Vi tør altsaa ikke ansee de mange Millioner Hedninger for allerede af den Grund at være fortalte og endnu mindre (1 Kor. 7, 14) de Christenbørn, som døe udøbte; — men vel maae vi anklage os selv, før saa vidt vor Kun-
fenshed og Vigegyldighed er Skjeld i, at de ikke allerede i dette Liv ere blevne deelagtige i Daabs-Raaden paa

den af Gud anordnede Bei. Men Den, som selv er Skjeld i, at han mangler Daaben, hvad enten det er af Vantro eller af Forsommelighed, ham bliver denne Mangel til Fordømmelse.

Anm. 2. **Nød-Daabens Nødvendighed** lig-
ger ikke mindre i Daabens Bæsen som et vir-
kligt Sakramente end i den Lydighed, vi ere skyl-
dige at vise den guddommelige Indstiftelse, der har
anordnet Daaben for dette Liv; under vores Forhold
vil der i Reglen kun findes Lejlighed til dens Anven-
delse ved nyfødte Børn. Naar nemlig det endnu udøbte
Barns Liv er utsat for en saa brat Død, at det staer til at
befrygte, at Barnet vil dse, før den hidkaldte Geist-
lige er kommen tilstedt, saa ere Barnets Forældre eller
Børger berettigede og i deres Samvittighed forplig-
te de til sieblikkelig Anvendelse af Nøddaaben, som kan for-
rettes af enhver myndig Christen (og er der ingen
Mand tilstedt, af enhver Christen Kvinde). Nød-
daaben forrettes med Udeladelse af alle Ceremonier
omtrent paa følgende Maade: efter en passende kort
Bon (f. Ex. Fader vor) overser Øberen Barnet 3
Gange med Band, medens han udfiger Ordene: "Jeg
dører Dig (R. R.) i Navnet Faderens og
Sønnens og den Hellig-Aands. Amen!" og
ender saa med den treenige Guds Velsignelse (2 Kor. 13,
13 eller 4 Mos. 6, 24—26). En saadan Daab er fuld-
gyldig, selv om Barnet bliver i Live, og trænger aldeles
ikke til at gjentages; men vel maa den efter god Orden ståd-
fæstes kirkeligt ved Ordets bestikkede Tjener. Tressende
figer en nyere Theolog om Nøddaaben: "I den ud-
tales Anerkendelsen af den guddommelige Raades evige
Kraft, som vi Alle, saa vel her som hisset, trænge
til, som synger et helligt, usynligt Baand om os
Alle, om vi end tidligere eller senere skilles fra hver-
andre, og som vi derfor ogsaa med ydmig og troende
Fortrossning overgive Barnet til. Den christelig op-
fattede Nøddaab er den eneste virkelig lægende Bal-
som for Forældrenes Hjerte, der bløder ved Xabet af

deres Barn; men Den, som ved den kun vil opnæde Barnets legemlige, timelige Opholdelse, hengiver sig til en uchristelig Overtro."

§ 329.

Men uden Tro nytter heller ikke Daaben Noget, men tjener voertimod til at forhøje den naturlige Fordommelsesverdighed. Hvo, som efter Christi Indførsel er døbt i den treenige Guds Navn, han har, hvad enten han troer eller ikke troer, annammet Saliggjørelsens Goder. Men hvo, som ikke troer, at han har dem, og ikke bruger dem i Troen, han bliver fortapt; ligesom den Fattige, der er i Besiddelse af en stor Skat, men uden at vide det eller troe paa det, midt i sin Rigdoms Fulde doer ynfelig af Sult.

§ 330.

Hvo, som troer og bliver døbt, skal blive salig; men hvo, som ikke troer, skal blive fordømt, hvad enten han er døbt eller ikke er døbt, (Mark. 16, 16). Men **Troen**, som maa forbindes med Daaben, er af dobbelt Art, en forudgaaende, som Betingelse for Daabens rette Annammelse, og en efterfølgende, som Virkning af den rettelig annammede Daab. Det er ikke Bekjendtskabet med Frelsen, men kun Kjendskabet til den; ikke den fulde Tro, som har bekræftet sig i et christligt Liv, men kun Indvilligelsen, Ønsket og Længselen, der er Betingelsen for Daaben. Dette Ønske og denne Længsel kan vælles i det naturlige Menneske, ogsaa førend han virkelig har faaet Deel i Saliggjørelsens Goder, og maa være vakt, naar de skulle modtages med den rette, fulde Velsignelse (i hvor vidt denne Betingelse ogsaa har Gyldighed og bliver tilfredsstillet ved Barnedaaben, jvf. § 336 Anm.); — men den fulde Tro kan først blive vunden som Følge og Virkning af Saliggjørelsens Goder, der retteligen ere blevne annammede

og rettelig brugte (niemlig i Oplysningen, Netsædiggjørelsen og Helliggjørelsen). Den forud gaaende Tro er den frugtbare Jordbund, som optager Daabs-Sæden i sit Skjød, den efterfølgende (eller saliggjørende) Tro er Frugten, som voxer frem af denne Sæd. (Jvf. Ap. Gj. 8, 29 ff.)

Anm. 1. Næst efter Forældrene og sammen med dem overtagte de christelige Fæddere den Forpligtelse at pleie, bevare og fremme det ved Daaben i den Døbte indplantede Liv. De danne Forbindelses-Leddet mellem Den, der skal døbes, og Menigheden. De ere Stedfortrædere for den hele christelige Menighed, og de særligt have den Forpligtelse at sørge for den Døbtes aandelige Bel, hvilket paaligger Menigheden i Almindelighed; — men de ere ogsaa den Døbtes Stedfortrædere, der, saa længe han endnu ikke er christelig myndig, skulle skærme og hævde hans christelige Rettigheder og Pligter.

Anm. 2. Efter en betydningsfuld christelig Skiffaer den Døbte tillige sit Navn i Daaben. I sit Døbenavn, hvis Modtagelse betegner Indtrædelsen i et nyt Liv, har den Christne altsaa et uafbrudt Bidneshyrd om, at han er Kirkens personlige Medlem, men tillige en uafbrudt Mindelse om den Forpligtelse, som ligger deri.

For det Credie.

Hvorledes kan Vand gjøre saadanne store Ting?

Vand gjør det vistnok ikke, men Guds Ord, som er med og ved Vandet, og Troen, som forlader sig paa dette Guds Ord i Vandet. Thi uden Guds Ord er Vandet blot Vand og ingen Daab; men med Guds Ord er det en Daab, det er: et naaderigt Livets Vand og et Igjensædelsens Vand i den Hellig Land, som St. Paulus siger til Titus i det tredie Kapitel (V. 5): „Han har

felext os ved Gjensførelsens og Fornyelsens Vand i den Hellig Aand, hvilken han har udgydt rigeligen over os formedelst Jesus Christus vor Frelser, paa det at vi ved hans Raade skulle være retfærdige og Arvinger til det evige Liv i Haabet." Det er visselegent fuld sandt.

§ 331.

Daaben er „Gjensførelsens og Fornyelsens Vand i den hellige Aand.“ Ligesom vi ved den legemlige Fødsel træde ind i det gamle, naturlige og syndige Liv, saaledes gaae vi ved Gjensførelsen af Vand og Aand som Guds Børn¹⁾ over i det nye, aandelige og hellige Liv, i hvilket vi ere Guds Arvinger og Christi Medarvinger (Rom. 8, 17). Ved den legemlige Fødsel ere vi fødte af Adam, ved Gjensførelsen ere vi fødte af Christus, og optagne i hans Dods saa vel som hans Livs Samfund (Rom. 6, 3. 4; Joh. 15, 1—5) til fuldkommen Retfærdighed og Hellighed²⁾. I det gamle Menneske, der er født af Modersliv som Kjød af Kjød, bliver det nye Menneske i Kraft af Guds Ord og Forjættelse født af Daabens Vand som Aand af Aand ved Aandens Virkning³⁾.

¹⁾ Gal. 3, 26. 27: I ere jo alle Guds Børn formedelst Kroen i Christo Jesu. Thi I, saa Mange som ere døbte til Christum, have iført Christum.

²⁾ Eph. 5, 25—27: Christus elstede Menigheden og hengav sig selv for den, paa det han kunde hellige den, og han rensede den formedelst Vandbådet ved Ordet, at han maatte fremstille sig den en herlig Menighed, som ikke havet Plej eller Stykke eller noget Deslige, men at den maatte være hellig og uskaffelig.

1 Pet. 3, 21: Vandet frelser os i Daaben, hvilken ikke er Menselse fra Kjødets Ureenighed, men en god Samvittigheds Bøg med Gud ved Jesu Christi Opstandelse.

³⁾ Joh. 3, 5. 6: Sandelig, sandelig siger jeg Dig: uden Nogen bliver født af Vand og Aand, kan han ikke indkomme i Guds Rig. Hvad som er født af Kjødet, er Kjød; og hvad som født er af Aanden, er Aand.

Anm. At Gjensførelsen virkelig indtræder allerede i Daaben, og at den kun kan opnaaes ved Daaben,

er den hellige Skrifts klare og utvivlsomme Lære (Joh. 3, 5; Tit. 3, 5; Rom. 6, 3. 4; Gal. 3, 26. 27; Eph. 5, 25—27; 1 Pet. 3, 21). Øystiller man den Indvending derimod, at den Hellige Aand jo ogsaa, som hos Cornelius (Ap. Gj. 10, 47), bliver meddeelt før Daaben, og som hos hine Samaritanere (Ap. Gj. 8, 15—17), først efter Daaben ved særegen Haandspaalleggelse, saa hviler dette atter paa en Misforstaelse af de anførte Steder; thi uagtet Aandens Meddelelse allerede er gaet forud, anser Petrus jo dog Daaben for at være ubetinget nødvendig. I begge tilfælde er der ikke Tale om den gjensførende (i Stihed og i det Skjulte virkende) Meddelelse af Aanden, men kun om Meddelelsen af overordentlige aandelige Gaver, i Stand til at vække Opsigt og Forbauselse (navnlig om at tale i Tunger 10, 46; 8, 18), hvilke ere af væsentlig ringere Art, om de end ere meget mere paafaldende, end Gjensførelsens Gave. (Vfs. 1 Sam. 10, 10; 19, 20. 21. 23; 4 Mos. 11, 25. 26.) — Rigtignok bliver Gjensførelsen i den hellige Skrift ogsaa hensørt til Ordet (Jak. 1, 18: Han fødte os formedelst Sandheds Ord. — 1 Pet. 1, 23: I, som ere igjensfødte, ikke af forkænkelig, men uforkænkelig Sæd, ved Guds Ord, som lever og bliver evindelig). Men heller ikke Daaben fremkalder Raadens underfulde Gjerning ved Vandet, men ved Ordet, der leder sig Vandet, og ved Aanden, som lever i Ordet. Og efterat Gjensførelsen er stuet ved Ordet i Vandet, saa vedbliver Ordet (nemlig Ordet i Prædiken og Lære) i visse Maader at virke gjensførende ogsaa uden Vand, idet det uafbrudt fornær, nærer og styrker det i Aanden slakte nye Liv.

§ 322.

Saaledes er altsaa enhver Døbt gjensødt og bører et tværfoldigt Væsen i sig: Adams Billede eller det gamle Menneske (Eph. 4, 22), for saa vidt han er avlet og født af Fader og Moder, og Christi Billede eller det nye Men-

neske, for saa vidt han er født paa Ny af Vand og Aand. Begge Naturer, den gamle og den nye, denne fun een Person, hvis Middel- og Enheds-punkt er Selvbevistheden, det personlige Jeg.

A.m. Enheden af begge disse Naturer ligner i mange Henseender Forbindelsen af begge Naturerne i Christo (§ 234), kun med den store Forskjel, at der i Christo stedse var den fuldkomneste Billies-Enhed mellem begge Naturerne, medens en saadan Enhed her først skal naaes under mange langvarige og svære Kampe (jvf. § 333). Den adamitiske Natur udstryrer det nye Menneskes aandelige Natur med Sine, Øren, Fornuft og alle Sandser og Evner, og omvendt forklares og fornøjes alle det gamle Menneskes Lemmer og Kræfter ved den Guddomskraft, hvoraf den aandelige Natur er gjennemtrængt.

For det Hjerde.

Hvad betyder da denne Vanddaab?

Den betyder, at den gamle Adam i os skal druknes ved daglig Anger og Bod, og dse med alle Synder og onde Lyster; og at derimod et nyt Menneske daglig skal fremkomme og opstaae, som skal leve evindelig for Gud i Rettsærdighed og Reenhed.

Hvor staar det strevet?

St. Paulus siger til Romerne i det 6te Kapitel (V. 4): Vi ere begravne med Christus ved Daaben til Øden, paa det at, ligesom Christus er opvakt fra de Døde formedels Faderens Herlighed, saaledes skulle vi ogsaa vandre i et nyt Levnet.

§ 333.

Bed Daaben er Mennesket traadt ind i det nye Liv af Christo, men han maa ogsaa blive og være deri. Thi det er Opgaven for dette Provesiens og Opdragelsens Liv, at den ved Daaben af Gud

i os fødte nye Skabning skal voxe frem til fuldkommen Mands Modenhed i Christo (Eph. 4, 13: § 282, 2), at den kan komme til at herle over det gamle Menneske, saa at dette mere og mere gjennemtrænges af dens luttrende og helliggjørende Kraft, indtil det fuldkommen er gaaet ind og op i den. Rigtignok kostet det en haard og langvarig Kamp mellem Aanden og Kjødet¹⁾, men den endelige Seier kan ikke være tvivlsom, naar vi fun kjæmpe rettelig, d. e. vaagende og bedende og iførte Aandens Rustning (Eph. 6, 10—17: § 257, 2)²⁾.

1) Gal. 5, 16, 17: Vandrer i Aanden, saa skulle I ikke fuldkomme Kjødets Begjæring. Thi Kjødet begjærer imod Aanden, men Aanden imod Kjødet; og disse ere hinanden modsatte, saa at I ikke kunne gjøre, hvad I ville. — Jvf. § 282, 1. Rom. 7, 14—24 (§ 142).

2) Abb. 3, 11: Hold fast ved Det, Du har, at Ingen skal tage din Krone.

Hebr. 3, 14: Vi ere blevne delagtige i Christo, saa fremt vi bevare vor første Bestandighed indtil Enden.

2 Tim. 2, 5: Dersom og Mogen morder i Vadde-kamp, bliver han dog ikke kronet, dersom han ikke kjæmper lovmæssigen.

Rom. 8, 35, 37—39: Hvo skal funne stille os fra Christi Kjærlighed? Trængsel eller Angst eller Forsørgelse eller Hunger eller Røgenhed eller Fare eller Sværd? — Men i alt Dette mere end seire vi ved ham, som os elskede. Thi jeg er vis paa, at hverken Bod, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Vorstendommer, ei heller Magter, ei heller det Nærverende, ei heller det Høje, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal funne stille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu vor Herre.

Phil. 1, 6: Beg er fuldeligen forsikkret, at han, som begyndte det gode Værk i Eder, vil fuldføre det indtil Jesu Christi Dag.

§ 334.

Netop fordi denne Kamp er saa haard og tung, og vi endnu saa ofte selv med den bedste Billie ligge under i den af Overilelse, Bildfarelse og Svaghed (§ 283), saa trænge vi fra vor Side til daglig at forlade vor Daabsøpagt i Bod og Bon¹⁾, og fra den Hellig Aands Side til at den

modtagne Daabsnaade ved Guds Ord daglig paa Ny faldes til Live, og til at det i Daaben fædte nye Menneske østere bespises og næres ved den helige Nadvere.

1) Eph. 4, 22—24: I skulle aflagge det gamle Menneske efter den forrige Omgångelse, som forbærves ved bedragelige Lyster; men fornæres i Eders Sinds Aand, og iføre det nye Menneske, som er stift efter Gud i Sandhedens Rettskærlighed og Hellighed. — Kol. 3, 9.

§ 335.

Hvor det ved Daaben stiftede Samfund med Herren ikke bliver opretholdt og i en fortlsbende Kjede beständig fornøjet ved den nødvendige aandelige Pleie og Næring, der indtræder der en aandelig Tilstand, til hvilken Sovnen, Afmagten, Skindøden svarer paa det legemlige Gebeet, og som, naar den ikke bliver hævet i Tide, gaaer over i den virkelige (aandelige og evige) Død. I Oppækelsen, som ikke maa forvegles med Gjensættelsen (§ 331), vaagner Mennesket af denne Dødssovnen. Oppækelsen bliver ligesledes bevirket ved den Hellig Aands Maadevirkning i den (fornyede) Kaldelse og Oplysning; men Mennesket kan ogsaa forhædre sig derimod.

Anm. Enhver Oppækelse er en Omvendelse (§ 271), men ikke omvendt. Oppækelsen forudsætter den allerede tidligere foregaaede Gjensættelse; Omvendelsen kan ogsaa knytte sig umiddelbart til den naturlige Tilstand og indeslutter da Gjensættelsen (i Daaben) i sig.

§ 336.

Den christne Kirke har eenstemmig indført Barnedaaben i Kraft af den Aand, som leder den til al Sandhed; den har standhaftig og sejerrigt paastaat dens Nødvendighed mod Sekterere og Separatister, og vil aldrig kunne give Slip paa den. Og om den hellige Skrift end ikke udtrykkelig og efter Bogstaven fordrer Barnedaaben, saa er den

firkelige Lære om dens Tilladelighed og Nødvendighed dog den organiske Udfoldelse af den bibelske Lære, og som saadan guddommelig autoriseret. (§ 309. Anm.).

Anm. Alle Indvendingerne mod Barnedaaben grunde sig paa, at man enten slet ikke har forstaet den, eller har misforstaet den. At Daabsformlen (Matth. 28, 19) skalde vidne imod den, kan kun Uvidenheden paa staae (jvf. den ovenfor meddelede rigtige Oversættelse af Stedet). At Apostlene ikke have meddeelt Daaben til Barn, skal først bevises, og om det end nogenfinde skalde kunne bevises, saa vilde man dermed endnu ikke have faaet noget Beviis mod den nuværende firkelige Praxis, thi Kirken er kaldet til videre at udvikle den apostoliske Lære (§ 309 Anm.) og Praxis ud af den selv og føre den sin høieste og fuldstændigste Udvikling i Møde. Betydeligere synes de Indvendinger at være, der ere hentede fra Daabens Væsen selv. Man figer, at Daaben ikke kan meddeles til et Barn, fordi det endnu ikke kan have den nødvendige Erfkendelse og Tro; desuden mangler jo den nødvendige Indvilligelse fra Dens Side, som skal døbes. — Rigtignok kan Grelsken ikke, og altsaa heller ikke Daaben påatvinges Nogen. Men man tilfører lige saa lidt Barnet nogen Overlast ved at meddele det Daaben, som ved at meddele det menneskelige Kundskaber og Dannelsse, hvilket jo skeer uden at man spørger Barnet om dets Mening og Billie, ja ofte nok sit imod dem. Thi Forældrenes Billie er uden Bidere det umyndige Barns Billie. — Og saaledes er (for saa vidt Troen er Betingelsen for Daabens rette Modtagelse § 330) Forældrenes Tro tillige Barnets Tro, da det endnu ikke selv er modnet til selubevist selvstændig Personlighed (1 Kor. 7, 14). Ligesom Barnets legemlige Liv før Fødselen er Det med Moderens legemlige Liv og først bliver selvstændigt ved Fødselen, saaledes er Barnets aandelige Liv ogsaa efter Fødselen endnu Det med Forældrenes aandelige Liv, saa længe som dets eget Aands-Liv

endnu ikke er modnet til fri Selvstændighed og endnu ikke har aabnet sig til klar og fuld Selvbevidsthed. — Bekjendtskabet med Frelsen, eller rettere Kundskaben om den (§ 330) er rigtignok en Fordring, der måa stilles til det vorne Menneske, der vil lade sig døbe, men kun for at Længselen, Onslet og Indvilligelsen kan have eller vinde Rum i ham. Men hvor, som ved Barnedaaben, den Billie, som Barnet selv mangler, bliver erstattet og repræsenteret ved Forældrenes Billie og Indvilligelse, der gaaer naturligvis ogsaa hin Fordring fra Barnet over paa Forældrene. Og naar Forældrene i aandelig Uvidenhed eller med et vantro Sind ikke skalde svare til denne Fordring, saa staae Fædderne ved Siden af dem, og bag ved dem den hele Kirke, der som aandelig Moder ogsaa har Forældre-Rettigheder og Forældre-Bligter at øve mod hvert af sine Børn.

§ 337.

Barnedaabens Tilstedelighed og Nødvendighed efter Skriften beviser man ved følgende Grunde: Børnenes Trang til en Frelser (Joh. 3, 6); Christi Bud, at bringe dem til ham (Mark. 10, 14); Forjættelsen, som ogsaa tilhører dem (Ap. Gj. 2, 39); Omstjærelsen paa den ottende Dag, der er Daabens Forbillede (Kol. 2, 11, 12); den historiske Angivelse, at Apostlene have døbt hele Familier (Ap. Gj. 16, 15, 33; 1 Kor. 1, 16) og Exempler paa den Hellig Aands Indvirking paa Umyndige (Ps. 8, 3; 22, 10; Math. 18, 6; Luk. 1, 15.).

Anm. Man maa rigtignok indrømme, at disse Grunde ikke alle ere lige slaende, og at flere af dem ogsaa kunne opfattes saaledes, at de ikke komme til at staae i noget direkte Forhold til Barnedaaben; men om end blot den første og den sidste Grund forbliver ubestridt — og det maae de efter Skrift og Erfaring — saa ere de fuldkommen tilstrækkelige til fra det bibelsk-kirkelige Standpunkt — theoretisk og praktisk — at bevise Tilstedeligheden og Nødvendigheden af Barnedaaben.

— Men i Daabens Bæsen og Begreb (som et Gjenførelsens Bæd) ligger der ikke det Mindste, som strider imod den; tværtimod er enhver Daab, ogsaa de Børnes Daab, væsentlig Barnedaab, jvf. Matth. 18, 3: Sandelig siger jeg Eder: uden I omvende Eder, og blive som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige.

§ 338.

Den vorne Christne Ungdoms lillelige Confirmation mangler rigtignok den guddommelige Indstiftelse og den sakramentlige Charakter, men er desuagtet en overordentlig priselig og gavnlig kirkelig Skif, ved hvilken Kirken, saa vidt den formaaer det, forsikrer sig om sine Lemmers rette Erfjendelse og rette Bekjendelse. Ved Confirmationen erklærer Kirken den unge Christne for aandelig myndig, og navnlig for at være moden til at nyde den hellige Nadvere.

Anm. Fuldkommen forkeert (paa een Gang ukirkeligt og ubibelsk) er det, at anse Confirmationen som nødvendig til at fuldstændiggjøre Barnedaaben. Daaben som Guds Gjerning i Mennesket behøver aldeles ikke at fuldstændiggjøres eller hjælpes paa ved menneskelig Tilsætning, og Confirmationen er aldeles ikke, som Daaben, nødvendig til Salighed. Den er ikke et Villæg til Daaben, men en Forberedelse til den første Nydelse af den hellige Nadvere, som den ganske staaer i samme Forhold til, som Skriftemalet (339, 340) til enhver senere Nydelse af Nadveren. Confirmationsundervisningen svarer til Skriften (Skriftformaningen), Confirmandens Bekjendelse til Skriftemaals-Bekjendelsen og Confirmations-Handlingen (ved Haandspaalleggelse) til Absolutionen ved Skriftemalet; — kun med den Forskjel, at alt Dette i Overensstemmelse med Forholdene, ved Confirmationen gaaer langt udførligere og høitideligere for sig, end det er gjort og nødvendigt ved ethvert senere Skriftemaal.

— Enhver overdriven Fremhævelse af Confirmationen indslutter i sig en Nedsettelse af Daaben; og det er desværre kun alt for hyppigt tilfældet i vor Tid. Man tillægger ofte Confirmationen en saa overdriven Vigtighed, at Daaben neppe beholdet anden Betydning end at Barnet ved den Lejlighed faaer et Navn, hvilket kun har en symbolisk og ingen sakramentalisk Betydning.

Dm det christelige Skriftemaal og Nøgle- Embedet*).

I. Hvad er Skriftemaalet?

Skriftemaalet bestaaer af tvende Dele: For det Første, at man bekjender Synden, for det Andet, at man uden at tvivle af Skriftesaderen modtager Absolutionen eller Syndsforsladelserne som af Gud selv, i den faste Tro, at det er Gud i Himlen, som har forladt Synden.

Hvad Slags Synd skal man da skrive?

For Gud skal man, som vi gjøre det i Fader vor, anklage sig selv som skyldig i alle Synder, selv saadanne, som vi ikke ere os bevidste; men for Skriftesaderen skulle vi ene bekjende de Synder, som vi kjende og føle i Hjertet.

Hvilke ere de?

Der maa Du see hen til din Stand og Stilling efter de ti Bud, om Du er Fader, Moder, Son, Datter, Herre, Huusmoder, Ejener; om Du har været ulydig, utro,

*) At dette Afsnit har faaet sin Plads mellem begge Sakramenterne, har sin Berettigelse deri, at Skriftemaalet og Absolutionen efter gavnlig kirkelig Orden som Forberedelse bør gaae forud for den hellige Mæltvare. Dvs. § 350 (og 338). I Øvrigt er dette Afsnit for det Mæste udeladt af Luthers Katechismus, uaglet det vel rigtigst antages at være affastet af Luther selv.

doven; om Du i Ord eller Gjerning har tilfsiet Nogen Ondt, om Du har stjaalet, været forsommelig og upaapasseligt, gjort Skade o. s. v. Men om Nogen ikke finder sig besværet af saadanne eller større Synder, han skal ikke være besorget, eller blive ved at søge efter Synder, heller ikke opdige dem og derved gjøre en Pine af Skriftemaalet; men fortæl een eller to, som Du er Dig bevidst. Men er Du Dig slet ingen bestemt Synd bevidst (som dog vel neppe turde være muligt), saa nævn ingen saadan, men tag imod Syndsforsladelserne efter det almindelige Skriftemaal, som Du for Gud aflægger til Skriftesaderen.

§ 339.

At skrive vil sige, i en oprigtig og alvorlig Bod (§ 272) for Gud og Kirkens beskilkede Ejener at bekjende sin Syndighed og Fordommelsesværdighed, og i tillidsfuld Tro (§ 273) at søge og gjennem Herrens Ejener annamme Trost og Syndsforsladelse fra Gud. — Ovenfor sjælnes der mellem en dobbelt Slags Skriftemaal: Det private Skriftemaal og det "almindelige" Skriftemaal. Privat-Skriftemaalet er den tillidsfulde Bekjendelse af de enkelte bestemte og bevidste syndige tanker, Ord og Gjerninger¹⁾, som man aflægger efter oprigtig at have prøvet sig selv; — men det almindelige Skriftemaal er den samlede offentlige Bekjendelse af de bevidste og ubevidste Synder, hvilken Bekjendelse man aflægger uden at nævne de bevidste enkeltviis.

1) Sak. 5, 16: Bekjender Overtrædelserne for hverandre.

Anm. Det private Skriftemaal maa ikke forvegles med det hemmelige Skriftemaal (Det tydske Øhrenbeichte). Den, som aflægger hint, lader sig i sin frivillige Tillid ene lede af Bekymringen for sit eget Sjale-Bel; men det hemmelige Skriftemaal er Samvittigheds-Tvang og Menneske-Trædom.

Erfaringen har lært Gavnigheden af det private Skriftemaal, der ogsaa er anbefalet i den hellige Skrift (Jak. 5, 16); thi i Bekjendelsen af bestemte Synder i det Enkelte ligger der en føregen velsig-nelskrig Kraft til at vække og styrke den rette Alvor i Boden; og det bøfærdige Hjerte har ogsaa en Trang til ligesom at besegle sin Bod ved en saadan Bekjendelse. Tillige frembyder det Leilighed og An-ledning for Sjælesørgeren til med Ewer, Indsigt og Held at sørge for Deres Sjæle-Bel, der ere anbe-trede til hans Pleie. — I Øvrigt følger det af sig selv, og er ogsaa anerkjendt af alle Staters Lov-givning, at Skriftestaderen helligt er forpligtet til den dybeste Taushed om Alt, hvad der er blevet ham be-troet i Skriftemaal, og til at betragte det, som om det ikke var blevet skriftet for ham, men for Gud-Herren. Enhver, der forraader en Hemmelighed fra Skriftestolen, bliver derved en Meeneder og Forræder mod det geistlige Hyrdeembedes Hellighed.

II. Hvad er Nøgle-Embetet?

Det er den føregne Kirkemyndighed, som Christus har givet sin Kirke paa Jord-en, til at forlade de bøfærdige Syndere deres Synd, men beholde de Ubøfærdige saa længe de ikke gjøre Bod, deres Synd.

Hvor staar det skrevet?

Saaledes skriver den hellige Evangelist Johannes i det 20de Kap. (K. 22. 23): „Den Herre Jesus aandede paa sine Disciple og sagde: Annamer den Hellig Aaland! Hvem I forlade Synderne, dem ere de forladne, og hvem I beholde dem, ere de beholdne.“

Hvad troer Du ved disse Ord?

Jeg troer, at Christi kaldede Ejener handle med os ester hans guddommelige Befaling, særligen naar de udstsde de offentlige og ubøfærdige Syndere af den

Christelige Menighed, og efter løse dem, som angre deres Synd og ville forbedre sig; og at denne Binden og Løsen staar ved Magt ogsaa i Himlen, ikke anderledes end om vor kjære Herre Christus selv havde gjort det ved os.

§ 346.

Naar Den, der skrifter, er færdig med Syndsbekjendelsen, meddeler Skriftestaderen ham Absolu-tion, eller forkynner ham, at hans Synder ere ham forladte; han forlader naturligvis ikke Synder i sit eget Navn — hvilket vilde være Gudsbespottelse (Mark. 2, 7) —; men som Sendebud i Christi Sted (2 Kor. 5, 20; § 267), i Christi Navn og paa hans Befaling forlader han Synderne, men be-holder ogsaa den bøfærdige Synder hans Synd og overgiver ham til Fortabelsen, for saa vidt han tjender hans Ubøfærdighed; thi øste er det ene Gud, som gjennemstuer ham. Forvaltningen af denne Magt til at beholde Synder og forlade Synder i Christi Navn, som man ester et billedeligt Udtryk i den hellige Skriftdaler Nøgle-Embetet¹⁾, har Christus selv nærmest betroet til sine Apostle, men i dem ogsaa til deres Eftersølgere, d. e. til alle Kirkens beskikede Ejener.

I Math. 16, 19: Seg vil give Dig Himmeriges Riges Nøgler, og hvad Du binder paa Jord'en, det skal være bundet i Himmelene, og hvad Du løser paa Jord'en, det skal være løst i Himmelene. — Inv. K. 18, 18: Sandelig jeg siger Eder: hvadsomhelst I bind'e paa Jord'en, skal være bundet i Himmelene; og hvadsomhelst I løse paa Jord'en, skal være løst i Himmelene.

§ 341.

Men Saadanne, hvis Synd og Ubøfærdighed ligger aabenbar¹⁾ og vækker Forargelse hos den hele Menighed, dem maa Kirken, ester først flere Gange forgives at have formanet dem, offentlig ved sine Ejener og Repræsentanter nægte Absolu-tion og Sakrament, og udelukke dem af Menigheden

ester guddommelig Besaling og apostolisk Skil (Excommunication), Andre til Advarsel, dem selv til Forbedring²⁾) — men da heller ikke afslade med at formane dem i hjertelig Kjærlighed og Barmhjertighed og bede for dem³⁾) og naar de forbedre sig, da etter løse dem og gjenoptage dem til Deelagtighed i Sakraments Nydelse⁴⁾.

- 1) 1 Tim. 5, 24: Nogle Menneskers Synder ere forud aabnebare og gaae for dem til Dommen.
- 2) Matth. 18, 15—17; Tit. 3, 10; 1 Kor. 5, 11—13; — 2. Thes. 3, 14: — at han maa samme sig. — 1 Kor. 5, 3—5.
- 3) 2 Thes. 3, 15: Dog holder ham ikke som en Fjende, men vaaminder ham som en Broder.
- 4) 2 Kor. 2, 5—11.

Om Alterens Sakrament.

(Femte Hovedstykke.)

I. Hvad er Alterens Sakrament?

Det er vor Herres Jesu Christi sande Legeme og Blod, under Brød og Vin, at ødes og drikkes af os Christne, indsat af Christus selv.

Hvor staer det skrevet?

Saaledes skrive de hellige Evange-
lister, Matthæus (26, 26—28), Markus (14,
22—24), Lukas (22, 19. 20) og St. Paulus
(1 Kor. 11, 23—25):

„Vor Herre Jesus Christus, i den Nat, da han blev forraadt, tog han Brødet, takkede, og brød det, og gav sine Disciple det, og sagde: Taget hen og øder det, det er mit Legeme, som gives for Eder; dette gjører til min Skulommelse.“

„Igesaa tog han og Kalken efter Aftens-
maaltid, takkede, og gav dem den, og sagde:
Taget hen og drifker alle deraf; denne Kalk er

det nye Testamente i mit Blod, som udgydes for Eder til Syndernes Forladelse; dette gjører, saa ofte I det drifke, til min Skulommelse.“

§ 342.

Den hellige Nadver er et Sakrament, fordi den i, med og under Brodets og Vinens synlige, sandselige Tegn meddeler os Christi Legemes og Blods usynlige, oversandselige Naadegaver.

Anm. Nadver kaldes dette Sakrament efter Tiden for dets Indstiftelse; Communion eller Samfund i tredobbelts Henseende: Christi Legemes og Blods Samfund med Brodet og Vinen, Forlöserens Samfund med de Nydende, og de Nydendes Samfund indbyrdes med hverandre til eet Legeme og eet Liv i Kjærlighed (1 Kor. 10, 16. 17. Jvs. § 347). Herrens Bord kaldes det med Hensyn til den Spise, som Herren har beredt os, og som rækkes os i Sakramentet (jvs. Matth. 22, 1—14), og Alterens Sakrament med Hensyn til Christi Offerdsd, hvis Frugter blive os tillegnede i dette Sakrament. Efter den i den gamle Kirke ved Nadveren brugelige Lov- og Takkebøn, sif det ogsaa Navnet „Eucharistie“.

§ 343.

Christi Legeme og Blod, som den Hellige Hand som Midler gjør os deltagtige i ved Nadveren, er en oversandselig, usynlig og himmelsk Naadegave; thi det er ikke mere det Kjæd og Blod, som Christus bar, medens han vandrede her paa Jordens i syndigt Kjæds Lignelse, men det Kjæd og Blod, med hvilket han nu og i al Ewighed sidder hos Guds hoire Haand, efterat det i Døden er blevet brudt for os, forklaret i Opstandelsen og ved Himmelsgarten er blevet ophojet til fuld Deelagtighed i hans guddommelige Naturs evige Hærlighed.

§ 344.

Nadveren forudsætter Daaben. Det i Daaben
fødte nye Menneske i os trænger ligesaa vel til en
himmelst Næring, som vort naturlige Menneske
til den jordiske Næring. En saadan Næring
hyder Nadveren. Ligesom Moderen i Modermelken
nærer sit Barn med sit eget Kjød og Blod,
saaledes nærer Forloserens evige Kjærlighed, der
er stærkere end Modertjærligheden (Jes. 49, 15),
sine Troende, de af Vand og Aand (Joh. 3, 5)
nyfødte Børn (1 Pet. 2, 2), med sit eget Kjød
og Blod, at de i Christo kunne voxe op til Mandes
Modenhed (Eph. 4, 13). Ligesom Christus, for at
blive os lig i Alt, har iført sig vort ved Synd
og Død fordærvede Kjød og Blod, saaledes skulle
vi ogsaa, for at blive ham lige i Alt, indop-
tage hans Kjød og Blod, i hvilket han har
overvundet det syndige Kjøds Skikkelse og forklaret
det til evig Herlighed.

§ 345.

Men for at vi sikret og tilforladeligt kunne
optage denne oversandelige Spise i vor nær-
værende sandelige Natur som Næring for det i
den nedlagte nye Menneske, har han i sin Viisdom
og Maade indhyllet den i Brød og Vin, disse de
højerste Repræsentanter for alt jordisk Næringsstof.
Med denne vidunderlige Forening af det Himmelstle
og det Jordiske bliver Brødet og Vinen ikke for-
vandlet til Kjød og Blod (Transubstantiation),
saa at der ikke blev Andet tilbage af Brødet og
Vinen end den udvortes stoffende Skikkelse, Farve,
Smag o. s. v.; men Brødet bliver væsentligt og
virkeligt ved at være Brød, og Vinen bliver efter
alle udvortes og indvortes Egenskaber ved at være
Vin.

1 Kor. 10, 16: Velsignelsens Kalk, som vi velsigne, er
den ikke Christi Blods Samfund? det Brød, som vi bryde,
er det ikke Christi Legemes Samfund?

Om m. Om Forholdet mellem Christi Legeme og
Blod paa den ene Side og Brødet og Vinen i Nad-
veren paa den anden Side have fire forskellige An-
skuelser gjort sig gjældende. Den katholske Kirke
lærer: Brødet og Vinen bliver ved Consekrationen
forvandlet til Christi Legeme og Blod, saa at der
bagefter kun er Et tilbage, nemlig Legemet og Blodet.
I den skarpeste Modsetning til denne Anskuelse lærte
Zwingli: Brødet og Vinen, som kun er Symbol og
Tegn paa Christi Legeme og Blod, er og bliver ved
at være Brød og Vin og ellers intet Andet; det skal
kun afbilde Christi Legeme og Blod og minde derom;
i denne Mindelse, som bliver forhøjet ved den høi-
tidelige og betydningsfulde Handling, og hvis Bestem-
melse det er med Kraft at indvirke oplivende paa Troen,
bestauer Sakramentets Formaal og Befsignelse. Men
begge Anskuelser, den katholske og den Zwingliske,
blive uden Bidere afviste som ubibelske ved det oven-
ansørte Sted 1 Kor. 10, 16; thi hvor der skal
finde et Samfund Sted mellem Brød og Legeme,
Vin og Blod, der maae de ogsaa begge være tilstede
og være forenede med hinanden. Mod Zwinglis An-
skuelse taler endnu i Særdelshed 1 Kor. 11, 27, 29,
hvorefster Den, som nyder Sakramentet værdeligen,
er skyldig i Herrens Legeme og Blod, og
drikker sig selv til Dom, idet han ikke gjør
Forskjel paa Herrens Legeme, som dog vel altsaa
maa være nærværende, og fremdeles, at Nadveren ved
denne Opsattelse aldeles taber Nødvendigheds-Præget.
En saadan Mindelse og Troens Oplivelse kan ogsaa
iværksættes udenfor Sakramentet ved mange andre
Midler og paa ligesaa kraftig en Maade. Luthers
Lære holder sig paa den rette, sande og bibelske Mid-
delveli mellem begge Extremer; efter den ere begge
Dese væsentlig og virkelig tilstede, det Himmelstle en
og nydes i, med og under det Jordiske. Calvins
Lære søger at mediere mellem Luthers og Zwinglis
Lære. Efter den er Herrens forklarede Legemlighed
rigtignok kraftig og virksom tilstede i Nadveren, men

ikke i, med eg under Brødet og Vinen, men kun hos og ved Siden af det: Brødet og Vinen er kun Kjendetegnet og Bantet, og ikke Midlet for Nydelsen af den oversandelige, himmelske Spise. Medens den legemlige Mund nyder Brødet og Vinen, nyder den aandelige Mund, ellers Troen, den himmelske Spise; folgelig nyder den Bantroe kun Brød og Vin. — Mod denne Anskuelse tale følgende Grunde: 1) Apostelen kalder 1 Kor. 10, 16 ikke Troen (som han dog havde maattet gjøre efter den Calviniske Anskuelse), men Brødet Christi Legems Samfund; 2) naar efter 1 Kor. 11, 27. 29 (§ 348) Den, som æder og drinker uørdelegiken, bliver skyldig i Herrens Legeme og Blod, og æder og drinker sig selv til Dom, saa maa dog vel ogsaa den Bantroe i Sakramentet nyde Legemet og Blodet; 3) en saadan aandelig Nydelse blot ved Troen kan ogsaa finde Sted udenfor Sakramentet; Brød og Vin ere ikke absolut nødvendige dertil, og Sakramentet taber altsaa Charakteren af at være nødvendigt.

II. Hrad nytter da saadan Weden og Driften?

Det viser os disse Ord: „givet og udgydt for Eder til Syndernes Forladelse.“ Nemlig, at i Sakramentet gives os ved disse Ord Syndernes Forladelse, Liv og Salighed. Thi hvor Syndernes Forladelse er, der er ogsaa Liv og Salighed.

§ 346.

Idet vi i Nadveren virkelig og i Sandhed, som en Spise for vort indvortes Menneske, annamme Christi Legeme, som blev hengivet i Doden for os, blev forklaret i Opstandelsen og opfojet ved Himmel-farten, (og som altsaa bærer hele Fortrossningens Frugt i sig og dens Segl paa sig), saa folger deraf, at al Fortjenesten og Kraften af hans Liv og Lidelse, hans Offerdod og hans Opstandelse, hans Himmel-fart og hans Gæbe ved Kraftens hoire Haand

faktisk (og ikke blot sindbilledligt) fremstilles som nærværende for os¹⁾ og tilegnes af os²⁾, saa at vi ikke kunne faae Andeel og forblive deelagtige i denne hans Livs og Døds Fortjeneste og Kraft uden den østere gjentagne Nydelse af hans Legeme og Blod³⁾.

1) Luk. 22, 19: Dette gører til min Ghukommelse.

1 Kor. 11, 26: Thi saa osse som I æde dette Brød og drifte denne Kalf, forkynder Herrens Død, indtil han kommer.

2) Matth. 26, 26-28: Tager, æder; dette er mit Legeme Drifter Alle deraf; dette er mit Blod, det nye Testaments, hvilket udgives for Mange til Syndernes Forladelse.

3) Joh. 6, 53-55: Sandelig figer jeg Eder; dersom I ikke æde Menneskens Sons Kjæd og drifte hans Blod, have I ikke Livet i Eder. Hvo, som æder mit Kjæd og drifte mit Blod, harer et evigt Liv, og jeg skal opreise ham paa den yderste Dag. Thi mit Kjæd er sandelig Mad, og mit Blod er sandelig Drifte.

Anm. Med Hensyn til Spørgsmaalet, hvor osse den Christne skal gaae til den hellige Nadver, lader der sig ikke opstille nogen bestemt almoengylig Forskrift. Det maa være overladt til den Enkeltes egen Trang. Dog maa man ikke glemme, at det altid er et meget betenklig Sygdoms Tegn, naar Trangen til Næring enten slet ikke eller i alt Fald kun i meget ringe Grad gjør sig gjældende. De første Christne nøde Sakramentet daglig, senere hver Søndag. — I hvert Fald er det et argt og farligt Selvbedrag, naar man frygter for, at Sakramentets Verdighed og Hellighed skulde lide, og at det skulde blive noget Almindeligt og Hverdagsagtigt, naar det nødes hyppigere, end det er Skik og Sædvane i en ukirkeelig Tidsalder.

§ 347.

Idet Alterens Sakrament bringer os i det inderligste og væsentligste Livssamfund med Vorloseren, er det naturligvis ogsaa et Middel til at befæste og oplive Samfundet mellem de Troende indbyrdes¹⁾; og ikke blot mellem de Troende, som til samme Tid og paa samme Sted nyde det

hellige Maaltid, men mellem alle Lemmer paa Christi Legeme, som ere nær og fjern. Derfor er det ogsaa et fuldkomment Sakrament, en virkelig Communion, naar i Nødsfald (f. Ex. paa Sygelejingen) kun en Enkelt nyder Madveren.

¹⁾ i Kor. 10, 17: Et Brød, eet Legeme ere vi mange; thi vi ere alle deelagtige i det ene Brød.

III. Hvorledes kan legemlig Æden og Drikken gjøre saadanne store Ting?

Æden og Drikken gjør det vistnok ikke; men de Ord, som staae der: *givet og udgydt for Eder til Syndernes Forladelse*; hvilke Ord ere tilligemed den legemlige Æden og Drikken som hovedstykket i Sakramentet; og hvo der troer disse Ord, han har, hvad de sige, og som de lyde, nemlig Syndernes Forladelse.

§ 348.

Menneskets Tro er Betingelsen for en velsignelsesrig Annammelse af Christi Legeme og Blod; men ogsaa Den, som i Vantro lader haant om det, annammer virkelig Legeme og Blod, men sig selv til Dom og Fordommelse¹⁾. Thi det er ikke Menneskets Tro, som skaber Sakramentet, men ene Guds Kraft, som er virksom i Indstiftelsens og Forjættelsens Ord.

¹⁾ i Kor. 11, 27: Hvo som øder dette Brød eller drikker Herrens Kalk uverdigen, skal være skyldig i Herrens Legeme og Blod. — V. 29: Thi hvo, som øder og drikker uverdigen, øder og drikker sig selv til Dom, idet han ikke gjør Forskjel paa Herrens Legeme.

Hvo annammer da dette Sakrament værdigen?

Faste og legemlig Beredelse er vel en smuk udvortes Tugt; men Den er ret værdig

og vel skikket, som har Troen paa disse Ord: „*Givet og udgydt for Eder til Syndernes Forladelse.*“ Men hvo der ikke troer disse Ord, eller tvivler, han er uverdig og uskikket; thi det Ord: „*Før Eder*“ — kræver idel troende Hjertet.

§ 349.

Udvortes Skif, Tugt og Holdning er vel en fortæffelig Ting og kan bidrage meget til at samle det adspregte Sind, forhindre enhver Forstyrrelse af Undtagten og oplive den indre Undtagt i Hjertet; og hvor Hjertet har den rette Beredelse og Stemning, maa det ogsaa give sig tilkende i det Øvre; men hvor Beredelsen ene finder Sted i det Udvortes, medens den indvortes mangler, der nytter det hylleriske Skin ikke Noget, men leder tværtimod til retsædigt Fordommelse.

§ 350.

Den indvortes Beredelse til Sakramentet bestaaer i den oprigtige og hjertelige Prøvelse af vort hele Sindelag og Vandet efter Guds hellige Ord¹⁾. Men Prøvelsen gaaer fornemmelig ud paa trende Dele: 1) om Boden er dyb og oprigtig (§ 272), 2) om Troen er freidig og frimodig (§ 273), og endelig 3) om den nye Lydheds Forstået er fast og alvorligt og ikke støtter sig paa egen Kraft, men paa Kraften i det Sakramente, som vi staae i Begreb med at nyde. Derhos følger det af sig selv, at vi i Forveien, saa vidt det er muligt, igjen maa gjøre godt, hvad vi have begaet af Uret, og saa vidt vi formaae det, maae indhente, hvad Godt vi have forsømt at gjøre. Men da Sakramentet efter sit underste Væsen er et Forenings- og Samfunds-Maaltid med Herren og med alle Lemmer paa hans Legeme (§ 286), saa have vi endnu i Særdeleshed at henvende særlig og omhyggelig Opmærksomhed paa, at vi af Hjertet forlade Alle,

som have frænket os, og at vi ydmygt og oprigtigt
bede alle Dem tilgive os, som vi have frænket.²⁾

¹⁾ 1 Kor. 11, 28: Men hvert Menneske prøve sig selv, og
saaledes øde han af Brodet og drifte af Kalken.

²⁾ Matth. 5, 23. 24: Dersor, naar du offrer din Gave paa
Altret, og kommer der ihu, at din Broder harer Noget imod
Dig, saa lad blive din Gave der for Altret, og gaf hen,
forlig Dig først med din Broder, og kom da og offre din
Gave.
